

GÂNDIREA MILITARĂ ROMÂNEASCĂ

FONDATĂ ÎN ANUL 1864 SUB TITLUL „ROMÂNIA MILITARĂ”
- SERIE NOUĂ, ANUL XXXIV -

1/2023

REVISTĂ DE ȘTIINȚĂ MILITARĂ ȘI STUDII DE SECURITATE EDITATĂ DE STATUL MAJOR AL APĂRĂRII

EDITOR STATUL MAJOR AL APĂRĂRII

CONSILIUL EDITORIAL

Președinte

general-locotenent Gheorghită VLAD

Membri

general-locotenent Iulian BERDILĂ
contraamiral Ion-Cristian LIȘMAN
general-locotenent Corneliu POSTU
general-maior Claudiu-Mihail SAVA
general de brigadă Florin-Marian BARBU
general-maior Liviu Marian MAZILU
general-maior Remus-Hadrian BONDOR
general de brigadă Mihai BURLACU
general de brigadă Daniel POP
general de brigadă Cornel TONEA-BĂLAN
general de brigadă Constantin SPÎNU
general de flotilă aeriană Eugen MAVRIȘ
general de brigadă Ghiță BĂRSAN
general de flotilă aeriană Marius ȘERBESZKI
contraamiral de flotilă Alecu TOMA
general de brigadă Constantin Iulian VIZITIU

COLEGIUL DE REDACȚIE

Șef Secție Publicații Militare

colonel Mircea BARAC
mbarac@mapn.ro

Secretar de redacție

Alina PAPOI
apapoi@mapn.ro

Redactori

Iulia SINGER
Diana Cristiana LUPU

DTP

Adelaida-Mihaela DANDEȘ

CONSILIERI EDITORIALI

colonel dr. Dan COLESNIUC
prof. univ. dr. Dumitru PREDĂ
contraamiral (r.) dr. Constantin CIOROBEA
comandor (r.) dr. Gheorghe-Cristian BOGDAN
colonel (r.) dr. Olivian-Constantin STĂNICĂ

ADRESA REDACȚIEI

București, str. Izvor nr. 110, sector 5
Cod poștal: 050564
Telefon: +4021.319.48.80/1005597; 1005596
Tel./fax: +4031.426.09.90
E-mail: gmr@mapn.ro
Web: gmr.mapn.ro

Tiparul a fost executat
la Centrul tehnic-editorial al armatei
sub comanda ____/2023 B 0207

Referenți științifici

prof. univ. dr. Iulian CHIFU
prof. univ. dr. Alina BĂRGĂOANU
prof. univ. dr. Cristian BARNA
conf. univ. dr. Silviu NATE
lect. univ. dr. Antonia COLIBĂȘANU
dr. Olga R. CHIRIAC
lect. univ. dr. Iulia ANGHEL
colonel dr. Vasile MARINEANU
colonel conf. univ. dr. Ștefan-Antonio DAN-ȘUTEU
colonel conf. univ. dr. Cosmin OLARIU
colonel conf. univ. dr. Cristian Octavian STANCIU
colonel conf. univ. dr. Cristian ICHIMESCU
comandor conf. univ. dr. Lucian Valeriu SCIPANOV
colonel conf. univ. dr. Daniel ROMAN
colonel conf. univ. dr. Ciprian PRIPOAE-ȘERBĂNESCU
colonel just. mil. dr. Mădălina Daniela GHIBA
locotenent-colonel conf. univ. dr. Andi-Mihail BĂNCILĂ
maior conf. univ. dr. Marinel-Adi MUSTAȚĂ
general de brigadă (r.) prof. univ. dr. Mircea VLADU
colonel (r.) prof. univ. dr. Sorin PÎNZARIU
colonel (r.) prof. univ. dr. Toma PLEȘANU
colonel (r.) prof. univ. dr. Gheorghe MINCULETE
conf. univ. dr. Anca Georgeta DINICU
locotenent-colonel prof. univ. dr. ing. Dorel BADEA
colonel conf. univ. dr. Aurelian RAȚIU
colonel conf. univ. dr. Lucian ISPAS
colonel conf. univ. dr. ing. Ioan VIRCA
colonel conf. univ. dr. Vasile CĂRUȚAȘU
colonel conf. univ. dr. Constantin GRIGORAȘ
colonel conf. univ. dr. Laviniu BOJOR
colonel conf. univ. dr. Marius MILANDRU
prof. univ. dr. Mihai Marcel NEAG
colonel (r.) dr. Mircea TĂNASE
colonel prof. univ. dr. Adrian LESENICU
colonel conf. univ. dr. Laurian GHERMAN
locotenent-colonel conf. univ. dr. Cătălin CIOACĂ
colonel conf. univ. dr. Cătălin POPA
prof. univ. dr. Ion CHIORCEA
conf. univ. dr. Romeo BOȘNEAGU
prof. univ. dr. ing. Gheorghe SAMOILESCU
colonel (r.) dr. Crăișor-Constantin IONIȚĂ
colonel conf. univ. dr. Dan-Lucian PETRESCU
dr. Mirela ATANASIU
dr. Cristina BOGZEANU
dr. Cristian BĂHNĂREANU
colonel prof. univ. dr. Florin-Eduard GROSARU
colonel dr. Florin ȘPERLEA
prof. univ. dr. ing. Cezar VASILESCU
conf. univ. dr. Alexandru LUCINESCU
conf. univ. dr. Maria CONSTANTINESCU
conf. univ. dr. Aura CODREANU
dr. Lisa-Maria ACHIMESCU
dr. Șerban CIOCULESCU
dr. Manuel STĂNESCU
dr. Alexandru MADGEARU
dr. Iulian BOȚOGHINĂ
dr. Alexandru GEORGESCU
colonel (r.) prof. univ. dr. Ioan CRĂCIUN
colonel (r.) prof. univ. dr. Ion GIURCĂ
colonel (r.) prof. univ. dr. Petre OTU
colonel (r.) prof. univ. dr. Constantin HLIHOR

GÂNDIREA MILITARĂ ROMÂNEASCĂ

Revistă de știință militară și studii de securitate
editată de Statul Major al Apărării

Fondată în anul 1864 sub titlul „*România Militară*”
– serie nouă, anul XXXIV –

ISSN Print: 1454-0460

ISSN Online: 1842-8231

DOI: 10.55535/GMR.2023.1

Revista *Gândirea militară românească* este revistă științifică
cu prestigiu recunoscut din domeniul
„*Științe militare, informații și ordine publică*”, potrivit evaluării
făcute de către Consiliul Național de Atestare a Titlurilor,
Diplomelor și Certificatelor Universitare în anul 2011
(<http://www.cnatdcu.ro/wp-content/uploads/2011/11/reviste-militare1.pdf>)

Revista *Gândirea militară românească* este inclusă în bazele de date
INDEX COPERNICUS INTERNATIONAL, CEEOL, EBSCO,
domeniul International Security & Counter-Terrorism Reference Center,
și în **Catalogul ROAD**

Responsabilitatea pentru conținutul materialelor publicate
revine în exclusivitate autorilor, în conformitate cu prevederile
Legii nr. 206 din 27.05.2004

**COPYRIGHT: sunt autorizate orice reproduceri, fără perceperea taxelor aferente,
cu condiția indicării precise a numărului și datei apariției revistei din care provin.**

O MOȘTENIRE DE LA 1864

Drumul spre modernitate al Oștirii Române a început în 1859, odată cu instituirea Corpului de Stat Major General al Principatelor Unite, actualmente Statul Major al Apărării.

La numai câțiva ani, în 1864, un grup de nouă căpitani, absolvenți ai celei dintâi promoții a Școlii de cadeți din București, a avut inițiativa creării unei „reviste de știință, artă și istorie militară”, cu denumirea „România Militară”.

Inițiatorii acestui demers publicistic – **G. Slăniceanu** (căpitan, șeful Batalionului de Geniu), **A. Gramont** (căpitan de stat major), **G. Borănescu** (căpitan de geniu), **G. Angheliescu** (căpitan de stat major), **A. Angheliescu** (căpitan de artilerie), **E. Arion** (căpitan de artilerie), **E. Boteanu** (căpitan de stat major), **E. Pencovici** (căpitan de stat major) și **C. Barozzi** (căpitan de geniu) –, educați nu doar în România, ci și în străinătate, erau animați de necesitatea dezvoltării, și în Armata Română, a unei activități teoretice consistente.

Programul¹ revistei, inclus încă din primul număr, apărut la 15 februarie 1864, conținea idei și demersuri novatoare, cu scopul de:

„- a lucra la organizarea sistemului nostru militar, ce Camera legiuitoare este chemată în curând a-l hotărî;

- a aduna și a cerceta instituțiile vechi militare ale Patriei, instituții ce au făcut atâtea veacuri gloria României și ne-au asigurat existența;

- a trata, în lipsă de orice uvraje militare, tot ce se raportează la instrucția Oastei, baza cea mai solidă a armatei;

- a întreține pe Oșteanul Român cu cunoștința evenimentelor militare ce se petrec în lume;

- a veni să lucrăm împreună și din toată inima la înălțarea și consolidarea edificiului ce este merit să asigure viitorul patriei noastre”².

Publicație independentă, dar aflată sub egida Ministerului de Război, „România Militară” și-a încetat apariția în 1866, din lipsă de fonduri și de abonați. Va reapărea după un sfert de veac, în 1891, tot la inițiativa unui grup de ofițeri din Marele Stat Major, care își propuneau „reproducerea studiilor serioase de organizare, de strategie, de arta de a conduce trupele în orice circumstanțe”³. La scurt timp, prin Înaltul Decret Regal nr. 3663 din 8 decembrie 1897, „România Militară” a devenit, de la 1 ianuarie 1898, „organul oficial de publicitate al Marelui Stat Major”.

C. Barozzi
(căpitan de geniu)

E. Pencovici
(căpitan de stat major)

E. Boteanu
(căpitan de stat major)

G. Borănescu
(căpitan de geniu)

G. Angheliescu
(căpitan de stat major)

G. Slăniceanu
(căpitan,
șeful Batalionului
de Geniu)

E. Arion
(căpitan
de artilerie)

A. Angheliescu
(căpitan
de artilerie)

¹ Din trecutul României Militare cu prilejul aniversării a 75 de ani de la apariția ei în viața armatei. 1864-1939, București, 1939, p. 31.

² Ibidem, p. 32.

³ România Militară, nr. 1, 1891, p. 6.

**Premiile revistei
GÂNDIREA MILITARĂ ROMÂNEASCĂ
se acordă în fiecare an,
de către Statul Major al Apărării,
celor mai valoroase lucrări din domeniul
științei militare, editate în anul precedent**

*Premiul
„General de brigadă
Constantin Hîrjeu”*

*Premiul
„General de divizie
Ștefan Fălcoianu”*

*Premiul
„Locotenent-colonel
Mircea Tomescu”*

*Premiul
„General de corp
de armată
Ioan Sichițiu”*

*Premiul
„Mareșal
„Alexandru Averescu”*

Termenul de transmitere a lucrărilor este 20 martie 2023. Detaliile și regulamentul concursului pot fi consultate pe site: gmr.mapn.ro.

CUPRINS

EDITORIAL	Ion-Cristian LIȘMAN	6	Investițiile în securitate și apărare, la intersecția dintre Busola Strategică a UE și Conceptul Strategic al NATO
		12	România Militară, aspecte organizatorice – reproducere din vol. 1, ianuarie-februarie 1898
TEORIE ȘI ARTĂ MILITARĂ	Ionuț-Cosmin BUȚĂ	28	Algoritm în 7 pași pentru identificarea războiului hibrid – studiu de caz al Insulei Șerpilor din Marea Neagră –
	Ioan MISCHIE	46	Cauze ale eșecului aviației ruse în obținerea supremației aeriene în conflictul din Ucraina și influențele ulterioare în derularea acestuia
	Adrian LESENCIUC	64	Războiul hibrid în vreme de război – încercare de operaționalizare conceptuală și acțională –
INFORMAȚII ȘI SECURITATE	Cosmina-Andreea NECULCEA Florian RĂPAN	86	Interoperabilitatea doctrinară la nivelul Alianței Nord-Atlantice în raport cu abordarea operațiilor informaționale din perspectivă rusă și chineză
	Cezar CUCOȘ	100	Chestiunea strâmtorilor Bosfor și Dardanele
	Daniel ROMAN	126	Elaborarea scenariilor în planificarea acțiunilor militare pentru prevenirea unei situații de criză
	Claudia CÂRSTEA	146	Modalități de identificare a vulnerabilităților în procesul de management al incidentelor de securitate a informațiilor
MANAGEMENTUL RESURSELOR PENTRU APĂRARE	Gheorghe MINCULETE	164	Abordări conceptuale, organizatorice și relaționale privind operațiile multi-domeniu
	Marian ȘTEFAN	186	Politicile Uniunii Europene pentru dezvoltarea capacităților de contracarare a amenințărilor hibride
	Marcela ANTONESEI Simona FĂSĂREA	202	Liderul autentic și capitalul psihologic în mediul militar
ISTORIE MILITARĂ	Lucian DRĂGHICI	218	1946. „Criza strâmtorilor” reflectată în rapoartele informative ale secretarului biroului atașatului militar român în Republica Turcia

INVESTIȚIILE ÎN SECURITATE ȘI APĂRARE, LA INTERSECȚIA DINTRE BUSOLA STRATEGICĂ A UE ȘI CONCEPTUL STRATEGIC AL NATO

Contraamiral Ion-Cristian LIȘMAN

Locțiitor pentru resurse al șefului Statului Major al Apărării

În contextul paradigmei actuale de securitate, fundamental diferită de cea existentă în primii ani ai acestui secol, nivelul de ambiție al României vizează o poziție solidă de apărare, în context național și aliat, în regiunea Mării Negre, pe flancul estic al NATO și la granița de est a Uniunii Europene. Pentru ca România să consolideze postura de apărare și descurajare și să rămână un furnizor de securitate în regiune, are nevoie de o structură de forțe adaptată la provocările prezente și viitoare de informare, cunoștințe și progres tehnologic.

Prin urmare, dezvoltarea forțelor armate, precum și a capacităților asociate care permit răspunsul adecvat în cazul oricărui tip de agresiune presupune cinci elemente esențiale, așa cum sunt prezentate în documentele de planificare a apărării, în conformitate cu Analiza strategică a apărării 2040: capacități care folosesc tehnologie de ultimă oră, resurse umane înalt calificate și pregătite, o industrie de apărare bine dezvoltată, o cultură organizațională bazată pe inovare și, nu în ultimul rând, reziliență.

În acest context, România trebuie să asigure complementaritatea efectivă între sistemele naționale și cele colective de apărare, inclusiv la nivelul procedurilor de achiziție, de capacități militare, menite să respecte Planul de înzestrare a Armatei României.

A vând în vedere inițiativele promovate la Bruxelles și Madrid și consemnate în Conceptul strategic al NATO, este necesar un efort continuu de actualizare a cadrului juridic național, astfel încât acesta să poată fi pe deplin integrat în proiectele de apărare dezvoltate atât de NATO, cât și de UE și să poată utiliza resursele asociate acestor proiecte. Aici, mă refer în special la Fondul European de Apărare (EDF – European Defence Fund) și la Programul European Industrial de Apărare (EDIP – European Defence Industrial Programme), care permit nu doar dezvoltarea industriei naționale de apărare, ci și interoperabilitatea echipamentelor Armatei Române cu cele ale aliaților.

De asemenea, deosebit de importantă este întărirea participării României la Cooperarea Structurată Permanentă (PESCO), la Busola Strategică și la celelalte programe europene din domeniul apărării, dar, în egală măsură, la programele de dezvoltare ale NATO, cu un accent special pe Acceleratorul de inovare a apărării pentru Atlanticul de Nord (DIANA), concentrat pe implementarea tehnologiilor disruptive, program lansat la summitul NATO de la Bruxelles. Acest program a fost inițiat în contextul dezvoltării de noi tehnologii emergente și perturbatoare (inteligența artificială, tehnologiile cuantice, comunicațiile 5G, expansiunea orașelor inteligente, cloud, blockchain, Software Defined Radios sau Zero Trust Networks).

În ceea ce privește programele europene, obiectivele lor principale sunt dezvoltarea de proiecte pentru exercițiile militare, precum și pentru a consolida în comun capacitățile europene, inclusiv în spațiul cibernetic, și pentru a crește capacitatea de apărare strategică comună și colaborativă. Ele sunt menite, de asemenea, să armonizeze, să pună în comun resursele și să elimine redundanța efortului, ceea ce înseamnă dezvoltarea capacităților și sprijinul pentru evaluarea anuală coordonată a apărării (CARD – Coordinated Annual Review on Defence). Programele menționate au în vedere utilizarea în comun a capacităților existente, creșterea cooperării în domeniul apărării cibernetice, punerea la dispoziție a formațiunilor dislocabile strategice, contribuția la grupurile de luptă ale UE și simplificarea și standardizarea procedurilor de desfășurare militară transfrontalieră.

În acest context, România s-a angajat să participe la 20 de proiecte PESCO, având statutul de membru în 16 și pe cel de observator în 4 dintre acestea. Două dintre proiecte, și anume Rețeaua UE de Centre de Scufundare și Poligonul de antrenament de apărare CBRN, sunt proiecte PESCO coordonate de România. De asemenea, entități din România, având sprijinul Ministerului Apărării Naționale, participă la 7 proiecte în cadrul EDIP.

În plus, Ministerul Apărării Naționale a avizat participarea unor entități din România la 16 proiecte lansate în cadrul EDF, 10 dintre ele axate pe dezvoltarea capacităților și 6 proiecte de cercetare. În ceea ce privește EDA (Agenția Europeană de Apărare), România participă

la 19 proiecte și susține eforturile depuse de agenție menite să promoveze cooperarea dintre statele membre ale UE în domeniul dezvoltării capacităților militare, inclusiv prin conectarea industriei naționale de apărare și a unităților destinate cercetării și dezvoltării la nivelul Ministerului Apărării Naționale, către programele și proiectele UE care beneficiază de granturi nerambursabile.

În ceea ce privește NATO, țara noastră a făcut pași importanți în cadrul Procesului de planificare a apărării NATO (NDPP – NATO Defence Planning Process). În acest context, putem aminti Reuniunea de consultare comună România-NATO, finalizarea Studiului privind capacitatea de planificare a apărării, precum și participarea României la inițiativele de cooperare în domeniul dezvoltării capacităților în context aliat. De asemenea, merită subliniată participarea României la Forța Aeroperțată a NATO de Avertizare Timpurie și Control (NAEW&C). Componenta E-3A NATO este prima unitate multinațională de zbor înființată de Alianță care efectuează dislocări rapide, supraveghere aeriană și misiuni de gestionare a luptei ordonate de comandantul forței NAEW&C în numele SACEUR. Mai mult, în condițiile implementării conceptului Smart Defense, care vizează investițiile în forțe armate mai flexibile și mai mobile, valorificând în același timp proiecte de apărare colaborative și evitând duplicarea capacităților, România este implicată în Strategic Airlift Capability, un program multinațional NATO care oferă acces asigurat la capacitatea menționată pentru cele 12 națiuni membre ale sale.

În plus, România, ca țară membră a NATO, participă și la Programul NATO de Investiții în Securitate (NSIP). Gama de facilități eligibile pentru finanțare comună a fost, în general, limitată la instalațiile statice ale structurii de comandă a NATO, instalațiile permanente, activele dislocabile, sistemele de comunicații și informații și instalațiile de răspuns la criză. În cadrul NSIP, România sprijină implementarea tuturor capacităților care vizează furnizarea de capacități cheie necesare pentru a îndeplini nivelul de ambiție al Alianței. De asemenea, România se angajează să implementeze în timp util acele proiecte pentru care acționează ca Națiune Gazdă, susținând o participare

transparentă a tuturor întreprinderilor eligibile la licitațiile competitive desfășurate în vederea implementării capacităților finanțate comune. În acest context, la nivelul Ministerului Apărării Naționale, au fost aprobate liniile directe pentru implementarea și administrarea proiectelor finanțate de NSIP în România.

Tinând cont de situația actuală, precum și de faptul că tehnologiile emergente și perturbatoare remodelează mediul acțiunilor militare, așa cum s-a dovedit, încă o dată, în conflictul din Ucraina, Acceleratorul de inovare a apărării din Atlanticul de Nord (DIANA) este strâns legat de Agenția SUA pentru Proiecte de Cercetare Avansată pentru Apărare (DARPA). DIANA are sarcina de a aduce mai aproape organizațiile civile și militare inovatoare pentru a dezvolta soluții de ultimă oră, în special în domeniul tehnologiilor emergente și perturbatoare.

Astfel, start-up-urile, instituțiile academice și organizațiile netradiționale ale industriei se pot reuni și depune propuneri pentru a participa la efortul de accelerare a inovației, menite să rezolve problemele emergente din lumea reală, inclusiv în domeniul apărării. Un prim obiectiv este ca DIANA să-și atingă capacitatea operațională deplină până în 2025. În ceea ce privește mecanismul de finanțare, acesta este asigurat de Fondul NATO pentru Inovare, și anume fonduri publice alocate de către țările participante fie din bugetele de apărare existente, fie din fondurile de inovare nou înființate. Cu toate acestea, odată cu adoptarea unei noi modalități de gândire a sistemelor, și anume una holistică, DIANA permite să vadă NATO ca o resursă, angajând mediul academic, cercetare și bani în efortul menit să păstreze supremația tehnologică a națiunilor aliate, bazate pe reguli și valori comune. Este bine cunoscut faptul că tehnologiile revoluționează lumea. În prezent, accentul se pune pe tehnologii emergente și perturbatoare, care pot avea un efect disruptiv odată implementate în tehnica militară. Prin urmare, devine din ce în ce mai important ca acestea să fie angajate într-o manieră responsabilă, luând în considerare temeinic regulile și etica. În acest sens, și în legătură cu DIANA, merită subliniat faptul că NATO a adoptat o strategie privind inteligența artificială

care include elemente legate de etică și responsabilitate atât în ceea ce privește produsele, cât și rezultatele, ceea ce necesită un efort pentru factorii de decizie politică de a adopta legislația corespunzătoare.

Iniciativa DIANA vine cu peste 60 de site-uri de inovare, inclusiv un sediu în Europa și altul în America de Nord, precum și cu peste 50 de centre de testare dedicate, care găzduiesc laboratoare și echipamente, ceea ce este un argument suplimentar pentru faptul că este o oportunitate NATO și că Alianța poate fi privită ca o resursă în acest sens. „Site-urile acceleratoare” oferă finanțare și mentorat. Mai mult, ele creează spațiul și expunerea necesare dezvoltării afacerilor, generând astfel un ecosistem de inovare.

În acest context, în urma competiției dedicate, două centre din România au fost deja declarate câștigătoare și devin membre ale sistemului de inovare NATO menționat. Cele două centre sunt Centrul Internațional de Excelență în Inteligență Artificială din cadrul Facultății de Automatizări și Calculatoare a Universității Politehnice din București și Institutul Național de Cercetări Aeronautice „Elie Carafoli” – INCAS din București. De menționat că INCAS reprezintă interfața cu industria aeronautică românească, fiind proiectantul IAR-99 ȘOIM, o aeronavă fabricată la Craiova și aflată în serviciul Ministerului Apărării Naționale, îndeplinind cerințele de interoperabilitate stabilite de Forțele statelor membre ale NATO.

În concluzie, România, ca stat membru al NATO și al UE, a făcut eforturi importante în planificarea și utilizarea resurselor de apărare în capacități credibile și decisive, care să contribuie semnificativ la constructul de securitate euroatlantic în regiune.

ROMANIA MILITARA

REVISTA LUNARA

A N U L I

VOLUMUL I

No. 1-2 IANUARIE-FEBRUARIE 1898

REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
MARELE STAT-MAJOR AL ARMATEI
BUCURESCI

„ROMANIA MILITARA“

VOLUMUL I. — No. 1 și 2

IANUARIE — FEBRUARIE, 1898

No. 3.663. — *Inalt decret relativ la înființarea pe lângă statul-major general al armatei a unei reviste militare oficiale sub denumirea de „România Militară“.*

(Secretariatul general)

Asupra raportului ministrului Nostru secretar de Stat la departamentul de război sub No. 722,

Am decretat și decretăm:

Art. I. — Se înființează la marele stat-major, cu începere de la 1 Ianuarie 1898, o revistă oficială sub denumirea de «România Militară», în care toți ofițerii din armată vor găsi studii militare, cari se intereseze instrucțiunea lor.

Prin organul acestei reviste toți ofițerii, de toate armele, aflați în activitate de serviciu, și vor putea publica lucrările lor personale și cari interesază armata.

Art. II. — Pentru reducerea abonamentului la ofițerii în activitate de serviciu, ministerul de război va contribui anual cu o sumă care se va fixa prin legea bugetară.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Art. III. — O decisiune ministerială va prescrie amănunte asupra modului de redacțiune și administrațiune al acestei reviste.

Art. IV. — Ministrul Nostru secretar de Stat la departamentul de război este însărcinat cu executarea decretului de față.

Dat în București, la 8 Decembre 1897.

CAROL

Ministru de război,
General de divizie, **A. Berindei**

Raportul d-lui ministru de război către M. Sa Regele.

Sire,

În dorința de a procura ofițerilor noștri ocaziunea de a se ține la curent cu progresele făcute în știința militară, am numit o comisiune care să studieze și să propună mijloacele cele mai nimerite pentru a ajunge la acest scop.

Acastă comisiune, prin procesul-verbal încheiat la 30 Iunie anul curent, este de părere, a se înființa o revistă oficială la marele stat-major, care se coprinde toate studiile necesarii ofițerilor de toate armele.

Subsemnatul, împărtășind aceleași vederi, rog respectuos pe Majestatea Voastră, dacă aprobă această propunere, se bine-voiască a semna alăturatul proiect de decret, prin care se înființează la marele stat-major o revistă oficială sub denumirea de *România Militară*.

Sunt cu cel mai profund respect,

Sire,

Al Majestății Voastre
Prea plecat și prea supus servitor,
Ministru de război
General de divizie, **A. Berindei.**

Secretar general,
Colonel **Tătărescu**

Na. 319. — Decisiune ministerială relativă la înființarea revistei „România Militară”.

(Secretariatul general)

Având în vedere dispozițiunile înaltului decret No. 3.663, publicat în *Monitorul Ostei* No. 54 de la 1 Decembrie 1897, relativ la înființarea revistei *România Militară* la marele stat-major al armatei.

Decidem :

I. — Modul de publicare

Art. 1. — Scopul principal al revistei *România Militară* este de a da publicității toate progresele realizate în armatele străine și pe cari celelalte reviste militare nu pot fi în măsură a și-le procura.

Deosebit, în revistă se va mai publica și scrierile ofițerilor de toate armele, ce vor fi socotite de un folos vădit pentru armată, și cari vor cuprinde :

a) Studii militare tactice sau tehnice cari interesează diferitele arme și serviciu și cari permit ofițerilor a se ține în curent cu progresele făcute în știința militară ;

b) Scrieri cari, având de scop dezvoltarea sentimentului de camaraderie și de disciplină, precum și bunul traiu al soldatului, ar contribui la menținerea și ridicarea prestigiului armatei ;

c) Studii critice asupra diferitelor scrieri militare importante, publicate în țară sau străinătate ;

d) Diferite teme tactice ;

e) Lucrările personale și importante ale ofițerilor, cari se vor putea imprima și în broșuri ;

f) Eventual, traducerea diferitelor lucrări publicate în străinătate și publicarea cursurilor predate în școlile militare.

Art. 2. — Revista *România Militară* va apare odată

pe lună, cu începere din luna Ianuarie 1898, într'un singur volum, al cărui conținut va fi de cel puțin șapte côle de tipar, format octav.

Art. 3. — Materiile vor fi așezate pe părți, după natura conținutului, spre a se putea la trebuința aduna în broșuri deosebite.

Art. 4. — Pe lângă numărul lunar al revistei, va mai apare în fie-care săptămână un *Buletin al României Militare*, care va avea același format ca revista.

Acest „*Buletin*“ va cuprinde scirile importante mai urgente din țară și din străinătate, precum și amănunte științifice și literare ce ar presenta un interes imediat pentru oficerii.

Art. 5. — Nici o restricțiune nu se impune libertății de a scri; subiectele, însă, vor trebui se fie astfel alese, în cât se ocrotescă siguranța apărării țării, onoarea și disciplina armatei.

Autorii scrierilor, în cas când nu le vor semna sau vor subscrie prin pseudonime, sunt datorii a'și comunica comitetului de direcțiune al revistei, numele, gradul și corpul în care comptéză, odată cu trimiterea studiilor.

Studiile nepublicate nu se mai înapoiază autorilor.

Art. 6. — În scop de a permite oficerilor procurarea uvrajelor necesarii studiilor diferitelor cestiuni ce urméză a se publica în revistă, se va putea retribui scrierile imprimate în revistă, potrivit cu fondurile de cari ar dispune revista.

II. — Direcțiunea revistei

Art. 7. — Direcțiunea revistei se va da de marele stat-major. Ea se exercită prin un comitet de direcțiune compus din: sub-șeful statului major general al armatei, ca președinte;

Șefii secțiilor 1 și 2 de la marele stat-major și di-

rectorul de studii, sau sub-directorul școlei superioare de rășboi ca membri.

Un maior, șef de biurou de la marele stat-major, va îndeplini funcțiunea de secretar al comitetului.

Art. 8. — Comitetul de direcțiune ia toate măsurile ce va crede necesarii pentru a asigura mersul regulat al revistei și veghiază ca ea se corespondă scopului pentru care a fost înființată.

Președintele său trimite comitetului de direcțiune toate cestiunile cari trebuiesc tratate, precum și scrierile de studiat. Comitetul de direcțiune este obligat a-i le înapoia împreună cu observațiile sale, cel mai târziu 15 zile de la data primirei lor.

Afară de acestea, comitetul de direcțiune mai are și următoarele îndatoriri:

- 1) A hotări asupra publicațiunilor revistei;
- 2) A stabili budgetul cheltuelilor în raport cu veniturile;
- 3) A numi personalul de cancelarie al biuroului revistei.
- 4) A avisa asupra măsurilor ce ministerul va trebui se ia pentru încurajarea acelor din oficerii cari, prin scrierile lor, vor dovedi o ocupațiune continuă și folositoare armatei;
- 5) A presinta ministerului, la finele fie-cărui an, o dare de sémă asupra progreselor revistei din punctul de vedere al studiilor publicate și asupra întrebunțerei fondurilor, propunend și măsuri pentru îmbunătățirea revistei.

Art. 9. — Președintele comitetului de direcțiune adună comitetul cel puțin odată pe lună; el pôte însă convoca, atât pe acesta, cât și comitetul de direcțiune, ori de câte-ori va crede necesar.

Participarea membrilor la ședințele comitetului

este obligatorie. Comitetul se întrunește în localul marelui stat-major.

Resultatul ședințelor comitetului de direcțiune vor fi consemnate într'un proces-verbal semnat de toți membrii prezenți.

Art. 10. — Comitetul de direcțiune delegă pe unul din membrii săi, pentru a se ocupa cu detaliile de administrație și a supune comitetului toate cesiunile ce se prezintă.

În acest scop membrul delegat este ajutat de biuroul revistei, care se compune din:

Secretarul comitetului de direcțiune, șef al biuroului; din un oficer de administrație, casier, și din personalul de cancelarie, care se va numi de comitet după trebuință.

Art. 11. — Biuroul revistei are în sarcina sa:

- 1) Aranjarea materiei fie-cărei reviste după hotărârea comitetului;
- 2) Corectarea și îngrijirea imprimării revistei;
- 3) Expedierea revistei și a corespondenței, precum și primirea și redactarea acesteia din urmă;
- 4) Administrarea fondului revistei.

În fine, execută toate ordinele și ia toate măsurile pentru îndeplinirea hotărârilor comitetului de direcțiune sau ale delegatului său.

Art. 12. — Totă corespondența se semnază de delegatul comitetului, afară de aceia pe care președintele și-o rezervă.

Aceia care se trimite revistei, va purta pe plic adresa *Marelui Stat-Major*.

III. Redacțiunea revistei

Art. 13. — Pentru a-i se da revistei caracterul general, care a justificat înființarea ei, caracter care face ca ea se intereseze pe toți ofițerii; se institue un comitet

de redacțiune, care se coprinde ofițeri din toate armele și serviciile. Acest comitet se compune din:

Sub-șeful statului-major general al armatei, ca președinte, și ca membrii câte două ofițeri superiori din fie-care armă și serviciu, și anume:

Din serviciul statului-major

Șeful statului-major al corpului II de armată.
Un șef de secție din marele stat-major.

Din infanterie

Comandantul unui regiment de infanterie din București.

Un oficer superior de infanterie din garnisona București.

Din cavalerie

Comandantul brigadei 2 de călărași.

Comandantul unui regiment de cavalerie din București sau un oficer superior de cavalerie din garnisona București.

Din artilerie

Comandantul regimentului 2 cetate.

Comandantul unui regiment de artilerie de câmp sau un oficer superior din artilerie.

Din geniu

Comandantul regimentului 1 geniu.

Șeful serviciului de geniu al cetății București.

Din intendență

Un intendent din garnisona București.

Șeful serviciului intendenței corpului II de armată.

Din serviciul sanitar

Două medici de corp de armată.

Din flotilă

Directorul de serviciu din direcțiunea flotilei din minister și un oficer superior din flotilă, din minister dacă va fi veri-unul.

Școle

Directorul de studii și sub-directorul școlii superioare de război.

Cel mai mic în grad din membrii comitetului va îndeplini funcțiunea de secretar, căruia, după trebuință, i-se va da personalul necesar de cancelarie.

Art. 14. — Șeful statului-major general va desemna oficerii cari vor face parte din acest comitet, conform dispozițiilor de mai sus.

Art. 15. — Indatoririle comitetului de redacțiune sunt:

1) A lua în discuțiune și a face observările sale asupra scrierilor prezentate de veri-unul din membrii săi sau acelea primite de la oficerii și cari se vor trimite de comitetul de direcțiune.

2) A propune comitetului de direcțiune măsurile ce va crede nemerit în interesul redacțiunii și al mersului revistei în bune condițiuni.

Art. 16. — Pentru studiul unor chestiuni, comitetul poate delega o comisiune de studii din sinul său, care să se pronunțe asupra chestiunilor ce-i se supun. Hotărârile asupra publicării acestor scrieri, însă, se va lua numai de comitet în ședință.

IV. — Fondurile revistei

Art. 17. — Veniturile revistei se compun din:

- 1) Abonamente, al căror quantum se fixează:
Pentru oficerii de orice grad la lei 12 pe an, iar pentru bibliotecile corpurilor lei 20 pe an;
- 2) Din produsul rezultat din publicarea anunțurilor.

Costul abonamentelor se va micșora potrivit cu fondurile revistei.

Art. 18. — Cheltuelile revistei vor fi:

- Pentru imprimarea broșurei lunare și a buletinelor;
- Pentru retribuirea scrierilor publicate în revistă;
- Pentru retribuirea lunară a redactorilor și personalului de administrație;
- Pentru cheltueli de cancelarie și de contabilitate;
- Pentru publicarea de uvrage ce se vor găsi necesarii.

Pentru premii deosebite acordate autorilor scrierilor meritorii, etc.

În fine, pentru orice alte cheltueli ce se vor găsi necesarii de comitetul de direcțiune.

Art. 19. — Fondurile revistei se administrează de biroul revistei, conform regulamentului de administrație al corpurilor de trupă; delegatul comitetului de direcțiune având aceleași drepturi ca și șefii de corp. Gestiunea acestor fonduri se face de casierul revistei și este supusă controlului direcțiunii VIII din minister.

Art. 20. — Abonamentele la revistă sunt facultative pentru toți oficerii combatanți și asimilați din activitate, și obligatorii pentru bibliotecile corpurilor și serviciurilor.

Comandamentele cari nu au masă de întreținere, vor plăti abonamentul din fondul ce li se alocă anual, pentru cumpărări de uvrage și pentru bibliotecă.

Aceste abonamente se achită anticipat la fie-care semestru.

Șefii de corpuri vor lua dispozițiuni ca, de la 1 la 15 Ianuarie și de la 1 la 15 Iulie al fie-cărui an, casierii se trimite sumele necesare marelui stat-major.

Oficerii din rezervă și miliții pot fi abonați la revista *România Militară*, plătind abonamentul în condițiunile prevădute pentru oficerii din activitate.

Art. 21. — Expedierea revistei, trimiterea abonamentelor și corespondența pentru abonați, se face direct între corpurile de trupă sau serviciu și marele stat-major.

Art. 22. — Afară de dispozițiunile prevădute în prezenta decizie, șeful statului-major-general va prescrie ori-ce măsuri de detaliu va crede necesarii, pentru buna și regulata funcționare a comitetelor de direcțiune și de redacțiune, precum și a biuroului revistei și va lua ori-ce alte dispozițiuni ce va crede nemerite, pentru a asigura mersul revistei în bune condițiuni.

Ministru de război,
General de divizie, **A. Berindei.**

Secretar general,
Colonel **Tătărescu.**

Ordinul generalului șef al statului-major general al armatei.

Prin ordinele No. 4.486 — 4.492 din 23 Ianuarie 1898, d. general șef al statului-major general al armatei, în conformitate cu art. 7, 10 și 13 din decizia ministerială No. 319, inserată în *Monitorul Ostei* No. 3, din 17 Ianuarie 1898, numește personalul comitetelor de direcțiune și de redacțiune al revistei *România Militară*, după cum urmează:

a) Personalul de direcțiune.

Președinte :

General Brătianu C., sub-șeful statului-major general al armatei.

Membrii :

Colonel Boteanu Remus, șeful secției I din marele stat-major.

Locot.-Colonel Constantinescu N., șeful secției II din marele stat-major.

Locot.-Colonel Mavrocordat Leon, directorul de studii al școlii superioare de război.

Delegatul comitetului :

Locot.-Colonel Constantinescu Nicolae, șeful secției II din marele stat-major.

Secretarul comitetului și șeful biuroului revistei :

Maior Saegiu Aureliu, de la marele stat-major al armatei.

b) Personalul de redacțiune.

Președinte :

General Brătianu C., sub-șeful statului-major general.

Membrii :

Statul-Major : Colonel Șomănescu Ion, șef de stat-major al corpului al II-lea de armată.

Locot.-Colonel Constantinescu Nicolae, șeful secției II din marele stat-major.

Infanterie : Colonel Anghelescu Alexandru, comandantul pieței București.

Locot.-Colonel Boerescu Constantin, comandantul regimentului Mihaiu-Vitezu No. 6.

Cavalerie: Colonel Zossima Grigore, comandantul brigădei a II-a de cavalerie Bucuresti.

Maior Pretorian Eracle, din regimentul No. 4 de roșiori.

Artilerie: Colonel Conda Constantin, comandantul regimentului No. 2 de cetate.

Maior Popovici Nicolae, din regimentul No. 10 de artilerie de câmp.

Geniu: Colonel Culcer Ion, comandantul regimentului No. 1 de geniu.

Locot.-Colonel Tanasescu Constantin, de la serviciul de geniu al cetății Bucuresti.

Intendența: Intendant Ciuflea Constantin, șeful direcțiunii intendenței din ministerul de război.

Sub-Intendant Gheorghiu N. Petrovici, șeful intendenței corpului al II-lea de armată.

Serviciul sanitar: Medic de corp de armată, dr. Demosthene Atanase, șeful secțiunii chirurgicale din spitalul militar central Bucuresti.

Medic de corp de armată, dr. Petrescu Grigorie, șeful secțiunii oculistice din spitalul militar central Bucuresti.

Flotila: Locot.-Colonel Koslinski Emanoil, șeful direcțiunii flotilei din ministerul de război.

Școle: Locot.-Colonel Mavrocordat Leon, directorul de studii al școlii superioare de război.

Maior Popovici Ion, sub-directorul de studii de la școala superioară de război.

Secretarul comitetului:

Maior Pretorian Eracle, din regimentul No. 4 de roșiori.

Acestea sunt actele fundamentale cari dau ființa revistei oficiale «România Militară», denumire dată primei publicațiuni militare, ce a apărut în țara românească.

Acastă oficialitate însă, nu însemnă — cum s'ar putea crede — că revista este o proprietate exclusivă a administrației militare, și ca atare, destinată a da publicității numai acte și texturi oficiale.

Însăși actele fundamentale cari asigură ființa revistei, stabilesc caracterul ei:

Revista este patrimoniul tuturilor ofițerilor care o întrețin prin cotisări de abonament (art. 17 al decisei ministeriale) și, ca atare, ea asigură tuturilor ofițerilor libertatea de a scrie, ne impunându-le nici o restricțiune (art. 5).

Caracterul oficial al revistei este determinat prin solitudinea ce Ministerul de Război a arătat pentru înființarea ei, și prin legătura ce există între această autoritate superioară și direcțiunea revistei.

De altmintelega caracterul oficial se impune și prin scopul acestei reviste, care se resumă astfel:

A răspândi instrucțiunea în armată, a menține și a întări printre ofițeri sentimentul datoriei, a-i atrage pe câmpul fertil al muncii productive, a le încălzi emulațiunea și a-i face se participe, cu capitalul lor intelectual și cultural, la dezvoltarea și la propășirea instituțiilor militare, a cărora organizațiune oferă un câmp întins de activitate sportivă în diferitele arme și servicii ale armatei.

Acastă menire justifică în de-ajuns inițiativa luată de autoritatea superioară, pentru a da o ființă stabilă organului de publicitate ce apare sub numele de România Militară.

In reviste, mai ales, se tratăzã în tôte amãnuntele lor subiectele ce comportã un studiu special. Aceste subiecte sunt de naturã a edifica pe cititor asupra diferitelor cestiumi nelãsându-î nici o parte neînțelesã. Este învederat cã forma sub care se presimțã obișnuit aceste subiecte, când sunt tratate în revistã, contribuie fôrte mult a interesa pe cititor și face ca studul acelor cestiumi se devie mai atrãgãtor.

Pe de altã parte, oflcerii noștri, fiind fôrte mult în-trebuințãți la serviciu, nu pot tot-d'a-una consacra un timp suficient studiului diferitelor tratate și reviste speciale din țarã și din strãmãtate.

Se simțea dar trebuința unei publicațiuni care se ofere la o laltã, studii relative la diferitele arme și serviciuri, și care, în acelaș timp, se stabilescã legãtura și continuitatea indispensabilã cestiumilor publicate în diferite reviste speciale, pe arme și serviciu din țarã și din strãmãtate.

Acestã revistã trebuie încã se îmbrãțișeze scrieri de naturã a desvolta sentimentele de camaraderie și de disciplinã și se contribuie la rãspãndirea cunoșcințelor cari asigurã bunul traiu al soldatului. Pentru armatele tinere mai ales, asemenea scrieri sunt de un mare folos, sciut fiind cã, armatele bãtrãne consacrezã scrieri numeroșe și opuri întregi asupra subiectelor de asemenea naturã, mulțumitã cãrora, aũ mers înainte pe calea prosperitãței.

Destinãnd acestor scrieri cât se pôte mai multe pagni, vom fi siguri cã se vor înrãdãcina în noi acele sentimente ce animãzã pe tot ostașul convins de misiunea ce-î este încredințatã.

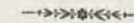
Nu însã numãrul restrãns de oflceri, destinat prin decisia ministerialã, a aicãtui direcțiunea și redacțiunea României Militare, va putea duce sarcina diflicilã a unei opere așã de laborioșã. Cu toți, uniți în aceeași cugetare și însuflețiți de aceeași aspirațiuni, trebuie se concurãm la împlinirea nobilului și patrioticului scop se urmãresce revista de fațã.

Fie-care din noi, în limita puterilor, cunoșcințelor și experienței sale, trebuie se aducã fructul activitãței sale pentru organizarea și înputernicirea tinerei noastre armate. Personalul de direcție și de redacție al României Militare, se va sili sã profite de situația favorabilã în care se gãsesce, pentru a cãlãuși și a pregãti studii ce vor fi ca un focar, în jurul cãruia sã se grupeze și sã se formeze o atmosferã de meditațiuni personale, de observațiuni dîlnice și de studii neîntrerupte prin colaborarea devotatã a fie-cãruia din noi.

România Militară este dar bunul tuturor oflcerilor armatei noastre și orî-ce idee este respectatã, dacã va fi sprijinitã și înconjuratã de formeșii elementele indispensabile pentru a deveni în adevãr folositoare armatei.

Nãscutã sub aceste auspicii și îndrumatã pe acestã cale, România Militară pôte fi sigurã de isbãndã, fiind-cã ea este rețematã pe concursul întregului corp oflceresc, care, de sigur, va fi mândru se pôtã da viațã și trãinicie unei publicațiuni demnã de armata noștrã, în care Patria și Suveranul și-aũ pus tótã speranța și tótã încrederea.

Comitetul de Direcțiune.

ALGORITM ÎN 7 PAȘI PENTRU IDENTIFICAREA RĂZBOIULUI HIBRID – STUDIUL DE CAZ AL INSULEI ȘERPILOR DIN MAREA NEAGRĂ –

Locotenent-colonel Ionuț-Cosmin BUȚĂ

Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București
DOI: 10.55535/GMR.2023.1.1

Abordarea hibridă, ca o nouă modalitate de promovare a intereselor diplomatice, informaționale, militare și economice, reprezintă cea mai comună amenințare utilizată de actorii statali sau non-statali din întreaga lume. Scopul acestui articol este de a crea un nou instrument analitic prin studierea provocărilor hibride din regiunea Mării Negre legate de situația Insulei Șerpilor. Cum pot fi identificate și vizualizate amenințările hibride? și Cum poate fi evaluat modul în care agresorul își îndeplinește obiectivele în legătură cu provocările hibride? sunt cele două întrebări de cercetare care creează premisele pentru dezvoltarea prezentului studiu.

În acest sens, analiza noastră se bazează pe modelul cadrului analitic al autorilor Patrick J. Cullen și Erik Reichborn-Kjennerud pentru vizualizarea războiului hibrid aplicat unei anumite situații din Insula Șerpilor, cu scopul de a identifica funcțiile și vulnerabilitățile critice, sincronizarea mijloacelor, acțiunilor și efectelor dorite de către un actor care utilizează mijloace hibride. Mai mult, am completat analiza aplicând metoda Process Tracing, pentru a stabili care dintre mijloacele utilizate de către un potențial agresor pot crea cele mai dezastruoase consecințe asupra securității energetice a României și, ulterior, am utilizat un instrument de măsurare a performanței (Measure of Performance – MOP), cu scopul de a evalua progresul agresorului în producerea efectului/efectelor dorite.

Lucrarea are ca rezultat un algoritm în 7 pași pentru identificarea războiului hibrid prin combinarea unui model analitic cu metodologia de cercetare Process Tracing și cu un instrument de evaluare militară pentru măsurarea performanței, cu scopul principal de a crea o nouă metodă utilă viitorilor analiști și cercetători.

Cuvinte-cheie: război hibrid, algoritm în 7 pași, Marea Neagră, Insula Șerpilor, securitate energetică.

INTRODUCERE – RĂZBOIUL HIBRID ȘI ZONA GRI

Modul în care actorii statali și non-statali își promovează interesele de securitate a evoluat în același ritm în care s-a dezvoltat tehnologia sau gândirea militară. Acesta este motivul pentru care numeroși practicieni și academicieni din întreaga lume dezbat concepte precum *război hibrid* (Hoffman, 2007, p. 8) sau *conflictul din zona gri* (Mazarr, 2015, p. 101), în timp ce se referă la modul modern de a duce un război sau un conflict. Ambele concepte sunt interconectate, deoarece războiul hibrid modern are loc în principal în zona gri (Dowse, Bachmann, 2021), unde actorii statali și non-statali aplică instrumente neconvenționale și tehnici hibride (Carment, Belo, 2021). Mai mult, utilizarea entităților non-statale nu depășește limita agresiunii clasice la nivel de stat (Belo, Carment, 2021). În acest caz, actorul agresat nu este în măsură să reacționeze din cauza lipsei reglementărilor dreptului internațional, a tipologiei acțiunilor și a imposibilității atribuirii atacului (Bachmann, Dowse, 2019).

Conceptul de *război hibrid* a fost propus la începutul anilor 2000 de către Frank Hoffman ca fiind o teorie a strategiei militare care implică război politic și combină simultan acțiuni letale și neletale, folosind arme convenționale, tactici neregulate, terorism, comportament criminal și război cibernetic (Hoffman, 2007), cu alte metode de influențare, cum ar fi utilizarea de știri false, a lacunelor legislative și intervenția electorală străină (Reid, 2018), cu scopul de a perturba și de a destabiliza acțiunile unui adversar fără a se angaja în ostilități deschise (Bachmann, Dowse, 2019).

Cu toate acestea, nu este suficient să mixăm elemente regulate cu neregulate, cinetice cu noncinetice pentru a obține caracterul hibrid, ci poziționarea evenimentului în zona gri (Meyers, 2016, p. 14) îi creează condițiile de eficiență. Acesta este motivul pentru care alți autori evidențiază faptul că actorii statali agresori nu doresc să-și asume acțiunile pe care le întreprind, motiv pentru care aceștia desfășoară activități în domenii nereglementate de către dreptul internațional.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Conceptul de război hibrid a fost propus la începutul anilor 2000 de către Frank Hoffman ca fiind o teorie a strategiei militare care implică război politic și combină simultan acțiuni letale și neletale, folosind arme convenționale, tactici neregulate, terorism, comportament criminal și război cibernetic, cu alte metode de influențare, cu scopul de a perturba și de a destabiliza acțiunile unui adversar fără a se angaja în ostilități deschise.

Tacticile zonei gri sunt adesea folosite de actorii statali nu foarte puternici, care le impun împotriva actorilor statali democratici inferiori pentru a-și promova interesele regionale. Ca o consecință a lipsei de conștientizare a situației, acest lucru poate determina statele democratice fie să reacționeze în mod dramatic, fie să reacționeze insuficient atunci când se confruntă cu un conflict în zona gri.

Deci, aceștia consideră că acest concept de conflict desfășurat în zona gri este oarecum diferit de conceptul de război hibrid (Stoker, Whiteside, 2020, pp. 1-37), întrucât acțiunile sunt efectuate în „zona gri” a conflictului, ceea ce înseamnă că acestea pot să nu treacă în mod clar pragul războiului. În această situație, noul tip de război produce dileme în privința problemelor juridice, întrucât statele au stabilite foarte bine aspectele care sunt permise în timp de pace sau în timp de război, dar, odată cu exploatarea, prin unele metode hibride, a unor vulnerabilități pentru a obține efecte dorite, dar neasumate prin aducerea conflictului în zona gri, lucrurile necesită o nouă abordare din punct de vedere legislativ (Mazarr, 2015, p. 108). Statele democratice au nevoie de noi instrumente pentru a răspunde amenințărilor din zona gri, deoarece sistemele lor juridice sunt orientate spre abordarea conflictelor prin starea de război și starea de pace, cu foarte puțină pregătire pentru abordări în zona gri (Belo, Carment, 2021).

Tacticile zonei gri sunt adesea folosite de actorii statali nu foarte puternici, care le impun împotriva actorilor statali democratici inferiori pentru a-și promova interesele regionale (Mazarr, p. 120). Ca o consecință a lipsei de conștientizare a situației, acest lucru poate determina statele democratice fie să reacționeze în mod dramatic, fie să reacționeze insuficient atunci când se confruntă cu un conflict în zona gri (Belo, Carment).

După cum am menționat anterior, războiul hibrid a fost definit ca o combinație de mijloace simetrice și asimetrice (Mansoor, 2012, p. 3), regulate și neregulate, convenționale și neconvenționale pentru a deruta adversarul (Andersson, Tardy, 2015). Dar, dacă analizăm exemplele istorice precum calul troian și exemplele din „Arta războiului” a lui Sun Tzu, putem observa că acest tip de război a fost practicat din cele mai vechi timpuri, dacă ar fi să descriem genul proximal al definiției și doar asociind termenii de mai sus (Meyers, 2016, p. 17). Diferența majoră dintre acele exemple istorice și războiul de astăzi este că, în trecut, tacticile neregulate erau folosite de actori statali mai puțin puternici din nevoia de a se apăra într-o situație de război declarată. În zilele noastre, aceste tactici sunt folosite de actori regionali puternici, pentru că s-au dovedit a fi foarte eficiente (Thiele, 2015, p. 56), iar acestea se desfășoară în zona gri nereglementată din punct de vedere legal înainte sau chiar fără a începe un război.

„Trebuie să ținem cont de faptul că <hibrid> se referă la mijloace, nu la principiile, scopurile sau natura războiului” (Schadlow, 2015), dar poziționarea evenimentului în zona gri evidențiază caracterul său incert, complex, volatil și ambiguu (VUCA) (Kraaijenbrink, 2018), prin exploatarea unui mediu nereglementat. Astfel, în paginile următoare, utilizând studiul de caz ipotetic al Insulei Șerpilor din Marea Neagră, vom analiza mijloacele războiului hibrid, în scopul creării unui nou instrument analitic.

INSULA ȘERPILOR

Insula Șerpilor sau Ostriv Zmiinyi, în limba ucraineană, și Snake Island, în engleză, este o insuliță ucraineană de 17 hectare, situată în apropierea Deltei Dunării din Marea Neagră, care a făcut obiectul unei delimitări maritime a zonelor economice exclusive ale României și Ucrainei în Marea Neagră la Curtea Internațională de Justiție, între anii 2004 și 2009 (I.C.J. Reports, 2009).

Conform regulilor dreptului internațional, ambele state au solicitat Curții Internaționale de Justiție să traseze o linie de delimitare, definită prin coordonate geografice, așa cum se arată în figura 1.

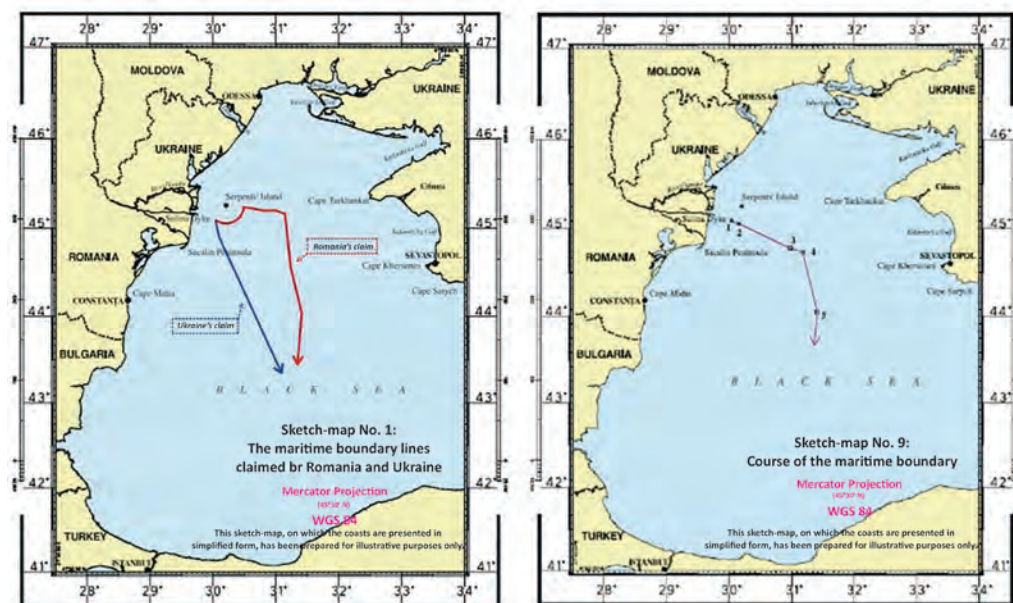

Figura 1: Granițele maritime revendicate de România și Ucraina la CIJ și cursul graniței maritime stabilite de CIJ (ib., pp. 12, 70)

Curtea Internațională de Justiție a deliberat, în anul 2009, faptul că Insula Șerpilor era prea departe de malul mării și prea mică pentru a reprezenta un punct care contribuie la stabilirea limitelor și a plasat sub controlul României 9.700 de kilometri pătrați de ape, așa cum se vede în figura 1. Această decizie și noua dezvoltare a zăcămintelor de gaze din Marea Neagră oferă premisele pentru a face din România unul dintre cei mai mari producători de gaze naturale din Uniunea Europeană (Emerging Europe Staff, 2022), iar această situație va face ca interesele energetice ale României să rivalizeze cu interesele energetice ale Rusiei pe piața regională a gazelor naturale (Harm, 2022).

Curtea Internațională de Justiție a deliberat, în anul 2009, faptul că Insula Șerpilor era prea departe de malul mării și prea mică pentru a reprezenta un punct care contribuie la stabilirea limitelor și a plasat sub controlul României 9.700 de kilometri pătrați de ape, așa cum se vede în figura 1. Această decizie și noua dezvoltare a zăcămintelor de gaze din Marea Neagră oferă premisele pentru a face din România unul dintre cei mai mari producători de gaze naturale din Uniunea Europeană (Emerging Europe Staff, 2022), iar această situație va face ca interesele energetice ale României să rivalizeze cu interesele energetice ale Rusiei pe piața regională a gazelor naturale (Harm, 2022).

CARE AR FI CONSECINȚELE DACĂ INSULA ȘERPILOR VA FI SUB CONTROLUL UNUI ACTOR STATAL CU UN COMPORTAMENT AGRESIV?

Având în vedere că insula a reprezentat pentru Rusia un obiectiv începând cu prima zi a invaziei Ucrainei, când a fost ocupată de agresor, putem deduce că Insula Șerpilor are o semnificație majoră din perspectiva securității militare și energetice. În consecință, insula prezintă în continuare un mare interes pentru Rusia și servește anumitor obiective, cum ar fi (Ib.):

- controlul spațiului maritim cheie pentru a controla liniile maritime de comunicații (SLOC) între Odesa și Bosfor;
- stabilirea de capacități ofensive în vederea monitorizării activităților NATO;
- contestarea deciziei Curții Internaționale de Justiție pentru a revendica părțile platformelor de gaze offshore din concesiunile XIII Pelican, EX-27 Muridava și EX-28 EST Cobălcescu situate în Zona Economică Exclusivă (ZEE) a României, membru al NATO, așa cum se vede în figura 2.

Prin utilizarea instrumentelor de putere MPECI (militar, politic, economic, civil și informații), un potențial agresor poate exploata vulnerabilitățile României pentru a produce efecte în domeniul infrastructurii energetice. Astfel, în paginile următoare vom analiza acest subiect, propunând un algoritm în 7 pași pentru identificarea războiului hibrid legat de situația particulară a Insulei Șerpilor. Pentru îndeplinirea obiectivelor cercetării, vom încerca să determinăm vulnerabilitățile și mijloacele potențiale care pot fi utilizate de către

un agresor pentru a produce un efect în domeniul infrastructurii energetice.

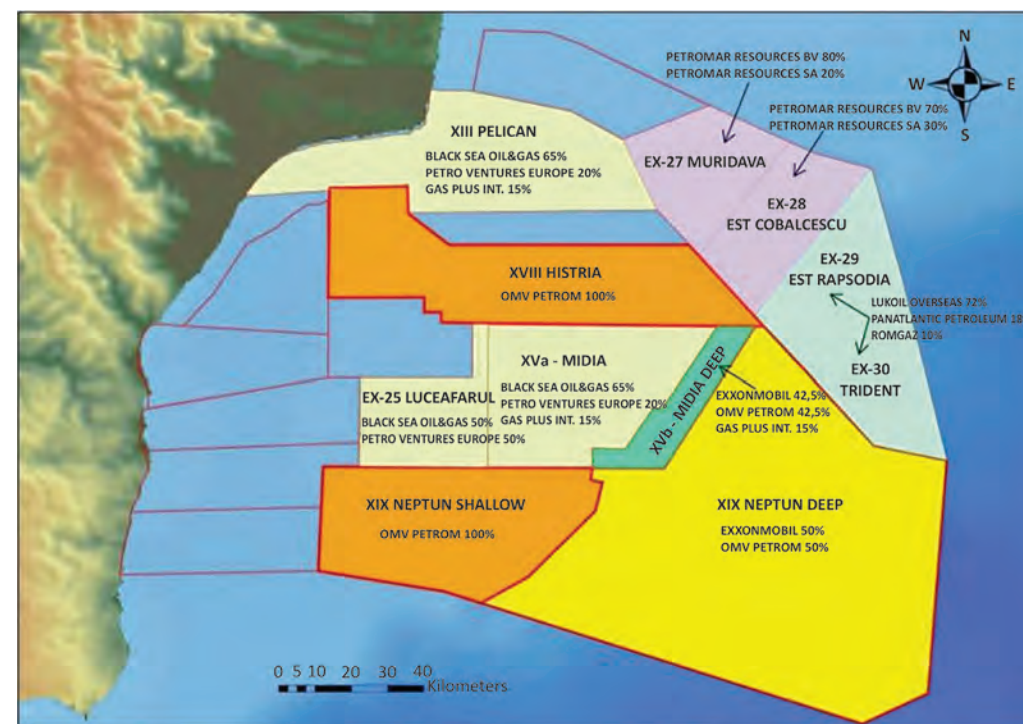

Figura 2: Platforme de gaze offshore situate în Zona Economică Exclusivă a României (Popescu, 2019)

1. Metodologia de cercetare

Această lucrare se bazează pe modelul cadrului analitic al autorilor Patrick J. Cullen și Erik Reichborn-Kjennerud pentru vizualizarea războiului hibrid (Cullen, Reichborn-Kjennerud, 2017, pp. 16-25) aplicat unei situații ipotetice privind Insula Șerpilor, cu scopul de a identifica funcțiile și vulnerabilitățile critice, sincronizarea mijloacelor și acțiunilor și efectele dorite ale actorului statal care utilizează metode specifice războiului hibrid. Mai mult, am aplicat metoda Process Tracing, pentru a stabili care dintre mijloacele utilizate poate crea cele mai dezastruoase consecințe pentru securitatea energetică a României, iar în cele din urmă, am utilizat un instrument de măsurare a performanței (Measure of performance/MOP) pentru a evalua progresul realizat de către agresor în scopul îndeplinirii efectului/efectelor dorite.

Modelul cadrului analitic a fost dezvoltat cu scopul de a ajuta cititorii să înțeleagă natura războiului hibrid și se concentrează pe utilizarea de către agresori a instrumentelor de putere precum MPECI (militare, politice, economice, civile și informaționale) împotriva instrumentelor actorului statal agresat PMESII (sectoarele politice, militare, economice, sociale, informaționale și de infrastructură) în trei faze: de normalitate, de criză și de extremă urgență.

Pornind de la aceste premise, am dezvoltat un *Algoritm în 7 pași pentru identificarea războiului hibrid*, având trei mari obiective: vizualizarea războiului hibrid (Pașii 1-4), testarea mijloacelor folosite de un agresor prin utilizarea metodei Process Tracing cu scopul de a stabili dacă acestea sunt necesare și suficiente pentru a produce efectul/efectele dorite de către agresor (Pasul 5) și evaluarea progresului realizat de către acesta prin utilizarea unui instrument de măsurare a performanței (Pasul 7). Mai mult, în timpul algoritmului, am inserat o măsură redundantă (Pasul 6), pentru reevaluarea efectului/efectelor dorite de agresor, așa cum este prezentat în continuare.

2. Rezultate și discuții

Pașii 1-4: Modelul cadrului analitic

Modelul cadrului analitic a fost dezvoltat cu scopul de a ajuta cititorii să înțeleagă natura războiului hibrid (Ib., p. 16) și se concentrează pe utilizarea de către agresori a instrumentelor de putere precum MPECI (militare, politice, economice, civile și informaționale) împotriva instrumentelor actorului statal agresat PMESII (sectoarele politice, militare, economice, sociale, informaționale și de infrastructură) în trei faze: de normalitate, de criză și de extremă urgență, așa cum este prezentat în figura 3.

Prezentare generală	
Un actor statal agresor ia măsuri pentru a împiedica România să extragă resurse de gaze offshore din zona sa economică exclusivă. Acest studiu de caz evidențiază o situație în care un actor statal utilizează pârghii militare și politice sincronizate utilizând o abordare hibridă, pentru a obține un efect în domeniul infrastructurii energetice.	
Vulnerabilități:	
V1	Capabilitățile navale militare limitate ale României pentru a-și proteja zona economică exclusivă ZEE.
V2	Limitările impuse de Convenția de la Montreux de a permite capabilităților navale militare ale NATO să efectueze misiuni pe perioade îndelungate pentru protejarea ZEE a României.

Mijloace:
M1 – Contestarea deciziei Curții Internaționale de Justiție pentru a revendica părți ale platformelor de gaze offshore precum concesiunile XIII Pelican, EX-27 Muridava și EX-28 EST Cobălcescu, situate în Zona Economică Exclusivă (ZEE) a României.
M2 – Împiedicarea României să-și exploateze resursele prin utilizarea blocadelor maritime în ZEE și atacuri neprevăzute și neasumate cu drone la infrastructura critică energetică.
Efecte:
E1 – Imposibilitatea României de a extrage resurse energetice din ZEE.

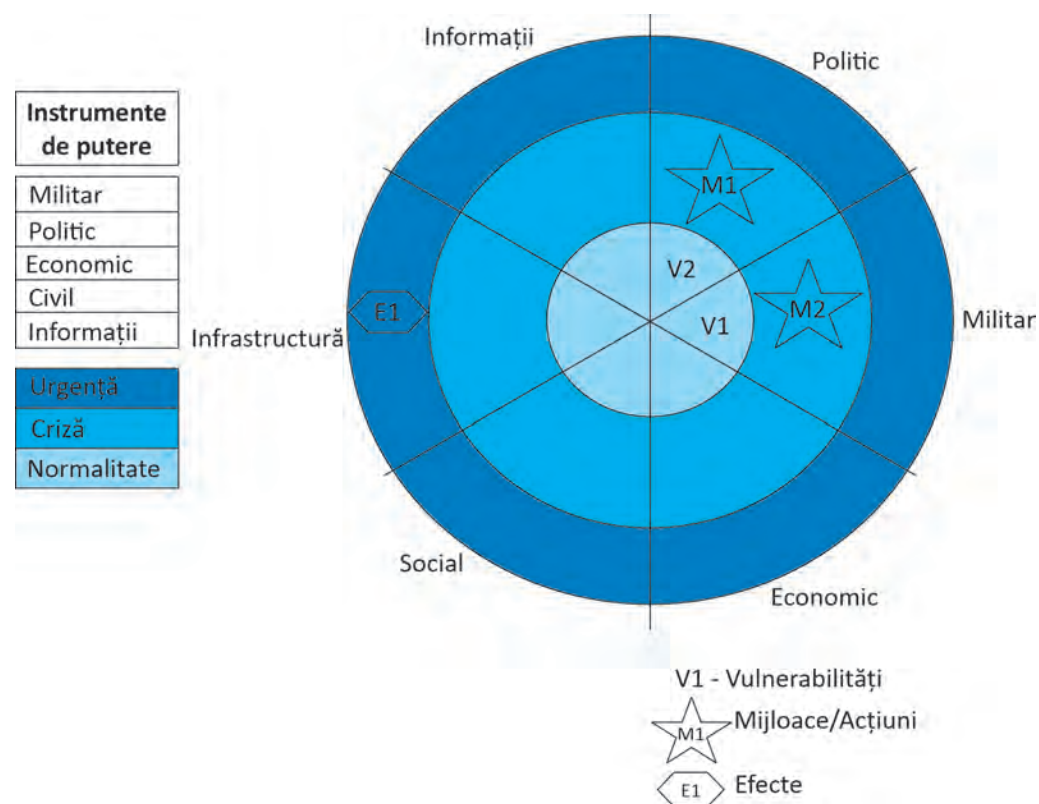

Figura 3: Cadrul analitic al războiului hibrid pentru situația ipotetică a Insulei Șerpilor

În situația analizată, la *Pasul 1*, într-o situație de normalitate, putem identifica două vulnerabilități legate de extracția de gaze offshore a României, care pot constitui factori favorizanți pentru utilizarea unui pachet de atacuri sincronizate (Synchronized attack package/SAP) de către un potențial agresor (Cullen et al., p. 16):

- Vulnerabilitatea V1 legată de acțiuni/inacțiuni ale României;
- Vulnerabilitatea V2 legată de Convenția de la Montreux.

În *Pasul 2*, corelăm vulnerabilitățile identificate cu domeniile PMESII pentru a înțelege unde au loc și care sunt domeniile în care actorul cu comportament agresiv poate aplica pachetul de atacuri sincronizate.

Mergând mai departe, la *Pasul 3*, pe baza conștientizării situației și a indicatorilor de avertizare timpurie, putem identifica mijloacele utilizate de către agresor pentru a exploata vulnerabilitățile identificate. De obicei, aceste pârgii sunt greu de descoperit în perioada incipientă a unui atac hibrid, primul dintre ele având rolul de a modela mediul în vederea susținerii efortului principal.

În cele din urmă, la *Pasul 4* al modelului cadrului analitic, estimăm efectul/efectele dorite de agresor legate de vulnerabilitățile identificate de la Pașii 1 și 2 și mijloacele utilizate de acesta pe timpul evaluării de la Pasul 3.

Pasul 5: Testarea mijloacelor folosite de către un agresor cu scopul de a stabili dacă acestea sunt necesare și suficiente pentru a produce efectul/efectele dorite

În timpul acestei etape, extindem analiza la modalitatea în care ar trebui să judecăm afirmațiile explicative concurente (Bennett, 2010). În cazul nostru, acestea sunt reprezentate de mijloacele utilizate de către agresor, prin utilizarea unei metode fundamentale de analiză calitativă numită Process Tracing. Acest mod de analiză oferă consistență algoritmului nostru prin extragerea de inferențe descriptive și cauzale din anumite probe, uneori analizând sensul ca parte a unei secvențe temporale de evenimente sau fenomene (Collier, 2011, p. 843). Metoda Process Tracing sondează mecanismele cauzale teoretice care corelează cauzele cu rezultatele (Beach, 2017, p. 2), fiind strâns legată de o metodă utilizată de către detectivi în încercarea de a rezolva o crimă prin analizarea indiciilor și a posibilităților făptași cu ajutorul întrebărilor (Bennett).

Prin utilizarea acestei metode, obiectivul nostru este de a testa mijloacele cu scopul de a stabili dacă acestea sunt necesare și suficiente pentru a genera efectul/efectele dorite de agresor.

După cum este prezentat în *tabelul 1*, două vulnerabilități V1 și V2, combinate cu mijloacele M1 necesare, dar insuficiente, nu pot produce efectul E1 în domeniul infrastructurii energetice. În această situație, acest tip de acțiune din zona gri eșuează, deoarece M1 este doar necesar, dar nu suficient pentru a alimenta un efect de urgență precum E1. Contestând doar decizia Curții Internaționale de Justiție, ne așteptăm ca actorul statal cu comportament agresiv să aibă ca obiectiv modelarea mediului pentru momentul în care M2 va produce efecte. Acesta este motivul pentru care, în acest moment, având loc doar M1 fără M2, este foarte greu de estimat care este efectul real pe care actorul statal agresor vrea să-l obțină.

Necesar pentru a produce efectul dorit de către agresor		Suficient pentru a produce efectul dorit de către agresor	
		NU	DA
NU		1. Straw in the wind	3. Smoking gun
		-	-
DA		2. Hoop	4. Doubly decisive
		M1*	-

Tabelul 1: Testarea M1 prin metoda Process Tracing pentru confirmarea inferenței cauzale

*M1 – Contestarea deciziei Curții Internaționale de Justiție pentru a revendica părți ale platformelor de gaze offshore precum concesiunile XIII Pelican, EX-27 Muridava și EX-28 EST Cobălcescu situate în Zona Economică Exclusivă (ZEE) a României

Mergând mai departe, dacă mijlocul M2 va avea loc sincronizat cu M1, acest lucru va schimba semnificativ situația. În cazul în care un actor statal efectuează o blocada maritimă și utilizează alte tactici hibride în ZEE a României, aceasta nu poate extrage resursele energetice din teritoriu pe care Curtea Internațională de Justiție le-a deliberat în 2009, deoarece un mijloc suplimentar M2 necesar și suficient poate crea un efect puternic precum E1, prezentat în *tabelul 2*. În această situație, se confirmă tipul de acțiune hibridă. În alte situații, nu putem exclude posibilitatea ca două, trei sau mai multe mijloace necesare, dar insuficiente să fie foarte bine sincronizate pentru a produce un efect precum E1.

Pe baza conștientizării situației și a indicatorilor de avertizare timpurie, putem identifica mijloacele utilizate de către agresor pentru a exploata vulnerabilitățile identificate. De obicei, aceste pârgii sunt greu de descoperit în perioada incipientă a unui atac hibrid, primul dintre ele având rolul de a modela mediul în vederea susținerii efortului principal.

Necesar pentru a produce efectul dorit de către agresor	NU	Suficient pentru a produce efectul dorit de către agresor	
		NU	DA
	DA	1. Straw in the wind	3. Smoking gun
		2. Hoop	4. Doubly decisive
	M1*	M2**	

Tabelul 2: Testarea M2 prin metoda Process Tracing pentru confirmarea inferenței cauzale

**M2 – Împiedicarea României să-și exploateze resursele prin utilizarea blocajelor maritime în ZEE și atacuri neprevăzute și neasumate cu drone la infrastructura critică energetică

Reevaluarea efectului/efectelor dorite de către agresor se bazează doar pe estimări. Rolul acestor estimări nu este de a prezice ceea ce va face inamicul în continuare, pentru că este aproape imposibil, ci rolul lor este de a diminua din incertitudine. Acesta este motivul pentru care, în analiza noastră, reevaluăm estimarea privind efectul/efectele dorite de către agresor.

Pasul 6: Reevaluarea efectului/efectelor dorite de către agresor

Această etapă a analizei noastre reprezintă una dintre cele mai dificile părți, deoarece se bazează doar pe estimări. Rolul acestor estimări nu este de a prezice ceea ce va face inamicul în continuare, pentru că este aproape imposibil, ci rolul lor este de a diminua din incertitudine (Harm, 2022). Acesta este motivul pentru care, în analiza noastră, reevaluăm estimarea privind efectul/efectele dorite de către agresor în cadrul *pasului 6*, luând în considerare evaluările de la *pașii 1-5*. Dacă efectul/efectele dorite de către agresor sunt confirmate, ar trebui să trecem la ultimul pas, dacă nu este necesar să reanalizăm mijloacele sau să încercăm să găsim mai multe indicii.

Pasul 7: Testarea tuturor mijloacelor identificate folosind instrumentul de Măsurare a performanței/MOP pentru a evalua progresul acțiunilor agresorului

La ultima etapă, ar trebui să aplicăm al doilea test tuturor mijloacelor identificate, utilizând un instrument de evaluare militară, respectiv Măsurarea performanței/MOP.

De obicei, acest instrument este analizat împreună cu Măsurarea eficacității (Measure of effectiveness/MOE), care reprezintă un indicator ce oferă răspunsul la întrebarea „*Facem lucrurile care trebuie?*”. Acest instrument este folosit pentru a măsura schimbările în comportamentul sistemului, atingerea unui obiectiv sau contribuția la crearea unui efect prin compararea mai multor observații de-a lungul

timpului (Wade, 2016, pp. 1-70; 2020, pp. 1-67).

Măsurarea performanței/MOP este un indicator ce oferă răspunsul la întrebarea „*Facem lucrurile cum trebuie?*”. Acest instrument este utilizat pentru a evalua acțiunile care sunt legate de măsurarea îndeplinirii sarcinii și confirmă sau neagă faptul că o sarcină a fost îndeplinită corect (Ib.).

Ambele instrumente sunt, de obicei, utilizate pentru analiza și evaluarea operației desfășurate de către forțele proprii cu scopul de a determina dacă acestea fac ceea ce trebuie și cum trebuie.

În cazul nostru, la *pasul 7* al algoritmului pentru identificarea războiului hibrid, selectăm doar instrumentul MOP pentru a măsura progresul mijloacelor agresorului în realizarea efectului/efectelor dorite. Astfel, întrebarea „*Facem lucrurile cum trebuie?*” va deveni „*Fac ei lucrurile cum trebuie?*”. Mai mult decât atât, analiza presupune luarea în considerare a unor indicatori cantitativi (pe bază de observație) și indicatori calitativi (pe bază de opinie), pentru a determina condițiile minime dorite (Desired conditions/DC) pe care agresorul trebuie să le atingă, așa cum sunt prezentate în *tabelele 3 și 4*. Mai jos sunt estimate câteva dintre condițiile minime dorite de către acesta pentru implementarea M1 și M2. Aceste condiții dorite, prezentate în *tabelele 3 și 4* și în *figura 4*, sunt fictive și au fost aduse în discuție doar cu scopul de a explica metoda de analiză.

GÂNDIREA MILITARĂ ROMÂNEASCĂ

La pasul 7 al algoritmului pentru identificarea războiului hibrid, selectăm doar instrumentul MOP pentru a măsura progresul mijloacelor agresorului în realizarea efectului/efectelor dorite. Astfel, întrebarea „*Facem lucrurile cum trebuie?*” va deveni „*Fac ei lucrurile cum trebuie?*”. Mai mult decât atât, analiza presupune luarea în considerare a unor indicatori cantitativi și indicatori calitativi, pentru a determina condițiile minime dorite pe care agresorul trebuie să le atingă.

Nr.	Condiții dorite (DC)	Cuantificarea condițiilor dorite
DC 001	Procent/număr al articolelor de presă care susțin solicitările agresorului	NU 20% DA 80%
DC 002	Procent/număr al Organizațiilor neguvernamentale (ONG) care susțin ideea conform căreia exploatarea de resurse energetice din Zona Economică Exclusivă a României afectează flora și fauna din Marea Neagră	NU 60% DA 40%

Tabelul 3: Condiții minime dorite pentru implementarea mijlocului M1

Nr.	Condiții dorite (DC)	Cuantificarea condițiilor dorite
DC 004	Procent/număr de mine antinavă identificate în perimetrul exploatărilor	NU 30% DA 70%
DC 005	Procent/număr de vehicule aeriene fără pilot (UAV) și vehicule navale de suprafață fără pilot (USVS), utilizate în perimetrul exploatărilor pentru a perturba extracțiunile din ZEE a României	NU 25% DA 75%
DC 006	Procent/număr de zile/an de blocadă maritimă în ZEE a României	NU 60% DA 40%

Tabul 4: Condiții minime dorite pentru implementarea mijlocului M2

În această etapă se urmărește dacă aceste condiții minime dorite au suferit modificări sau dacă sunt încă realizabile de către agresor. La acest nivel, este important ca toate condițiile dorite să fie măsurabile pentru a determina progresul agresorului în cifre sau procente, așa cum se vede în figura 4. Acest pas poate fi dezvoltat prin simpla colectare a informațiilor din surse deschise precum mass-media și social media, dar poate fi mai eficient dacă sunt utilizate instrumente specifice de colectare a informațiilor.

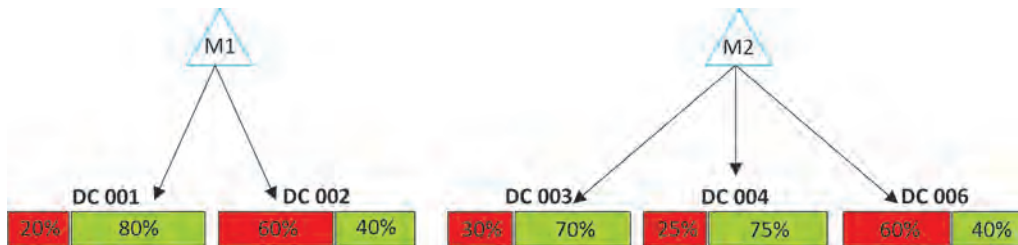

Figura 4: Cuantificarea condițiilor dorite pentru M1 și M2

În timpul acestui algoritm în 7 pași, prezentat integral în figura 5, analiștii testează permanent ipotezele cheie identificate pentru încadrarea problemei. În situația în care o ipoteză nu este validată, soluția este reîncadrarea.

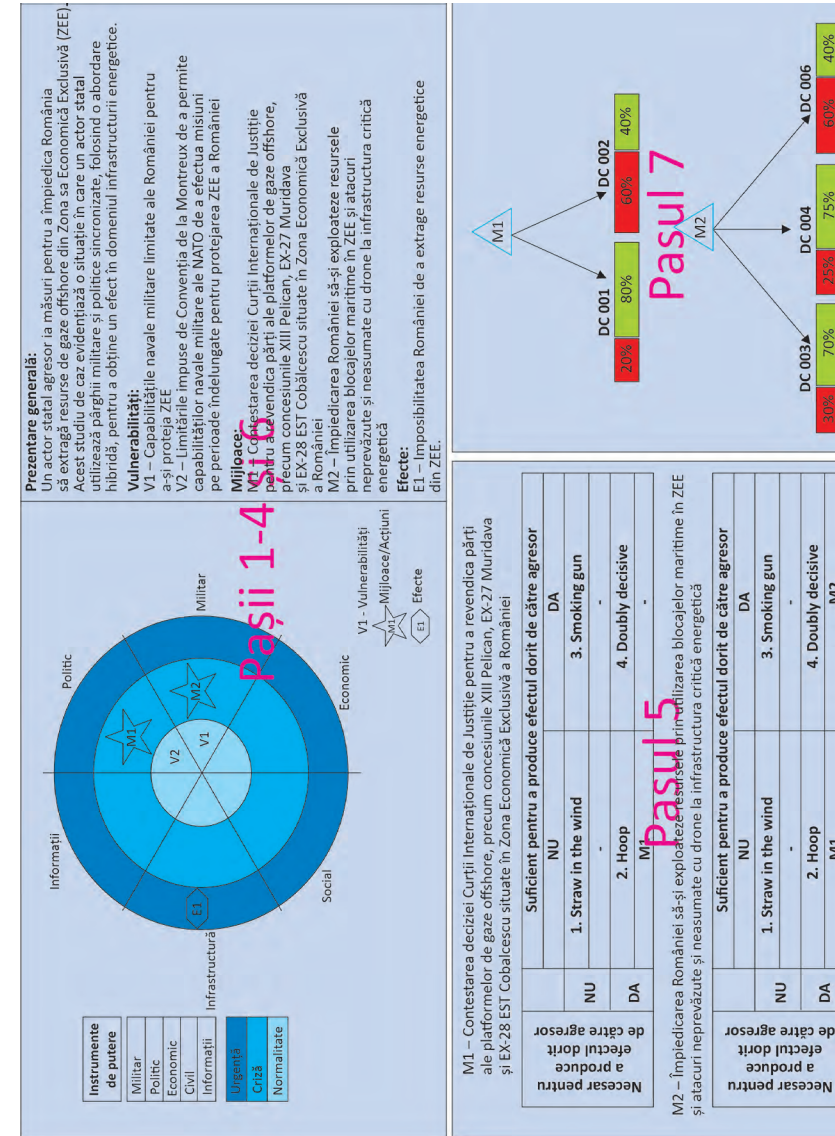

Figura 5: Algoritm în 7 pași pentru identificarea războiului hibrid

Pasul 1: Identificați propriile vulnerabilități.

Pasul 2: Stabiliți domeniile PMESII pentru propriile vulnerabilități.

Pasul 3: Identificați mijloacele utilizate de agresor pentru a exploata vulnerabilitățile identificate.

Pasul 4: Estimați efectele dorite de agresor legate de vulnerabilități și mijloace.

Pasul 5: Testați mijloacele utilizând metoda Process Tracing pentru a stabili dacă acestea sunt necesare și suficiente pentru a produce efectele dorite de către agresor. Dacă nu, identificați mai multe mijloace, până când acestea, analizate individual sau colectiv, sunt atât necesare, cât și suficiente.

Pasul 6: Reevaluați efectul/efectele dorite de către agresor.

Pasul 7: Testați toate mijloacele folosind instrumentul de măsurare a performanței/MOP, pentru a evalua progresul acțiunilor agresorului.

CONCLUZII

În cadrul acestui studiu, am combinat trei metode și instrumente de cercetare, precum: modelul cadrului analitic pentru vizualizarea războiului hibrid, Process Tracing pentru confirmarea sau infirmarea instrumentelor utilizate de agresor și un instrument militar de Măsurare a performanței/MOP pentru evaluarea progresului agresorului într-un studiu de caz ipotetic al Insulei Șerpilor din Marea Neagră. Aceste trei metode și instrumente de cercetare au fost structurate într-un *Algoritm în 7 pași pentru identificarea războiului hibrid*, după cum se concluzionează în figura 5, cu scopul de a crea un instrument de lucru pentru identificarea și evaluarea războiului hibrid. Toate cele trei metode sunt importante, deoarece fiecare dintre ele produce cunoaștere, însă, cumulate într-un algoritm, acestea pot multiplica fenomenul cunoașterii provocărilor hibride. Astfel, modelul cadrului analitic de vizualizare a războiului hibrid (pașii 1-4 și 6) ajută practicanții să perceapă propriile vulnerabilități, mijloacele agresorului și efectul/efectele dorite, metoda Process Tracing (pasul 5) testează mijloacele utilizate pentru a stabili dacă acestea sunt necesare și suficiente pentru a produce efectul/efectele dorite de către agresor și ultimul instrument, cel de măsurare a performanței (pasul 7), ne ajută să evaluăm progresul realizat de către acesta.

Acest algoritm în 7 pași, ca orice alt instrument analitic, prezintă anumite limitări și acestea sunt impuse de complexitatea războiului

și de principiul acțiunii-reațiunii-contrareacțiunii, care creează condițiile unei evaluări și adaptări permanente. În al doilea rând, acest algoritm se bazează pe estimare, iar rezultatele pot fi afectate de percepțiile sau experiența analiștilor. În al treilea rând, algoritmul oferă doar posibilitatea de a vizualiza, confirma sau infirma o acțiune a unui agresor și de a evalua progresul acestuia fără a crea instrumente pentru contracararea acestor acțiuni hibride. Cu toate că *Algoritmul în 7 pași pentru identificarea războiului hibrid* prezintă anumite limitări, considerăm că acest instrument poate reprezenta un punct de plecare pentru alte analize utilizate în vederea înțelegerii războiului hibrid ca fiind mai mult decât o simplă combinație a unor acțiuni letale și neletale, folosind arme convenționale, tactici neregulate, terorism, comportament criminal și război cibernetic. În concluzie, acest instrument oferă posibilitatea de a crea inferențe cauzale între vulnerabilități, mijloace și efecte și, ceea ce este mai important, este faptul că acest instrument îi ajută pe analiști să-și testeze premisele și să evalueze progresul acțiunilor unui agresor care utilizează mijloace de război hibrid.

Aplicând algoritmul în studiul de caz al Insulei Șerpilor din Marea Neagră, putem concluziona faptul că, pentru contracararea acestui tip de scenariu ipotetic de către un actor statal democratic precum România, membră a NATO și a UE, este important ca acesta să investească și să dezvolte mai mult capacitățile militare din domeniul naval și aerian pentru diminuarea vulnerabilităților și creșterea securității energetice în regiunea Mării Negre. Așa cum este prezentat în modelul cadrului analitic pentru vizualizarea războiului hibrid, domeniile PMESII sunt interconectate, iar vulnerabilitățile din domeniul militar sau politic pot fi exploatare de către un actor statal cu comportament agresiv prin utilizarea unui pachet de atacuri sincronizate cu mijloace necesare și suficiente pentru a contesta ordinea regională existentă bazată pe reguli și principii democratice, iar acest lucru poate crea efecte dezastruoase în domeniile energetice și de infrastructură, transformând insula de 17 ha într-una dintre cele mai mari provocări în domeniul securității energetice europene.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Andersson, J.J., Tardy, T. (2015). *Hybrid: what's in a name?* În EUISS, Issue Brief, nr. 32, <https://www.iss.europa.eu/content/hybrid-what%E2%80%99s-name>, accesat la 2 septembrie 2022.

Cu toate că Algoritmul în 7 pași pentru identificarea războiului hibrid prezintă anumite limitări, considerăm că acest instrument poate reprezenta un punct de plecare pentru alte analize utilizate în vederea înțelegerii războiului hibrid ca fiind mai mult decât o simplă combinație a unor acțiuni letale și neletale, folosind arme convenționale, tactici neregulate, terorism, comportament criminal și război cibernetic.

2. Bachmann, S.-D., Dowse, A. (2019). *Explainer: what is 'hybrid warfare' and what is meant by the 'grey zone'?* The Conversation AUS.
3. Beach, D. (2017). *Process-Tracing Methods in Social Science*. Oxford Research Encyclopedias.
4. Belo, D., Carment, D. (2021) *Grey-Zone Conflict: Implications for Conflict Management*. CGAI, www.cgai.ca., accesat la 24 februarie 2021.
5. Bennett, A. (2010). *Process Tracing and Causal Inference*, Cap. 10, în Brady, H., Collier, D., eds, *Rethinking Social Inquiry* Rowman and Littlefield (second edition).
6. Carment, D., Belo, D. (2021) *Gray-zone Conflict Management: Theory, Evidence, and Challenges*. Air Force University, www.airuniversity.af.edu., accesat la 18 februarie 2022.
7. Collier, D. (2011). *Understanding Process Tracing*. The Teacher.
8. Dr. Cullen, P.J., Reichborn-Kjennerud, E. (2017). *Understanding Hybrid Warfare, A Multinational Capability Development Campaign project, Multinational Capability Development Campaign (MCDC)*.
9. Dowse, A., Bachmann, S.-D. *Explainer: what is 'hybrid warfare' and what is meant by the 'grey zone'?* The Conversation, theconversation.com., accesat la 24 februarie 2021.
10. Hoffman, F.G. (2007). *Conflict in the 21st Century. The rise of hybrid wars*. Potomac Institute for Policy and Studies. Virginia: Arlington.
11. Kraaijenbrink, J. (2018). *What Does VUCA Really Mean?* Forbes, <https://www.forbes.com/sites/jeroenkraaijenbrink/2018/12/19/what-does-vuca-really-mean/?sh=c1db72f17d62>, accesat la 5 septembrie 2022.
12. Mansoor, P.R. (2012). *Introduction: Hybrid Warfare in History*. În Murray, W., Mansoor, P.R. (eds.). *Hybrid Warfare. Fighting Complex Opponents from the Ancient World to the Present*. Cambridge: Cambridge U.P.
13. Mazarr, M.J. (2015). *Seven hypotheses on the gray zone*. Strategic Studies Institute. U.S. Army War College.
14. Meyers, R. (2016). *White Knights versus Dark Vader? On the problems and pitfalls of debating hybrid warfare*. *Modeling the new Europe. Interdisciplinary studies*, nr. 21.
15. Popescu, A.L. (2019), <https://romania.europalibera.org/a/cine-sunt-jucatorii-care-foreaza-petrol-gaz-marea-neagra/29899262.html/>, accesat la 2 octombrie 2022.
16. Schadlow, N. (2015). *The Problem with Hybrid Warfare*. În *War on the Rocks*, <https://warontherocks.com/2015/04/the-problem-with-hybrid-warfare/>, accesat la 5 septembrie 2022.
17. Standish, R. (2018). *Inside a European Center to Combat Russia's Hybrid Warfare*. *Foreign Policy*, accesat la 31 ianuarie 2022.
18. Stoker, D., Whiteside, C. (iarna 2020). *Blurred Lines: Gray-Zone Conflict and Hybrid War – two Failures of American Strategic Thinking*. *Naval War College Review*, nr. 73 (1).

19. Thiele, R. (2015). *The New Colour of War – Hybrid Warfare and Partnerships*. În Dane, F. (ed.). *World Politics of Security*. Rio de Janeiro: Konrad Adenauer Foundation, p. 56, www.kas.de/wf/doc/17294-1442-5-30.pdf., accesat la 2 septembrie 2022.
20. Wade, N.M. (2016, 2020). *The Battle Staff Smartbook, Leading, Planning & Conducting Military Operations*. The Lightning Press, ediția a 5-a și a 6-a.
21. Emerging Europe Staff (2002). *Romania finally set to make the most of its vast Black Sea gas reserves*, <https://emerging-europe.com/business/romania-finally-set-to-make-the-most-of-its-vast-black-sea-gas-reserves/>, accesat la 6 septembrie 2022.
22. Harm, Flashpoint Snake Island: *Why Russia Wanted the "Rock" in the Black Sea* (2022), <https://t-intell.com/2022/07/27/flashpoint-snake-island-why-russia-wanted-the-rock-in-the-black-sea/>, accesat la 7 septembrie 2022.
23. Harm, Target Transnistria: *Russia's Maskirovka and Pathways to Escalation* (Threatcast) (2022), <https://t-intell.com/2022/05/08/target-transnistria-russias-maskirovka-and-pathways-to-escalation-threatcast/>, accesat la 19 noiembrie 2022.
24. *Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine)*, Judgment, I.C.J. Reports (2009).

CAUZE ALE EȘECULUI AVIAȚIEI RUSE ÎN OBTINEREA SUPREMAȚIEI AERIENE ÎN CONFLICTUL DIN UCRAINA ȘI INFLUENȚELE ULTERIOARE ÎN DERULAREA ACESTUIA

Comandor dr. Ioan MISCHIE

Baza 95 Aeriană, București

DOI: 10.55535/GMR.2023.1.2

Conflictele de amploare din ultimele decenii, existente în Iugoslavia (1999), Irak (1991 și 2003), Afganistan (2001-2014) și Libia (2011), au arătat importanța obținerii și menținerii supremației aeriene. Statele lumii încearcă să-și modernizeze aeronavele sau să construiască altele noi, care să satisfacă acest deziderat, concomitent cu schimbările doctrinare din domeniu și schimbările tehnicilor, tacticilor și procedurilor după care acționează piloții militari. Statele care rămân ancorate în trecut și nu țin seamă de aceste evoluții riscă să nu reușesc să utilizeze eficient forțele aeriene, cu repercusiuni majore asupra rezultatelor operațiilor militare, fapt constatat și în războiul din Ucraina, din 2022.

Cuvinte-cheie: aeronave de luptă, obiective militare, spațiul aerian, superioritate aeriană, raport calitativ.

Motto: „Trebuie să fim pregătiți să controlăm aerul de deasupra suprafeței pământului sau să fim îngropați sub ea”. (Counterair Operations, 2011, p. 12).

Generalul Charles Horner, comandantul componentei aeriene a forței întrunite pe timpul operației militare DESERT SHIELD și DESERT STORM

INTRODUCERE

Conflictul actual din Ucraina își are originea în acțiunile Federației Ruse de alipire a Crimeei, parte integrantă a Ucrainei, în anul 2014, urmată de conflictul armat al autoproclematelor republici separatiste Donețk și Luhansk din zona de est. În toată această perioadă, probabil că cele două state s-au pregătit din punct de vedere militar pentru conflictul actual. În acest demers au intrat și forțele aeriene, parte importantă a fiecăreia dintre cele două armate.

Din definițiile gradelor de control al spațiului aerian din *Manualul operațiilor împotriva forțelor aeriene ale inamicului* (2010, p. 10), se observă diferența majoră dintre superioritatea aeriană și supremația aeriană, ca grade de control. Dacă, la primul grad, adversarul mai poate lansa rachete sol-aer și mai poate utiliza avioane în misiuni de luptă, la cel de-al doilea grad sunt incapabile de a acționa eficiente.

Conștient de importanța obținerii și menținerii supremației aeriene în faza de început a confruntării armate în evoluția ulterioară a conflictului, partea rusă a încercat să atingă acest deziderat, în timp ce partea ucraineană a încercat să împiedice forțele ruse să ajungă la atingerea acestui obiectiv, fapt realizat până în prezent.

În acest sens, observăm că actualul conflict din Ucraina a urmat, în mare parte, etapele consacrate în ultimele războaie internaționale, în special putând observa similitudinea, în partea de început, cu intervențiile din Iugoslavia (1999), Irak (2003) și Libia (2011). Acest aspect se datorează, în principal, faptului că teoria militară actuală statuează importanța utilizării forțelor aeriene în faza de început o conflictului armat, în scopul obținerii și menținerii gradului dorit de control al spațiului aerian, dar și a lecțiilor identificate din războaiele

Actualul conflict din Ucraina a urmat, în mare parte, etapele consacrate în ultimele războaie internaționale, în special putând observa similitudinea, în partea de început, cu intervențiile din Iugoslavia (1999), Irak (2003) și Libia (2011).

Dacă armata rusă a folosit aviația în mod ofensiv, armata ucraineană a combinat, judicios, acțiunile defensive ale aviației cu cele ofensive, cunoscând teoria clasică stipulată încă de la începuturile aviației de către Giulio Douhet, considerat unul dintre fondatorii teoriei puterii aeriene, care afirma, în 1910, că „numai prin stăpânirea aerului vom fi capabili să beneficiem pe deplin de un avantaj ce poate fi exploatat atunci când inamicul este silit să rămână la sol”.

specificate anterior și studiate de către specialiștii militari ai ambelor state. Importante, pentru partea rusă, erau obținerea și menținerea supremației aeriene, astfel încât să-și poată dezvolta planul operației militare.

Astfel, ulterior fazelor de pregătire a acestui conflict (faza informațională, economică, spațială, cibernetică etc.), devenite, am putea spune, clasice la momentul actual, au urmat fazele propriu-zise de luptă. În cadrul acestora din urmă, cea dintâi ar fi trebuit să fie combinația letală dintre loviturile cu rachete sol-sol (de toate tipurile – clasice, de croazieră) și utilizarea aviației, în principal în scopul distrugerii centrelor de comandă și control ucrainene și al forțelor aeriene ale acestui stat (prin neutralizarea radarelor, aviației și rachetelor sol-aer). Ulterior, în funcție de rezultatele acestei operații – operația aeriană ofensivă –, armata rusă putea să-și continue planul. Până la un anumit punct s-a putut observa că armata rusă a aplicat bine aceste principii, astfel că, în dimineața zilei de 24 februarie 2022, conflictul armat a început cu un atac masiv cu rachete sol-sol, urmat de acțiunea aviației ruse. Însă, fiind probabil nerăbdători să ajungă repede la Kiev sau în urma unor evaluări greșite ale serviciilor de securitate, au început, concomitent, și invazia terestră, pe un front destul de mare – după estimările proprii, aproximativ 1.500 km –, de la nord de Kiev, urmând granița de est și terminând în sud, la granița dintre Crimeea și Ucraina, neașteptând să evalueze rezultatul acțiunilor aviației proprii. Spre exemplu, în intervenția din Iugoslavia, NATO nu a făcut această greșală, continuând operația aeriană câteva luni, iar partea sârbă cedând ca urmare a bombardamentelor aeriene.

Dacă armata rusă a folosit aviația în mod ofensiv, armata ucraineană a combinat, judicios, acțiunile defensive ale aviației cu cele ofensive, cunoscând teoria clasică stipulată încă de la începuturile aviației de către Giulio Douhet, considerat unul dintre fondatorii teoriei puterii aeriene, care afirma, în 1910, că „numai prin stăpânirea aerului vom fi capabili să beneficiem pe deplin de un avantaj ce poate fi exploatat atunci când inamicul este silit să rămână la sol” (1998, p. 5). Bineînțeles că aceștia din urmă, prin acțiunile curajoase efectuate, au încercat și chiar au reușit, în final, să evite cucerirea supremației aeriene de către ruși.

CAUZE ALE EȘECULUI FORȚELOR AERIENE ALE FEDERAȚIEI RUSE ÎN CEEA CE PRIVEȘTE OBȚINEREA ȘI MENȚINEREA SUPREMAȚIEI AERIENE

Una dintre regulile de bază ale luptei armate spune că forța aflată în ofensivă trebuie să realizeze superioritatea numerică în forțe și în tehnică, în principiu într-un raport de 3:1 sau, în cazul în care forțele sunt sensibil egale, să dețină superioritatea tehnologică. Din datele din surse deschise, la începutul conflictului, Federația Rusă deținea un număr de aproximativ 1.379 de aeronave de luptă și transport și un număr de 961 de elicoptere de toate genurile, din care, pentru această operație, au fost alocate aproximativ 330 de aeronave și 240 de elicoptere (<https://www.minusrus.com/en>). În ceea ce privește aeronavele de luptă ale celor două părți, acestea au fost, în principiu, în primele două luni, de același tip (cu variații în ceea ce privește modernizările sau armamentul), respectiv Ucraina deținând aeronave MiG-29, Su-27, Su-24, Su-25, Mi-24, Mi-8/17, de producție sovietică. Ulterior, partea rusă a încercat folosirea aeronavelor de generație mai nouă, gen Su-57 sau Su-35. Probabil că acest tip de aeronave nu au fost folosite pe scară largă din cauza faptului că Federația Rusă este obligată să-și prezerve aeronavele pentru a putea contrabalansa puterea aeriană a NATO.

Alte surse arată un număr total de 4.173 de aeronave, din care aeronave de vânătoare și vânătoare-bombardament – 772, aeronave de atac la sol – 739, aeronave de transport – 445 și elicoptere – 1.543. Comparativ, forțele aeriene ucrainene operau un număr de aproximativ 318 aeronave de luptă, din care aeronave de vânătoare și vânătoare-bombardament – 69, aeronave de atac la sol – 29, aeronave de transport – 32 și elicoptere – 112 (Statista, 2022).

Din acest număr total de aeronave, la începutul conflictului, probabil că cel puțin un procent de 25% au fost indisponibile din diverse motive, din care amintesc nevoile de reparații sau mentenanță. Ulterior, pe parcursul evoluției conflictului, disponibilitatea zilnică a aeronavelor a scăzut și mai mult, ca urmare a folosirii lor în condiții reale de luptă, cumulată cu rata pierderilor. De remarcat este faptul că, dacă despre starea de operativitate a aeronavelor ucrainene putem doar să facem supoziții, despre aeronavele rusești alocate operației putem afirma

La începutul conflictului, Federația Rusă deținea un număr de aproximativ 1.379 de aeronave de luptă și un număr de 961 de elicoptere de toate genurile, din care, pentru această operație, au fost alocate aproximativ 330 de aeronave și 240 de elicoptere.

În scopul obținerii supremației aeriene, comandamentul forțelor întrunite ruse trebuia să stabilească o listă cu țintele prioritizate pentru lovire, într-o ordine prestabilită. După fiecare lovitură aeriană, același comandament, prin structurile specifice și cu mijloace adecvate, trebuia să evalueze gradul de reușită, în conformitate cu cerințele operaționale, pentru ca scopul final al operației, în ansamblul său, să fie atins.

că erau în stare de operativitate numai și prin faptul că acestea au fost dislocate pe calea aerului pe diverse aerodromuri din apropierea zonei de conflict, aflate pe teritoriul Federației Ruse sau în Belarus.

Prin urmare, se poate concluziona că raportul de 3:1 în favoarea forțelor aflate în ofensivă a fost realizat. De remarcat este și raportul covârșitor al rachetelor sol-sol, rachete ce au fost utilizate permanent și în număr mare și care ar fi trebuit să faciliteze lovirea centrelor de comandă-control ale forțelor aeriene ucrainene, infrastructurii și resurselor materiale și umane, ceea ce ar fi însemnat susținerea operației aeriene ofensive.

De asemenea, în scopul obținerii supremației aeriene, comandamentul forțelor întrunite ruse trebuia să stabilească o listă cu țintele prioritizate pentru lovire, într-o ordine prestabilită. După fiecare lovitură aeriană, același comandament, prin structurile specifice și cu mijloace adecvate, trebuia să evalueze gradul de reușită, în conformitate cu cerințele operaționale, pentru ca scopul final al operației, în ansamblul său, să fie atins. După cum s-a observat, forțele ruse au executat un număr mare de ieșiri/avion și au lovit un număr impresionant de obiective militare și civile, probabil în conformitate cu lista proprie de ținte prioritizate.

Și totuși, ceva nu a decurs conform planului, deoarece, după aproximativ două luni de operații militare, forțele armate ruse s-au retras de pe frontul din nord și nord-est, concentrându-și acțiunile militare pe frontul din sud și est, nereușind să câștige supremația aeriană.

Unele cauze posibile ale acestui eșec ar putea fi următoarele:

a) O planificare deficitară la nivel întrunit a operației militare în ansamblul său

Acest fapt este o urmare, în primul rând, a nivelului forțelor implicate și a lungimii liniei frontului. Practic, existența a cel puțin patru fronturi – Frontul de nord, cu forțe din cadrul Districtului militar de est, atacând pe direcția Belarus-Kiev; Frontul de nord-est, cu forțe din cadrul Districtului militar central, atacând pe direcția Belgorod-Kiev; Frontul de est, cu forțe din cadrul Districtului militar de vest, atacând pe direcția Donbas-Karkiv; Frontul de sud, cu forțe din cadrul Districtului militar de sud, atacând pe direcția Crimeea-Zaporjje și Mariopol (Seth, 2022) – a condus la necesitatea existenței mai multor comandamente de nivel cel puțin corp de armată, aflate în subordinea

unui comandament întrunit – Comandamentul forțelor ruse pentru Ucraina, fapt ce a făcut dificilă cooperarea și coordonarea acțiunilor militare. Lista cu țintele prioritizate necesare a fi lovite în prima etapă de către aviație și rachete nu a fost corect întocmită și nu a cuprins întreg teritoriul Ucrainei, fapt care a condus la posibilitatea efectuării manevrei de forțe și mijloace dinspre est spre vest a forțelor aeriene ale Ucrainei. Mai mult, potențialul economic de susținere a acestor forțe aeriene nu a fost neutralizat în timp oportun.

În al doilea rând, probabil că planificarea a pornit de la anumite premise eronate oferite de serviciile de securitate, având în vedere evenimentele și reușita anexării Crimeei. Astfel, probabil că Federația Rusă s-a bazat pe adeziunea și susținerea etnicilor ruși și a prorușilor din Ucraina la obiectivele operației militare, precum și a câștigării rapide, prin propagandă, a populației ucrainene, ceea ce ar fi trebuit să conducă la obținerea unei victorii facile, fără prea multe pierderi militare. Acest fapt, după cum s-a observat, nu s-a întâmplat.

Comparând cu operația Desert Storm, unde coaliția internațională a utilizat un număr total de 1.798 de aeronave de toate genurile (Mischie, 2020, p. 298) împotriva unei forțe aviatice irakiene care deținea aproximativ 656 de aeronave (Ib., pp. 294-295) la un teritoriu mai mic decât cel ucrainean, consider că planificatorii au alocat insuficiente aeronave.

Nu în ultimul rând, forțele aeriene s-au bazat, probabil, pe neutralizarea apărării antiaeriene ucrainene și a sistemului de comandă și control de către rachetele sol-sol și aer-sol cu rază lungă de acțiune, ele trecând repede la atacarea elementelor de infrastructură, economice, de sprijin logistic și a grupărilor de forțe, probabil cu scopul de a diminua moralul populației și crearea unei presiuni asupra conducerii politico-militare ucrainene în vederea capitulării. Or, în cadrul procesului de planificare ar fi trebuit prevăzute evaluări permanente ale loviturilor executate cu rachetele și aviația și adaptarea planului operației aeriene la realitățile câmpului de luptă.

b) Adâncimea de dispunere a aerodromurilor militare ucrainene față de aerodromurile de decolare a aviației rusești

Încă din primele ore ale invaziei, aviația ucraineană a decolat pentru a se opune invadatorilor, ducând lupte aeriene, unele victorioase, conform declarațiilor oficialilor militari de la Kiev, dar și pentru a executa manevra de forțe și mijloace spre adâncimea teritoriului propriu.

Comparând cu operația Desert Storm, unde coaliția internațională a utilizat un număr total de 1.798 de aeronave de toate genurile împotriva unei forțe aviatice irakiene care deținea aproximativ 656 de aeronave la un teritoriu mai mic decât cel ucrainean, consider că planificatorii au alocat insuficiente aeronave.

Aviația rusă a acționat, din direcția nord, cel mai adesea de pe aerodromurile din Belarus, respectiv Zyabrovka (Gomel), Lida și Lulinets. Celelalte aerodromuri militare aflate pe teritoriul Federației Ruse de pe care se putea acționa cu aviația de vânătoare sau bombardament se aflau la o distanță mare față de țintele vizate, cel mai aproape fiind aerodromul Seshcha, la o distanță de aproximativ 411 km de Kiev și 800 km de Ivano-Frankivsk.

În scurt timp, aeronavele care au mai rămas după primele ore de război s-au îndreptat, majoritatea, spre vestul Ucrainei, pe aerodromul Ivano-Frankivsk. A mai fost folosit, pentru manevră, și aerodromul din Liov.

Aviația rusă a acționat, din direcția nord, cel mai adesea de pe aerodromurile din Belarus, respectiv Zyabrovka (Gomel), Lida și Lulinets. Celelalte aerodromuri militare aflate pe teritoriul Federației Ruse de pe care se putea acționa cu aviația de vânătoare sau bombardament se aflau la o distanță mare față de țintele vizate, cel mai aproape fiind aerodromul Seshcha, la o distanță de aproximativ 411 km de Kiev și 800 km de Ivano-Frankivsk.

După cum se poate observa pe hărți, distanța medie între aerodromurile din Belarus folosite de invadatori și aerodromul Ivano-Frankivsk este de circa 600 km, cel mai aproape fiind aerodromul Lulinets, la aproximativ 450 km. Dacă luăm în considerare distanța de zbor în condiții de luptă de 750 km declarată pentru aeronava Su-25, cu două rezervoare suplimentare (https://en.wikipedia.org/wiki/Sukhoi_Su-25), rezultă că raza tactică este de circa 380 km. Totuși, din imaginile oferite de diverse canale media cu astfel de aeronave în acțiune, se poate observa lipsa rezervoarelor suplimentare, ceea ce înseamnă că raza tactică este și mai mică. La fel, aeronavele Su 27 au distanța de zbor de aproximativ 1.340 km la nivelul mării, fără armament (Sukhoi Su-27, wikipedia), de unde rezultă o rază tactică de circa 670 km. Dacă luăm în considerare varianta de înarmare, rezultă că raza tactică scade destul de mult, fiind, probabil, undeva la aproximativ 500 km.

Prin urmare, ar fi fost foarte dificil pentru forțele aeriene ruse să poată lovi aerodromurile din vestul Ucrainei cu aviația. Acest fapt a permis Ucrainei să poată folosi aviația, practic, pe tot timpul războiului.

c) Lipsa unor aeronave specializate, considerate multiplicatori de forțe

Forțele aeriene ruse nu dispun de un număr suficient de aeronave specializate în război electronic, avertizare timpurie, stealth și realimentare în aer. Astfel, în situația dată, acestea ar fi fost esențiale în susținerea operațiilor aeriene. Spre exemplu, raza tactică ar fi putut fi mărită prin utilizarea aeronavelor cu rol de realimentare în aer. Declarativ, Rusia deține un număr de 15 aeronave IL-78 (https://en.wikipedia.org/wiki/Russian_Air_Force) cu acest rol. Însă, nu se știe câte erau disponibile la momentul invaziei. Astfel, multe ținte ucrainene, importante pentru ruși, au rămas de neatins pentru aviație, încercându-se lovirea acestora cu rachete.

În ceea ce privește aeronavele de tip AEW, de avertizare timpurie /Airborne Early Warning, tot declarativ, Rusia deține un număr de 15 A-50 și un număr nespecificat de aeronave de comandă și control de tip IL-80 (Ib.). La fel, nici aici nu se cunoaște disponibilitatea acestora, însă, pe frontul de est și sud-est s-a încercat folosirea acestui tip de aeronave. Dacă se foloseau astfel de aeronave, cu militari specializați și antrenați la bord, puteau fi evitate cel puțin luptele aeriene, atât de mult mediatizate de către ucraineni.

Aeronavele de tip stealth lipsesc din inventarul de luptă al trupelor ruse. Declarativ, există câteva aeronave de tip Su-57, care ar avea această caracteristică și care ar fi fost utilizate, limitat, ulterior retragerii din jurul Kievului, fără a exista date certe despre aceste acțiuni.

Însă, cea mai mare lipsă a forțelor aeriene ruse a fost reprezentată de aeronavele specializate de război electronic. Practic, Rusia nu deține astfel de aeronave, având diverse containere cu acest scop puse pe aeronavele de luptă. Oricum, lecțiile învățate din precedentele conflicte arată faptul că, atunci când există astfel de aeronave, foarte importantă este coordonarea pachetelor de forțe cu acțiunea acestor aeronave. În absența unei coordonări adecvate, pierderile pot fi la fel de mari ca atunci când nu ar exista aeronave de război electronic. Consider că acesta este unul dintre motivele principale ale pierderilor mari în aeronave suportate de aviația rusă. Spre exemplu, forțele aeriene ale coaliției implicate în operația Desert Storm din Irak, din 1991, au executat 8.478 de ieșiri cu aeronave specializate în război electronic de tip EA-6B Prowler și EF-111 Raven, dintr-un total de 132.029 de ieșiri (Stillion, 2015, p. 25).

d) Pregătirea piloților

La fel de importantă ca și aeronavele în sine este pregătirea pentru luptă a piloților și a doctrinei forțelor aeriene. Formulele matematice de calculare a probabilității de nimicire a unei ținte introduc, totdeauna, această variantă. Lupta aeriană, spunea generalul-maior Victor Strîmbeanu, reprezintă „una dintre cele mai înalte expresii tehnologice ale confruntării umane [...], controlată [...] prin educație, formare, motivare” (Strîmbeanu, 2020, p. 51), de unde rezultă importanța existenței unor standarde, pe cât posibil cât mai ridicate, în pregătirea piloților militari.

Faptul că piloții ruși operau aeronave de același tip cu cele ucrainene a devenit un dezavantaj major pentru ei, deoarece, practic, cei din defensivă cunoșteau modul lor de pregătire, precum și avantajele

Aeronavele de tip stealth lipsesc din inventarul de luptă al trupelor ruse. Declarativ, există câteva aeronave de tip Su-57, care ar avea această caracteristică și care ar fi fost utilizate, limitat, ulterior retragerii din jurul Kievului, fără a exista date certe despre aceste acțiuni.

Din imaginile apărute în media s-a putut observa cum aeronave rusești efectuau zboruri la joasă altitudine cu lansare de armament sau pentru a-și căuta și identifica țintele. Această tactică este specifică piloților care încearcă străpungerea apărării antiaeriene adverse, fapt cauzat, probabil, pe de o parte, de lipsa de aeronave de război electronic, iar pe de altă parte, de lipsa armamentului de precizie, gen rachete antiradar.

și dezavantajele utilizării reale în luptă a acestor aeronave. În sens opus, după invazia Crimeei, forțele armate ale Ucrainei au beneficiat de instruire din partea țărilor occidentale, în special a SUA și a Marii Britanii, acest aspect constituind un avantaj major.

În același timp, dacă, pentru menținerea calificărilor de piloți pregătiți de misiune în țările membre ale NATO, standardul este de minimum 180 de ore de zbor pe an, la partea rusă, majoritatea piloților nu atingeau acest standard.

Din imaginile apărute în media s-a putut observa cum aeronave rusești efectuau zboruri la joasă altitudine cu lansare de armament sau pentru a-și căuta și identifica țintele. Această tactică este specifică piloților care încearcă străpungerea apărării antiaeriene adverse, fapt cauzat, probabil, pe de o parte, de lipsa de aeronave de război electronic, iar pe de altă parte, de lipsa armamentului de precizie, gen rachete antiradar. De asemenea, acest tip de zbor, cu celule de aeronave, denotă lipsa unor pachete de lovire combinate, cu mai multe aeronave grupate pe destinații tactice, cu misiuni de bruijaj și război electronic, vânătoare, neutralizare a apărării aeriene cu baza la sol, menite să asigure protecția pachetului principal de lovire a diverselor obiective. Toate acestea au arătat carențele din pregătirea tactică, atât a planificatorilor aerieni, cât și a piloților, și au condus la creșterea vulnerabilității aeronavelor în câmpul tactic și, implicit, la creșterea numărului de aeronave pierdute, cu repercusiuni asupra ieșirilor ulterioare.

De asemenea, executarea misiunilor CAS (Close Air Support – sprijin aerian apropiat) sau SEAD (Suppression of Enemy Air Defenses – neutralizarea apărării aeriene inamice) cu aeronave fără sisteme de avionică modernă și armament de precizie, într-un mediu cu amenințări multiple venite atât de la sisteme GBAD (Ground-Based Air Defense – apărarea aeriană cu baza la sol), cât și de la sisteme antiaeriene portabile/MANPADS este foarte dificilă, chiar și pentru un pilot bine pregătit.

e) Calitatea aeronavelor

S-a observat, în această fază, utilizarea unor aeronave, în general a celor de bombardament – aeronave Su-24, Su-25 –, fără a avea sisteme de avionică moderne integrate cu sistemul de armament, care să ușureze pilotarea aeronavei și să-i permită pilotului să-și distribuie atenția la amenințările din mediul aerian sau la amenințările sol-aer.

Mai mult de atât, multe astfel de aeronave utilizau proiectile reactive nedirijate, probabil cu o bătaie mică, de până în 5 km, fără sisteme de avionică integrată. Astfel, pentru lovirea țintelor, pentru precizie, s-au folosit metode clasice, respectiv atacul din picaj, sub un anumit unghi, ceea ce conduce la o vulnerabilitate mai mare a aeronavei din cauza timpului relativ mare de stat pe traiectorie predeterminată.

De asemenea, s-a remarcat folosirea într-o mică măsură a armelor de înaltă precizie, de ultimă generație, care ar fi putut produce efecte mult mai mari prin executarea de lovituri de precizie, executate de la mare distanță și din afara razei sistemelor defensive de la sol. Acest lucru este urmarea, probabil, și a sancțiunilor impuse Federației Ruse, printre care și accesul la tehnologii sau microcipuri, fapt ce face dificilă înlocuirea acestor muniții pe termen scurt.

Astfel, dacă, din punct de vedere cantitativ, s-a realizat un raport favorabil, din punct de vedere calitativ, al aeronavelor utilizate, raportul a fost sensibil egal. De remarcat este faptul că, deși partea rusă deține aeronave de generație 4++, gen Su-34 sau Su 35S, o mică parte din acestea au fost introduse în luptă. Probabil că forțele armate ruse mențin o parte din tehnica modernă, precum și armamentul de precizie pentru a contracara amenințarea pe care o estimează ca venind din partea NATO. Oricum, după estimările Ministerului Apărării de la Kiev, circa 24 de aeronave Su 35 au fost pierdute până la data de 11 august 2022 pe frontul din Ucraina (Roshchina, 2022).

f) Utilizarea mijloacelor aeriene în scopul executării misiunilor ISR – informații, supraveghere și recunoaștere

Aceste misiuni joacă un rol crucial în operația ofensivă aeriană care are drept scop câștigarea supremației aeriene. Prin intermediul lor se obțin informații precise despre poziția, mișcările, intenția, ordine, tehnici, tactici și proceduri ale adversarului, permițând acțiunea preventivă și în timp util. Astfel, se pot afla informații despre poziția, spre exemplu, a mijloacelor de apărare aeriană cu baza la sol.

Dacă Ucraina a fost nevoită să găsească soluții neconvenționale pentru a rezista, precum utilizarea dronelor comerciale, adiament UAV-urilor (Unmanned Aerial Vehicle – vehicul aerian fără pilot) proprii, în special dronele TB-2, atât în scop de ISR, cât și de lovire, partea rusă, în perioada analizată, a folosit doar drone tactice, specifice forțelor terestre. Acest tip de drone au rază tactică mică și nu au avut capacități de lovire. Astfel, planificatorii ruși au trebuit să se bazeze pe analizele

Dacă, din punct de vedere cantitativ, s-a realizat un raport favorabil, din punct de vedere calitativ, al aeronavelor utilizate, raportul a fost sensibil egal. De remarcat este faptul că, deși partea rusă deține aeronave de generație 4++, gen Su-34 sau Su 35S, o mică parte din acestea au fost introduse în luptă. Probabil că forțele armate ruse mențin o parte din tehnica modernă, precum și armamentul de precizie pentru a contracara amenințarea pe care o estimează ca venind din partea NATO.

În orice confruntare armată, partea politică stabilește mandatul de utilizare a forțelor armate, aici fiind incluse și anumite constrângeri. Deși, pentru acest conflict, ele nu sunt publice, totuși anumite restricții pot fi deduse. Astfel, neutilizarea tehnicii de ultimă generație, precum aeronavele Su-57 sau tancurile T-90, în partea de început, derivă din direcțiile strategice trasate de către conducerea politică a Federației Ruse, în ceea ce privește combaterea hegemoniei SUA.

satelitare sau pe informațiile venite de la serviciile de securitate, fapt ce a permis Ucrainei să-și ascundă anumite sisteme de arme sau să le sustragă loviturilor cu rachete. Oricum, este dificil de nimerit cu o rachetă sol-sol, cu rază lungă de acțiune, o țintă punctuală (gen sistemele antiaeriene BUK sau S-300).

g) Sprijinul Ucrainei cu armament din exteriorul țării

Poate că această cauză este cea mai definitorie pentru eșecul aviației ruse. Într-adevăr, după primele lovituri militare cu rachete și aviație, capacitatea industriei de armament ucrainene a fost mult diminuată și poate că, fără livrarea de armament din exterior, în special a sistemelor antiaeriene portabile, situația ar fi fost alta.

În acest mod, pierderile în ceea ce privește sistemele antiaeriene au putut fi suplinite cu succes, asigurând o prezență de foc permanentă în spațiul aerian împotriva aviației inamice.

Mai mult, probabil că, bazându-se pe promisiunile aliaților de identificare a unor soluții care să-i permită repararea aeronavelor indisponibile sau chiar înlocuirea lor (după cum s-a observat ulterior), forțele aeriene ucrainene au folosit, după tactici occidentale și într-un mod complex, propria aviație aproape zilnic, atât pentru a purta lupte aer-aer, cât și pentru a lovi trupele ruse din jurul Kievului.

Foarte importantă a fost și oferirea accesului la diferitele rețele satelitare pentru imagini și analize – atât de necesare planificatorilor, cât și pentru comunicații, în scopul menținerii funcționalității sistemului de comandă și control. Este de notorietate oferirea accesului la sateliții rețelei Starlink de către proprietarul acesteia, Elon Musk.

h) Constrângerile de ordin politic impuse armatei ruse

În orice confruntare armată, partea politică stabilește mandatul de utilizare a forțelor armate, aici fiind incluse și anumite constrângeri. Deși, pentru acest conflict, ele nu sunt publice, totuși anumite restricții pot fi deduse. Astfel, neutilizarea tehnicii de ultimă generație, precum aeronavele Su-57 sau tancurile T-90, în partea de început, derivă din direcțiile strategice trasate de către conducerea politică a Federației Ruse, în ceea ce privește combaterea hegemoniei SUA. Trebuiau păstrate anumite capacități, în afara celor nucleare, care să reprezinte o amenințare credibilă. Tot în acest sens, corelată cu imposibilitatea industriei ruse de a recupera pe termen scurt decalajul tehnologic față de țările potențiale adversare, poate fi explicată folosirea limitată a munițiilor de precizie.

O altă constrângere ar putea explica lipsa bombardamentelor asupra centrelor politico-administrative din capitala Kiev, în ciuda faptului că avioanele rusești au acționat în spațiul aerian de deasupra acestui oraș.

Probabil că, bazându-se pe drepturile istorice ale minorității ruse în ceea ce privește dispunerea teritorială, s-a decis limitarea invaziei la partea de la est de râul Nipru. În același timp, permanent s-a avut în vedere limitarea conflictului în interiorul granițelor Ucrainei, fapt ce a permis antrenarea soldaților acestui stat în țări vecine, pe tehnică ce a fost ulterior dislocată pe linia frontului.

De asemenea, dorința de a păstra puterea de către actuala conducere a condus la o limitare a numărului de forțe implicate în confruntarea directă, contrară dorințelor liderilor militari, cu scopul de a putea limita efectele negative ca urmare a numărului potențial mai mare de soldați ruși decedați pe front. Tocmai de aceea au fost implicate și grupări paramilitare (precum grupul Wagner) sau mercenari străini.

INFLUENȚELE EȘECULUI OBȚINERII SUPREMAȚIEI AERIENE ÎN DERULAREA CONFLICTULUI ARMAT

Unul dintre cele mai importante beneficii ale obținerii și menținerii supremației aeriene este reprezentat de facilitarea libertății de mișcare și acțiune a trupelor proprii, prin distrugerea potențialului ofensiv al adversarului, în special a aviației acestuia, rezultând, astfel, și câștigarea inițiativei pe câmpul de luptă. De asemenea, ar fi oferit posibilitatea lovirii din aer a oricărei ținte de la sol, cu o rata mare de supraviețuire a aeronavei. Prin neatingerea acestui obiectiv, trupele ruse de la sol s-au văzut nevoite să înainteze la adăpostul artileriei proprii, însă sub focul combinat al adversarului, fapt ce a condus și la creșterea numărului victimelor și a tehnicii distruse.

În același timp, lipsa controlului spațiului aerian de către forțele ruse în partea de vest și sud-vest a permis Ucrainei să realizeze trei aspecte deosebit de importante:

- aducerea din exteriorul țării a resurselor necesare continuării operației militare defensive și trimiterea lor spre linia frontului;
- continuarea utilizării aviației de luptă proprii de pe aerodromurile din această parte împotriva adversarului;
- continuarea antrenamentului cu aeronave de școală-antrenament (probabil L-39) pentru formarea de noi piloți militari, pe aerodromul Ivano-Frankivsk.

Dorința de a păstra puterea de către actuala conducere a condus la o limitare a numărului de forțe implicate în confruntarea directă, contrară dorințelor liderilor militari, cu scopul de a putea limita efectele negative ca urmare a numărului potențial mai mare de soldați ruși decedați pe front. Tocmai de aceea au fost implicate și grupări paramilitare (precum grupul Wagner) sau mercenari străini.

În partea de est, s-au creat condiții favorabile de lovire a unor obiective industriale de interes pentru susținerea efortului logistic rus, precum rafinării sau depozite de combustibil, aflate pe teritoriul Rusiei. În acest sens, au fost utilizate elicoptere, aeronave și UAV-uri de către partea ucraineană.

În partea de sud, acest eșec a permis menținerea de către Ucraina a capacităților defensive maritime, cu baza pe sol, precum rachetele antinavă, în special în zona Odesa. Mai mult, acestea au fost utilizate cu succes împotriva unor nave ruse, de diverse dimensiuni, care fie realizau blocada porturilor ucrainene, în combinație cu lovituri de artilerie sau rachete pe uscat, în scopul creării unor condiții favorabile de debarcare, fie susțineau operația de reprovizionare a trupelor aflate pe Insula Șerpilor. Poate că cel mai răsunător succes în acest sens a fost lovirea și scufundarea navei amiral a Flotei Ruse din Marea Neagră – crucișătorul Moskva, la data de 13 aprilie. Urmare a acestei lovituri, navele rusești s-au retras la aproximativ 100 km în largul țărmului ucrainean, iar ulterior, după primirea unor noi capacități de luptă antinavă, a dispărut, practic, amenințarea unei debarcări în zona Odesa.

În partea de est, s-au creat condiții favorabile de lovire a unor obiective industriale de interes pentru susținerea efortului logistic rus, precum rafinării sau depozite de combustibil, aflate pe teritoriul Rusiei. În acest sens, au fost utilizate elicoptere, aeronave și UAV-uri de către partea ucraineană.

În același mod, consider că puteau fi lovite și diverse obiective de pe teritoriul Belarusului, însă probabil că Ucraina s-a abținut de la astfel de acțiuni pentru a nu da motive acestui stat să se alăture și cu trupe și tehnică la această invazie.

O altă implicație a fost permiterea realizării, într-o manieră continuă, articulată și unitară a actului de comandă-control la nivelul central al conducerii politico-militare. Mai mult, a facilitat utilizarea dronelor TB-2, înarmate, care au putut oferi informații planificatorilor în timp real despre adversar, iar acolo unde au identificat ținte de valoare (gen sisteme GBAD, puncte de comandă etc.), au permis neutralizarea imediată a acestora.

De asemenea, fără supremație aeriană, au fost grav afectate celelalte misiuni specifice forțelor aeriene, în special cele de sprijin nemijlocit al forțelor terestre (misiuni de interdicție aeriană, sprijin aerian, recunoaștere, asalt aerian și desant). Acest fapt s-a văzut mai ales în încercarea, aș putea spune disperată a rușilor, de cucerire a unui aerodrom în interiorul Ucrainei, în prima lună de conflict. Astfel, au încercat, în data de 26 februarie 2022, utilizând manevra pe verticală cu elicoptere și aviația de transport, ocuparea aerodromurilor

Antonov și Vasytkiv, din proximitatea Kievului. În lipsa eficienței misiunilor de sprijin aerian, trupele adversarului au fost neutralizate în principal de artileria ucraineană. Similar, s-a încercat cucerirea unor aerodromuri în partea de est, dintre care aș aminti baza aeriană Millerovo, atacată pe 25 februarie cu rachete sol-sol de către forțele ucrainene, forțele ruse pierzând un număr important de elicoptere. Similar, misiunile ISR în adâncimea teritoriului ucrainean practic lipsesc. Aceste misiuni sunt efectuate cu UAV-uri tactice, întrucât, pe de o parte, Rusia nu a operaționalizat astfel de sisteme care să poată acționa la distanțe mari, iar pe de altă parte, ar fi doborâte de sistemul defensiv antiaerian care funcționează coerent.

Prin adaptarea tehnicilor de luptă la situația nefavorabilă din punct de vedere cantitativ, beneficiind de eșecul aviației ruse de a obține supremația aeriană, precum și de planificatori proprii, care au știut să întocmească, într-un mod formidabil, lista cu țintele care trebuiau lovite (liniile de aprovizionare, sistemele GBAD și de artilerie în principal) și utilizarea inteligentă, combinată a tuturor sistemelor de arme (aviație, rachete, UAV-uri, artilerie etc.), a fost posibil ca armata rusă să fie nevoită să se retragă de pe două fronturi (nord și nord-est).

Pierderile aviației ruse, potrivit Ministerului ucrainean al Apărării, se ridicau, la data de 16 august 2022, la 233 de avioane, 196 de elicoptere și 136 de sisteme GBAD (Ministerul Apărării din Ucraina, 2022). Chiar dacă ținem cont de faptul că, în astfel de situații, partea aflată în defensivă are tendința de a mări artificial numărul pierderilor adversarului și înjumătățim aceste pierderi, ele sunt totuși destul de mari.

Eșecul forțelor aeriene ruse și-a pus accentul și pe diminuarea moralului piloților ruși, care au început să folosească tactici de luptă mai puțin obișnuite, precum lansarea munițiilor din elicoptere din zbor razant din cabraj sau din avioanele de bombardament din zbor orizontal de la mică înălțime. Toate acestea duc la imprecizie în lovituri și denotă frica piloților, moralul scăzut, precum și faptul că partea ucraineană deține un număr suficient de sisteme antiaeriene de toate genurile prin care devine eficientă în apărarea propriului spațiu aerian.

Fără supremație aeriană nu s-a mai încercat executarea de manevre pe verticală, prin intermediul elicopterelor sau al misiunilor de desant aerian. Tot din cauza vulnerabilității elicopterelor și aeronavelor de transport, manevra de forțe și mijloace a început să se execute terestru.

Pierderile aviației ruse, potrivit Ministerului ucrainean al Apărării, se ridicau, la data de 16 august 2022, la 233 de avioane, 196 de elicoptere și 136 de sisteme GBAD. Chiar dacă ținem cont de faptul că, în astfel de situații, partea aflată în defensivă are tendința de a mări artificial numărul pierderilor adversarului și înjumătățim aceste pierderi, ele sunt totuși destul de mari.

O urmare a incapacității obținerii supremației aeriene de către partea rusă a fost retragerea de pe Insula Șerpilor. Aceasta s-a produs în urma unor lovituri bine planificate, susținute și combinate (artilerie, aviație și cercetare-lovire cu UAV-uri), executate aproape zilnic în perioada dinaintea retragerii de către partea ucraineană.

De asemenea, aprovizionarea trupelor ruse din apropierea liniei de contact a trebuit să se execute tot terestru, din adâncimea dispozitivului propriu. Toate acestea au făcut ca mișcarea trupelor și tehnicii să fie îngreunată, expunându-le loviturilor ucrainene. Materialele video promovate de media confirmă aceste aspecte, în care diverse sisteme de armament, în special sistemele HIMARS, neutralizează poduri sau depozite de armament din spatele liniilor ruse.

Tot ca urmare a incapacității obținerii supremației aeriene a fost și retragerea de pe Insula Șerpilor. Aceasta s-a produs în urma unor lovituri bine planificate, susținute și combinate (artilerie, aviație și cercetare-lovire cu UAV-uri), executate aproape zilnic în perioada dinaintea retragerii de către partea ucraineană. Aceste acțiuni ne-au demonstrat incapacitatea forțelor aeriene ruse de a intercepta și neutraliza avioanele sau dronele ucrainene, pe fondul lipsei informațiilor radar care să ofere o imagine aeriană permanentă a zonei de conflict. Deducem, de aici, importanța aeronavelor de tip AEW în economia confruntării și lipsa celor rusești din zona de operații. Tot astfel a fost posibilă și lovirea depozitelor de carburant din zona rusească Belgorod de către elicopterele ucrainene Mi-24.

O altă urmare a fost și transformarea războiului într-unul predominant al armelor de artilerie, care produc pierderi masive în special în ceea ce privește infrastructura, dar și pierderi însemnate de vieți omenești în rândul non-combatanților. Concomitent, s-a dat posibilitatea Ucrainei să-și refacă rețeaua de aerodromuri, pe care o folosește pentru manevrele specifice aviației și executarea loviturilor aeriene împotriva oponentilor, cu puținele aeronave rămase funcționale.

Odată cu retragerea trupelor ruse din regiunile de nord și nord-est ale Ucrainei, aviația rusă nu a mai întreprins, până în prezent, operații aeriene ofensive specifice obținerii supremației, rămânând prezentă pe frontul din Donbas, unde deține, fără dubii, superioritatea aeriană. În această zonă, execută misiuni de sprijin al forțelor terestre, într-un mediu caracterizat de amenințări MANPADS. Se poate observa, din raportările zilnice ale armatei ucrainene, că, în continuare, sunt doborâte avioane și elicoptere rusești, ceea ce arată că apărarea antiaeriană funcționează, iar gradul de supraviețuire în spațiul aerian aferent zonei de conflict rămâne unul redus.

De asemenea, pe măsură ce războiul s-a prelungit ca durată, ca urmare și a presiunilor sancțiunilor comunității internaționale,

suprapuse problemelor economice proprii, s-a constatat că limitările politice au afectat și mai mult capacitatea forțelor aeriene ruse de a susține eficient operațiile militare.

Toate aceste aspecte au creat posibilitatea unor contraofensive ucrainene, chiar dacă unele au fost limitate până în prezent. Retragerea din jurul Kievului, ca urmare a eșecului obținerii supremației aeriene, s-a datorat unui cumul de factori, printre care cel mai important a fost dificultatea în reprovizionarea trupelor cu muniție, tehnică și provizii, urmare a loviturilor permanente realizate de către armate ucraineană. Nu este exclus ca, în viitor, prin crearea unui raport cantitativ și calitativ în ceea ce privește artileria, tancurile și blindatele, egal cu cel al rușilor, pe anumite direcții, să asistăm la trecerea de la defensivă la ofensivă, în scopul recuceririi teritoriilor pierdute.

CONCLUZII

După reorganizarea forțelor aeriene ruse, ca urmare a războiului din Georgia, a implicării active în confruntările armate din Siria, a achizițiilor de aeronave de ultimă generație (conform propagandei ruse) și a numărului mare de aeronave de luptă din înzestrare, ne-am fi așteptat ca acestea să poată obține supremația aeriană pe teritoriul Ucrainei.

Totuși, realitatea ne-a demonstrat că, din cauza unei planificări defectuoase, bazată pe informații eronate și care nu a luat în calcul toate elementele specifice (aici mă refer, în principal, la dimensiunea teatrului de operații – întreg teritoriul Ucrainei), combinată cu lipsa unor aeronave specializate de război electronic sau a numărului redus de aeronave de avertizare timpurie și realimentare în aer, forțele aeriene ruse s-au văzut nevoite să-și recunoască neputința, prin limitarea acestora, după retragerea din jurul Kievului, începută la 3 aprilie 2022, la lovituri cu rachete de croazieră sau oferirea sprijinului aerian forțelor terestre pe fronturile din est și sud.

Având în vedere definițiile gradelor de control al spațiului aerian, precum și modul de acțiune, în acest spațiu, cu mijloace proprii de către forțele aeriene ucrainene, putem afirma că aviația rusă a realizat doar superioritatea aeriană în primele două luni de conflict, menținând-o în prezent în Donbas, fără a atinge însă nivelul de supremație aeriană, atât de dorit de conducătorii și planificatorii militari.

Pe măsură ce războiul s-a prelungit ca durată, ca urmare și a presiunilor sancțiunilor comunității internaționale, suprapuse problemelor economice proprii, s-a constatat că limitările politice au afectat și mai mult capacitatea forțelor aeriene ruse de a susține eficient operațiile militare.

Loviturile îndrăznețe, realizate împotriva navelor ruse din Marea Neagră sau a unor obiective industriale sau de infrastructură de pe teritoriul Federației Ruse, au determinat agresorul să-și mențină trupe și tehnică pe toate granița, fapt ce a permis mai multă libertate planificatorilor militari ucraineni.

După retragerea din nord și nord-est, ca urmare a eșecului obținerii supremației aeriene și, probabil, a pierderilor mari în tehnică și piloți, combinată cu refacerea capacității de apărare aeriană a ucrainenilor și a aerodromurilor proprii, aviația rusă nu a mai întreprins lovituri în adâncimea dispozitivului de luptă al celor din urmă. Ea s-a limitat la acțiuni în proximitatea liniei de contact. Acest aspect a oferit flexibilitate planificatorilor ucraineni, concomitent cu o mult mai mare libertate de mișcare pe linia frontului și permisivitate în executarea manevrelor de trupe și tehnică.

Ulterior retragerii din zona Kievului și concentrării trupelor în sud și est, Federația Rusă a continuat ofensiva terestră într-un ritm mult mai mic, forțele aeriene diminuându-și numărul de ieșiri. Toate acestea au condus la scăderea moralului forțelor ruse, inclusiv al piloților. Cu toate acestea, luând în considerare faptul că factorul cantitate este o calitate prin el însuși, trupele Federației Ruse, în prezent, continuă, încet, înaintarea.

Loviturile îndrăznețe, realizate împotriva navelor ruse din Marea Neagră sau a unor obiective industriale sau de infrastructură de pe teritoriul Federației Ruse, au determinat agresorul să-și mențină trupe și tehnică pe toate granița, fapt ce a permis mai multă libertate planificatorilor militari ucraineni. În plus, loviturile asupra bazelor aeriene din Crimeea, soldate cu pierderi de aeronave și personal, au făcut ca aceste mijloace de luptă să fie retrase în interiorul Rusiei, mărin, astfel, distanța de acțiune a acestora, cu repercusiuni negative asupra posibilităților de sprijin al forțelor terestre.

Majoritatea datelor referitoare la cantitatea aeronavelor utilizate în conflict, precum și a pierderilor suferite de ambele părți, provin din surse deschise. De aceea, ele trebuie privite cu un oarecare scepticism, realitatea fiind prezentată după finalizarea conflictului. Cert este însă faptul că, din acțiunile întreprinse de ambele părți, se poate observa scăderea în intensitate a loviturilor aeriene ruse, fapt ce conduce la concluzia că pierderile în tehnică și personal sunt însemnate. În același timp, se observă creșterea acțiunilor aeriene ucrainene, fapt ce ne conduce spre concluzia că nu se mai pune problema obținerii supremației aeriene de către partea rusă și că aviația proprie poate acționa pe tot teritoriul neocupat. Cât timp își mai permit cele două părți să susțină acțiuni de luptă cu aviația va depinde de capacitatea fiecăreia de a-și pregăti mai departe piloții, știindu-se că perioada

de formare a unui pilot militar este de cel puțin trei ani, iar în ceea ce privește partea ucraineană, important este și posibilitatea acesteia de a primi/achiziționa alte aeronave.

Putem afirma, în final, că supremația aeriană va rămâne un factor esențial în modul de desfășurare a războaielor viitorului, care oferă flexibilitate în planificare și libertate de acțiune și mișcare celorlalte categorii de forțe ale armatei participante la operația întrunită.

RESURSE BIBLIOGRAFICE:

1. Douhet, G. (1998). *The command of the air*. USAF Warrior Studies.
2. Mischie, I. (2020). *Influența calității aeronavelor de luptă ale forțelor aeriene în obținerea și menținerea supremației aeriene în cadrul războiului convențional*. Teză de doctorat. București: Universitatea Națională de Apărare „Carol I”.
3. Roshchina, O. (2022). *Russia has lost two squadrons of the latest Su-35 in Ukraine – General Staff*, <https://www.pravda.com.ua/eng/news/2022/08/11/7362853/>, accesat la 23 august 2022.
4. Seth, G.J. *Lessons in Modern Warfare*. CSIS Briefs, <https://www.csis.org/analysis/russias-ill-fated-invasion-ukraine-lessons-modern-warfare>, accesat la 21 august 2022.
5. Stillion, J. (2015). *Trends in air-to-air combat implications for future air superiority*. Center for Strategic and Budgetary Assessments, <https://csbaonline.org/research/publications/trends-in-air-to-air-combat-implications-for-future-air-superiority>, accesat la 21 august 2022.
6. Strîmbeanu, V. (2020). *Așii aviației de vânătoare române*. Slobozia: Editura Metamorfozi.
7. *Counterair Operations* (2011). Air Force Doctrine Document 3-01.
8. *Manualul operațiilor împotriva forțelor aeriene ale inamicului* (2007). București.
9. Statista (2022), <https://www.statista.com/statistics/1296573/russia-ukraine-military-comparison>, accesat la 19 august 2022.
10. Sukhoi Su-27, https://ro.wikipedia.org/wiki/Sukhoi_Su-27wikipedia, accesat la 21 august 2022.
11. <https://www.minusrus.com/en>, accesat la 17 august 2022, accesat la 19 august 2022.
12. https://en.wikipedia.org/wiki/Sukhoi_Su-25, accesat la 21 august 2022.
13. https://en.wikipedia.org/wiki/Russian_Air_Force, accesat la 21 august 2022.
14. <https://www.mil.gov.ua/en/news/2022/08/16/the-total-combat-losses-of-the-enemy-from-24-02-to-16-08/>, accesat la 22 august 2022.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Supremația aeriană va rămâne un factor esențial în modul de desfășurare a războaielor viitorului, care oferă flexibilitate în planificare și libertate de acțiune și mișcare celorlalte categorii de forțe ale armatei participante la operația întrunită.

RĂZBOIUL HIBRID ÎN VREME DE RĂZBOI – ÎNCERCARE DE OPERAȚIONALIZARE CONCEPTUALĂ ȘI ACȚIONALĂ –

Colonel prof. univ. dr. Adrian LESENCIUC

Academia Forțelor Aeriene „Henri Coandă”, Brașov

DOI: 10.55535/GMR.2023.1.3

Agresiunea Rusiei îndreptată împotriva Ucrainei a făcut aproape uitat conceptul de război hibrid. Literatura de specialitate s-a focalizat pe confruntarea propriu-zisă, dar, de regulă, amenințările hibride se activează atunci când atenția publică este atrasă asupra altor aspecte și când publicul nu este pregătit să facă față provocării. După invadarea Ucrainei, termenul de război hibrid s-a disipat în masa de termeni operaționali frecvent utilizați. Din gama de cinci dimensiuni ale acestui termen, care comportă cinci tipuri de interpretări asociate (Solmaz, 2022), în războiul din Ucraina, accentul pare să cadă asupra aspectelor care țin de componenta hard. Confruntarea militară propriu-zisă, ocuparea de către trupele rusești a unor teritorii ucrainene și acțiunile violente (inclusiv cele care exced limitele normative și morale pe câmpul de luptă) sunt elementele care atrag atenția publică în mai mare măsură decât acțiunile soft cu grad ridicat de ambiguitate (Mumford, Carlucci, 2022), contribuind la efectul sinergic al puterii de tip sharp. În aceste condiții, războiul hibrid se relevă a nu fi neapărat o formă de război care se substituie confruntării propriu-zise, ci o modalitate în care un ansamblu de acțiuni soft completează sau compensează efectele obținute prin acțiuni de tip hard. Este invazia din Ucraina un război de tip hibrid sau putem vorbi despre războiul hibrid ca derulându-se în paralel cu și în timpul războiului? Care dintre aceste ipostaze interpretative permite deturnarea de la sensul clasic de război, atâta vreme cât acțiunea a fost definită din perspectiva agresorului drept „operațiune militară specială”? Prin intermediul prezentei lucrări ne propunem să încercăm operaționalizarea conceptului de război hibrid, care a fost analizat în dinamica aplicării în câteva studii recente, plecând de la studiarea efectelor acestuia în războiul din Ucraina (Muradov, 2022; Guerrero, 2022), și să distingem între perspectivele hybrid warfare și ghibridnaia voina.

Cuvinte-cheie: război hibrid, conflictul din Ucraina, putere sharp, ambiguitate, operaționalizare conceptuală.

RĂZBOIUL HIBRID ÎNAINTE DE INVADAREA UCRAINEI

O dezbatere despre viabilitatea termenului *război hibrid* după invadarea Ucrainei ar trebui să înceapă de la viabilitatea acestuia în timpul operațiunilor premergătoare. Exercițiul militar ZAPAD 2021¹, care a numărat peste 200.000 de militari desfășurați în vecinătatea Ucrainei, atât pe teritoriul național rusesc, cât și în Belarus, a fost pregătit, la rândul său, de o serie de acțiuni de amploare mai mică; acest exercițiu a constituit, prin dubla miză, de pregătire a invaziei și de intimidare, o formă de manifestare a războiului hibrid în înțelesul său clasic, dar și cadrul de manifestare a unor acțiuni informaționale specifice acestui concept. ZAPAD 2021 a vizat, în primul rând, pregătirea invaziei. Totuși, atenția opiniei publice a fost îndreptată îndeosebi asupra dimensiunii informaționale a desfășurării strategice a armatei rusești din vestul țării, atâta vreme cât exercițiul militar a avut în vedere transmiterea unor narative și subnarative importante (Akimenko et al., 2022, p. 6), cum ar fi: preocuparea Rusiei pentru statutul de mare putere globală, consolidarea unui pol de putere la care se aliniază (sau urmează să se alinieze) state din fostul bloc sovietic care împărtășesc valori comune, faptul că liderul de la Kremlin are calitățile necesare unui comandant capabil să redobândească zona de influență a Moscovei de până în 1989 și, mai ales, faptul că NATO este o organizație agresivă, care, prin diferite modalități de intimidare – în conformitate cu profilul acțional descris de doctrina Gherasimov –, încearcă să controleze o parte din zona de influență a Moscovei și să pună în pericol însăși existența statului rus. Aceste narative și subnarative, diseminate prin intermediul a numeroase mijloace de comunicare de masă clasice, cu platforme online și cu extensii în *new media* prin interacțiuni de tip *point-to-multipoint* sau *point-to-point*, au fost asociate unui exercițiu al cărui istoric vine din perioada

Exercițiul militar ZAPAD 2021, care a numărat peste 200.000 de militari desfășurați în vecinătatea Ucrainei, atât pe teritoriul național rusesc, cât și în Belarus, a fost pregătit de o serie de acțiuni de amploare mai mică; acest exercițiu a constituit, prin dubla miză, de pregătire a invaziei și de intimidare, o formă de manifestare a războiului hibrid în înțelesul său clasic, dar și cadrul de manifestare a unor acțiuni informaționale specifice acestui concept. ZAPAD 2021 a vizat, în primul rând, pregătirea invaziei.

¹ „Zapad” este un cuvânt rusesc, care înseamnă vest sau Occident, inițiala sa, cu grafie latină, devenind simbolul așa-numitei operațiuni speciale a Federației Ruse.

„În loc de <teroriști>, așa cum a fost cazul exercițiilor anterioare, oponentii fictivi ai ZAPAD 2021 au fost <state>. Astfel, așa-numita <Republică Polară> a atacat <Federația Centrală> [Rusia] și, împreună cu aliații săi, a continuat să atace și <Republica Polesia> [Belarus]. Când elaborează scenariile exercițiilor, statele creează adesea <state> fictive, dar, de obicei, respectă granițele internaționale și le încadrează în teritoriul propriu”.

În care președintele federației era încă predecesorul lui Vladimir Putin, Boris Elțin. Exercițiul militar din 2021, de o amploare mult mai mare decât precedentele, avea loc într-un climat regional caracterizat de starea de război hibrid din estul Ucrainei, după doi ani de pandemie COVID-19, după încheierea războiului din Afganistan și menținerea la un anumit nivel de intensitate a unor conflicte în Caucaz, în Orientul Mijlociu și în Africa, dar și pe fondul intențiilor Chinei de control asupra Taiwanului și după o serie de consultări ruso-americane care nu au dat roade. Spre deosebire de precedentele exerciții, în care scenariile proiectau acțiuni ale armatei ruse împotriva teroriștilor, ZAPAD 2021 a impus o polarizare simbolică prin însăși identificarea oponentilor cu Republica Polară (aluzie la Organizația Tratatului Atlanticului de Nord), îndreptându-și acțiunile ofensive împotriva Federației Centrale (a Federației Ruse) și a Polesiei (a Belarusului, ca sugestie a unui spațiu slav mai amplu, incluzând fostele state comuniste, actualmente membre ale NATO, printre care și Polonia), cu scopul de a crea confuzii majore: „În loc de <teroriști>, așa cum a fost cazul exercițiilor anterioare, oponentii fictivi ai ZAPAD 2021 au fost <state>. Astfel, așa-numita <Republică Polară> a atacat <Federația Centrală> [Rusia] și, împreună cu aliații săi, a continuat să atace și <Republica Polesia> [Belarus]. Când elaborează scenariile exercițiilor, statele creează adesea <state> fictive, dar, de obicei, respectă granițele internaționale și le încadrează în teritoriul propriu. În mod ciudat, <Republica Polesia> includea teritorii considerabile ale statelor baltice. În plus, hărțile scenariului rusesc nu indicau <Republica Polară> ca fiind activă în Marea Baltică și în regiunea Kaliningrad. Mai mult, hărțile informative ale Ministerului Apărării din Belarus indicau că agresorul intră în <Polesia> doar pe uscat. Cu toate acestea, pe timpul exercițiului, operațiunile navale din Marea Baltică și luptele din Kaliningrad (parte a <Federației Centrale>) au fost mai numeroase în raport cu cele din exercițiile ZAPAD anterioare. Contradicțiile dintre aspectele incluse pe hărțile oficiale și modul în care s-au desfășurat scenariile pe teren sugerează că aceste hărți au fost realizate pentru a produce confuzii” [t.a., în limba engleză în original] (Ib., pp. 20-21).

Intenția de a crea confuzii face parte din tiparul deja clasicizat de procedee specifice războiului hibrid, cu rolul de a manipula masele și de a le antagoniza, așa cum definesc conceptul, în baza doctrinei

Gherasimov, Pavel Țigankov (apud Filimonov, 2019, p. 28)² sau S.G. Cheikov și S.A. Bogdanov (apud Akimenko et al., p. 5)³, dar mai ales acela de a crea premisele pentru mistificarea/falsificarea istoriei, aspect care a stat la baza justificării lui Vladimir Putin privind ordinul de invazie. Exercițiul a proiectat, prin intermediul acțiunilor asociate conceptului de război hibrid, cadrul necesar popularizării ideii de reconstrucție bipolară a lumii, cu Rusia ca putere centrală, care să constituie contragreutate în raport cu NATO, capabilă să proiecteze cadrul comun de integrare în raport cu doctrina militară a Moscovei, cu sistemul de valori, cu limba, convingerile și credințele comune. Prin urmare, discursurile anti-occidentale, anti-NATO, anti-UE și anti-ucrainene din perioada exercițiului au contribuit la o polarizare a perspectivei, în limitele menținerii unui mediu digital favorabil emiterii și propagării lor (Ib., p. 32)⁴.

ESTE „OPERATIUNEA MILITARĂ SPECIALĂ” A FEDERAȚIEI RUSE UN RĂZBOI HIBRID?

Ghibridnaia voina și ceața ideologică a câmpului de luptă actual

Invadarea teritoriului ucrainean de către forțele ruse dislocate în vestul țării pentru exercițiul militar ZAPAD 2021 a schimbat perspectiva asupra conceptului de război hibrid. Dacă, din perspectiva americană (Hoffman, 2007), acest termen presupunea înțelegerea lui ca fuziune

² „Potrivit lui [Pavel] Țigankov, războiul hibrid include, de asemenea, o aplicare a diferitelor tehnici de manipulare socială și falsificare a istoriei, deoarece războiul hibrid generează relații la nivelul întregii populații și include toate domeniile vieții sociale, cum ar fi politica, economia, dezvoltarea socială și cultura”, preluând perspectiva din Pavel Tsygankov, „Gibridnyye Voyny: Ponyatiya interpretatsii: real'nost” (Hybrid Wars: Definitions, interpretations and reality), în Pavel Tsygankov (ed., 2015). *Gibridnyye Voyny v khaotiziruyuschchemsya mire XXI veka* (Hybrid wars in the chaotic world of the twenty-first century). Moscova: Editura Universității de Stat Lomonosov.

³ „Războaiele vor fi rezolvate printr-o combinație abilă de măsuri militare, non-militare și non-violente speciale, care vor fi aplicate printr-o varietate de forme și metode și a unui mix de măsuri politice, economice, informaționale, tehnologice și de mediu, în primul rând profitând de superioritatea informațională. Războiul informațional, în noile condiții, va fi punctul de plecare al oricărei acțiuni numite acum noul tip de război sau război hibrid, în care se va folosi pe scară largă mass-media și, acolo unde este fezabil, rețelele globale de calculatoare (bloguri, diverse rețele și alte resurse)”, v. S.G. Chekinov, S.A. Bogdanov, ‘Прогнозирование характера и содержания войн будущего: проблемы и суждения’, *Военная мысль* (10, 2015, pp. 44-45).

⁴ Analiza propriu-zisă a mediului digital în perioada mai-septembrie 2021 demonstrează creșterea exponențială a expunerii mediatică a exercițiului și, implicit, a expunerii narativelor/subnarativelor (Akimenko et al., pp. 34-35; 44).

Discursurile anti-occidentale, anti-NATO, anti-UE și anti-ucrainene din perioada exercițiului au contribuit la o polarizare a perspectivei, în limitele menținerii unui mediu digital favorabil emiterii și propagării lor.

Invadarea Ucrainei – o agresiune militară clasică, încadrabilă în limitele definiției războiului sau conflictului armat în baza Raportului International Law Association de la Rio de Janeiro, odată ce ambele condiții privitoare la fenomenul militar violent definit ca atare sunt evidențiate în acest caz – a fost prezentată opiniei publice de președintele Federației Ruse ca fiind o „operațiune militară specială”.

a efectelor acțiunilor convenționale și neconvenționale, realitatea din teatrul ucrainean de operațiuni de după 24 februarie 2022 proiecta o perspectivă completamente diferită. Prin urmare, invadarea Ucrainei – o agresiune militară clasică, încadrabilă în limitele definiției războiului sau conflictului armat în baza Raportului International Law Association (ILA, 2008) de la Rio de Janeiro, odată ce ambele condiții privitoare la fenomenul militar violent definit ca atare sunt evidențiate în acest caz⁵ – a fost prezentată opiniei publice de președintele Federației Ruse ca fiind o „operațiune militară specială”. Ambiguizarea intenționată în raport cu termenii conveniți prin protocoalele internaționale face parte din ceea ce permite ca marjă de elasticitate conceptul rusesc de război hibrid, adică гибридная война (ghibridnaia voina), nu și pe cel american, de *hybrid warfare*. Cu alte cuvinte, prin însăși definirea situației *de facto*, suntem în afara cadrului de război hibrid în înțeles occidental, dar în limitele înțelesului din perspectiva rusă. Vladimir Putin, înșelând opinia publică, a definit acțiunea ordonată în limitele conceptului de *ghibridnaia voina*, ignorând evidențele cadrului juridic internațional, motiv pentru care ar trebui reluată și particularizată semantica acestui concept și diferențele majore față de ceea ce presupune conceptul american de *hybrid warfare*.

O lucrare de referință în ceea ce privește diferența dintre cele două concepte este cea coordonată de cercetătorul Ofer Fridman, de la King's Centre for Strategic Communications (KCSC), King's College din Londra, împreună cu Vitali Vladimirovici Kabernik, fost director în cadrul Institutului de Stat din Moscova pentru Relații Internaționale, respectiv cu istoricul britanic James C. Pearce, cu o experiență universitară de peste șapte ani în Moscova, care au reușit să pună în oglindă conceptul american și pe cel remodelat de școala de gândire militară moscovită (Fridman et al., 2019). Promițând a rezolva problema acută a efectelor

⁵ În *Initial Report on the Meaning of Armed Conflict in International Law* al Committee on the Use of Force din cadrul International Law Association, organism mandatat de comitetul executiv să ofere un cadru de definiție a termenilor război sau conflict armat și să stabilească limitele de definiție ale situațiilor de pace și război, termenul *război* a fost înlocuit cu cel de *conflict armat*, iar acesta a fost definit în raport cu două trăsături: existența grupurilor organizate militare și angajarea în acțiuni de diferite grade de intensitate: „Analizând tratatele relevante – în special tratatele DIU –, regulile dreptului internațional cutumiar, principiile generale ale dreptului internațional, deciziile judiciare și lucrările experților, de la elaborarea acestui Raport inițial, Comitetul a găsit dovezi privitoare la cel puțin două caracteristici ale tuturor conflictelor armate: 1.) Existența unor grupuri armate organizate 2.) Angajarea în lupte de o oarecare intensitate” (ILA, 2008, pp. 1-2)

tehnologiilor emergente asupra desfășurării conflictului armat, conceptul de război hibrid dezvoltat de școala americană a fost preluat și, așa cum am prezentat anterior, deformat prin disimulare doctrinară în baza doctrinei Gherasimov, pentru a răspunde nu unei nevoi de a descrie o realitate upgradată a câmpului de luptă, ci pentru a putea acoperi intenții acționale ale Kremlinului. Conceptul a permis, după apariția doctrinei Gherasimov (2013), după anexarea Crimeei (2014) și conflictul din Donbas (2014), respectiv după proclamarea Califatului Islamic (2014), o acoperire a unor zone de interes în cunoaștere: (1) hibriditatea dintre mijloacele militare și non-militare de luptă, care poate conduce la atingerea scopurilor politice fără confruntare militară implicită; (2) creșterea rolului dimensiunii informaționale a confruntării pe palier *hard* și (3) înțelegerea fenomenului inexplicabil al extinderii teritoriale și virtuale a Statului Islamic (Ib., p. 2): „În lumina acestor evoluții, trei probleme principale au monopolizat discursurile academice și profesionale privitoare la conflictele contemporane. Prima este ideea extinderii hibridității dintre diferite mijloace și tehnici militare și non-militare utilizate de actorii politici pentru a își atinge obiectivele fără a escalada o confruntarea armată deschisă. A doua privește rolul din ce în ce mai crescut al dimensiunii informaționale ca spațiu virtual utilizat pentru promovarea anumitor scopuri politice, fie pe plan intern, fie pe plan internațional, fie pe ambele planuri. Al treilea subiect major este ascensiunea Statului Islamic, cu un întreg set de provocări și amenințări la adresa securității și stabilității internaționale”. [t.a., în limba engleză în original].

Pe aceste coordonate, odată ce în doctrina americană și în doctrinele NATO accentul a căzut pe hibriditatea acțională, respectiv pe înțelegerea modului în care conflictele contemporane pot presupune poziționarea antagonică a entităților statale și non-statale plecând de la modelul de război hibrid purtat de milițiile šiite libaneze în conflictul cu statul Israel din 2006, doctrina rusă a dezvoltat conceptele americane extinzându-le la un înțeles care să cuprindă întreaga societate. Conceptul de război hibrid, tradus în rusă prin *ghibridnaia voina*, a început să se dezvolte pe coordonatele proiectate prin studiile americane și europene, dar a extins aria de acoperire la nivelul războiului de masă, proiectând o serie de metode și structuri utile

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Conceptul de război hibrid, tradus în rusă prin *ghibridnaia voina*, a început să se dezvolte pe coordonatele proiectate prin studiile americane și europene, dar a extins aria de acoperire la nivelul războiului de masă, proiectând o serie de metode și structuri utile în atingerea obiectivelor Federației Ruse de a reveni ca actor major în balanța geopolitică.

O trăsătură a războiului hibrid, atât în înțelesul clasic, cât și în concepția deformată prin doctrina Gherasimov, este aceea a ambiguității și disimulării doctrinare, ceea ce a condus la „ceața” nomologică și ideologică a câmpului de luptă. Analizând această proiecție, cercetătorul rus Gheorghi Iurevici Filimonov atrăgea atenția asupra acțiunii de hibridizare și ambiguitate inclusă în carcasa conceptului de război hibrid.

În atingerea obiectivelor Federației Ruse de a reveni ca actor major în balanța geopolitică. Acest termen asigură cadrul conceptual necesar revenirii la „ceața” clausewitziană a câmpului de luptă, la menținerea în limitele conceptului clausewitzian în baza căruia s-au putut extinde scopul războiului absolut și proiecția anihilării totale a inamicului. Dacă, actualmente, nu este posibilă „ceața” clasică a câmpului de luptă, dată fiind tendința de transparentizare a acestuia prin intermediul utilizării diferitelor tehnologii, singura posibilitate de blurare rămâne cea ideologică, în baza căreia conceptul de *ghibridnaia voina* poate acoperi ceea ce cadrul transparent al protocoalelor internaționale nu ar fi permis să se desfășoare. O trăsătură a războiului hibrid, atât în înțelesul clasic, cât și în concepția deformată prin doctrina Gherasimov, este aceea a ambiguității și disimulării doctrinare, ceea ce a condus la „ceața” nomologică și ideologică a câmpului de luptă. Analizând această proiecție, cercetătorul rus Gheorghi Iurevici Filimonov (2019, p. 26) atrăgea atenția asupra acțiunii de hibridizare și ambiguitate inclusă în carcasa conceptului de război hibrid. Conceptul acoperă zona neclară a războiului insurecțional al lui Messner, bazat pe șapte metode subversive: propagandă, obstrucționare, sabotaj, subversiune propriu-zisă, teroare, gherilă și rebeliune, și se dezvoltă pe direcțiile deschise de proiecțiile lui Aleksandr Dughin și Igor Panarin, prin concepte-parazit în raport cu cele similare dezvoltate de școala de gândire militară americană. *Ghibridnaia voina* este un concept dezvoltat aparent în oglindă în raport cu originalul, *hybrid warfare*, dar care, prin disimulare doctrinară, își ascunde adevărata intenție prin metoda „*pompierului incendiator*”.

Ghibridnaia voina sau războiul absolut

Privitor la propriile intenții, *ghibridnaia voina* admite întreaga gamă de acțiuni militare incluse în proiecția clausewitziană a războiului absolut: „*Războiul este așadar un act de violență, pentru a sili adversarul să ne îndeplinească voința. (...) Violența, adică violența fizică (deoarece violența morală nu există în afara conceptului de stat și a celui de lege), este deci mijlocul, iar a-i impune inamicului voința noastră, scopul*”. (Clausewitz, 1982, p. 35).

Demonstrația o face Filimonov (2019, p. 30), prin studiul „*The Color Revolutions in the context of Hybrid Wars*”, trimițând la argumentul

academicianului rus Mihail Ghenadievici Deliaghin, care definește războiul hibrid în aceiași termeni în care fusese definit războiul absolut cu 200 de ani în urmă de generalul prusac Carl von Clausewitz: „*[Războiul hibrid] este o confruntare care urmărește să distrugă adversarul, să anihileze independența sistemului său de guvernare și să-l aducă sub controlul tău complet. Războiul hibrid urmărește să reducă țara adversă [de la statutul său de stat independent] la un teritoriu sub propria ta autoritate*” [t.a.]⁶.

Textul lui Deliaghin, al cărui subtitlu creează cadrul ambiguității prin conexiunea cu războaiele trecutului – în traducere, acesta ar fi îndemnul „*Încetează să te pregătești pentru războaiele de ieri*” –, acoperă tocmai cadrul utilizării doctrinei clausewitziene, încă activă la Moscova, cu mijloacele specifice acțiunilor militare din perioada Războiului Rece. Altfel spus, disimulând, doctrina *ghibridnaia voina* înglobează acțiunile militare specifice „*războaielor de ieri*”, pe care le completează cu acțiuni informaționale complexe, în scopul stabilit în urmă cu peste 200 de ani de paradigma clausewitziană, acela de a distruge inamicul, de a îl controla complet, negându-i însăși rațiunea de a fi. Acoperirea acestei acțiuni cu formula utilizată de Putin, asupra căreia a insistat de fiecare dată și care a devenit leitmotiv al propagandei de la Kremlin, aceea de „*operațiune militară specială*”, face obiectul încadrării în conceptul de *ghibridnaia voina*. Conceptul este unul care, din perspectiva Moscovei, opune un stat, Federația Rusă, unei formațiuni care își reclamă statalitatea, Ucraina, dar care nu are dreptul istoric de a își reclama această claritate, nu are dreptul de autodeterminare. Justificarea agresiunii cu mijloace specifice războiului clasic pentru „*denazificarea*” Ucrainei produce efecte ideologice, nu și juridice, deoarece niciunul dintre aspectele menționate de Putin pentru începerea așa-numitei „*operațiuni militare speciale*” nu are temei legal. *Ghibridnaia voina* este utilizată pentru a justifica pretențiile

⁶ Textul: „*[Războiul hibrid] este o confruntare care urmărește să distrugă adversarul, să elimine complet independența sistemului său de guvernare și să-l aducă sub controlul deplin al inițiatorului. Războiul hibrid urmărește să reducă țara adversară [de la statutul său de stat independent] la un teritoriu sub propria autoritate*”, în limba engleză în original, a fost preluat de Filimonov de pe blogul lui Mihail Deliaghin, <https://delyagin.ru/>, din articolul „*Novyye tekhnologii tzvetnykh revolyutsiy: Ne gotov' tes' k poz avcherashey voyne*” [New techniques of Color Revolutions: Stop Preparing yourself for the Yesterday's Wars].

Disimulând, doctrina *ghibridnaia voina* înglobează acțiunile militare specifice „*războaielor de ieri*”, pe care le completează cu acțiuni informaționale complexe, în scopul stabilit în urmă cu peste 200 de ani de paradigma clausewitziană, acela de a distruge inamicul, de a îl controla complet, negându-i însăși rațiunea de a fi.

În gândirea militară rusă, spre deosebire de cea americană, conceptul de război (*war*) acoperă un spectru amplu de acțiuni socio-politice, în timp ce conceptul de confruntare (*warfare*) este asociat confruntării militare propriu-zise. Distincția este făcută de Kabernik, care definește cei doi termeni, dintre care primul, în condițiile cunoașterii acestei disocieri, ar fi putut fi asociat hibridității, în timp ce, în realitate, ambii sunt impregnați de caracterul hibrid al acțiunii, inclusiv în scopul justificării operațiunilor militare.

imperialiste ale unui stat care utilizează forța militară și instrumentarul politic pentru a nega dreptul la existență și autodeterminare al altui stat, încercând, prin disimularea doctinară (asupra căreia atrăgeam atenția în urmă cu doi ani, v. Lesenciuc, 2020, pp. 51-56), să justifice intervenția armată.

Din păcate, perspectiva rusă asupra conceptului de război hibrid nu a fost analizată corespunzător, iar această întoarcere la războiul absolut, această extindere a termenilor aplicabili în limitele puterii hard, a forțelor armate, la nivelul întregii societăți, fără o pregătire corespunzătoare pentru acest tip de amenințare, a permis crearea surprinderii prin declanșarea așa-numitei „*operațiuni militare speciale*”. În gândirea militară rusă, spre deosebire de cea americană, conceptul de război (*war*) acoperă un spectru amplu de acțiuni socio-politice, în timp ce conceptul de confruntare (*warfare*) este asociat confruntării militare propriu-zise. Distincția este făcută de Kabernik (2019, pp. 43-44), care definește cei doi termeni, dintre care primul, în condițiile cunoașterii acestei disocieri, ar fi putut fi asociat hibridității, în timp ce, în realitate, ambii sunt impregnați de caracterul hibrid al acțiunii, inclusiv în scopul justificării operațiunilor militare (ca în cazul evenimentelor din 24 februarie 2022): „*Gândirea militară rusă nu numai că definește războiul (war) ca pe un fenomen socio-politic, ci, mergând mai departe, distinge între război (war) și confruntare (warfare), iar această distincție este importantă pentru o mai bună înțelegere a conceptelor rusești. Războiul (war) este o stare a societății, în timp ce confruntarea (warfare) este privită de universitarii ruși ca set de activități asociate conflictului armat, ca implementare practică a principiilor luptei. Prin urmare, conform acestei înțelegeri, pur și simplu nu pot exista războiul hibrid (hybrid war) sau cibernetic (cyber war) sau orice tip de război (war). În schimb, unele forme și modalități de confruntare (warfare), inclusiv hibridă, informațională sau de altă natură, care poate fi activată în timpul unui război (war), sunt privite drept conflicte pe întreg spectrul acțional, implicând violența armată ca modalitate predilectă de a soluționa contradicțiile politice sau de altă natură. Potrivit acestor opinii ale rușilor, confruntarea militară (military warfare) este o componentă obligatorie a oricărui război (war). Acesta, în schimb, a introdus un nou nivel (sau, mai precis,*

noi niveluri) de analiză. În timp ce războiul (war) însuși este o stare a societății, diferitele forme de confruntare (warfare) pot fi folosite pentru a duce un război” [t.a., în limba engleză în original].

Continuând în aceeași linie a disimulării doctinare, confuzia între termeni este exploatată la Moscova atât de școala de gândire militară, cât și de organele de propagandă ideologică ale puterii politice, motiv pentru care este necesară exemplificarea felului în care conceptul de *warfare* (*voenâie deistvia*) produce confuzii și menține ambiguitatea conceptuală și doctinară, prin apel la studiul aceluiași cercetător: „*Înțelegerea <confruntării> în tradiția militară rusă este în general asociată cu activitățile desfășurate pe durata angajării militare. Începând din 2016, Universitatea Militară a Ministerului rus al Apărării a introdus un curs special, intitulat <Mediul social>, axat pe implementarea tehnologiilor sociale în război. Rosițkaia Gazeta și-a numit articolul care anunță respectivul curs <Cadeții vor învăța metodele războiului hibrid>, cu un titlu înșelător, care nu reflectă conținutul real al articolului”* [t.a., în limba engleză în original] (Kabernik, p. 62).

Studiul lui Kabernik nu se oprește la a discrimina între cele două concepte, *war* și *warfare*, care, în terminologia americană, au înțelesuri complet diferite. El probează modul în care proiecția clausewitziană a războiului absolut se datorează lui Lenin – asupra acestei perspective privitoare la liderul comunist rus care a devenit vector de transfer al doctrinei clausewitziene la Moscova și de aplicare implicită a ei în Revoluția din Octombrie (1917) am insistat în studiul *Gândirea militară românească sub amprenta clausewitziană* (Lesenciuc, 2019) –, care a intuit și speculat că orice formă de război sau violență armată înlocuiește inevitabil legea. Din această perspectivă, conceptul rusesc de politică se definea drept continuare a războiului cu alte mijloace, inversând perspectiva clausewitziană și impunând diferitele forme de manifestare a violenței în limitele conceptului cumulativ de *war*, asociat și celui de politică, și celui de confruntare. Perspectiva lui Lenin se așeza, așadar, pe un mod de a gândi confruntarea ca stare a întregii națiuni, idee care nu s-a modificat până în ziua de astăzi. Odată cu apariția noilor tehnologii, ceea ce însemna, de fapt, o nouă formă de vulnerabilitate (Kabernik, p. 56), școala de gândire militară

Perspectiva lui Lenin se așeza pe un mod de a gândi confruntarea ca stare a întregii națiuni, idee care nu s-a modificat până în ziua de astăzi. Odată cu apariția noilor tehnologii, ceea ce însemna, de fapt, o nouă formă de vulnerabilitate, școala de gândire militară rusă a insistat pe subversiunea propusă de Evgheni Messner și a dezvoltat această deschidere pe direcțiile surrogat ale lui Dughin și Panarin.

Școala de gândire militară rusă, găsim în conceptul de hybrid warfare unul destul de larg pentru a permite amestecul nestructurat de metode, tehnici și instrumente care să înglobeze acțiunile subversive intenționate, l-a adaptat și extins la nivelul întregii societăți.

rusă a insistat pe subversiunea propusă de Evgheni Messner și a dezvoltat această deschidere pe direcțiile surogat ale lui Dughin și Panarin. Atenția îndreptată asupra subversiunii și disimulării poate aduce lumină și asupra modului în care, în mod similar, concepte înrudite, precum cel de *unrestricted warfare* al lui Liang Qiao și Xiangsui Wang (1999), pot produce efecte prin metodele non-militare de război. Evident, în invazia din Ucraina, Federația Rusă s-a abătut de la parcursul proiectat. Cu certitudine, Vladimir Putin nu se aștepta la rezistență din partea ucrainenilor și la transformarea confruntării, începute cu mijloace clasice și în baza unor planuri operaționale învechite, într-un război de uzură. Școala de gândire militară rusă, găsim în conceptul de *hybrid warfare* unul destul de larg pentru a permite amestecul nestructurat de metode, tehnici și instrumente care să înglobeze acțiunile subversive intenționate, l-a adaptat și extins la nivelul întregii societăți. Merită o atenție deosebită studiul acestei școli de gândire, care se bazează pe concepte clausewitziene rigide, relativ ușor de descifrat în condițiile transparenței doctrinare și a intereselor de securitate.

Hybrid warfare, un termen contaminat de ghibridnaia voina

Conceptul de *război hibrid*, în înțelesul originar, conține o formă de ambiguitate care poate fi redusă prin aducerea la numitor comun a celor cinci forme variate de interpretare a conceptului, așa cum au fost ele investigate în studiul lui Tarik Solmaz (2022):

„<Războiul hibrid> ca fuziune sinergică de arme convenționale, tactici neregulate, terorism și activități criminale în același teatru de operațiuni.

<Războiul hibrid> ca utilizare combinată a forțelor regulate și neregulate în coordonare unitară.

<Războiul hibrid> ca utilizare a diferitelor mijloace militare și non-militare pentru amenințarea unui adversar.

<Războiul hibrid> ca activități sub pragul confruntării armate, care implică orice amestec de mijloace violente și non-violente.

<Războiul hibrid> ca modalitatea de a atinge obiectivele politice prin activități subversive non-violente”. [t.a., în limba engleză în original].

Cele cinci proiecții interpretative sunt sinteza necesară în condițiile în care lispește operaționalizarea conceptuală care să elimine „ceța” semantică și ideologică. Asociat mai degrabă cu confruntările dintre actori statali și non-statali, cu acțiuni ale unor grupări teroriste precum Hezbollah, Hamas, Daesh, conceptul a păstrat viabilă proiecția inițială a lui Hoffman (2007) privitoare la combinarea dintre mijloace și modalități convenționale și neconvenționale de acțiune militară, dar și aspectele privitoare la incapacitatea de discriminare a violenței. Cu timpul, conceptul de război hibrid și-a extins limitele de aplicare dincolo de domeniul militar și dincolo de spațiul de luptă, incluzând, prin emergența termenului de amenințare hibridă, amestecul de instrumente și mijloace care exced dimensiunea *hard* a confruntării. Războiul hibrid s-a hibridizat din punct de vedere semantic, permițând aspectelor de ordin politic, economic, social și simbolic să fie asociate cu aspectele de ordin militar. Odată cu doctrina Gherasimov, care trimitea la gama variată de acțiuni pe câmpul de luptă și în afara acestuia, dar mai ales după anexarea Crimeei și începerea conflictului din Donbas, conceptul fost folosit în documentele oficiale NATO, începând cu Wales Summit Declaration din 5 septembrie 2014, după ce fusese dezbătut anterior în *NATO Review* (1 iulie 2014), dar și în cele ale Comisiei Europene, care se raportează cu predilecție la amenințările hibride. Documentele oficiale ale statelor membre ale NATO și ale UE, inclusiv cele românești, trimit frecvent la aceste două concepte, iar soluțiile de răspuns privesc avertizarea timpurie și conștientizarea amenințărilor, construirea rezilienței statale și societale, prevenirea și răspunsul adecvat la crize, cooperarea și coordonarea interinstituțională, transnațională ș.a. Studiile conduc la o extensie a conceptului de pe palier *hard* pe palier *soft*. Această contaminare a termenului militar cu înțelesuri privitoare la amestecul diferitelor forme de putere este, probabil, aspectul cel mai grav în încercarea de clarificare și operaționalizare conceptuală. Hibridizarea conceptelor de război hibrid și amenințări hibride a permis așezarea ceții semantice, care a servit ulterior ca ceață ideologică în semantica termenului *ghibridnaia voina*. Sub acest concept neclar au început să se ascundă, inclusiv în retorica occidentală, o serie de înțelesuri variate: „*the concept of ‘hybrid warfare’ has continued to evolve and gain new meaning*

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Conceptul de război hibrid și-a extins limitele de aplicare dincolo de domeniul militar și dincolo de spațiul de luptă, incluzând, prin emergența termenului de amenințare hibridă, amestecul de instrumente și mijloace care exced dimensiunea hard a confruntării. Războiul hibrid s-a hibridizat din punct de vedere semantic, permițând aspectelor de ordin politic, economic, social și simbolic să fie asociate cu aspectele de ordin militar.

in the West's strategic discourse" (Solmaz, 2022), singura limpezire datorându-se prevalenței de situații comunicative în care războiul hibrid a fost asociat acțiunilor predominant non-violente, dar care nu exclud violența. Cu toate acestea, ascunderea sub un termen insuficient de limpede a unor tendințe de diversificare a acțiunilor militare și non-militare, dar mai ales a acțiunilor care fac obiectul dreptului internațional umanitar și a celor care exced, în apele tulburi ale conceptului, exact aceste norme, a permis ambiguitatea conceptului de război hibrid și incapacitatea de utilizare a sa în plan doctrinar. Situația *de facto* a fost caracterizată de Andrew Mumford și Pascal Carlucci (2022, pp. 1-15), care, parafrazând celebra sintagmă clausewitziană, au înțeles războiul hibrid drept continuare a ambiguității cu alte mijloace. Cu alte cuvinte, un termen ambiguu, război hibrid, caracterizează o situație ambiguă, în care provocări nedefinite canalizează efectul sinergic, în scopul destrămării unui *status quo*. Menținerea în această zonă de ambiguitate, specifică schimbării regimurilor politice și încercărilor de dezechilibrare a balanței de putere, nu servește unui termen provenind din domeniul militar pentru a fi utilizat în aparatele doctrinare. Prin urmare, termenul a devenit contestat din lipsă de limpezime și din incapacitatea de asociere a unui răspuns concret sau a unui set de contramăsuri care să permită antrenarea militarilor pentru acțiunea pe câmpul de luptă. *Hybrid warfare* s-a născut în școala de gândire militară americană, fiind un concept cu acoperire semantică în operațiunile militare – termenul a fost inițial a *battlefield-centric concept*, dar a sfârșit prin a migra dincolo de aria de aplicare a conceptelor militare. Extinzându-și aria semantică în domeniul puterilor *soft*, el a servit ca paravan pentru acțiunile hibride ruse, care au extins înțelegerea conceptului de hibriditate până la amestecul dintre legal și ilegal, moral și imoral în utilizarea violenței pentru a obține efectele dorite. În concluziile la sinteza evoluției terminologice a războiului hibrid pe care o propune, Tarik Solmaz subliniază aceeași neputință a operaționalizării și aceeași ambiguitate terminologică, de fiecare dată utilă statelor și structurilor non-statale interesate de amestecul legal-ilegal și moral-imoral: „Termenul *«război hibrid»* a atras o atenție deosebită în dezbaterile strategice occidentale în ultimii cincisprezece ani și, aparent, va continua să atragă atenția.

Cu toate acestea, este încă un concept extrem de contestat. Definițiile privitoare la «războiul hibrid» diferă semnificativ unele de altele. Mai mult, conceptul a fost folosit pentru a descrie o gamă largă de fenomene diferite, care necesită contramăsuri diferite. Conceptul de «război hibrid» a fost atât de extins, încât astăzi războiul hibrid, care a fost inclus inițial în lexicoanele militare occidentale drept concept centrat pe câmpul de luptă, este folosit chiar pentru a se referi doar la operațiuni de destabilizare non-cinetice. Prin urmare, pe lângă o inconsistentă înțelegere a acestui concept, confuzia ideatică slăbește capacitatea statelor și organizațiilor occidentale de a face față în mod eficient în raport cu ceea ce consideră a fi «amenințări hibride». Ca atare, conceptul de război hibrid pare să sufere aceeași soartă ca cel de «terrorism», care este un termen contestat în lexicoanele strategice. Prin urmare, eliminarea unei astfel de neclarități conceptuale ar trebui să fie prioritară pentru factorii de decizie și intelectualii occidentali din domeniul apărării». [t.a., în limba engleză în original] (Solmaz, 2022).

Altfel privind, dacă, inițial, în țările membre ale NATO, conceptul *hybrid warfare* era asociat înțelesului propus de Frank G. Hoffman, iar conceptul de *hybrid threat* avea tot înțeles militar, actualmente, cele două concepte au migrat semantic spre alte zone de aplicare. Practic, prima extensie a conceptului de amenințare hibridă, dincolo de aria militară de aplicare, se datorează încercării de operaționalizare conceptuală a NATO (2010), conform căreia amenințările hibride nu sunt pur militare, ci presupun paliere diferite de activitate: „Amenințările hibride vor avea componente relevante pentru apărare. Caracterul lor nu este pur militar, dar capacitățile militare pot contribui la aspecte privitoare la prevenirea, soluționarea sau managementul consecințelor acestora. [...] Amenințările hibride sunt alcătuite din și operează în mai multe sisteme/subsisteme (inclusiv economic/financiar, juridic, politic, social și militar/de securitate) simultan și, prin urmare, se vor dovedi problematice pentru răspunsul NATO, care s-ar concentra inițial pe linia de operațiuni militare/de securitate. Amenințările hibride pot extinde și contracta rapid aceste linii de operațiuni pentru a îndeplini obiectivele proprii” [t.a., în limba engleză în original] (NATO, 2010, pp. 3-4).

Înțelegând situația complexă din Ucraina în termenii acestui tip de amenințări care exced dimensiunea militară a confruntării, anexarea

Dacă, inițial, în țările membre ale NATO, conceptul hybrid warfare era asociat înțelesului propus de Frank G. Hoffman, iar conceptul de hybrid threat avea tot înțeles militar, actualmente, cele două concepte au migrat semantic spre alte zone de aplicare. Practic, prima extensie a conceptului de amenințare hibridă, dincolo de aria militară de aplicare, se datorează încercării de operaționalizare conceptuală a NATO (2010), conform căreia amenințările hibride nu sunt pur militare, ci presupun paliere diferite de activitate.

Rusia a propus un model propriu de război hibrid, în care a inclus o dimensiune ideologică importantă, prin intermediul căreia a amestecat tactici și instrumente specifice perioadei sovietice și a reușit să amestece (și să mențină la un nivel necesar de neclaritate) aspecte ale puterilor hard și soft cu scopul de a maximiza avantajele asimetrice proprii.

Crimeei și războiul din Donbas au fost asociate unor cazuri tipice de amenințări hibride activate. Conceptele lui Hoffman nu au mai putut servi la definirea situației din estul Ucrainei, iar complexitatea confruntării, excedând dimensiunea militară, a permis amestecul de „*actori, narrative, tactici și tehnologii*” (Palmer, 2015, p. 1), care a servit Federației Ruse să se alinieze la conceptul de *hybrid warfare*, să-l metabolizeze și să-l transforme în *ghibridnaia voina*, ca formă a disimulării doctrinare și a speculației cu privire la interese care își găseau acoperirea în noua paradigmă a gândirii militare: „Privind implicațiile mai largi pentru securitatea europeană și pentru strategia NATO ca urmare a comportamentului politic și a performanțelor militare ale Rusiei împotriva Ucrainei, adoptarea de către Rusia a paradigmei războiului hibrid a provocat speculații cu privire la următoarele aspecte: (i) dacă războiul hibrid reprezintă o nouă transformare a războiului și ar trebui să se califice drept o revoluție în afaceri militare (RMA), care va contura o nouă paradigmă strategică, și (ii) dacă noua poziție politică a Rusiei și contracararea provocării războiului hibrid din partea Rusiei echivalează efectiv cu o renaștere a Războiului Rece și cu restaurarea modelelor operaționale familiare competiției strategice NATO – Pactul de la Varșovia din anii '70 și '80” [t.a., în limba engleză în original] (Ib., p. 2).

Prin urmare, Rusia a propus un model propriu de război hibrid, în care a inclus o dimensiune ideologică importantă, prin intermediul căreia a amestecat tactici și instrumente specifice perioadei sovietice – Palmer (p. 9) descrie plastic această proiecție prin expresia „*old Soviet wine in new Russian bottles*” – și a reușit să amestece (și să mențină la un nivel necesar de neclaritate) aspecte ale puterilor *hard* și *soft* cu scopul de a maximiza avantajele asimetrice proprii.

Din păcate, a privi actualmente războiul hibrid ca amestec al puterilor *hard* și *soft* nu înseamnă nimic altceva decât o contaminare semantică a conceptului de *hybrid warfare* cu cel care a servit disimulării și speculației ruse – *ghibridnaia voina*. Pe de altă parte, o asemenea

⁷ Ruiz Palmer este explicit și exprimă astfel acest amestec între palierele puterii: „Războiul hibrid pune laolaltă aplicațiile puterii de tip *hard* și *soft* care rezultă din revoluțiile tehnologice și informaționale din ultimele trei decenii în moduri care, pentru Rusia, maximizează avantajele asimetrice și minimizează riscurile și costurile”. (2015, p. 2).

contaminare ar însemna și că războiul conceptelor – cercetătorul britanic Ofer Fridman (2019, pp. 67-84) își intitula un capitol din studiul comparativ al războiului hibrid din perspectivă rusă și din perspectiva NATO „*A War of Definitions: Hybridity in Russia and the West*” – a fost câștigat de Federația Rusă. Probabil că limpezirea terminologică se poate face doar judecând actualul conflict din Ucraina, produs prin vechile tactici sovietice ambalate în formele noi ale conflictului hibrid în termenii asocierii cu conceptele cu utilizare diferită în statele membre ale NATO și în Rusia. Este actuala invazie din Ucraina un război hibrid? Sau războiul hibrid este o parte a ceea ce reprezintă desfășurarea de forțe și de intenții politice, economice, simbolice, proiectate la nivelul propagandei de stat a Rusiei de pe teritoriul ucrainean? Plecând de la originea termenului și de la felul în care el poate servi în urma operaționalizării conceptuale în aparatul doctrinar, răspunsul este simplu: actuala invazie din Ucraina este *ghibridnaia voina*, dar nu și *hybrid warfare*. Războiul hibrid, în înțeles occidental, asociat unei forme a hibridității conflictuale specifice zilelor noastre, s-a încheiat odată cu exercițiul ZAPAD 2021 și odată cu debutul „*operațiunii militare speciale*”. *Hybrid warfare* este o formă de conflict limitat, care nu își propune distrugerea totală a adversarului și care presupune utilizarea amestecului de mijloace și instrumente tocmai pentru a nu menține războiul în limitele confruntării sângeroase specifice aplicării paradigmei clausewitziene. *Ghibridnaia voina* este „*lupul în piele de de oaie*”, războiul absolut camuflat în ceața conceptuală și ideologică a hibridității, proiectat să contribuie la distrugerea totală a inamicului, la distrugerea rațiunii acestuia de a fi, a fundamentelor istorice, a referințelor și ancorelor identitare. *Ghibridnaia voina* nu este o formă de război hibrid, ci una de război total, un război masificat, de ieri, îmbrăcând iluzoria haină a războiului viitorului.

ÎNCERCARE DE OPERAȚIONALIZARE CONCEPTUALĂ A TERMENULUI „RĂZBOI HIBRID”. ÎN LOC DE CONCLUZII

Odată ce Federația Rusă folosește conceptul lax de război hibrid pentru a apela la vechile tactici și metode de acțiune într-o formă nouă de aplicare, prin ceea ce „*alte mijloace*” din proiecția clausewitziană acoperă inclusiv noile tehnologii (Guerrero, 2022, p. 2), și pentru

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Războiul hibrid, în înțeles occidental, asociat unei forme a hibridității conflictuale specifice zilelor noastre, s-a încheiat odată cu exercițiul ZAPAD 2021 și odată cu debutul „*operațiunii militare speciale*”. *Hybrid warfare* este o formă de conflict limitat, care nu își propune distrugerea totală a adversarului și care presupune utilizarea amestecului de mijloace și instrumente tocmai pentru a nu menține războiul în limitele confruntării sângeroase specifice aplicării paradigmei clausewitziene.

a își impune zona de influență, a cărei moștenire de la Uniunea Sovietică o revendică, ba, mai mult, odată ce practică „războiul hibrid” pentru a restrânge politica externă a fostelor state sovietice (Muradov, 2022, pp. 168-191) și pentru a le contesta identitatea și dreptul la autodeterminare, înseamnă că termenul „război hibrid” este neclar și servește Moscovei în „ceața” terminologică și ideologică. Operaționalizarea conceptuală a termenului presupune o regresie temporală, înainte de hibridizarea dimensiunilor *hard* și *soft*. În orizontul anului 2014, în care doctrinei Gherasimov îi fusese alocată deja dimensiunea hibridă, în care hibridizarea rusă presupunea, pe de o parte, evitarea confruntării directe cu Occidentul (Guerrero, p. 1), iar pe de altă parte, provocarea fostelor republici sovietice în scopul de a determina consolidarea vechii sfere de influențe, distincția *hard-soft* este destul de limpede.

Conceptul de *hard power*, mai vechi decât cel de *soft power*, a intrat, începând cu ultimele decenii ale secolului XX, într-un soi de declin în ceea ce privește aplicabilitatea lui ca instrument de impunere. Această observație fusese făcută demult, iar mențiunea unui specialist în geopolitică și relații internaționale precum Colin S. Gray (2011, p. 4) nu face altceva decât să întărească o realitate: „Forța militară are mai puțină utilitate, ca instrument de politică, în secolul al XXI-lea, decât a avut-o în trecut și chiar în trecutul recent”. Evident, dimensiunea *hard* poate fi asociată puterii coercitive în ansamblu, presupunând mai mult decât puterea militară și utilizarea forței militare, dar, oricum, este în declin. Dimensiunea *soft* a puterii comportă două forme clasice, începând cu Montesquieu, putere politică și putere economică, la care se adaugă conceptul de putere simbolică, propus de sociologul francez Pierre Bourdieu (1982/2012), care operează cu forme și obiecte simbolice, respectiv cu ideologii. Odată cu dezvoltarea noilor tehnologii, care a condus la o schimbare majoră în plan economic și, prin tehnologiile informaționale, și în planul puterii simbolice, diviziunea clasică a puterilor a adâncit prin norme etice și juridice distanța dintre puterea *hard* și *soft*, a diminuat rolul puterii coercitive și a extins puterea economică și simbolică. Dar, noile tehnologii nu au fost utilizate doar în domeniul civil, motiv pentru care, treptat, odată cu digitalizarea câmpului de luptă și cu utilizarea la scară largă a tehnologiilor informatice, în interiorul puterii

Dimensiunea soft a puterii comportă două forme clasice, începând cu Montesquieu, putere politică și putere economică, la care se adaugă conceptul de putere simbolică, propus de sociologul francez Pierre Bourdieu, care operează cu forme și obiecte simbolice, respectiv cu ideologii.

hard s-a dezvoltat o consistentă dimensiune *soft*, o dimensiune informațională, eminemant simbolică. În aceste condiții, puterea *hard* a inclus o dimensiune simbolică, aplicabilă în limitele normative etice și juridice. Întreaga paletă de operațiuni informaționale face obiectul analizei acestei dimensiuni *soft* a componentei *hard* a puterii, aspect pe care l-am evidențiat în studiul „Rolul comunicării în Operațiunile Informaționale (INFO OPS) și în Managementul Resurselor Informaționale (MRI)”. Înțelegerea unui concept complex precum *Network Centric Warfare* înseamnă înțelegerea arhitecturii informaționale în rețea, deservind puterea *hard*, adică înțelegerea dimensiunii *soft* a puterii *hard*.

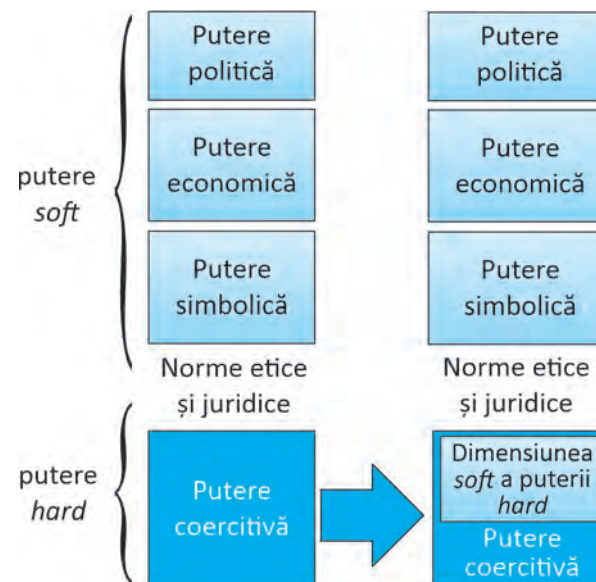

Figura 1: Transformarea calitativă a puterii hard

În raport cu această distribuție, conceptul de război hibrid operațional în limitele puterii *hard* și capabil să producă efecte în aceste limite este cel propus de Frank G. Hoffman, care intuise în 2005 și demonstrase în 2007 nevoia de diversificare operațională a acțiunilor militare, care includ tactici, capacități și instrumente aparținând dimensiunii *hard* propriu-zise și dimensiunii *soft* a puterii *hard*. Pe aceste coordonate, conceptul de *hybrid warfare* aplicabil dimensiunii *hard* a devenit un concept extins artificial la întreaga paletă a puterilor, iar Federația Rusă a beneficiat de el pentru a ascunde în umbra conceptuală

Conceptul de *hybrid warfare* aplicabil dimensiunii *hard* a devenit un concept extins artificial la întreaga paletă a puterilor, iar Federația Rusă a beneficiat de el pentru a ascunde în umbra conceptuală a hibridității și lipsei de limpezime/transparență acțiunile de pe palierul *soft*, în care a topit dimensiunea *hard*.

a hibridității și lipsei de limpezime/transparență acțiunile de pe palierul *soft*, în care a topit dimensiunea *hard*. Conceptul de *ghibridnaia voina* s-a extins ca amestec/hibridizare a puterilor, dar diferența de aplicare constă tocmai în trecerea dincolo de normele etice și juridice stabilite la nivel internațional, la care Federația Rusă a aderat, pentru a putea impune un război hibrid de altă factură, asimilabil războiului absolut, așa cum reiese din perspectiva lui Deliaghin. Diferența dintre cele două forme de război hibrid este consistentă, iar reacțiile de răspuns ale lumii democratice față de invazia Rusiei în Ucraina ca efect al aplicării conceptului rusesc cu rădăcini clausewitziene și sovietice de război hibrid a fost firească: sancțiuni politice și economice și reacție simbolică la un nivel ridicat, pentru a putea contracara hibridizarea conflictului.

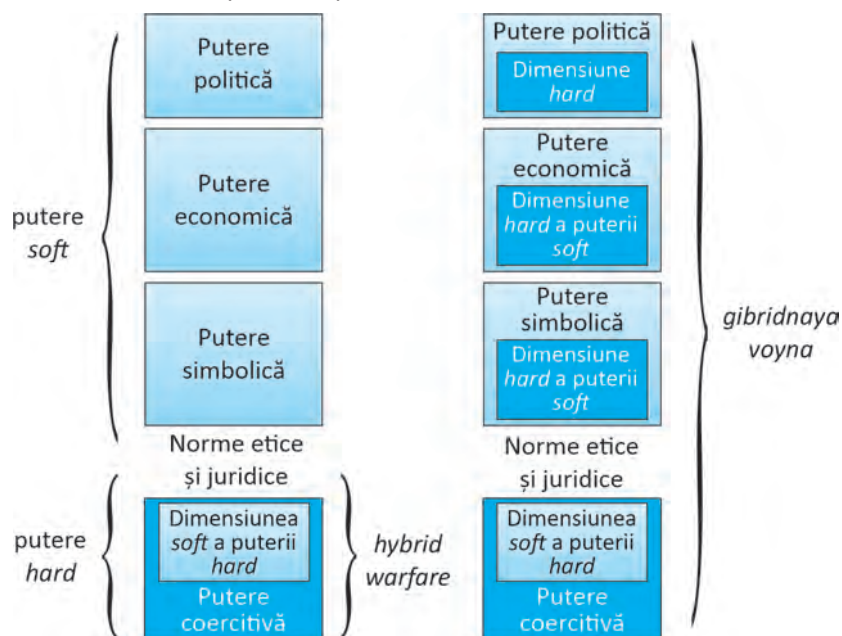

Figura 2: Cele două forme de confruntare hibridă

Această proiecție are rolul de a evidenția formele diferite de hibriditate, dar și diferența dintre puterile *smart* (asociată aplicării conceptului de *hybrid warfare* în completarea acțiunilor pe palier *soft*) și *sharp* (asociată hibridității de tip *ghibridnaia voina*), în combinația lor de utilizare a puterilor *hard* și *soft*. În lipsa unei clarificări de această natură, a fost posibil ca studii ale cercetătorilor ruși să transforme distincția *smart/sharp* propusă în 2017 de Christopher Walker

și Jessica Ludwig și extinsă ulterior (Walker et al., 2020, pp. 124-137) într-una care servește unor interese de propagandă, care distinge între „noi” și „ei”, chiar dacă cercetătorii americani au făcut explicit notația privitoare la aplicarea în regimuri democratice și regimuri autoritare.

Reacția firească de răspuns la provocările hibride de tip *ghibridnaia voina* – în încercarea noastră de operaționalizare acțională a conceptului de război hibrid – nu se rezumă la acțiunea pe palier militar în raport cu amenințările hibride. Amenințările hibride în înțelesul lui Hoffman (2007, p. 29) se referă la dimensiunea *hard* a confruntării: „Orice adversar care folosește simultan și adaptativ o combinație de arme convenționale, tactici neconvenționale, terorism și comportament criminal în spațiul de luptă, pentru a realiza obiectivele politice”. Adevăratele amenințări hibride sunt cele ale hibridizării dincolo de limitele etice și morale care separă uzul forței (adică dimensiunea *hard*) de celelalte dimensiuni ale puterii. Singurul răspuns adecvat rămâne cel al construirii scutului anti-*ghibridnaia voina*, care presupune protejarea societății prin educație și cultură de securitate, prin comunicare strategică și prin reziliență societală. Reziliența societală este răspunsul optimal la amestecul hibrid specific națiunilor autoritare, care propun disimularea conceptuală pentru a crea o formă de asimetrie acțională cu efecte dramatice asupra valorilor democratice ale lumii libere.

În încercarea de operaționalizare a conceptului de război hibrid, ne-am întors la definițiile precise și aplicabile în domeniul militar aparținând cercetătorului american Frank G. Hoffman. Nu este necesară o altă operaționalizare. Totuși, înțelegerea conceptului de *ghibridnaia voina* este absolut necesară. Diferența dintre *hybrid warfare* și *ghibridnaia voina* este consistentă, iar pregătirea răspunsului la amenințările hibride în acord cu înțelegerea propriei doctrine este insuficientă. Această disimulare doctrinară și transformarea conceptului de război hibrid într-unul care să acopere o serie de acțiuni lipsite de transparență, legitimitate și etică a fost posibilă datorită jocului făcut de Federația Rusă, care lansa doctrina Gherasimov cu scopul de a își justifica propriile acțiuni intenționate la orizontul anului 2013. Din păcate, gândirea militară nu a propus distincții explicite între forma clasică de confruntare hibridă și cea disimulată.

Adevăratele amenințări hibride sunt cele ale hibridizării dincolo de limitele etice și morale care separă uzul forței (adică dimensiunea *hard*) de celelalte dimensiuni ale puterii. Singurul răspuns adecvat rămâne cel al construirii scutului anti-*ghibridnaia voina*, care presupune protejarea societății prin educație și cultură de securitate, prin comunicare strategică și prin reziliență societală.

BIBLIOGRAFIE:

1. Akimenko, V., Petritis, D., Daukšas, V., Liubinavičius, B. (2022). *ZAPAD 2021 Communication Analysis: Messages, Narratives, (Dis)information*. Riga: NATO Strategic Communication Centre of Excellence.
2. Bourdieu, P. [1982] (2012). *Limbaj și putere simbolică*. Traducere din limba franceză de Bogdan Ghiu. Studiu introductiv de John B. Thompson. București: Editura Art.
3. Clausewitz, C. von. (1982). *Despre război*. Operă postumă a generalului Carl von Clausewitz. Studiu introductiv, note și verificarea științifică a textului de general-maior dr. Corneliu Soare. București: Editura Militară.
4. Filimonov, G. (2019). *The Color Revolutions in the Context of Hybrid Wars*. În Fridman, O., Kabernik, V., Pearce, J.C. *Hybrid Conflicts and Information Warfare. New Labels, Old Politics*. Londra & Boulder, Colorado: Lynne Rienner Publishers, Inc. 25-42.
5. Fridman, O. (2019). *A War of Definitions: Hybridity in Russia and the West*. În Fridman, O., loc. cit., Inc. 67-84.
6. Fridman, O., Kabernik, V., Pearce, J.C. (2019). *Hybrid Conflicts and Information Warfare*. În Fridman, O., loc. cit., Inc. 1-8.
7. Герасимов Валерий/ Gherasimov, Valerii. (2013, 27 februarie). Ценность науки в предвидении Новые вызовы требуют переосмыслить формы и способы ведения боевых действий (Тенности науки в предвидении). Военно-Промышленный Курьер/ Voenno-Promîșlennîi Kurier. 8 (476).
8. Guerrero, J.D.V. (2022). *Ukraine Conflict: Hybrid Warfare and Conventional Military Intervention*. În *Revista Seguridad y Poder Terrestre*. Vol.1, nr.1, pp. 1-8.
9. Hoffman, F. (2007). *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars*. Arlington, VA: Potomac Institute for Policy Studies.
10. Kabernik, V. (2019). *The Russian Military Perspective*. În Fridman, O., loc. cit., Inc. 43-66.
11. Lesenciuc, A. (2020). *Războiul hibrid sau dezinformarea prin disimulare doctrinară*. În revista *Străjer în calea furtunii*, nr. 1, pp. 51-56.
12. Mumford, A., Carlucci, P. (2022). *Hybrid warfare: The continuation of ambiguity by other means*. În *European Journal of International Security*. 1-15.
13. Muradov, I. (2022). *The Russian hybrid warfare: The cases of Ukraine and Georgia*. În *Defence Studies*. 2(22), pp. 168-191.
14. Qiao, L., Wang, X. (1999). *Unrestricted Warfare*. Beijing: PLA Literature and Arts Publishing House.
15. Ruiz-Palmer, D. (2015). *Back to the future? Russia's hybrid warfare, revolutions in military affairs, and Cold War comparisons*. Research paper. Nr.120. Roma: NATO Defense College/Research Division.

16. Solmaz, T. (2022). *'Hybrid Warfare': One Term, Many Meanings*. În *Small Wars Journal*.
17. Walker, C., Ludwig, J. (2017). *From 'Soft Power' to 'Sharp Power'. Rising Authoritarian Influence in the Democratic World*. Introduction to National Endowment for Democracy/The International Forum for Democratic Studies. *Sharp Power. Rising Authoritarian Influence*. Decembrie, pp. 6-25.
18. Walker, C., Kalathil, S., Ludwig, J. (2020). *The Cutting Edge of Sharp Power*. În *Journal of Democracy*. Vol. 31, nr. 1, pp. 124-137.
19. International Law Association (ILA)/Committee on the Use of Force. (2008). Report. Initial Report on the Meaning of Armed Conflict in International Law. *The 73rd Conference of the International Law Association*. Brazilia: Rio de Janeiro, 17-21 august. Mumford, A., Carlucci, P. (2022). *Hybrid warfare, loc. cit.*
20. NATO. (2014, 5 septembrie). *Wales Summit Declaration*. Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Wales. *Press Release 120*.
21. NATO. (2010, 25 august). *Bi-SC Input to a New NATO Capstone Concept for the Military Contribution to Countering Hybrid Threats (Bi-SC Input)*. Brussels: NATO/IMS.

INTEROPERABILITATEA DOCTRINARĂ LA NIVELUL ALIANȚEI NORD-ATLANTICE ÎN RAPORT CU ABORDAREA OPERAȚIILOR INFORMAȚIONALE DIN PERSPECTIVĂ RUSĂ ȘI CHINEZĂ

Locotenent asist. univ. drd. Cosmina-Andreea NECULCEA

Academia Forțelor Aeriene „Henri Coandă”, Brașov

General-maior (rez.) prof. univ. dr. Florian RĂPAN

Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”, București

DOI: 10.55535/GMR.2023.1.4

Interoperabilitatea este descrisă ca fiind capacitatea statelor membre de a acționa împreună, în mod coerent și eficient, pentru atingerea obiectivelor tactice, operative și strategice. În mod particular, interoperabilitatea permite forțelor, unităților și/sau sistemelor să opereze împreună și să folosească un limbaj comun. La nivel operativ și tactic, există numeroase provocări privind interoperabilitatea, iar una dintre aceste provocări constă în diferențele doctrinare. Scopul prezentului articol este de a identifica aceste diferențe, prin analiza succintă a proiecțiilor doctrinare la nivelul NATO, al SUA și al României. Există diferențe semnificative atât la nivelul înțelegerii conceptului de operații informaționale (InfoOps) din punct de vedere conceptual și practic, cât și în ceea ce privește domeniile-cheie coordonate în cadrul InfoOps. De asemenea, pentru identificarea propriilor vulnerabilități, nu este suficientă analiza strategiilor și tacticilor doar pe baza unei abordări empirice occidentale și, de aceea, ne propunem să comparăm eficiența operațiilor informaționale și din perspectivă rusă și chineză.

Cuvinte-cheie: operații informaționale (InfoOps), analiză doctrinară comparativă, interoperabilitate doctrinară, NATO, Rusia.

Interoperabilitatea doctrinară la nivelul Alianței Nord-Atlantice
în raport cu abordarea operațiilor informaționale din perspectivă rusă și chineză

INTRODUCERE

La nivelul Alianței Nord-Atlantice și al statelor membre, operațiile informaționale/InfoOps¹ se bucură de o atenție tot mai crescută, ca urmare a conștientizării că mediul în care trăim este dominat de informație. Mediul informațional, cu cele trei dimensiuni – cognitivă, fizică și virtuală –, a schimbat natura războiului și a devenit un câmp de luptă global, în care conflictele par să nu mai aibă limite identificabile. Conduse la toate nivelurile acționale și de-a lungul tuturor fazelor unui conflict, InfoOps integrează toate aspectele informaționale, sprijinind și îmbunătățind elementele puterii de luptă.

De asemenea, se constată din ce în ce mai mult o suprapunere a câmpului de acțiuni militare cu câmpul de acțiuni civile și viceversa, iar rapiditatea cu care se transmite informația ar putea reprezenta atât un avantaj, cât și o vulnerabilitate. În aceeași ordine de idei, am putea afirma că InfoOps nu sunt la fel de costisitoare precum operațiile clasice și reprezintă un avantaj în raport cu salvarea de vieți omenești. La fel de veche ca și operațiile militare este și problema interoperabilității, iar operațiile întrunite reprezintă o condiție esențială pentru eficiența operațională. Această provocare este subliniată și prin celebra frază a mareșalului și teoreticianului Ferdinand Foch, numit să comande eforturile de război ale coaliției aliate împotriva Germaniei în anul 1918, când spunea: „am mai puțină admirație pentru Napoleon de când am comandat o coaliție” (Neiberg, 2010, p. 699).

Dimensiunea procedurală a interoperabilității se concentrează pe doctrine și proceduri și presupune standardizarea capacităților, inclusiv la nivel de comunicare și terminologie, sau privind tacticile, tehnicile și procedurile. La o primă vedere, se observă că terminologia, resursele, tacticile, tehnicile și procedurile statelor și unităților variază. Prin urmare, lipsa standardizării va afecta interoperabilitatea, inclusiv puterea de luptă. În același context, am putea afirma că, la nivel operativ și tactic, diferențele doctrinare reprezintă o adevărată provocare.

Mediul informațional, cu cele trei dimensiuni – cognitivă, fizică și virtuală –, a schimbat natura războiului și a devenit un câmp de luptă global, în care conflictele par să nu mai aibă limite identificabile. Conduse la toate nivelurile acționale și de-a lungul tuturor fazelor unui conflict, InfoOps integrează toate aspectele informaționale, sprijinind și îmbunătățind elementele puterii de luptă.

¹ Pentru coerența conținutului și asigurarea unității conceptuale, vom folosi prescurtarea InfoOps, din cadrul doctrinar românesc.

În demersul nostru analitic, ne propunem, în primă fază, să identificăm diferențe în sfera InfoOps, prin analiza comparativă a proiecțiilor doctrinare specifice la nivelul NATO, al SUA și al României. Analiza în paralel a doctrinelor InfoOps dezvăluie numeroase diferențe atât în raport cu înțelegerea conceptului, cât și în ceea ce privește coordonarea și armonizarea capacităților subordonate.

În a doua fază, am considerat provocator, dar și necesar să realizăm o radiografie a modului în care Rusia și China abordează InfoOps. Atât Rusia, cât și China văd activitățile de influențare, inclusiv dezinformarea, ca pe niște activități normale, pe care le desfășoară pe plan intern pentru a controla mințile oamenilor prin manipulare și prin cenzură. Totuși, există multe diferențe și între cele două abordări. Una dintre aceste diferențe ar putea fi subliniată prin metafora directorului pentru securitate cibernetică al Agenției Naționale americane de securitate, Rob Joyce, care afirma: „*Privesc Rusia ca pe un uragan. Vine rapid și greu. China, pe de altă parte, este schimbarea climatică: de durată, lentă, omniprezentă*”. (Vilmer, Charon, 2020). În acest context, putem spune că statul chinez adoptă o abordare mult mai moderată în raport cu diseminarea informațiilor sau tacticile cibernetice ofensive. În timp ce Rusia este unul dintre cei mai activi adversari, cel puțin al SUA, în mediul informațional și în spațiul cibernetic, China pare să adopte o perspectivă mult mai centralizată, controlată și de durată a InfoOps. De aceea, acțiunile Rusiei, vizibil perturbatoare, sunt asociate unui *uragan*, iar acțiunile lente și omniprezente ale Chinei sunt comparate cu *schimbarea climatică*. Totodată, interacțiunile din ultimii ani dintre China și Rusia ar putea ridica unele probleme, inclusiv în raport cu abordarea InfoOps, deoarece ambele țări și-au extins dramatic acțiunile de dezinformare în ultima perioadă.

ANALIZĂ COMPARATIVĂ A DOCTRINELOR INFOOPS LA NIVELUL NATO, AL SUA ȘI AL ROMÂNIEI

Pentru identificarea diferențelor doctrinare la nivelul Alianței, ne-am concentrat atenția atât asupra doctrinelor InfoOps la nivelul NATO, al SUA și al României (NATO – Doctrina Întrunită Aliată pentru Operații Informaționale/AJP-3.10/2015; SUA – Operații informaționale/JP 3-13/2014; România – Doctrina operațiilor informaționale/2017), cât și asupra doctrinelor operațiilor subordonate. Accesul la întreaga

documentație a fost unul ușor, deoarece doctrina NATO și cea a SUA sunt disponibile pe internet, cu excepția doctrinelor românești.

Prima diferență derivă din definițiile atribuite InfoOps în cele trei proiecții doctrinare. La nivelul Alianței, InfoOps sunt definite ca fiind „o funcție de stat major destinată analizei, planificării, evaluării și integrării activităților informaționale în vederea obținerii efectelor dorite asupra voinței, înțelegerii și capacității adversarilor, potențialilor adversari și altor părți aprobate de Consiliul Nord-Atlantic (NAC) în sprijinul obiectivelor misiunii Alianței.” (AJP-3.10, 2015, pp. 1-5), definiție ce este completată de o altă sintagmă, cea a activităților informaționale, care reprezintă „*acțiuni menite să producă efecte asupra informațiilor sau sistemelor informaționale. Ele pot fi realizate de orice actor și includ măsuri de protecție*”. (AJP-3.10, 2015, pp. 1-5). La nivel național, echivalentul doctrinei AJP-3.10/2015 este *Doctrina operațiilor informaționale* din 2017, cu unele mici modificări. Definirea InfoOps în cadrul conceptual românesc este similară cu cea din doctrina aliată, subliniind, totodată, aspectul ofensiv sau impactul informației asupra sistemelor informaționale ale inamicului, precum și aspectul defensiv, respectiv protejarea resurselor și sistemelor proprii.

Statele Unite ale Americii au o abordare puțin diferită a InfoOps, caracterizându-le ca fiind „*angajarea integrată, în timpul operațiunilor militare, a capacităților informaționale (information-related capabilities/IRC) împreună cu alte linii de operare de a influența, perturba, corupe sau împiedica luarea deciziilor adversarilor sau potențialilor adversari, protejându-le, în același timp, pe cele proprii*” (JP 3-13, 2014, p. ix). IRC sau capacitățile informaționale sunt „*instrumente, tehnici și activități care afectează oricare dintre cele trei dimensiuni ale mediului informațional*” (JP 3-13, 2014, p. x). Doctrina pune accent pe integrarea IRC pe timpul procesului de planificare a operațiilor întrunite și descrie aceste capacități ca fiind instrumente puse la dispoziția comandantului pentru a afecta dimensiunile cognitivă, fizică și virtuală ale mediului informațional.

O altă diferență între cele trei proiecții doctrinare este legată de stabilirea principiilor operațiilor informaționale. De exemplu, doctrina americană pentru operații informaționale nu oferă o descriere sau o enumerare a principiilor InfoOps, așa cum regăsim în celelalte două proiecții doctrinare analizate. Pe de altă parte, în doctrina precedentă *JP 3-13/Information operations* din 2006, la rubrica *Planificare și coordonare* apare următoarea mențiune: „*Planificarea Operațiilor*

La nivelul Alianței, InfoOps sunt definite ca fiind „o funcție de stat major destinată analizei, planificării, evaluării și integrării activităților informaționale în vederea obținerii efectelor dorite asupra voinței, înțelegerii și capacității adversarilor, potențialilor adversari și altor părți aprobate de Consiliul Nord-Atlantic în sprijinul obiectivelor misiunii Alianței.”

Atât Rusia, cât și China văd activitățile de influențare, inclusiv dezinformarea, ca pe niște activități normale, pe care le desfășoară pe plan intern pentru a controla mințile oamenilor prin manipulare și prin cenzură. Totuși, există multe diferențe și între cele două abordări.

Informaționale urmează aceleași principii și procese stabilite pentru planificarea operațiilor întrunite”. (JP 3-13, 2006, p. xiii). Cu alte cuvinte, planificarea InfoOps trebuie să aibă în vedere coordonarea și sincronizarea capacităților pentru îndeplinirea obiectivelor comandantului forței întrunite. De asemenea, InfoOps trebuie să fie parte integrantă din efortul general de planificare, iar utilizarea acestora încă din fazele incipiente ale planificării operațiilor poate influența efortul necesar pentru următoarele faze.

În ceea ce privește principiile operațiilor întrunite, la nivelul SUA, punctul de cotitură în raport cu stabilirea principiilor este reprezentat de perioada atacurilor teroriste de la 11 septembrie 2001. La vremea aceea, *principiile războiului*, așa cum erau denumite în doctrinele acelor vremuri și care aveau o utilitate strategică largă, au fost redenumite în *principiile operațiilor întrunite*, ceea ce presupunea o aplicabilitate mult mai restrânsă. În al doilea rând, experiențele din Irak și Afganistan, precum și provocările acelor războaie neregulate au dus la adăugarea a trei noi principii: *constrângere, perseverență și legitimitate*.

Doctrina întrunită americană enumeră 12 principii ale operațiilor întrunite, care sunt aplicabile și InfoOps, astfel: *obiectivitatea, ofensiva, concentrarea, manevra, economia de forțe, unitatea comenzii, securitatea, surprinderea, simplitatea, constrângerea, perseverența și legitimitatea*. (JP 3-0, 2017, p. ix). Aceste principii sunt aplicabile atât formelor tradiționale, cât și formelor neregulate de război.

La nivel național, *Doctrina operațiilor informaționale* enumeră 10 principii specifice InfoOps, primele nouă fiind preluate din AJP-3.10 din 2009, iar setul a fost completat cu al zecelea principiu, *adaptabilitatea*. Pe de altă parte, actuala doctrină a NATO, AJP 3.10/2015, se diferențiază de doctrina precedentă printr-un nou set de principii, unele preluate din vechea doctrină, altele diferite (*concentrarea și integrarea, coerența și consistența, înțelegerea complexă, planificarea centralizată și execuția descentralizată, continuitatea, monitorizarea și evaluarea efectelor, agilitatea*) AJP-3.10, 2015, pp. 1-9).

A treia diferență vizează domeniile cheie. Doctrina autohtonă proiectează 12 capacități subordonate InfoOps, denumite *domenii-cheie*, coordonate în cadrul InfoOps. Acestea sunt operații psihologice (PSYOPS), prezența, profilul și postura trupelor (PPP), securitatea

operațiilor (OPSEC), securitatea informațiilor (INFOSEC), inducerea în eroare, războiul electronic (EW), distrugerea fizică, angajarea liderilor cheie (KLE), angajarea la nivelul militarului, operații în spațiul cibernetic, apărarea cibernetică și relațiile civil-militare (CIMIC) și pot fi considerate „*activități în cadrul InfoOps numai atunci când sunt îndreptate direct asupra capacității de înțelegere și percepție, voinței și capacităților sau mijloacelor adversarului, potențialului adversar sau altor entități aprobate*” (DOI, 2017, p. 22).

Doctrina NATO, AJP-3.10/2015, include operațiile subsumate InfoOps într-o categorie distinctă, intitulată *Capabilități și tehnici integrate prin InfoOps/Capabilities and Techniques Integrated Through Information Operations*. Cu toate că lista nu este una exhaustivă, capacitățile și tehnicile enumerate reprezintă baza majorității activităților InfoOps. De asemenea, actuala doctrină a completat lista de *Capabilități, instrumente și tehnici folosite în sprijinul Obiectivelor InfoOps* din doctrina precedentă cu alte trei capacități, precum *Capacități speciale, Afaceri publice militare și Înțelegerea și angajarea culturală/Special capabilities, Military Public Affairs și Cultural understanding and engagement*, excluzând *securitatea informațională/INFOSEC* (AJP-3.10, 2015, 1-10).

La nivelul SUA, doctrina pentru operații informaționale, JP 3-13/Information Operations din 2014, enumeră o serie mai largă de *capacități care contribuie la InfoOps*, pe care le încadrează la rubrica *Relationship and Integration*, după cum urmează: *comunicarea strategică, grupul de coordonare întrunită inter-agenții, afacerile publice, operațiile civil-militare, operațiile în spațiul cibernetic, asigurarea informațională, operațiile în spațiul cosmic, operațiile de sprijin al informațiilor militare/MISO (în edițiile anterioare ale doctrinelor, operații psihologice sau PSYOP), intelligence, inducerea în eroare, securitatea operațiilor, operațiile tehnice speciale, operațiile întrunite privitoare la spectrul electromagnetic, angajarea liderilor cheie* (JP 3-13, 2014, II-5).

Diferențele enumerate mai sus accentuează ideea că InfoOps rămân un subiect complex ce se desfășoară într-un domeniu în continuă evoluție – domeniul informațional. Prin urmare, este nevoie de o mai bună perspectivă și claritate în definirea InfoOps, pentru că absența unei definiții clare a InfoOps poate conduce la un eșec strategic. Totodată, natura complexă și evolutivă a InfoOps dezvăluie mai mult

La nivelul SUA, doctrina pentru operații informaționale enumeră o serie mai largă de capacități care contribuie la InfoOps, pe care le încadrează la rubrica *Relationship and Integration*, după cum urmează: *comunicarea strategică, grupul de coordonare întrunită inter-agenții, afacerile publice, operațiile civil-militare, operațiile în spațiul cibernetic, operațiile de sprijin al informațiilor militare/MISO intelligence, inducerea în eroare, securitatea operațiilor*.

Doctrina întrunită americană enumeră 12 principii ale operațiilor întrunite, care sunt aplicabile și InfoOps, astfel: *obiectivitatea, ofensiva, concentrarea, manevra, economia de forțe, unitatea comenzii, securitatea, surprinderea, simplitatea, constrângerea, perseverența și legitimitatea*.

În ceea ce privește abordarea InfoOps, un prim aspect identificat este legat de disponibilitatea doctrinelor. Atât rușii, cât și chinezii nu publică doctrinele, așa cum o fac NATO sau alte state membre. Chiar și scrierile publice pot fi inconsecvente cu practica reală sau derutante, intenționat sau nu.

ca niciodată necesitatea dezvoltării unei înțelegeri clare și concise a acestui concept. La rândul lor, principiile InfoOps reprezintă una dintre componentele durabile ale doctrinei, pentru că acestea constituie baza conducerii operațiilor militare. Faptul că principiile InfoOps din cele trei proiecții doctrinare analizate diferă sau chiar lipsesc poate fi interpretat și ca un simplu decalaj conceptual. Am putea spune că este nevoie, practic, de obținerea unei coerențe între doctrinele pentru operații informaționale ale NATO și cele ale statelor aliate. Cel puțin la nivel operativ și tactic, interoperabilitatea depinde de această chestiune: diferențele doctrinare. Prin urmare, cu cât gradul de corespondență doctrinară între doctrina NATO, cea americană și cea românească va fi mai ridicat, cu atât interoperabilitatea se poate realiza fără sincope.

În caz contrar, complexitatea InfoOps va crește, devenind tot mai accentuată, ducând la creșterea confuziei și nu la clarificarea naturii InfoOps, care este în continuă schimbare.

ABORDAREA INFOOPS DIN PERSPECTIVĂ RUSĂ

În raport cu Occidentul, rușii abordează InfoOps într-o manieră diferită. Gândirea militară rusă este influențată de cultura, politica, economia, avansul tehnologic, precum și de experiența militară. De asemenea, atitudinea rușilor față de InfoOps este puternic afectată de statutul tehnologic inferior și văd folosirea InfoOps de către străini ca pe o amenințare la adresa vulnerabilităților politice și culturale ale societății.

În ceea ce privește abordarea InfoOps, un prim aspect identificat este legat de disponibilitatea doctrinelor. Atât rușii, cât și chinezii nu publică doctrinele, așa cum o fac NATO sau alte state membre. Chiar și scrierile publice pot fi inconsecvente cu practica reală sau derutante, intenționat sau nu.

Caracteristicile războiului modern au determinat armata rusă să-și revizuiască propria conceptualizare a războiului, iar InfoOps par să fie esențiale. Așa cum superioritatea informațională față de adversar este critică și esențială pentru a domina în război, la fel și InfoOps pot servi drept un agent coeziv și vital.

În percepția rusă, NATO și SUA reprezintă o amenințare tot mai pronunțată, inclusiv în sfera de influență rusă. Conform *Doctrinei militare a Federației Ruse*, NATO reprezintă principalul risc militar extern [„consolidarea potențialului de putere al Organizației Tratatului

Atlantului de Nord (NATO) și investiția NATO cu funcții globale efectuate prin încălcarea regulilor dreptului internațional aducând infrastructura militară a țărilor membre ale NATO aproape de granițele Federației Ruse, inclusiv prin extinderea în continuare a Alianței”] (*Doctrina Militară a Federației Ruse*, 2014).

În ultimii ani, Rusia și China s-au apropiat tot mai mult, prin extinderea relațiilor comerciale și de apărare, până să fie catalogate ca fiind parteneri strategici. Acest parteneriat a fost descris de președinții celor două state ca fiind unul *fără limite*², cu accent pe cooperare, inclusiv în domeniul apărării sau colaborarea în spațiul cosmic. Pe de altă parte, așa-zisa *apropiere* ar putea fi intensificată tocmai de rivalitatea lor comună față de SUA, mai mult decât orice altă afinitate naturală. La rândul lor, cele două state sunt considerate de SUA ca fiind *rivali de mare putere* (fișa informativă – *Strategia Națională de Apărare a SUA*, 2022).

Începând cu anul 2003, Rusia și China au desfășurat exerciții militare în comun, ce au avut ca scop creșterea interoperabilității și a încrederii reciproce între cele două armate, dar pot fi considerate și un mesaj la adresa NATO, al SUA sau al altor state europene. Un exemplu recent, după izbucnirea Războiului din Ucraina, este exercițiul militar ruso-chinez desfășurat deasupra Mării Japoniei, cu bombardiere strategice rusești Tu-95 și avioane chineze Xian H-6 (Digi24.ro, 2022), în contextul în care președintele american Joe Biden se afla în vizită la Tokio.

Izbucnirea războiului din Ucraina poate fi considerată un punct de cotitură ce a pus China într-o poziție incomodă și ar putea influența durabilitatea și stabilitatea relației dintre cele două state. Cu toate acestea, China nu a condamnat niciodată acțiunile Rusiei în Ucraina, dând vina pe NATO și pe SUA pentru provocarea Rusiei (Business-Standard.com, 2022).

Comparativ cu abordarea occidentală, care este condiționată de constrângeri legale și politice și presupune distincția dintre pace și război, abordarea rusă caută să valorifice toate instrumentele puterii naționale, într-o confruntare continuă, în care este implicată întreaga societate: „*De fapt, acest set de strategii, doctrine și narative promovate de guverne sugerează că promovarea cu succes a intereselor naționale*

² „Prietenia dintre cele două state nu are limite, nu există zone de cooperare (interzise)”. (Munroe, Ozborn, Pamuk, 2022).

Izbucnirea războiului din Ucraina poate fi considerată un punct de cotitură ce a pus China într-o poziție incomodă și ar putea influența durabilitatea și stabilitatea relației dintre cele două state. Cu toate acestea, China nu a condamnat niciodată acțiunile Rusiei în Ucraina, dând vina pe NATO și pe SUA pentru provocarea Rusiei.

Termenul preferat de ruși pentru a descrie acțiunile Rusiei în sfera informațională este cel de confruntare informațională, iar folosirea termenului operații informaționale în literatura rusă constituie un punct de referință în raport cu doctrinele NATO sau ale statelor membre. Mai mult decât atât, în teoria și practica lor, rușii chiar au împrumutat anumiți termeni occidentali, pe care i-au adaptat la activitățile tradiționale.

ale Rusiei necesită implicarea întregii societăți” (Tashev, Purcell, McLaughlin, 2019, p. 133). De asemenea, în ceea ce privește natura confruntării, Rusia pare să fi ajuns la un consens, descriind relațiile dintre state ca fiind „inerente și constant competitive” (Ib., p. 135).

Rușii percep InfoOps ca pe un proces dinamic, fapt ce face ca și abordarea să evolueze și să se adapteze. De asemenea, când o abordare pare să eșueze, rușii caută să adopte una nouă, iar când o abordare are succes, o consolidează. O altă caracteristică a abordării ruse este aceea că rușii iau foarte în serios dimensiunea cognitivă, pe care caută în permanență să o controleze prin familiarizarea cu istoria, ideologia, cultura, experiențele sau influențele care afectează deciziile grupului țintă.

Termenul preferat de ruși pentru a descrie acțiunile Rusiei în sfera informațională este cel de *confruntare informațională*, iar folosirea termenului *operații informaționale* în literatura rusă constituie un punct de referință în raport cu doctrinele NATO sau ale statelor membre. Mai mult decât atât, în teoria și practica lor, rușii chiar au împrumutat anumiți termeni occidentali, pe care i-au adaptat la activitățile tradiționale (Darczewska, 2015, p. 38).

Un alt aspect ce diferențiază abordarea rusă de cea occidentală vizează disponibilitatea doctrinelor. În timp ce publicațiile doctrinare ale NATO și ale SUA, inclusiv cele din sfera InfoOps și a operațiilor subsumate, sunt disponibile publicului, documentele similare ruse, dacă acestea există, nu sunt disponibile și nici discutate în spațiul public. Majoritatea analizelor ruse în sfera informațională par să descrie mai degrabă modul în care Occidentul conduce operații informaționale împotriva altor state, inclusiv Rusia, și nu descriu modul în care Rusia conduce războiul informațional, un subiect atât de sensibil. Totodată, analizele descriu amenințările la adresa Rusiei, dar ezită să ofere și o descriere a modului în care rușii răspund sau ar trebui să răspundă la aceste amenințări.

Abordarea InfoOps din perspectivă rusă diferă de cea occidentală și prin practicile culturale și cognitive diferite. Acest lucru subliniază importanța tot mai mare acordată măsurilor non-militare. Rolul mijloacelor non-militare chiar a fost cuantificat de generalul Gherasimov printr-un raport de 4 la 1, un raport care evidențiază, practic, amploarea pe care măsurile non-militare o au în conflict.

ABORDAREA INFOOPS DIN PERSPECTIVĂ CHINEZĂ

Armata Chinei sau Armata de Eliberare a Poporului/People's Liberation Army (PLA) este cea mai mare armată din lume și se află sub conducerea Partidului Comunist Chinez. În momentul de față, China desfășoară o serie de dispute teritoriale, în timp ce SUA, de exemplu, au granițe stabile și fără dispute.

Cele mai recente strategii ale Chinei se referă la un război local, diferit de războiul total, având scopuri limitate și care se desfășoară într-o anumită zonă, unde suveranitatea Chinei este periclitată, cum ar fi disputele din Marea Chinei de Sud, Taiwan, Nepal sau granița cu India. De asemenea, odată cu trecerea timpului, China s-a îndreptat spre mai multe variante de război local, cel mai recent fiind *războiul local informatizat/Informationised Local War*.

În raport cu SUA, care caută să construiască alianțe, ajungând la un număr de 35 de aliați, China are doar un aliat formal, Coreea de Nord, alianță stabilită în urma semnării *Tratatului de prietenie, cooperare și asistență reciprocă/Treaty of Friendship, Cooperation and Mutual Assistance*, în anul 1961. O amenințare la adresa Chinei este considerată și Japonia, datorită alianței sale militare cu SUA, dar și luând în considerare agresiunea istorică împotriva Chinei. În prezent, disputa teritorială asupra insulelor Senkaku/Diaoyu din Marea Chinei de Est, în care sunt implicate și SUA, în baza *Tratatului de Cooperare Reciprocă și Securitate* dintre Japonia și Statele Unite, crește și mai mult tensiunile dintre China și SUA.

Odată cu proliferarea computerelor și a tehnologiei de telecomunicații, informația a devenit o parte esențială a considerațiilor privind securitatea națională, un proces numit *informatizare/informationisation* (Cheng, 2017, p. 1). Totodată, PLA trebuie să-și optimizeze capacitatea de a conduce operații întrunitate, în care lupta informațională este parte esențială. Informația, așa cum subliniază și doctrina în vigoare, se bucură de o poziție centrală, fiind considerată atât un domeniu de confruntare, cât și o condiție sau un mijloc de a câștiga în război.

Ca parte a procesului de modernizare a PLA, în documentele strategice chineze apare un concept cu o descriere relativ stângace: *activități militare non-război/Non-war Military Activities/NWMA*³.

³ Acest concept, *Non-war military activities/NWMA*, își are originile în conceptul *Operații militare altele decât războiul/Military operations other than War/MOOTW*, din doctrina americană, iar unele scrieri chineze preferă să folosească varianta americană.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Cele mai recente strategii ale Chinei se referă la un război local, diferit de războiul total, având scopuri limitate și care se desfășoară într-o anumită zonă, unde suveranitatea Chinei este periclitată, cum ar fi disputele din Marea Chinei de Sud, Taiwan, Nepal sau granița cu India. De asemenea, odată cu trecerea timpului, China s-a îndreptat spre mai multe variante de război local, cel mai recent fiind *războiul local informatizat/Informationised Local War*.

Strategia militară a Chinei, caracterizată ca fiind una de apărare activă, își are originile în ideea conform căreia conflictele armate nu trebuie inițiate, dar, în cazul în care adversarul provoacă suveranitatea, unitatea sau interesele naționale, China va răspunde ferm. Cu alte cuvinte, China nu va conduce niciodată o invazie sau expansiune, dar nici nu va permite niciodată ca orice bucățică din teritoriul chinezesc să fie separată de China.

Prin acest concept, China caută să adopte o postură favorabilă, capabilă să facă față provocărilor aduse de creșterea economică sau de expansiunea globală.

Din punct de vedere al evoluției strategiilor chineze, putem observa că strategiile din ultimele decenii se referă la *apărare activă*, o strategie pe care China o descrie ca fiind *defensivă* în esență, dar *ofensivă din punct de vedere operațional/defensive but operationally offensive* (China Military Power Report, 2019, p. 15), PLA fiind pregătită să desfășoare acțiuni cu caracter ofensiv la toate cele trei niveluri – tactic, operativ și strategic –, după principiul „*Nu vom ataca decât dacă suntem atacați, dar cu siguranță vom contraataca, dacă vom fi atacați*” (Blasko, 2017).

Ideea Chinei de a câștiga războiul informatizat, așa cum apare și în doctrina actuală, sugerează faptul că postura chineză nu se limitează la sfera convențională, ci se extinde și spre zonele neconvenționale. În acest sens, literatura chineză subliniază în mod particular rolul strategiei *Three warfare*, emblematică pentru strategia chineză de război politic, ce cuprinde *războiul psihologic, războiul opiniei publice și mass-mediei și războiul legal*. Folosirea acestei strategii presupune „*pregătirea perceptuală a câmpului de luptă, care este considerată esențială pentru promovarea intereselor Republicii Populare Chineze atât pe timp de pace, cât și pe timp de război*”. (Kania, 2016)

Războiul psihologic din perspectivă chineză implică acțiuni de propagandă, inducere în eroare, amenințare sau chiar constrângere, cu scopul de a afecta capacitatea adversarului de a lua decizii. Al doilea tip de război, cel al opiniei publice, înseamnă diseminarea informației pentru consumul public, cu scopul de a influența și direcționa opinia publică și de a obține sprijin din partea audienței proprii sau internaționale. Prin folosirea legilor naționale și internaționale, toate sub cupola războiului legal, se urmărește obținerea sprijinului internațional, precum și influențarea publicului țintă.

Strategia militară a Chinei, caracterizată ca fiind una de *apărare activă*, își are originile în ideea conform căreia conflictele armate nu trebuie inițiate, dar, în cazul în care adversarul provoacă suveranitatea, unitatea sau interesele naționale, China va răspunde ferm. Cu alte cuvinte, China nu va conduce niciodată o invazie sau expansiune, dar nici nu va permite niciodată ca orice bucățică din teritoriul chinezesc să fie separată de China (Wen, Blanchard, 2017).

Modul de ducere a războiului din perspectivă chineză s-a schimbat considerabil față de acum 20 de ani, dar acest lucru nu înseamnă că este cu totul nou. Asemenea Rusiei, China nu face distincția între pace și război și se concentrează pe câștigarea războiului informatizat. Totodată, în timp ce, sub domnia președintelui chinez Hu Jintao, războiul informatizat era o condiție, sub conducerea lui Xi Jinping China, acesta a devenit o putere mondială atât din punct de vedere economic, cât și militar, iar conceptul de *război informatizat* joacă un rol proeminent în pregătirea PLA pentru un eventual conflict.

CONCLUZII

Pornind de la diferențele de proiecție doctrinară de la nivelul Alianței (ex. definiții, principii, domenii cheie) și nevoia de obținere a unei coerențe între doctrinele pentru operații informaționale ale statelor membre ale NATO și doctrina aliată, condiție esențială în asigurarea interoperabilității, și continuând cu analiza modului de abordare a InfoOps din perspectivă rusă și chineză, putem afirma că InfoOps rămân un subiect complex, evolutiv și esențial în conceptualizarea războiului. În timp ce publicațiile doctrinare ale NATO și ale SUA sunt disponibile publicului, documentele, aproximativ similare, ruse și chineze nu sunt disponibile și nici discutate în spațiul public. De asemenea, în timp ce Occidentul face distincție între pace și război, rușii și chinezii adoptă viziunea nebinară a războiului, pe baza căreia războiul și pacea sunt două dimensiuni distincte. Totodată, linia de bază a războiului, centrată pe folosirea forțelor armate, s-a extins și presupune o utilizare tot mai pronunțată a măsurilor non-militare. De exemplu, abordarea rusă urmărește valorificarea tuturor instrumentelor naționale, prin implicarea atât a instituțiilor naționale, cât și a actorilor neguvernamentali, într-o confruntare continuă față de adversari actuali sau potențiali

Generalul Gerasimov chiar a afirmat că Rusia nu trebuie să învețe doar din propriile operații, ci și din modul în care Occidentul s-a angajat în operațiile din Afganistan sau din Irak. Totodată, generalul a subliniat faptul că războiul nu poate fi stereotipizat, deoarece fiecare conflict are propria logică, iar noile tehnologii oferă un nou impuls modului de a gândi arta militară. Așa cum Rusia sau China au învățat din greșelile americanilor și nu numai, așa și oamenii de știință americani sau cei care scriu doctrinele pot învăța din scrierile și practicile ruse

În timp ce publicațiile doctrinare ale NATO și ale SUA sunt disponibile publicului, documentele, aproximativ similare, ruse și chineze nu sunt disponibile și nici discutate în spațiul public. De asemenea, în timp ce Occidentul face distincție între pace și război, rușii și chinezii adoptă viziunea nebinară a războiului, pe baza căreia războiul și pacea sunt două dimensiuni distincte.

sau chineze. Există o literatură vastă pe această temă, iar punerea în contrast a acestor abordări scoate la iveală diferențe semnificative, ce pot contribui la îmbunătățirea doctrinelor occidentale.

BIBLIOGRAFIE:

1. Cheng, D. (2017). *Cyber Dragon, Inside China's Information Warfare and Cyber Operations, the Changing Face of War*. James Jay Carafano, Series Editor. Praeger Security International. California: Santa Barbara.
2. Darczewska, J. (2015). *The Devil is in the Details. Information Warfare in the Light of Russia's Military Doctrine*. Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia/Centre for Eastern Studies. Polonia: Varșovia.
3. Kania, E. (2016). „The PLA's Latest Strategic Thinking on the Three Warfares”. *China Brief*, vol. 16, nr. 13, <https://jamestown.org/program/the-plas-latest-strategic-thinking-on-the-three-warfares/>, accesat la 22 septembrie 2022.
4. Munroe, T., Osborn, A., Pamuk, H. (2022). *China, Russia partner up against West at Olympics summit*. Reuters, <https://www.reuters.com/world/europe/russia-china-tell-nato-stop-expansion-moscow-backs-beijing-taiwan-2022-02-04/>, accesat la 20 septembrie 2022.
5. Neiberg, M. (2010). *United States Army War College and the University of Southern Mississippi*. *H-France Review*, vol. 10 (octombrie), nr. 161, p. 699, <https://www.h-france.net/vol10reviews/vol10no161Neiberg.pdf>, accesat la 20 septembrie 2022.
6. Tashev, B., locotenent-colonel (ret.) Purcell, M., maior (ret.) McLaughlin, B. (2019). *Russia's Information Warfare. Exploring the Cognitive Dimension*. *MCU Journal*, vol. 10, nr. 2, https://www.usmcu.edu/Portals/218/MCUJ_Fall2019_10_2_web.pdf, accesat la 21 septembrie 2022.
7. Vilmer, J.-B. J., Charon, P. (2020). *Russia as a hurricane, China as climate change: different ways of information warfare*. *War on the rocks*. *Texas National Security Review*, <https://warontherocks.com/2020/01/russia-as-a-hurricane-china-as-climate-change-different-ways-of-information-warfare/>, accesat la 21 septembrie 2022.
8. Wen, P., Blanchard, B. (2017). *President Xi says China loves peace but won't compromise on sovereignty*. Reuters. *Aerospace and Defense*, <https://www.reuters.com/article/us-china-defence-idUSKBN1AH2YE>, accesat la 20 septembrie 2022.
9. AJP-3.10, Allied Joint Doctrine for Information Operations (2009, 2015).
10. *Doctrina Operațiilor Informaționale* (2017). Ediția a 2-a.
11. *Doctrina Militară a Federației Ruse* (2014), <https://rusemb.org.uk/press/2029>, accesat la 20 septembrie 2022.
12. JP 3-13, Joint Publication 3-13, Information Operations (2006, 2014).
13. JP 3-0, Joint Publication 3-0, Joint Operations (2017).

14. Fișa informativă – Strategia Națională de Apărare a SUA (2022). U.S. Department of Defense, <https://media.defense.gov/2022/Mar/28/2002964702/-1/-1/1/NDS-FACT-SHEET.PDF>, accesat la 19 septembrie 2022.
15. https://www.business-standard.com/article/international/china-blames-us-nato-expansion-for-russia-ukraine-war-122040100760_1.html, accesat la 21 septembrie 2022.
16. <http://en.kremlin.ru/supplement/5770>, accesat la 19 septembrie 2022.
17. <https://www.digi24.ro/stiri/externe/o-provocare-rusia-si-china-si-au-trimis-avioanele-de-razboi-deasupra-marii-japoniei-in-timpul-vizitei-lui-biden-1950723>, accesat la 22 septembrie 2022.
18. https://media.defense.gov/2019/May/02/2002127082/-1/-1/1/2019_CHINA_MILITARY_POWER_REPORT.pdf, accesat la 5 septembrie 2022.
19. <https://warontherocks.com/2017/03/peace-through-strength-deterrence-in-chinese-military-doctrine/>, accesat la 20 septembrie 2022.

CHESTIUNEA STRÂMOTORILOR BOSFOR ȘI DARDANELE

Colonel dr. Cezar CUCOȘ

Statul Major al Forțelor Terestre
DOI: 10.55535/GMR.2023.1.5

Lupta pentru controlul strâmtorilor Bosfor și Dardanele, puncte strategice de acces pe singura cale navigabilă dintre Marea Neagră și oceanele lumii, are o îndelungată istorie. Aceasta s-a acutizat în epoca modernă, ca efect al creșterii puterii economice și al tendințelor expansioniste ale unor puteri, purtând amprenta înfloririi sau a decăderii unor imperii a căror soartă a depins de situația strategică de la joncțiunea Europei cu Asia.

În urmă cu 86 de ani însă, se semna la Montreux, într-un cadru conciliant, un instrument diplomatic, emblematic în evoluția dreptului internațional, bazat pe un real spirit de armonizare a intereselor de natură politică, economică și militară, care autoriza trecerea navelor și aeronavelor prin zona strâmtorilor Bosfor și Dardanele. În vigoare și astăzi, Convenția de la Montreux din 20 iulie 1936, care a pus Ankara în posesia cheii strâmtorilor, a devenit unul dintre cele mai vechi acorduri internaționale, ce limitează numărul și tonajul vaselor, iar în cazul navelor de război, și durata prezenței în zonă, fapt care, în cele aproape nouă decenii, a produs efecte asupra intereselor unor state, riverane sau nu la Marea Neagră.

Războiul actual din Ucraina, declanșat la 24 februarie 2022, readuce pe masa dezbaterilor diplomatice documentul ale cărui articole referitoare la situația de conflict nu au mai fost invocate de la încheierea celui de-Al Doilea Război Mondial, deși, de-a lungul timpului, voci interesate au pledat insistent pentru revizuirea Convenției de la Montreux.

Cuvinte-cheie: Bosfor, Dardanele, Montreux, Mustafa Kemal Atatürk, Nicolae Titulescu.

Motto: „... tot ce are vreo legătură cu Marea Neagră interesează țara mea în gradul cel mai înalt, pentru că prin Marea Neagră și prin strâmtori trece singura noastră ieșire spre marea liberă... Eu voi spune că strâmtorile sunt însăși inima Turciei, dar ele sunt, în același timp, și plămânii României”¹.

Nicolae Titulescu

Strâmtorile Bosfor și Dardanele au fost dintotdeauna adevărate porți pe singura cale navigabilă ce leagă Marea Neagră, o mare semiînchisă, cu Marea Mediterană, o mare cu deschidere la oceanele lumii. Controlul exercitat asupra strâmtorilor de către Turcia, ca țară pe teritoriul căreia se găsesc, a creat drepturi indiscutabile în favoarea acesteia. Țările riverane Mării Negre însă au fost mereu interesate în problema strâmtorilor, câtă vreme trecerea prin Bosfor și Dardanele a reprezentat unica lor cale de acces spre Marea Mediterană, iar regimul celor două strâmtori a fost, inevitabil, strâns legat de asigurarea securității navigației în apele Mării Negre, de cerințele navigației comerciale internaționale și de apărarea granițelor.

Interesele mari, de ordin politico-strategic și economic, aflate în jurul chestiunii Bosforului și Dardanelelor, explică atât dificultățile care s-au ivit de-a lungul timpului în încercările de reglementare a problemei celor două strâmtori, cât și regimul inechitabil care s-a instituit asupra acestora până la încheierea Primului Război Mondial. În perioada interbelică însă, statutul juridic al strâmtorilor a cunoscut importante transformări, menite a realiza un acord între interesele comunității internaționale și interesele de securitate și economice ale țărilor riverane Mării Negre. Și aceasta pentru că, raportate la traficul maritim mondial, strâmtorile Bosfor și Dardanele au ocupat mereu o poziție de prim rang, alături de strâmtori precum Bab el Mandeb (Gulful Aden), Gibraltar, Pas-de-Calais sau Singapore.

Interesele mari, de ordin politico-strategic și economic, aflate în jurul chestiunii Bosforului și Dardanelelor, explică atât dificultățile care s-au ivit de-a lungul timpului în încercările de reglementare a problemei celor două strâmtori, cât și regimul inechitabil care s-a instituit asupra acestora până la încheierea Primului Război Mondial.

¹ Din discursul ministrului Nicolae Titulescu, rostit la ședința de deschidere a Conferinței de la Montreux, la 22 iunie 1936.

În complexa chestiune a strâmtorilor, interesul legitim al României a avut mereu, ca fundament, serioase temeuri istorice și geografice. Țară scăldată de Dunăre și riverană Mării Negre, având trecerea prin Bosfor și Dardanele unică ieșire la căile maritime internaționale, România a fost și va rămâne permanent interesată de menținerea libertății de navigație prin cele două strâmtori.

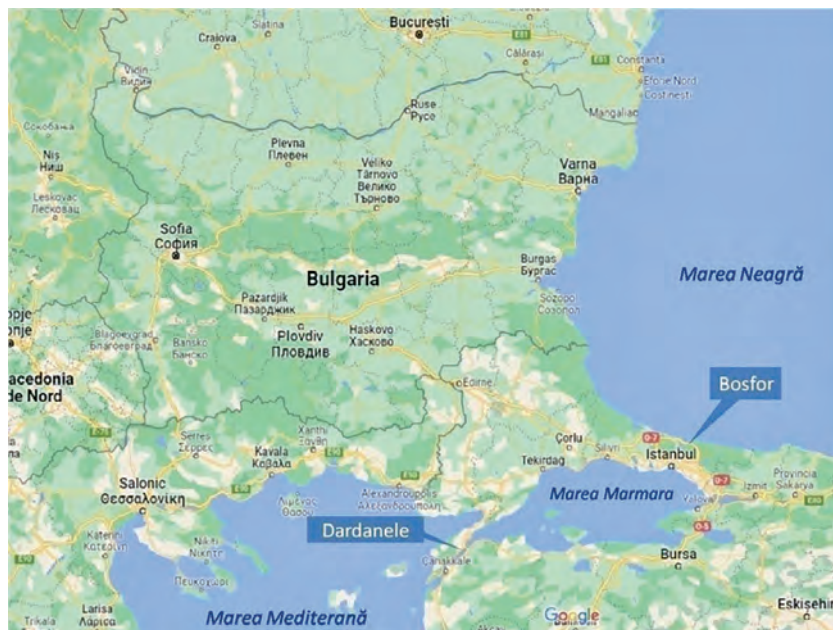

Foto 1: Strâmtorile Bosfor și Dardanele

(Sursa: prelucrare după <https://www.google.com/maps>, accesat la 12 august 2022)

În complexa chestiune a strâmtorilor, interesul legitim al României a avut mereu, ca fundament, serioase temeuri istorice și geografice. Țară scăldată de Dunăre, cel mai important fluviu al Europei, și riverană Mării Negre, având trecerea prin Bosfor și Dardanele unică ieșire la căile maritime internaționale, România a fost și va rămâne permanent interesată de menținerea libertății de navigație prin cele două strâmtori.

Prin urmare, metodologia de cercetare la care am recurs, în vederea fundamentării cadrului teoretic al articolului, are la bază atât documentarea și analiza de conținut asupra unor materiale bibliografice emblematiche, care au abordat de-a lungul timpului problematica strâmtorilor Bosfor și Dardanele, cât și observația, analiza și sinteza celor mai recente informații, vehiculate în spațiul public, privitoare la controlul celor două strâmtori, în contextul actualului război din Ucraina.

SCURTĂ ISTORIE A STRÂMTORILOR BOSFOR ȘI DARDANELE PÂNĂ LA ÎNCHEIEREA PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL

În virtutea importanței lor strategice, există numeroase episoade istorice legate de strâmtorile Bosfor și Dardanele. De la Herodot aflăm că regele persan Darius, intenționând să-și mute armatele din Asia în Europa, pe timpul expediției sale împotriva sciților, din anul 513 î.H., construia un pod de vase peste Bosfor. Herodot ne vorbește, de asemenea, despre trecerea regelui persan Xerxes, fiu al lui Darius, și a numeroaselor sale armate peste strâmtoarea Dardanelelor, pe poduri de pontoane, în anul 480 î.H. Mai târziu, și Alexandru cel Mare traversa strâmtoarea Dardanele, purtând aici o luptă, în anul 323 d.H. Tot în zona Dardanelelor, Republica Venețiană înfrunta flota otomană în bătălia de la Gallipoli, din anul 1416, dar și în timpul Expediției venețiene a Dardanelelor, din 1654, când turcii erau învinși.

După căderea Constantinopolului, în anul 1453, strâmtorile Bosfor și Dardanele au intrat sub dominația Imperiului Otoman, care, aplicând o regulă fundamentală a dreptului public otoman, a închis traficul navigației străine în Marea Neagră. Așadar, către sfârșitul Evului Mediu îi găsim pe turci stăpâni absoluți ai strâmtorilor, Marea Neagră fiind, practic, un lac interior turcesc. Doar sultanul putea da permisiunea de trecere înspre și dinspre Marea Neagră.

În secolul al XVIII-lea, decizia de a închide Marea Neagră a început să fie compromisă, ca urmare a expansiunii în regiune a puterii Rusiei. Aceasta după ce, prin Tratatul de la Karlowitz, semnat la 26 ianuarie 1699, Sublima Poartă a fost nevoită să cedeze rușilor coasta Mării de Azov. Ulterior, prin tratatul de la Kuciuc-Kainargi, din 1774, li se permitea rușilor navigația în Marea Neagră și prin strâmtori (Teodorescu, 1928, p. 57). Zece ani mai târziu, Austria obține, și ea, de la turci libertatea de a naviga în Marea Neagră, alături de Rusia.

În 1804, un acord ruso-turc stabilește stăpânirea exclusivă a turcilor și rușilor asupra apelor Mării Negre, interzicând trecerea oricărui vas de război prin strâmtorile Bosfor și Dardanele. Acordul avea să producă efecte doar cinci ani, pentru că, în 1809, înțelegerea dintre Anglia și Turcia blochează trecerea vaselor de război rusești prin strâmtori, către Marea Mediterană, acolo unde englezii dețineau supremația.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

După căderea Constantinopolului, în anul 1453, strâmtorile Bosfor și Dardanele au intrat sub dominația Imperiului Otoman, care, aplicând o regulă fundamentală a dreptului public otoman, a închis traficul navigației străine în Marea Neagră. Așadar, către sfârșitul Evului Mediu îi găsim pe turci stăpâni absoluți ai strâmtorilor, Marea Neagră fiind, practic, un lac interior turcesc. Doar sultanul putea da permisiunea de trecere înspre și dinspre Marea Neagră.

Prin Tratatul de pace de la Paris, încheiat la 30 martie 1856, care a pus capăt Războiului Crimeii, Marea Neagră a devenit o mare neutră, în care aveau libertate de navigație vasele comerciale, în timp ce navelor de război, indiferent de apartenență, li se interzicea trecerea prin apele acesteia, cu câteva excepții, prevăzute în mod explicit în document.

Tratatul de la Adrianopol², semnat la 2/14 septembrie 1829, prin care se pune capăt războiului ruso-turc (1828-1829), prevedea însă, la articolul 7, libertatea de trecere în Marea Neagră și prin strâmtoare a navelor comerciale care aparțineau puterilor aflate în stare de pace cu Sublima Poartă, liberalizându-se, astfel, comerțul cu animale vii, cereale și lemn.

Tratatul de la Unkiar-Iskelessi din 1833, dintre Rusia și Turcia, vine să interzică traversarea strâmtorilor și intrarea vaselor de război în Marea Neagră, garantând, astfel, oprirea pătrunderii flotei engleze dinspre Marea Mediterană. De fapt, tratatul secret nu era decât o reînnoire a acordului din 1804, stabilind deplina stăpânire a Rusiei, în bună înțelegere cu Turcia, asupra Mării Negre și a strâmtorilor. Cum era de așteptat, prevederile tratatului secret ruso-turc au produs nemulțumiri în rândul puterilor europene, care, în 1841, aveau să încheie *Convenția colectivă a strâmtorilor*, prin care s-a stabilit interzicerea trecerii vaselor de război prin Bosfor și Dardanele, ca principiu de drept internațional. Principiul, rezultat din solidaritatea europeană, urma să fie interpretat după interesul fiecărui stat. Astfel, explicația Rusiei era aceea că, prin documentul semnat, se interzicea intrarea vaselor de război, în timp ce, din perspectiva Angliei, interzicerea se referea la ieșirea prin strâmtoare a vaselor de război din Marea Neagră.

Prin Tratatul de pace de la Paris, încheiat la 30 martie 1856, care a pus capăt Războiului Crimeii, Marea Neagră a devenit o *mare neutră*, în care aveau libertate de navigație vasele comerciale, în timp ce navelor de război, indiferent de apartenență, li se interzicea trecerea prin apele acesteia, cu câteva excepții, prevăzute în mod explicit în document.

Războiul italo-turc din 1911 și războaiele balcanice (1912-1913) au reaprins interesul politicii internaționale asupra chestiunii strâmtorilor, existând convingerea că nu se poate concepe un comerț prosper în regiune fără liniște în Marea Neagră și o deschidere permanentă a căii de navigație către Mediterana. Guvernul turc a inițiat negocieri pentru apropierea de puterile Antantei, respectiv cu Marea Britanie, în 1913,

² Numit și *Tratatul de la Erdine*, pentru Principatele Române, acesta a însemnat recunoașterea domniei pe viață a principilor aleși, stabilirea graniței dintre Imperiul Otoman și Muntenia pe cursul Dunării și, respectiv, restituirea raiatelor Brăila, Giurgiu și Turnu Măgurele. Practic, Tratatul de la Adrianopol a consfințit diminuarea considerabilă a puterii Sublimei Porți asupra Țărilor Române, în favoarea Imperiului Țarist.

cu Franța și Rusia, în 1914. De asemenea, turcii au reușit să parafeze, la 2 august 1914, o alianță cu Germania, considerând că aceasta nu ar avea interese pe teritoriul Imperiului Otoman.

Deși administrația de la Constantinopol a urmărit menținerea stării de neutralitate după declanșarea Primului Război Mondial, în octombrie 1914, navele germane Breslau și Goeben au intrat în Marea Neagră, prin strâmtoare Bosfor și Dardanele, cu permisiunea statului turc, și au bombardat porturi rusești. Incidentul avea să schimbe poziția în conflict a Imperiului Otoman, forțele armate turcești purtând lupte grele pe trei continente, cu pierderi însemnate.

Regimul strâmtorilor Bosfor și Dardanele, stabilit la 1841, rămâne însă neschimbat până după încheierea Primului Război Mondial. Totuși, un acord secret anglo-franco-rus, din 1915, recunoaște rușilor dreptul de a stăpâni Constantinopolul (Seftiuc, Cârțană, 1974, p. 60), înțelegere care avea să rămână valabilă până la colapsul Imperiului Țarist³. În mod implicit, acordul a produs efecte și asupra stăpânirii strâmtorilor, însă acesta nu a mai fost pus în practică după victoria revoluției bolșevice din 1917.

REGIMUL JURIDIC AL STRÂMTORILOR BOSFOR ȘI DARDANELE ÎN PERIOADA INTERBELICĂ

După încheierea Primului Război Mondial, problema strâmtorilor Bosfor și Dardanele și-a menținut cunoscuta sa importanță, devenind o permanentă preocupare în cadrul relațiilor internaționale stabilite la nivel european. Contradițiile dintre puterile învingătoare în război și ignoranța acestora în privința intereselor directe ale statelor riverane Mării Negre, la care se adaugă lupta poporului turc pentru eliberarea națională și pentru instituirea unui regim al strâmtorilor, care să garanteze interesele de securitate și pe cele economice ale Turciei, explică aspectele complexe ale chestiunii strâmtorilor din perioada interbelică.

Tratatul de la Sèvres, din 10 august 1920, ca parte a tratatelor de pace semnate cu prilejul Conferinței de la Versailles, a venit să reglementeze încheierea păcii între Puterile Aliate și Asociate cu Turcia. Tratatul nu a fost ratificat însă, lupta politică de renaștere națională

³ Crearea Triplei Alianțe din 1882, consolidarea Imperiului German și exacerbarea divergențelor franco-germane și ruso-germane din ultimii ani ai secolului XIX au condus la o politică externă comună și interese militare strategice reciproce între Franța și Imperiul Țarist.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Contradițiile dintre puterile învingătoare în război și ignoranța acestora în privința intereselor directe ale statelor riverane Mării Negre, la care se adaugă lupta poporului turc pentru eliberarea națională și pentru instituirea unui regim al strâmtorilor, care să garanteze interesele de securitate și pe cele economice ale Turciei, explică aspectele complexe ale chestiunii strâmtorilor din perioada interbelică.

După un îndelungat și istovitor război greco-turc, după victoria Turciei lui Kemal în lupta sa pentru independență națională, după ce percepția generală că tratatul de la Sèvres „s-a născut mort” și după nenumărate tentative de compromis și tergiversări, Conferința de la Lausanne venea să stabilească un nou tratat de pace, care, printre altele, urma să abolească regimul capitulațiilor, dar, în același timp, să prevadă schimbul de populații între Grecia și Turcia, respectiv apartenența întregii Anatolii și a Traciei Orientale la Turcia.

În jurul liderului Mustafa Kemal Atatürk oferind turcilor posibilitatea să-și apere propriile interese față de condițiile împovărătoare pe care le prevedea. Astfel, s-au coagulat interesele poporului turc de constituire a unui stat-națiune, demarându-se alte acțiuni care să conducă la negocieri pentru un nou acord cu puterile europene. De asemenea, în martie 1921, s-a semnat un tratat între Turcia și Rusia, prin care se stabileau relații de prietenie între cele două țări și se fixa frontiera statului turc. În același timp, Franța, care tocmai se retrăgea din Cilicia, a acceptat o retrasare a graniței dintre Turcia și Siria, modificând, astfel, prevederile instituite prin tratatul de la Sèvres. La rândul său, Italia se retrăgea din Turcia. În aceste condiții, practic, s-a declanșat recunoașterea în plan internațional a regimului de la Ankara, aflat sub conducerea lui Kemal Atatürk.

Mai mult, victoria liderului Kemal Pașa asupra Greciei a făcut să cadă tratatul de la Sèvres, din 1920, semnat de guvernul otoman⁴. Însă, *Tratatul de pace de la Lausanne*, din 1923, va pune capăt războiului revoluționar turc, recunoscând victoria forțelor naționaliste aflate sub controlul Marii Adunări Naționale a Turciei de la Ankara și comandate de Mustafa Kemal Atatürk⁵.

Așadar, după un îndelungat și istovitor război greco-turc, după victoria Turciei lui Kemal în lupta sa pentru independență națională, după ce percepția generală că tratatul de la Sèvres „s-a născut mort” și după nenumărate tentative de compromis și tergiversări, Conferința de la Lausanne venea să stabilească un nou tratat de pace, care, printre altele, urma să abolească regimul capitulațiilor, dar, în același timp, să prevadă schimbul de populații între Grecia și Turcia, respectiv

Foto 2: Liderul turc Mustafa Kemal Atatürk
(Sursa: <https://medium.com/universal-quotes/>, accesat la 5 septembrie 2022)

⁴ După expulzarea trupelor Aliaților de pe teritoriul Turciei de către armata aflată sub conducerea lui Mustafa Kemal Atatürk, guvernul din Ankara, format de Mișcarea națională turcă, a refuzat să mai recunoască prevederile Tratatului de la Sèvres, semnat de reprezentanții guvernului otoman de la Constantinopol.

⁵ Tratatul asigura recunoașterea în plan internațional a suveranității noului stat, Republica Turcia, proclamată ca stat succesor al Imperiului Otoman.

apartența întregii Anatolii și a Traciei Orientale (însemnând o suprafață de circa 23.000 km²) la Turcia (Bărbulescu, Cloșcă, 1982, p. 157). Acesta a fost ratificat de Grecia, la 11 februarie 1924, ulterior de Italia, Marea Britanie și Japonia, la 6 august același an. De altfel, la 5 septembrie 1924, tratatul a fost înregistrat în „*Seria de tratate a Ligii Națiunilor Unite*”.

Foto 3: Lucrările Conferinței de la Lausanne, 1923
(Sursa: <https://ro.rayhaber.com/2020/07/>, accesat la 18 septembrie 2022)

Tratatul de pace avea să reglementeze însă și libertatea de navigație prin strâmtori. Astfel, prin **Convenția internațională privitoare la regimul strâmtorilor**, semnată la **24 iulie la Lausanne**⁶, se stabilea un nou regim al strâmtorilor, acordându-se, în anumite condiții, libertate de mișcare a vaselor și aeronavelor care urmau să le traverseze. Așadar, pentru prima dată, era stabilit un regim internațional al strâmtorilor Bosfor și Dardanele, pe care Rusia nu s-a încumetat să îl împiedice, soluționându-se, astfel, una dintre cele mai complexe probleme orientale care a stat, de-a lungul timpului, la baza multor conflicte și războaie. „*Doritori să asigure în strâmtori, tuturor națiunilor, libertatea de trecere și navigație între Marea Mediterană și Marea Neagră (...) și considerând că menținerea acestei libertăți este necesară păcii generale*

⁶ Convenția a fost semnată de Marea Britanie, Franța, Italia, Japonia, România, Bulgaria, Grecia, Uniunea Sovietică, Iugoslavia, Turcia. Uniunea Sovietică a semnat convenția la Roma, la 14 august 1923, fără a o ratifica însă. În România, Convenția de la Lausanne a fost votată de Senat, la 12 decembrie 1923, și de Adunarea Deputaților, la 29 ianuarie 1924. Legea care a ratificat-o a fost promulgată prin Decretul Regal nr. 805, din 29 februarie 1924, și publicată în *Monitorul Oficial al României nr. 189*, din 31 august 1924.

Prin „*Convenția internațională privitoare la regimul strâmtorilor*”, semnată la 24 iulie la Lausanne, se stabilea un nou regim al strâmtorilor, acordându-se, în anumite condiții, libertate de mișcare a vaselor și aeronavelor care urmau să le traverseze. Așadar, pentru prima dată, era stabilit un regim internațional al strâmtorilor Bosfor și Dardanele, pe care Rusia nu s-a încumetat să îl împiedice, soluționându-se, astfel, una dintre cele mai complexe probleme orientale care a stat, de-a lungul timpului, la baza multor conflicte și războaie.

și comerțului lumii” (Gheorghe, 1980, pp. 43-44), reprezentanții părților semnatare au căzut de acord asupra recunoașterii și declarării principiului libertății de navigație și de trecere, pe mare și în aer, în strâmtoarea Dardanele, Marea Marmara și strâmtoarea Bosfor (M. Of. al României, 189, 1924).

Regulile pentru trecerea prin strâmtoari a vapoarelor și aeronavelor de comerț, respectiv a *bastimentelor* și aeronavelor de război, în timp de pace și de război, erau detaliate în Anexa Convenției. Important rămâne faptul că precizările erau formulate în raport cu statutul Turciei față de situația de pace ori de război. Astfel, în ceea ce privește vapoarele de comerț, vapoarele-spital, iahturile, vapoarele de pescuit și aeronavele civile, pe **timp de pace**, acestea aveau libertatea deplină de navigație și de trecere, ziua și noaptea, indiferent de pavilion și de încărcătură, fără vreo formalitate, taxă sau impunere, sub rezerva dispozițiilor sanitare internaționale în vigoare. Pe **timp de război**, în cazul în care **Turcia era țară neutră**, libertatea de navigație și de trecere, pe timp de zi și noaptea, rămânea aceeași. Statutul de țară neutră la conflict nu îndreptățea Turcia să ia vreo măsură care să împiedice navigația prin strâmtoari, ale căror ape și spațiu aerian trebuiau să rămână cu liber acces și trecere. În timp de război, dacă **Turcia era stat beligerant**, situația se schimba. Libertatea de navigație și cea de zbor erau garantate pentru navele și aeronavele civile aparținând statelor neutre, dacă acestea nu sprijineau inamicul Turciei, nu transportau materiale de contrabandă, trupe sau „*supuși inamici*”. Turciei i se dădea dreptul să controleze așadar vapoarele și aeronavele. Pentru aceasta, avioanele trebuiau să aterizeze sau să amerizeze în anumite zone stabilite și amenajate de către statul turc. De altfel, Turcia avea libertate deplină în a aplica vapoarelor și aeronavelor inamice măsuri admise la acea vreme de dreptul internațional.

Pe de altă parte, bastimentele de război, care cuprindeau și vapoarele auxiliare, cele purtătoare de avioane și aeronave militare, respectiv transporturile de trupe, **pe timp de pace**, aveau deplina libertate de trecere, ziua și noaptea, indiferent de pavilionul statului de apartenență, fără vreo formalitate, taxă sau impunere, însă erau condiționate de numărul total al forțelor. Forța maximă, pe care o țară avea dreptul să o treacă prin strâmtoari, având ca destinație Marea Neagră, nu putea să depășească pe cea a celei mai puternice flote, aparținând statelor riverane Mării Negre, și care se afla în această

mare la momentul trecerii. Puterile semnatare își rezervau dreptul de a trimite în Marea Neagră, în orice timp sau circumstanță, o forță care nu ar fi trebuit să depășească trei bastimente, având maxim 10.000 de tone fiecare. Pe **timp de război**, în situația în care **Turcia era țară neutră**, se aplicau aceleași reguli precum cele din timp de pace, însă îngrădirile referitoare la totalul forțelor și la încărcătură nu se aplicau Puterilor beligerante, în paguba drepturilor lor de beligeranți în Marea Neagră (Gheorghe, p. 45). În plus, Convenția interzicea bastimentelor de război și aeronavelor militare ale beligeranților să procedeze la captură, să exercite dreptul de vizită sau să se dedea la orice act de ostilitate în zona strâmtoarelor. Dacă, în timp de război, **Turcia** era sau devenea **stat beligerant**, se păstrau aceleași îngrădiri asupra deplinei libertăți de trecere pentru bastimentele de război ale statelor neutre. De asemenea, în baza Convenției de la Lausanne, submarinele aparținând statelor aflate în stare de pace cu Turcia aveau obligativitatea să traverseze strâmtoarile numai la suprafață.

Una dintre principalele prevederi ale Convenției de la Lausanne, care a frământat Turcia până în 1936, a rămas cea stipulată în articolul 4 al acesteia, potrivit căreia se demilitarizau țărmurile Bosforului și ale Dardanelor, toate insulele din Marea Marmara, mai puțin insula Emis-Ali-Avasi, respectiv insulele din Marea Egee situate în apropierea strâmtoării Dardanele.

Pentru supravegherea respectării regimului strâmtoarelor, s-a instituit *Comisia Internațională a Strâmtoarelor*, aflată sub autoritatea supremă a Societății Națiunilor, for care urma să se întrunească bianual. Aceasta a funcționat la Constantinopol⁷, din octombrie 1924 până la 9 noiembrie 1936, când a intrat în vigoare Convenția de la Montreux, și era formată din reprezentanți ai Angliei, Franței, Italiei, Japoniei, Rusiei, României, Bulgariei și Turciei. De asemenea, din comisie mai făceau parte reprezentanți ai Greciei și ai Regatului Sârbo-Croato-Sloven, ca state direct interesate.

La Lausanne, toate țările balcanice prezente la negocieri s-au pronunțat, fără rezerve, pentru un regim care să asigure libertatea de navigație deplină prin strâmtoarile internaționalizate. Evident, punctul de vedere al Turciei, ca stat ce deținea strâmtoarile, nu putea fi în vreun fel ignorat. Astfel, în cadrul conferinței, diplomația turcă s-a declarat

⁷ Redenumit Istanbul, după anul 1923.

Pentru supravegherea respectării regimului strâmtoarelor, s-a instituit Comisia Internațională a Strâmtoarelor, aflată sub autoritatea supremă a Societății Națiunilor, for care urma să se întrunească bianual. Aceasta a funcționat la Constantinopol, din octombrie 1924 până la 9 noiembrie 1936, când a intrat în vigoare Convenția de la Montreux, și era formată din reprezentanți ai Angliei, Franței, Italiei, Japoniei, Rusiei, României, Bulgariei și Turciei. De asemenea, din comisie mai făceau parte reprezentanți ai Greciei și ai Regatului Sârbo-Croato-Sloven, ca state direct interesate.

Evoluția situației internaționale după anul 1933, caracterizată prin creșterea agresivității statelor fasciste, dar și de sporirea diferendelor între unele puteri occidentale, a creat o firească îngrijorare în rândul țărilor mici și mijlocii, legată de interesele lor naționale, de integritatea teritorială și suveranitatea acestora.

de acord cu un regim al liberei circulații și pentru vasele militare, conștientizându-se astfel, de fapt, cât de complicată ar fi situația în cazul unui conflict armat, când Turcia ar fi neutră. După încheierea Primului Război Mondial, în contextul în care libertatea de navigație dobândise o reală importanță pentru țările din bazinul Mării Negre și al Mediteranei, Turcia a fost nevoită, chiar dacă nu cu ușurință, să consimtă la o serie de concesii, în sensul armonizării intereselor sale naționale cu interesele generale privind asigurarea comunicațiilor maritime intercontinentale (Seftiuc, Cârțană, p. 380).

Pentru România, regimul strâmtorilor stabilit la Lausanne a avut o însemnătate aparte. Dincolo de aspectele legate de navigația în Marea Neagră și ieșirea spre Marea Mediterană, libertatea strâmtorilor avea un efect major asupra navigației pe Dunăre, iar la acea vreme, dezvoltarea economică a statului român era strâns legată de libertatea de mișcare pe fluviu.

Evoluția situației internaționale după anul 1933, caracterizată prin creșterea agresivității statelor fasciste, dar și de sporirea diferendelor între unele puteri occidentale, a creat o firească îngrijorare în rândul țărilor mici și mijlocii, legată de interesele lor naționale, de integritatea teritorială și suveranitatea acestora.

La **10 aprilie 1936**, guvernul de la Ankara a formulat o **notă circulară** către guvernele semnatare ale Convenției de la Lausanne și către Secretariatul General al Societății Națiunilor de la Geneva, prin care propunea întrunirea unei conferințe internaționale care să revizuiască statutul strâmtorilor stabilit în 1923. Nota constata schimbarea situației politice, militare și de securitate europeană față de cea din 1923, atunci când Europa mergea spre dezarmare, iar organizarea sa politică părea că se bazează pe principii de drept, consacrate prin angajamentele internaționale⁸. Nota mai menționa că, dacă situația din Marea Neagră se caracteriza încă prin bună înțelegere în toate⁹, nesiguranța apărea tot mai evidentă în Marea Mediterană, acolo unde se reluau vizibil înarmările, fortificațiile insulare și continentale sporeau fără încetare, iar șantierul naval construiau vase de un tonaj record.

⁸ Turcia semnase clauzele restrictive ale Convenției de la Lausanne, asigurată fiind de art. 18 al acesteia (peste garanția art. 10 al Pactului Societății Națiunilor), conform căruia, în orice situație, semnatarii și cele patru mari puteri (Anglia, Franța, Italia și Japonia) își asumau responsabilitatea de a apăra strâmtorile împotriva oricărei amenințări.

⁹ În textul notei: „de concorde en tous”.

Pe de altă parte, nota semnala că în Convenția strâmtorilor din 1923 se vorbea doar despre starea de pace și cea de război, în cel din urmă caz, Turcia fiind neutră sau beligerantă, fără a fi prevăzută eventualitatea unei amenințări generale sau speciale de război ori să i se dea Turciei dreptul de a veghea la propria apărare legitimă. Din perspectiva semnatarilor notei, recente evenimente din Europa tocmai aceasta dovediseră, că faza critică a unui pericol extern este chiar amenințarea, starea de război putând să survină ulterior, inopinat și fără nicio altă formalitate (Ib., p. 251). Pe aceste considerente și prin faptul că aplicarea dispozițiilor prevăzute în articolul 18 al Convenției de la Lausanne, cu privire la garanția comună a celor patru mari puteri, a devenit inoperantă, guvernul de la Ankara anunța puterile care au luat parte la negocierile din 1923 că „*este gata să înceapă tratativele spre a ajunge în scurtă vreme la acorduri menite să reglementeze regimul strâmtorilor în condiții de siguranță, indispensabile inviolabilității teritoriului turc și în spiritul cel mai larg pentru dezvoltarea constantă a navigației comerciale între Mediterana și Marea Neagră*”¹⁰.

Reacția țărilor balcanice, printre care se număra și România, la nota turcă din 10 aprilie 1936 dovedește faptul că acestea au înțeles că, în noile condiții istorice ale anilor '30, se impun măsuri menite să asigure pacea și care să întărească securitatea în regiunea Mării Negre. Din păcate însă, nota turcă a fost dată într-un moment în care se producea expansiunea economică și politică a Germaniei naziste în sud-estul Europei¹¹, când cercurile reacționare revizioniste din Ungaria hortistă și din Bulgaria aveau deschis planuri de contracarare a clauzelor tratatelor de la Trianon și Neuilly-sur-Seine. În acest sens, de menționat este faptul că, doar cu o lună înainte, Germania încălcase tratatele de la Versailles și Lucarno, trecând la ocuparea cu trupe a regiunii renane¹².

¹⁰ Textul notei remise de către guvernul turc semnatarilor Tratatului de la Lausanne (Dașcovi, 1937, pp. 181-184).

¹¹ Germania nu a luat parte la lucrările Conferinței de la Montreux, ca de altfel nici la cea de la Lausanne.

¹² Gestul de forță manifestat de Hitler a determinat Departamentul Externelor de la București să reproșeze diplomației turce că nu a fost suficient de „*inspirată*” în alegerea momentului trimiterii notei și să ceară Franței și Angliei să ia măsuri energice împotriva Reich-ului german (Seftiuc, Cârțană, p. 265).

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Reacția țărilor balcanice, printre care se număra și România, la nota turcă din 10 aprilie 1936 dovedește faptul că acestea au înțeles că, în noile condiții istorice ale anilor '30, se impun măsuri menite să asigure pacea și care să întărească securitatea în regiunea Mării Negre.

În perioada 22 iunie - 20 iulie 1936, la Montreux, în Elveția, are loc Conferința privind regimul strâmtorilor Mării Negre, care avea să instituie un nou regim al acestora, prin adoptarea, la 20 iulie 1936, a „Convenției internaționale privitoare la regimul strâmtorilor”, în locul celei semnate în 1923, la Lausanne.

În perioada 22 iunie - 20 iulie 1936, la Montreux, în Elveția, are loc Conferința privind regimul strâmtorilor Mării Negre, care avea să instituie un nou regim al acestora, prin adoptarea, la 20 iulie 1936, a **Convenției internaționale privitoare la regimul strâmtorilor**, în locul celei semnate în 1923, la Lausanne. La 22 iunie 1936, la Hôtel Palace din micul oraș elvețian, unde aveau să se deschidă lucrările Conferinței strâmtorilor, la masa tratativelor s-au așezat reprezentanții Turciei, URSS, României¹³, Bulgariei, Greciei, Iugoslaviei, Franței, Marii Britanii, Australiei și ai Japoniei. „Însuflețiți de dorința de a orândui trecerea și navigația în strâmtoarea Dardanelelor, Marea de Marmara și Bosfor, cuprinse sub denumirea generală de Strâmători (...)”, reprezentanții părților contractante au recunoscut și afirmat principiul libertății de trecere și navigație maritimă prin acestea. Astfel, prin articolul 2, Convenția de la Montreux stipulează faptul că, pe timp de pace, vasele de comerț se bucură de o deplină libertate de trecere și de navigație în strâmători, ziua și noaptea, indiferent care ar fi pavilionul și încărcătura acestora, fără alte formalități, sub rezerva dispozițiilor din articolul 3. Acesta din urmă prevede, la rândul său, că orice vas care pătrunde în strâmători se va opri la un post sanitar aflat la intrare, atât dinspre Marea Egee, cât și dinspre Marea Neagră, în vederea efectuării controlului sanitar, stabilit prin regulamentele turcești, în cadrul prescripțiilor sanitare internaționale. Așadar, în **timp de război**, atunci când **Turcia nu este beligerantă**, vasele comerciale, indiferent de pavilion și încărcătură, se bucură de libertatea de trecere și de navigație prin strâmători, în condițiile prevăzute de articolele 2 și 3 ale Convenției. Dacă **Turcia este beligerantă**, vasele comerciale aparținând unor țări cu care aceasta nu este în război se vor bucura de libertatea de trecere și de navigație prin strâmători, cu condiția ca acestea să nu sprijine inamicul turcilor. În această situație, vasele vor intra în strâmători pe timp de zi, iar trecerea se va efectua pe o cale indicată, pentru fiecare caz în parte, de către autoritățile turcești. Dacă **Turcia se consideră amenințată** de o primejdie iminentă de război, se menține aplicarea

¹³ Delegația României a fost compusă din Nicolae Titulescu – ministru de externe (și șef al delegației), Eugen Filotti – ministru român în Turcia, ministrul Constantin Coștescu (fost reprezentant al României la Conferința de la Lausanne și delegat al țării noastre în Comisiile Internaționale ale Dunării, ca președinte al Comitetului tehnic), ministrul Vespasian Pella – jurist și diplomat, generalul Nicolae Samsonovici – șef al Marelui Stat Major, comandorul Eugen Roșca – reprezentant al Inspectoratului Marinei.

dispozițiilor articolului 2, însă vasele vor trebui să intre în strâmtoarele Bosfor și Dardanele pe timpul zilei, iar trecerea să se facă pe o cale indicată de către autoritățile turcești.

Referitor la navele de război, articolul 10 al Convenției stipulează că, în timp de pace, vasele ușoare de suprafață, vasele mici de luptă și cele auxiliare, aparținând statelor riverane și neriverane Mării Negre, se vor bucura de libertatea de trecere prin strâmători, fără taxă sau altă obligație, indiferent de pavilion. Pătrunderea în strâmători se va putea face însă, pe timp de zi, în condițiile prevăzute la articolul 13 și următoarele. Vasele de război, altele decât cele din categoriile enumerate anterior, nu au drept de trecere decât în condițiile prevăzute de articolele 11 și 12. Astfel, prin articolul 11, statele riverane Mării Negre au autorizarea să-și treacă prin strâmători vasele de linie, care au tonaj superior celui prevăzut la articolul 14, alineatul 1, respectiv 15.000 de tone, cu condiția ca acele vase să străbată strâmtoarele unul câte unul, însoțite de cel mult două torpiloare. Aceleași state au dreptul, stipulat prin articolul 12, de a-și trece prin strâmători, în vederea întoarcerii la bază, submarinele construite sau cumpărate din afara Mării Negre, dacă avizul de punere în șantier sau de cumpărare a fost transmis autorităților turce în timp util.

O prevedere deosebit de importantă și astăzi este cea din articolul 18, conform căreia, oricare ar fi scopul prezenței lor în Marea Neagră, vasele de război ale statelor neriverane nu vor putea să rămână în apele acestora **mai mult de 21 de zile consecutive**¹⁴.

Articolul 26 al Convenției de la Montreux prevede modul de ratificare și intrarea în vigoare a documentului, oferind un nou statut Bosforului și Dardanelelor, prin abrogarea Convenției semnate la Lausanne. Fraza inserată în preambulul noii Convenții rămâne edificatoare în acest sens: „**Înaltele Părți Contractante [...] au hotărât să substituie prezenta Convenție Convenției semnate la Lausanne, la 23 iulie 1923**” (Ib., nota 14). Pentru intrarea în vigoare însă, era nevoie de cel puțin șase ratificări, inclusiv de cea a Turciei. În urma unei înțelegeri între Ankara și Moscova, Marea Adunare Națională a Turciei și Sovietele de la Moscova au ratificat în aceeași zi, 30 iulie 1936, Convenția strâmtorilor, semnată la 20 iulie la Montreux¹⁵.

¹⁴ Convenția privind regimul strâmtorilor Mării Negre din 20.07.1936, Act Internațional. Text în limba română și franceză, publicat în Monitorul Oficial al României nr. 200, din 29 august 1936.

¹⁵ Ulterior, prin ratificarea și de către celelalte state semnatare, Convenția de la Montreux a putut intra în vigoare la 9 noiembrie 1936.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Prin articolul 11, statele riverane Mării Negre au autorizarea să-și treacă prin strâmători vasele de linie, care au tonaj superior celui prevăzut la articolul 14, alineatul 1, respectiv 15.000 de tone, cu condiția ca acele vase să străbată strâmtoarele unul câte unul, însoțite de cel mult două torpiloare. Aceleași state au dreptul, stipulat prin articolul 12, de a-și trece prin strâmători, în vederea întoarcerii la bază, submarinele construite sau cumpărate din afara Mării Negre, dacă avizul de punere în șantier sau de cumpărare a fost transmis autorităților turce în timp util.

În urma unor lungi dezbateri în Conferința de la Montreux, s-au statuat, prin articolul 28 al Convenției, durata și modalitățile denunțării acesteia. Inițial, delegația turcă propusese o durată de 15 ani, cea britanică, de 50 de ani, delegația sovietică opta pentru 25 de ani, iar reprezentanții României cereau o durată nelimitată, cu posibilitatea denunțării la anumite perioade de timp și în condiții speciale.

Foto 4: Nicolae Titulescu împreună cu membri ai delegației României la Conferința de la Montreux, 1936 (Seftiuc, Cârțană, p. 304)

Important de menționat este și faptul că, în urma unor lungi dezbateri în Conferința de la Montreux, s-au statuat, prin articolul 28 al Convenției, durata și modalitățile denunțării acesteia. Inițial, delegația turcă propusese o durată de 15 ani, cea britanică, de 50 de ani, delegația sovietică opta pentru 25 de ani, iar reprezentanții României cereau o durată nelimitată, cu posibilitatea denunțării la anumite perioade de timp și în condiții speciale (Seftiuc, Cârțană, p. 350). După negocieri, s-a agreat durata de 20 de ani a Convenției, convenindu-se ca principiul libertăților de trecere și de navigație prin strâmțori, stipulat la articolul 1 al acesteia, să rămână pe termen nelimitat. Părțile contractante și-au rezervat însă dreptul de a denunța Convenția, cu un preaviz de doi ani, dat, la nevoie, înaintea termenului de 20 de ani agreat. Preavizul urma să fie transmis guvernului francez, însărcinat să-l comunice tuturor părților, iar Convenția trebuia să rămână în vigoare până la expirarea celor doi ani (Ib., p. 351). În privința denunțării Convenției, acest act ar fi trebuit să fie urmat de înțelegerea părților contractante asupra convocării unei noi conferințe.

APLICAREA CONVENȚIEI DE LA MONTREUX ÎN EPOCA POSTBELICĂ

Pe timpul Conferinței de la Ialta, din februarie 1945, Stalin a adus în discuțiile cu Churchill și Roosevelt faptul că prevederile Convenției de la Montreux sunt depășite, în sensul că acestea acordă Turciei controlul deplin asupra trecerii navelor de război între Marea Neagră și Marea Mediterană, catalogând ca fiind de neacceptat o astfel de situație, în care turcii rămân cu „o mână pe gâtul Rusiei” (Preston, 2021, p. 324). Liderul sovietic califica drept „intolerabilă” situația aceasta, prin care rușii, cei care au urmărit secole în șir să pună mâna pe Bosfor și Dardanele, sunt nevoiți să ceară Turciei dreptul de a trimite nave prin strâmțorile turcești. În replică, Churchill avea să afirme că are „sentimente amestecate cu privire la această chestiune”, dar a promis că va sprijini o cerere venită din partea sovieticilor pentru modificarea termenilor Convenției (Ib., p. 319). Situația însă a rămas la nivel de discuții și promisiuni, iar în anii care au urmat celui de-Al Doilea Război Mondial, pacea care s-a instaurat în regiunea Mării Negre nu a impus în vreun fel aplicarea prevederilor Convenției de la Montreux, referitoare la starea de război.

Foto 5: Strâmtoarea Bosfor, Turcia
(<https://www.romaniatv.net/>, accesat la 25 septembrie 2022)

Dimpotrivă, comerțul care s-a practicat prin Bosfor și Dardanele de către țările riverane și neriverane, folosind salba de porturi active de la Marea Neagră, precum Odesa, Nicolaev, Herson, Rostov, Feodosia, Novorossiisk, Tuapse, Batumi, Constanța, Varna, Burgas sau Istanbul,

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Comerțul care s-a practicat prin Bosfor și Dardanele de către țările riverane și neriverane, folosind salba de porturi active de la Marea Neagră, precum Odesa, Nicolaev, Herson, Rostov, Feodosia, Novorossiisk, Tuapse, Batumi, Constanța, Varna, Burgas sau Istanbul, a făcut ca traficul și tonajul transportat prin strâmțori să crească semnificativ, de la an la an.

Atât Federația Rusă și Ucraina, cât și unele țări occidentale, cu interese particulare la Marea Neagră și care au evitat să-și deterioreze relațiile cu Moscova, aflându-se într-un tip special de coalizare menită a se împotrivi implicării NATO în regiune, nu au dorit ajustarea sau anularea Convenției de la Montreux, chiar dacă, din punctul de vedere al unora, au existat suficiente și puternice argumente în acest sens.

a făcut ca traficul și tonajul transportat prin strâmtori să crească semnificativ, de la an la an.

Controlul strâmtorilor a produs însă reverberații în declanșarea și menținerea Războiului Rece, Turcia fiind susținută de către Occident în disputa sa cu URSS¹⁶. Cu toate acestea, articolele instrumentului diplomatic care avea să privilegieze Turcia în ceea ce înseamnă traficul prin strâmtori au rămas neschimbate.

Interesul pentru conținutul Convenției de la Montreux s-a resuscitat după anul 2004, odată cu ajungerea frontierei euroatlantice la Marea Neagră. Cum era de așteptat, Turcia a rămas cea care s-a împotrivit mereu unei revizuirii a documentului, în încercarea sa de a evita pierderea controlului asupra strâmtorilor. De asemenea, atât Federația Rusă și Ucraina, cât și unele țări occidentale, cu interese particulare la Marea Neagră și care au evitat să-și deterioreze relațiile cu Moscova, aflându-se într-un tip special de coalizare menită a se împotrivi implicării NATO în regiune, nu au dorit ajustarea sau anularea Convenției de la Montreux, chiar dacă, din punctul de vedere al unora, au existat suficiente și puternice argumente în acest sens. S-a pus problema chiar a înlocuirii acesteia cu Legea maritimă a ONU, semnată la 10 decembrie 1982 la Montego Bay (Jamaica), de către 119 state (mai puțin SUA) (Dungaci, 2019, p. 160).

Unul dintre argumentele invocate pentru modificarea Convenției a fost acela că documentul a fost semnat în 1936 de către Marea Britanie, Uniunea Sovietică, Turcia, Franța, Bulgaria, România, Grecia, Iugoslavia, Australia și Japonia, iar unele dintre aceste state nu mai există, în timp ce altele au apărut pe harta Europei. În aceste condiții, noile state riverane Mării Negre (ex. Ucraina, Georgia), la rândul lor, ar fi trebuit să poată decide în ceea ce privește condiția spațiului de securitate în care se situează. Mai ales că, respectând principiul de drept *rebus sic stantibus*¹⁷, schimbarea circumstanțelor atrage după sine imposibilitatea aplicării unui tratat.

¹⁶ Situația tensionată generată de refuzul guvernului turc de a permite Uniunii Sovietice trecerea liberă prin strâmtori, după încheierea celui de-Al Doilea Război Mondial, avea să fie factorul declanșator în elaborarea de către americani a Doctrinei Truman (1947) și să conducă la apropierea Turciei de SUA, respectiv la intrarea acesteia în NATO (1952).

¹⁷ În Dreptul civil, expresia latină desemnează clauza prin care obligația asumată printr-o convenție este condiționată de menținerea situației existente la momentul încheierii acesteia (Sursa: EuroAvocatura.ro, accesat la 14 august 2022).

Foto 6: Podul Çanakkale (1915) sau Podul Dardanelelor (L = 2.023 m), Gallipoli, Turcia (<https://www.rfi.ro/economie-139896>, accesat la 28 septembrie 2022)

Un alt motiv al intervenției pe textul Convenției de la Montreux ar fi fost acela că, în nenumărate situații, prevederile sale s-au încălcat, ca urmare a lipsei de consistență, datele tehnice prezentate în conținutul său fiind considerate de către unii irelevante în raport cu realitatea.

De asemenea, reprezentanții Marinei Regale Britanice au arătat, în repetate rânduri, că prevederile Convenției de la Montreux sunt o piedică în calea realizării *Programului Global Britain*¹⁸ în Marea Neagră, prin faptul că documentul limitează timpul de ședere în apele acesteia și tonajul navelor de luptă ale statelor neriverane.

Poate cel mai important argument al schimbării, însă, poate fi acela că semnificația termenului *război* a suferit modificări în înțelesul său, mai ales după atacurile de la 11 septembrie 2001, odată cu apariția *războiului global împotriva terorismului*, sau după 2014, dacă avem în vedere dezvoltarea la scară mondială a *războiului hibrid*. În ultimii ani, distincția dintre *război* și *pace* este una relativă, iar interpretarea Convenției, în acest context, devine una complicată.

Cu toate acestea, pe fondul unei îndârjite reacții a Turciei, care dintotdeauna a considerat textul Convenției de la Montreux unul

¹⁸ *Programul Global Britain 2022-2023* presupune patrularea maritimă în zonele cele mai încordate ale Oceanului Planetar, îndeosebi în Marea Mediterană și în Marea Chinei de Sud. O parte a acestui program prevede și creșterea numărului de intrări ale navelor de escortă, sprijinite aerian, în Marea Neagră.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Reprezentanții Marinei Regale Britanice au arătat, în repetate rânduri, că prevederile Convenției de la Montreux sunt o piedică în calea realizării Programului Global Britain în Marea Neagră, prin faptul că documentul limitează timpul de ședere în apele acesteia și tonajul navelor de luptă ale statelor neriverane.

sacrosanct și care a catalogat orice intenție de a interveni asupra acestuia drept atingere a suveranității sale, a făcut ca interesul pentru acest subiect să scadă treptat, în anii din urmă.

TRECEREA PRIN STRÂMATORI ÎN CONTEXTUL RĂZBOIULUI DIN UCRAINA

Odată cu izbucnirea conflictului din Ucraina, la 24 februarie 2022, discuțiile despre legitimitatea, adaptarea sau revizuirea regimului strâmtorilor, stabilit în 1936, s-au reaprins. Imediat după invazia Ucrainei de către forțele armate ale Federației Ruse, conducerea de la Kiev a cerut insistent Turciei să blocheze trecerea navelor de război rusești prin Bosfor și Dardanele, pe calea navigabilă către Marea Neagră. Ca parte a operației militare, trupele ruse au debarcat în porturile ucrainene de la Marea Neagră și Marea Azov. Deși, în baza Convenției de la Montreux, dacă se simte amenințată, Turcia are autoritatea de a limita trecerea navelor de război prin strâmători, cererea Kievului a pus guvernul de la Ankara într-o situație dificilă, aflat între gestionarea angajamentelor cu Occidentul și strânsele sale legături cu Moscova. Turcia, care, în ultimii ani, a cultivat relații bune atât cu Ucraina, cât și cu Rusia, a răspuns totuși imediat Kievului, prin vocea ministrului de externe turc, Mevlut Cavusoglu¹⁹, invocând imposibilitatea opririi navelor de război care se întorc, prin strâmători, către bazele de origine ale acestora, aflate în Marea Neagră. Experții turci în drept internațional au avut însă de stabilit dacă *operațiunea militară specială*²⁰ a forțelor ruse în Ucraina poate fi definită ca război, astfel încât să se recurgă la prevederile Convenției de la Montreux, semnată în 1936.

La 28 februarie 2022, Turcia a luat decizia activării Convenției de la Montreux, ale căror prevederi referitoare la starea de război nu au mai fost aplicate de la încheierea celui de-Al Doilea Război Mondial, închizând, astfel, strâmtoarele Bosfor și Dardanele pentru navele militare. Acest fapt a condus și la întreruperea liniei de aprovizionare logistică a trupelor ruse dislocate în Siria, a interferat cu acțiunile Federației Ruse de rotire a efectivelor sale militare din Marea Mediterană și, evident,

¹⁹ Aflat într-o vizită oficială în Kazahstan, șeful diplomației turce, Mevlut Cavusoglu, a declarat, la 25 februarie 2022, că Ankara analizează atent cererea Kievului, însă nu fără a lua în considerare dreptul Federației Ruse, în temeiul Convenției de la Montreux din 1936, de a-și întoarce navele la bazele de origine ale acestora.

²⁰ Așa a fost denumit de către președintele Federației Ruse, Vladimir Putin, atacul declanșat asupra Ucrainei, la 24 februarie 2022.

la împiedicarea aducerii de către Moscova a unor nave de război suplimentare în apele Mării Negre. Așadar, prin activarea Convenției, Rusia a fost pusă în dificultate, în ceea ce privește susținerea trupelor sale din Siria și în onorarea livrărilor la export, în special în contractele de armament și echipamente de luptă, pentru care folosea nave militare. Însă, utilizarea unor nave comerciale civile, unele cumpărate chiar din Turcia și recondiționate, pentru asigurarea sprijinului logistic al operațiunilor din Siria, Libia și Ucraina, pentru exportul de produse militare în Algeria sau pentru continuarea lucrărilor la centrala nucleară de la El Dabaa, Egipt, nu a putut fi îngădită la trecerea prin strâmători.

Pregătirile constante de război din ultimii ani ale Moscovei, anexarea de către aceasta a Crimeii în 2014, intervenția forțelor ruse în Siria în 2015, influența crescândă pe care Kremlinul o manifestă în zona Caucazului și a Mării Negre și, nu în ultimul rând, războiul actual din Ucraina au sporit temerile turcilor față de vecinul lor mai mare, Federația Rusă. Totuși, invocarea unei amenințări directe asupra Turciei, care să ceară punerea imediată în aplicare a prevederilor Convenției din 1936, sub acest aspect, a rămas discutabilă. Turcia a interzis însă imediat trecerea tuturor navelor de război prin strâmtoarele Bosfor și Dardanele și a avertizat țările riverane și neriverane să nu trimită astfel de ambarcațiuni în Marea Neagră (CNN Turk, 2022), invocând articolul 19 al Convenției de la Montreux, care îi dă dreptul să blocheze accesul prin strâmători al navelor de război, cu excepția cazurilor când acestea se întorc la bazele lor de deținere.

Cu toate acestea, *Naval News*, publicația oficială a marinei britanice, a adus în atenția opiniei publice internaționale faptul că vapoare comerciale rusești, cum este cazul navei *Sparta II*, la sfârșitul lunii august 2022, au fost surprinse transportând armament pentru războiul pe care Federația Rusă îl duce în teritoriul ucrainean, în timp ce navele de război rusești sunt împiedicate de către Turcia să fie mutate din Marea Mediterană în Marea Neagră. Așadar, chiar dacă Ankara a interzis, imediat după începerea războiului în Ucraina, intrarea navelor de luptă în Marea Neagră, potrivit publicației enunțate, pe această cale maritimă, sisteme de rachete antiaeriene rusești S-300 sunt retrase din Siria, cu destinația strâmtoarea Kerci (Sutton, 2022), pentru a consolida apărarea podului ce leagă teritoriul Crimeii de cel al Federației Ruse²¹.

²¹ Podul avea să fie distrus în dimineața zilei de 8 octombrie 2022.

*„Naval News”,
publicația
oficială a
marinei
britanice, a
adus în atenția
opinie publice
internaționale
faptul că
vapoare
comerciale
rusești, cum
este cazul navei
Sparta II, la
sfârșitul lunii
august 2022, au
fost surprinse
transportând
armament
pentru războiul
pe care
Federația Rusă îl
duce în teritoriul
ucrainean, în
timp ce navele
de război rusești
sunt împiedicate
de către Turcia
să fie mutate
din Marea
Mediterană în
Marea Neagră.*

Navele roll-on/roll-off (ro-ros) mai vechi, precum Barbaros, Hizir Kocatepe (Varyag) și Șampiyon Trabzonspor, frecventau portul Novorossiysk. Și în trecut, aceste nave au transportat armament și produse militare, iar utilizarea lor actuală nu face decât să sprijine efortul de război al Federației Ruse împotriva Ucrainei.

De asemenea, conform unei analize publicate pe site-ul *Middle East Institute*, la 19 mai 2022, semnată de către analistul geopolitic turc Yörük Işık, Federația Rusă încalcă cu bună știință spiritul Convenției de la Montreux, utilizând nave civile în scopuri militare (Copcea, 2022). Potrivit lui Işık, la acea dată, cinci tipuri de nave comerciale civile erau utilizate de către ruși în scop militar. Astfel:

- navele de marfă ale companiei Oboronlogistika (parte a Ministerului rus al apărării), precum Pizhma, Sparta, Sparta II, Ursa Major (Sparta III) și Sparta IV, transportau, cu regularitate, echipamente și materiale militare din portul Novorossiysk în Siria și din porturile baltice Ust-Luga și Kaliningrad la Novorossiysk;
- navele de marfă ale unor companii private rusești, deținute de guvernul rus sau care lucrează în numele acestuia (ex. Adler, Angara, Lady Mariia sau M Leasing), aflate sub pavilion rusec, transportau exporturile din domeniul militar, inclusiv armament. De exemplu, nava comercială Lady Mariia ducea importante cantități de armament de la Kaliningrad către Novorossiysk și de la Novorossiysk la Myanmar;
- navele *roll-on/roll-off* (ro-ros) mai vechi, precum Barbaros, Hizir Kocatepe (Varyag) și Șampiyon Trabzonspor, frecventau portul Novorossiysk. Și în trecut, aceste nave au transportat armament și produse militare, iar utilizarea lor actuală nu face decât să sprijine efortul de război al Federației Ruse împotriva Ucrainei;
- petrolierele aflate sub pavilion rusec continuau să transporte combustibil pentru avioanele de la bazele Hmeimim și Baniyas, în Siria. Practic, aceste nave civile sprijină armata rusă, iar dacă ar fi împiedicate să tranziteze Bosforul și Dardanelele, ar prejudicia forțele aeriene ale Rusiei din teatrul de operații sirian. În plus, baza Hmeimim asigură și realimentarea zborurilor pentru acțiunile militare rusești în Mali, Republica Centrafricană și Venezuela. Astfel, oprirea tranzitării navelor petroliere rusești prin strâmători ar periclita imediat operațiunile militare desfășurate de către Federația Rusă la nivel global;
- vrachierele cu pavilion rusec sau sirian, precum Fenikia, Laodicea, Matros Pozynich, Mihail Nenashev sau Souria, transportau, în mod regulat, cereale prin strâmătorile Bosfor și Dardanele.

Așadar, câtă vreme prevederile Convenției de la Montreux nu sunt suficient de restrictive, Federația Rusă a recurs rapid la modalități practice de tranzitare a strâmtorilor turcești, în condițiile închiderii acestora, prin folosirea presupuselor companii private și a navelor civile de transport maritim, în scopul susținerii operațiunilor militare, la nivel global, inclusiv a celor din Ucraina, chiar dacă utilizarea în scopuri militare a navelor comerciale civile încalcă spiritul mecanismului Convenției de la Montreux, al cărei semnatar, de altminteri, este.

Declararea de către președintele rus, Vladimir Putin, în discursul său din 29 septembrie 2022, a provinciilor ucrainene Donețk, Lugansk, Herson și Zaporojie ca fiind teritorii ale Federației Ruse, acuzând Occidentul că duce un război hibrid împotriva statului rus, complică mai mult lucrurile în ceea ce înseamnă pacea în regiunea Mării Negre.

CONCLUZII

Problema pontică a avut mereu particularitatea sa, dată de caracterul Mării Negre – o mare semiînchisă, care poate comunica cu Marea Mediterană și, mai departe, cu oceanele lumii, doar prin strâmătorile Bosfor și Dardanele. Rolul strategic al celor două strâmători, aflate la joncțiunea Europei cu Asia, a condus, peste veacuri, la o luptă acerbă pentru controlul acestora. Dincolo de însemnătatea lor economică, dată de navigația comercială în regiune, strâmătorile au reprezentat dintotdeauna puncte de interes și dispută ca urmare a importanței lor, din punct de vedere militar.

Chestiunea strâmtorilor Bosfor și Dardanele a căpătat relevanță internațională la sfârșitul secolului al XVIII-lea, ca urmare a presiunii exercitate de către Rusia și puterile occidentale împotriva blocajului impus de turci asupra strâmtorilor. Acestea au început să se deschidă comerțului larg, după ce, timp de trei secole, Marea Neagră fusese, practic, un *lac turcesc*. Totuși, seria de tratate încheiate de-a lungul veacului al XIX-lea, în funcție de creșterea influenței unor puteri în regiunea Mării Negre, nu a condus la stabilirea unui regim juridic ferm, care să reglementeze navigația și comerțul internațional prin strâmători.

După încheierea Primului Război Mondial, schimbările survenite pe scena internațională, ca urmare a luptei de eliberare națională și de apărare a intereselor legitime ale unor state, a creării pe plan mondial a unui nou raport de forțe după prăbușirea Imperiului German, a monarhiei dualiste austro-ungare și a Imperiului Țarist și apariției

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Chestiunea strâmtorilor Bosfor și Dardanele a căpătat relevanță internațională la sfârșitul secolului al XVIII-lea, ca urmare a presiunii exercitate de către Rusia și puterile occidentale împotriva blocajului impus de turci asupra strâmtorilor. Acestea au început să se deschidă comerțului larg, după ce, timp de trei secole, Marea Neagră fusese, practic, un lac turcesc.

După eșecul Tratatului de la Sèvres, Convenția de la Lausanne a venit să reglementeze libera trecere prin strâmtori. Internaționalizarea strâmtorilor, prin demilitarizarea coastelor acestora și înființarea Comisiei Internaționale a Strâmtorilor, a dezavantajat, în mod cert, Turcia. Scăpările sau formulările ambigue ale legiuitorului au făcut ca regimul strâmtorilor stabilit la Lausanne să-și dovedească rapid lipsa de viabilitate și slăbiciunile, sucombând, practic, după numai 13 ani, fără să fi avut o existență prea glorioasă.

statului sovietic, fac ca problema strâmtorilor să intre într-o nouă fază. Disputa devine tot mai încordată, punând față în față interesele unor mari puteri precum Franța sau Anglia pentru Orientul Apropiat, controlul strâmtorilor și dominarea Constantinopolului, dar, în același timp, cu efecte serioase asupra edificiului Antantei.

După eșecul Tratatului de la Sèvres, Convenția de la Lausanne a venit să reglementeze libera trecere prin strâmtori. Internaționalizarea strâmtorilor, prin demilitarizarea coastelor acestora și înființarea Comisiei Internaționale a Strâmtorilor, a dezavantajat, în mod cert, Turcia. Scăpările sau formulările ambigue ale legiuitorului au făcut ca regimul strâmtorilor stabilit la Lausanne să-și dovedească rapid lipsa de viabilitate și slăbiciunile, sucombând, practic, după numai 13 ani, fără să fi avut o existență prea glorioasă.

Presiunile Ankarei, exprimate în nota circulară din 10 aprilie 1936, prin care s-a cerut statelor semnatare și Secretariatului General al Societății Națiunilor o revizuire a prevederilor Convenției de la Lausanne, și noile împrejurări istorice au dictat luarea altor măsuri, de natură a întări securitatea Turciei și a conecta statutul strâmtorilor la pactele regionale și la sistemul european de tratate bilaterale de asistență mutuală. Astfel, Convenția de la Montreux trebuia să stabilească strâmtorilor un alt regim de drept internațional. Și aceasta în contextul în care politica Italiei fasciste în Mediterana Răsăriteană și sistematica repudiere de către Germania hitleristă a clauzelor tratatului de la Versailles trezeau, în mod legitim, neliniștea popoarelor, a statelor mici și mijlocii, în special. Pe de altă parte, Uniunea Sovietică câștiga tot mai mult teren, iar aportul la stabilirea condițiilor noii Convenții a strâmtorilor din 1936 a devenit unul edificator.

În ceea ce privește România, încheierea Convenției strâmtorilor de la Lausanne, din 24 iulie 1923, s-a produs într-un anumit context politic intern și internațional, în timp ce statutul juridic stabilit pentru Bosfor și Dardanele, prin Convenția încheiată la Montreux, în 1936, s-a perfectat într-o cu totul altă conjunctură internă, dar mai ales internațională. Regimul strâmtorilor s-a regăsit permanent printre obiectivele politicii externe românești din perioada interbelică, alături de preocuparea pentru menținerea integrității teritoriale a țării și pentru funcționarea eficientă a sistemului de alianțe. Raportarea la aceste obiective, la condițiile internaționale în care se desfășurau evenimentele, la

relațiile dintre România și vecinii săi, la întregul angrenaj al relațiilor politico-diplomatice și economice dezvoltate de statul român cu marile puteri ale Antantei ne fac să înțelegem atitudinea diplomației de la București în chestiunea strâmtorilor, aspectele pozitive, dar și limitările care s-au conturat în abordarea acestei complexe probleme. În perioada 1919-1923, guvernele de la București au apreciat că cea mai bună opțiune pentru protejarea libertății navigației prin Bosfor și Dardanele, care să corespundă intereselor statului român, ar fi fost internaționalizarea strâmtorilor, tocmai pentru a evita repetarea situației din anii 1914-1918, respectiv preponderența unei singure puteri în Marea Neagră. Într-o oarecare măsură, și marile puteri doreau același lucru, tocmai pentru a-și întări fiecare influența asupra Turciei.

Convenția semnată la Montreux menține până astăzi valabilitatea principiului libertății navigației prin strâmtori pentru navele comerciale, în cazul neutralității Turciei. În caz de război însă, doar navele statelor neutre beneficiază de acest drept de trecere, condiționate fiind de necolaborarea cu inamicul Turciei, ca stat beligerant. Cât privește navele militare, în 1936, au fost stabilite condiții diferite pentru statele riverane și cele neriverane, în funcție de poziția de stat neutru sau de beligerant a Turciei, guvernul turc fiind autorizat să remilitarizeze zona strâmtorilor Bosfor și Dardanele.

Referindu-se la instrumentul diplomatic rezultat în urma Conferinței desfășurate în orașelul Montreux, pe malul Lémanului, în anul 1936, Nicolae Titulescu afirma că acesta „*va marca o dată importantă în viața internațională*” (Titulescu, 1936, p. 541), prin aportul său la opera de consolidare a păcii în regiunea Mării Negre, fiind un strălucit exemplu de înțelegere între popoare, cu respectarea angajamentelor

Foto 7: Diplomatul român Nicolae Titulescu
(<https://historia.ro>, accesat la 30 septembrie 2022)

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Convenția semnată la Montreux menține până astăzi valabilitatea principiului libertății navigației prin strâmtori pentru navele comerciale, în cazul neutralității Turciei. În caz de război însă, doar navele statelor neutre beneficiază de acest drept de trecere, condiționate fiind de necolaborarea cu inamicul Turciei, ca stat beligerant.

Faptul că și astăzi Convenția de la Montreux (1936) este în vigoare reprezintă un puternic argument asupra solidității acestui instrument diplomatic. Aplicarea acesteia în practica internațională, mai ales în actualul context de securitate din regiunea extinsă a Mării Negre, rămâne principalul aspect în ceea ce privește consistența sa.

internaționale. Cuvintele diplomatului român aveau să fie preluate, la vremea respectivă, de către diverse edituri și organe de presă din Londra, Paris, Moscova sau Ankara, ca, mai apoi, să le regăsim în discursuri ale unor oameni politici de prestigiu și în lucrări de drept sau istorie.

Faptul că și astăzi Convenția de la Montreux (1936) este în vigoare reprezintă un puternic argument asupra solidității acestui instrument diplomatic. Aplicarea acesteia în practica internațională, mai ales în actualul context de securitate din regiunea extinsă a Mării Negre, rămâne principalul aspect în ceea ce privește consistența sa.

Deși au existat o serie de momente în care a fost dezbătută ideea revizuirii Convenției de la Montreux, lucrurile au rămas neschimbate până în prezent, în ceea ce privește litera și spiritul documentului. Situația actuală din Ucraina readuce în discuție necesitatea revederii și revizuirii prevederilor Convenției, însă, deocamdată, la nivel internațional, acest fapt rămâne un subiect tabu.

Turcia va continua să joace un rol important în ceea ce privește viitorul strâmtorilor Bosfor și Dardanele, ca, de altfel, pentru întreaga regiune a Mării Negre, câtă vreme Europa, NATO și Statele Unite ale Americii doresc să-și consolideze o postură strategică relevantă pentru securitatea acestei părți a lumii, a cărei eventuală instabilitate poate deveni, în orice moment, o problemă globală.

BIBLIOGRAFIE:

1. Bărbulescu, P., Cloșcă, I. (1982). *Repere de cronologie internațională 1914-1945*. București: Editura Științifică și Enciclopedică.
2. Cleveland, W.L. (2004). *A History of the Modern Middle East*. Westview Press, Boulder.
3. Copcea, I. (2022). *Cele 5 tipuri de nave civile folosite de ruși în scopuri militare. Cum încalcă Rusia Convenția de la Montreux*, https://www.defenseromania.ro/cele-5-tipuri-de-nave-civile-folosite-de-rusi-in-scopuri-militare-cum-incalca-rusia-conventia-de-la-montreux_616493.html, accesat la 12 septembrie 2022.
4. Dașcovici, N. (1937). *Marea noastră sau regimul strâmtorilor*. Iași: Institutul de drept internațional public al Universității Mihăilene.
5. Dașcovici, N. (1943). *Regimul Dunării și al Strâmtorilor în ultimile două decenii*. Iași: Institutul de drept internațional public al Universității „Cuza Vodă”.
6. Dungaciu, D. (coordonator) (2019). *Enciclopedia de diplomație*. București: Editura RAO Distribuție.

7. Gheorghe, Gh. (1980). *Tratatele internaționale ale României 1921-1939*. București: Editura Științifică și Enciclopedică.
8. Howard, D.A. (2021). *O istorie a Imperiului Otoman*. Iași: Editura Polirom.
9. Insel, A. (2017). *Turcia lui Erdogan: între visul democrației și tentația autoritară*. București: Editura Corint.
10. Mazower, M. (2019). *Balcanii: de la sfârșitul Bizanțului până azi*. București: Editura Humanitas.
11. Murgescu, B. (2010). *România și Europa: acumularea decalajelor economice (1500-2010)*. Iași: Editura Polirom.
12. Preston, D. (2021). *Opt zile la laltă. Cum au configurat Churchill, Roosevelt și Stalin lumea postbelică*. București: Editura RAO Distribuție.
13. Seftiuc, I., Cârțană, I. (1974). *România și problema strâmtorilor*. București: Editura Științifică.
14. Sutton, H.I. (2022). *Russian S-300 Missile System Slips Through Bosphorus Towards War In Ukraine*, <https://www.navalnews.com/naval-news/2022/08/russian-s-300-missile-system-slips-through-bosphorus-towards-war-in-ukraine/>, accesat la 31 august 2022.
15. Taylor, A.J.P. (2022). *Originile celui de-Al Doilea Război Mondial*. Iași: Editura Polirom.
16. Teodorescu, R.V. (1928). *România în concertul internațional*. București: Editura Casei Școalelor.
17. Titulescu, N. (22 iulie 1936). *Discursuri*. București: Editura Adevărul.
18. Declarația ministrului de externe turc, Mevlut Cavusoglu, într-un interviu acordat postului CNN Turk, la 27 februarie 2022, <https://www.agerpres.ro/politica-externa/2022/02/28/ucraina-turcia-interzice-trecerea-navelor-de-razboi-prin-bosfor-si-dardanele--874711>, accesat la 30 august 2022.
19. *Foreign Relations of the United States, The Conferences at Malta and Yalta* (1955). Washington: United States Government Printing Office.
20. *Monitorul Oficial al României nr. 189*, 31 august 1924.

ELABORAREA SCENARIILOR ÎN PLANIFICAREA ACȚIUNILOR MILITARE PENTRU PREVENIREA UNEI SITUAȚII DE CRIZĂ

Colonel conf. univ. dr. Daniel ROMAN

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București
DOI: 10.55535/GMR.2023.1.6*

Conflictul militar ruso-ucrainean este cel mai neașteptat eveniment cu impact major societal nu doar pentru părțile aflate în conflict, ci și pentru întreaga comunitate internațională. Afectarea iremediabilă a infrastructurilor critice, pierderile de vieți omenești și pagubele materiale considerabile aflate în continuă creștere sunt doar trei indicatori care semnalează posibile situații de criză. În mod justificat se pun o serie de întrebări, precum: „Putea fi prevenit acest conflict militar?” și „Pot fi prevenite viitoarele situații de criză generate de acest conflict militar?”. În formularea răspunsurilor la astfel de întrebări, specialiștii militari și cei din sfera securității societale apelează la instrumente specifice, cum ar fi predicțiile și scenariile de amenințare. În acest context, putem vorbi despre planificarea acțiunilor militare într-un mod mult mai realist, apropiat de luptele care se dau în spațiul ucrainean, o nouă realitate în estul Europei. Lecțiile identificate în urma conflictelor militare recente fac referire la complexitatea acțiunilor de luptă, generată de tehnologizarea spațiului de confruntare și interacțiunea domeniilor societale într-o manieră dificil de descifrat. Metoda vignetei experimentale, aplicată în elaborarea scenariilor de amenințare prin folosirea podcasturilor, sprijină planificarea acțiunilor militare ca o soluție pentru prevenirea unor situații de criză. Optimizarea procesului de învățare și formare a specialistului militar prin vignete experimentale deschide noi orizonturi asupra planificării acțiunilor militare ca interacțiuni ale componente militare cu celelalte componente ale domeniilor societale care asigură trecerea de la macro- la micromediul de confruntare militară.

Cuvinte-cheie: specialist militar, vignete experimentale, infrastructuri critice, podcasturi colaborative, autopsie comportamentală.

INTRODUCERE ÎN PROBLEMATICA MACRO- ȘI MICROMEDIULUI UNEI CRIZE

Problema securității internaționale actuale se înscrie în fondul competiției forurilor specializate pentru descifrarea și înțelegerea mediului de securitate contemporan, în contextul agresiunii militare neprovocate și nejustificate a Federației Ruse împotriva Ucrainei. Sub aspect geopolitic și militar, astfel de preocupări se încadrează în noua viziune de realizare multidisciplinară a securității, în scopul clarificării conceptuale și pentru identificarea acelor soluții integratoare cu privire la managementul crizelor. Acest lucru este posibil doar într-o abordare cuprinzătoare, în care toți actorii interacționează societal: politic/diplomatic, militar, economic, social, infrastructuri și informații, ca un rezultat de investigare asupra conflictului complex de tip hibrid-extins (în interiorul și dincolo de granițele fizice ale statelor implicate direct în conflict).

Efortul analizei privind înțelegerea și posibilitățile de gestionare a unei situații de criză, în speță situația Ucrainei, se integrează în coordonatele nevoii de înțelegere și decodificare a substratului motivațional acțional al Federației Ruse în raporturile sale internaționale, la nivel de macro- și micromediu de confruntare. Posibilele rezultate ale analizei pot avea un rol important pentru prevenirea extinderii conflictului militar ruso-ucrainean, dar și de prevenire a exaladării tensiunilor bazate pe politici de înarmare și de menținere a unor permanente tensiuni și conflicte în proximitatea sferei de influență rusească.

În astfel de coordonate teoretice, ale macro- și micromediului de confruntare, putem vorbi despre pregătirea specialistului militar la toate nivelurile de planificare. În principal, **specialistul militar** are nevoie de înțelegerea fondului problemei de factură societală cu aplicabilitate în acțiunile militare pe **trei direcții de competențe: analist, planificator și factor decident**. Desigur că nivelul de ambiție propus pentru elaborarea acestui material științific este mai degrabă o punere în temă a celor interesați cu privire la abordarea teoretică a noțiunilor

Efortul analizei privind înțelegerea și posibilitățile de gestionare a unei situații de criză, în speță situația Ucrainei, se integrează în coordonatele nevoii de înțelegere și decodificare a substratului motivațional acțional al Federației Ruse în raporturile sale internaționale, la nivel de macro- și micromediu de confruntare.

de macro- și micromediu de confruntare, scenariu, criză, vignette și planificare. Pentru îndeplinirea obiectivului formulat, m-am referit la posibilitatea inițierii unui demers de management al cunoștințelor bazat pe vignette, respectiv *metodologia vignettei experimentale (experimental vignette methodology/EVM)* (Business & Management INK, 2014). Această metodologie poate fi aplicată pentru înțelegerea situației de criză din Ucraina, a evoluției conflictului militar și, cel mai important, a modului de comportament al structurilor militare ale celor doi actori.

Exploatarea posibilităților tehnologiei moderne de înregistrare și transmisie audio-video în rețelele de socializare, internet, mass-media a faptelor și evenimentelor din zona de conflict, precum și existența și valoarea podcasturilor (Andersen, 2011) m-au determinat să fac o corelare a acestor surse de informații cu mecanismele metodologiei vignettei experimentale. Comunitățile ambelor tabere aflate în conflict, cele pro-ucrainene și cele pro-ruse, folosesc **podcasturi colaborative** pe toate temele specifice războiului, care, din punctul meu de vedere, ajută la construcția imaginii despre situația de criză aflată în dinamică. Introducerea podcasturilor în metodologia vignettei experimentale a pornit de la ideea că, în ambele tabere aflate în conflictul ruso-ucrainean, există propagandă și manipulare prin mass-media și, cu toate acestea, sunt menținute acele date reale de la fața locului care contribuie la credibilizarea datelor transmise. În plus, cunoașterea modurilor de acțiune militară pentru diferite situații de luptă, conform doctrinelor, manualelor și uzanțelor specifice fazelor operațiilor și acțiunilor de luptă, poate constitui punctul de plecare în construcția vignettelor experimentale și, ulterior, transformarea acestora în mijloace de realizare a scenariilor pentru înțelegerea efectelor variabilelor de comportament în conflictul militar.

VIZIBILITATEA MACRO- ȘI MICROMEDIULUI UNEI SITUAȚII DE CRIZĂ SAU DE CONFLICT MILITAR PRIN INTERMEDIUL MASS-MEDIEI/ PODCASTURILOR COLABORATIVE

Prin însăși definiția sa, o *criză* este, în primul rând, o situație care apare prin surprindere și are un impact major asupra părților implicate sau asupra celor din proximitatea acestora. Specialiștii în sfera securității, în principal din zona de management al riscurilor,

au instrumentele necesare pentru identificarea acelor indicatori care pot deveni indici de avertizare timpurie cu privire la modificările de situație și de cristalizare a unei crize. Folosirea noțiunii de *actor* și punerea lui în context, respectiv acțiunile acestuia în coordonate de spațiu, de timp și de interese, pot genera cel puțin un set de speculații și pot fi formulate anumite scenarii sau predicții cu privire la comportamentul actorilor/subiecților analizați. În baza rezultatelor ipotetice ale scenariilor sau predicțiilor formulate, în coordonate de timp și de spațiu prin extensie, poate fi monitorizată situația la nivelul unei regiuni și pot fi evaluate, prin cuantificare, comportamentul unuia sau al mai multor actori.

În contextul unei situații de criză, din cauza densității de obiective pe unitatea de timp, comportamentul fiecărui actor devine impredictibil ca urmare a impactului lipsei de timp pentru pregătirea acțiunilor și a nevoii acestuia de a improviza și de a se descurca într-o situație critică neprevăzută. În acest sens, anticiparea evenimentelor negative este una dintre cele mai dificile sarcini ale planificatorilor militari și civili din zona gestionării situațiilor de criză. Complexitatea unor asemenea dificultăți constă în „*evoluția bună a lucrurilor*”, evoluție care împiedică factorii de decizie „*să vadă dincolo de beneficiile situației bune*”. Posibilitatea de materializare a unui eveniment negativ în mod teoretic implică o acțiune rapidă, care, inițial, în faza de planificare a resurselor, devine foarte ușor fără sens și fără scop, atât timp cât ea nu este legată de rezultatul acțiunilor actorilor implicați (Godet, 1987). Prin urmare, posibilitatea de a intui comportamentul unui actor care se implică sau nu se implică în desfășurarea aceluși eveniment negativ atrage după sine elaborarea anumitor predicții care, cu cât sunt mai realiste și la obiect, cu atât pot deveni un adevărat instrument de planificare și decizie în acțiuni, inclusiv în cele militare. Pe acest considerent, facem distincție între *planificarea strategică și managementul strategic*, două noțiuni diferite, care se caracterizează prin modul de gândire a situației în funcție de timpul sau de perioada de timp avute în vedere.

Ca un răspuns ce se dorește a fi obținut în cadrul acestui articol, la nivel macromediu, am formulat pentru situația de criză din Ucraina următoarea *ipoteză*: „*actorii, prin comportamentul lor, realizează dinamica angajării contributorilor la situația geopolitică din proximitatea*

Folosirea noțiunii de actor și punerea lui în context, respectiv acțiunile acestuia în coordonate de spațiu, de timp și de interese, pot genera cel puțin un set de speculații și pot fi formulate anumite scenarii sau predicții cu privire la comportamentul actorilor/subiecților analizați.

Comunitățile ambelor tabere aflate în conflict, cele pro-ucrainene și cele pro-ruse, folosesc podcasturi colaborative pe toate temele specifice războiului, care ajută la construcția imaginii despre situația de criză aflată în dinamică.

În contextul unei analize de rețea macromediu, putem observa că domeniile societale PMESII au rol dublu în modul de înțelegere și de administrare a unei situații de criză. În primul rând, domeniile societale reprezintă suportul integrator al acțiunilor tuturor actorilor sau, altfel spus, domeniile societale se constituie ca un cadru operațional al actorilor. În al doilea rând, domeniile societale, prin modul de evoluție în spațiu și în timp, pot fi asimilate ca un ansamblu de indicatori de referință MoP și MoE.

Mării Negre, fapt fundamentat pe totalitatea transformărilor subtile ale substratului motivațional acțional al Federației Ruse în raporturile sale internaționale și, implicit, asupra deznodământului crizei societale de factură militară din Ucraina”. Am făcut referire la zona Mării Negre datorită posibilității de analiză de tip rețea (în care sunt implicate mai multe domenii societale – în special, cele de informații, mass-media), respectiv a existenței unui număr extins de actori, în principal statele din proximitatea Mării Negre, impactul acțiunilor și consecințele ce rezultă din succesiunea situațiilor negative cuprind și acele state care sunt în relații directe și indirecte cu statele din afara zonei Mării Negre, dar cu care sunt stabilite raporturi PMESII (politic, militar, economic, social, informații și infrastructuri) (Angelelli, Maymir-Ducharme, Stapleton).

În contextul unei analize de rețea macromediu (la nivel de actori statali), conform celor exprimate anterior, putem observa că domeniile societale PMESII au rol dublu în modul de înțelegere și de administrare a unei situații de criză. În primul rând, domeniile societale reprezintă suportul integrator al acțiunilor tuturor actorilor sau, altfel spus, domeniile societale se constituie ca un cadru operațional al actorilor. În al doilea rând, domeniile societale, prin modul de evoluție în spațiu și în timp, pot fi asimilate ca un ansamblu de indicatori de referință MoP (Measures of Performance) și MoE (Measures of Effectiveness) (Stancu, Ichimescu, 2020, pp. 76-79). Astfel, punerea în relație a celor două categorii de indicatori implică faptul că elaborarea unui scenariu este realizabilă doar în urma identificării de către echipa de scenariști a relațiilor între domeniile societale corelate și stabilirea unui anumit orizont de timp (nu este obligatoriu să fie analizate toate cele șase domenii) (Petrescu, 2019, p. 41).

În urma relaționărilor și a interacțiunilor domeniilor societale în macromediu, rezultă că, pentru fiecare unitate de timp și suprafață, are loc posibilitatea de materializare a unuia sau a mai multor evenimente cu impact major societal, care pot fi pozitive sau negative. Cu alte cuvinte, sunt analizate diferențele dintre așa-cunoscutele „stări de normalitate” cu „stările de competitivitate societală”, care pot degenera, în anumite condiții de macromediu, în stări negative sau de criză. Pentru exemplificare, am optat pentru evidențierea

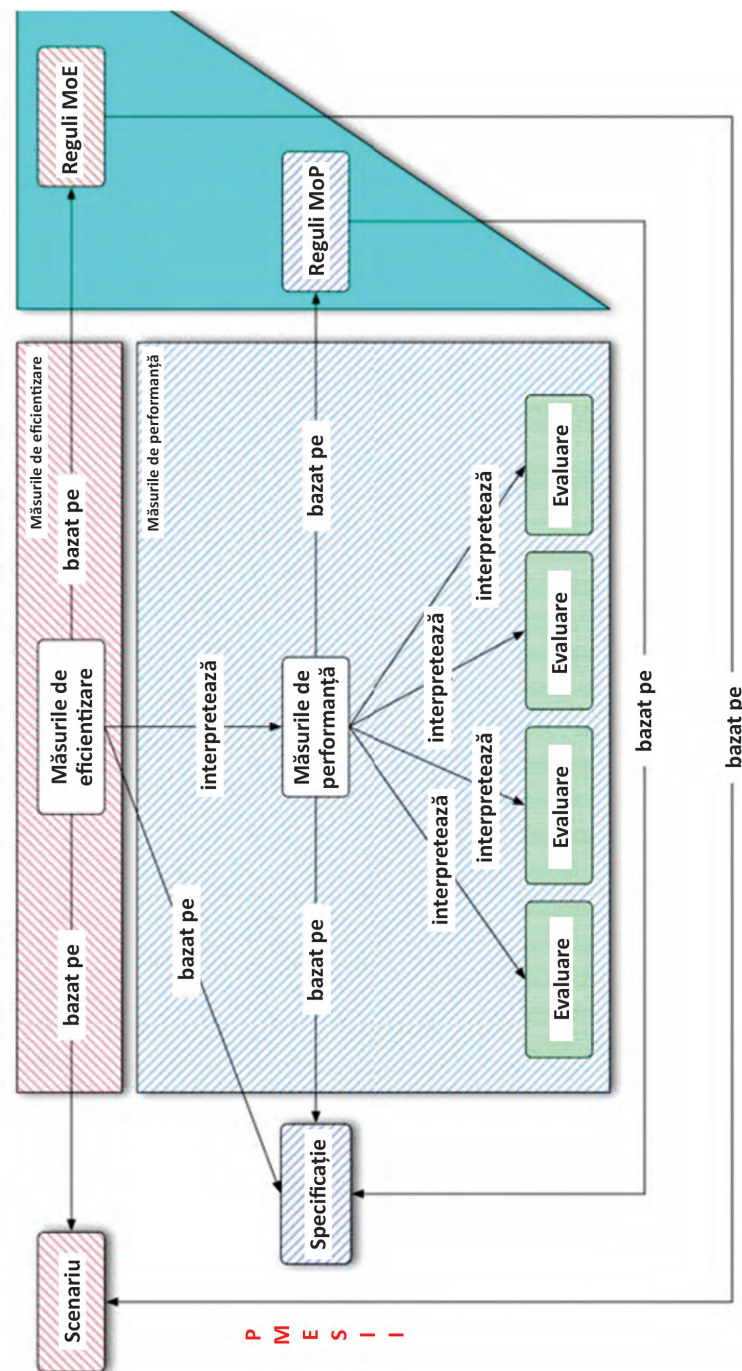

Figura 1: Reprezentarea grafică a relațiilor între indicatorii MoP și MoE pentru realizarea unui scenariu bazat pe specificațiile/trăsăturile esențiale ale PMESII (Webster, Looker, Russell, Liu & Xu).

Metoda autopsiei comportamentale permite obținerea într-o manieră originală a elementelor de finețe ale substratului motivațional-acțional al unei națiuni (cum ar fi poporul rus) pentru construcția motivației politicii sale externe. Acest substrat psihologic cognitiv reprezintă sursa reală a strategiei și a suportului decizional politic al Federației Ruse și, respectiv, al oricărei națiuni.

componentei societale, domeniul politic sau de politică externă, astfel încât să punem în evidență comportamentul unui actor la nivel de macromediul. Într-o primă observație asupra domeniului societal-politic (de politică externă), ca indicator de referință am ales „comportamentul actorului – Rusiei” în raporturile sale cu celelalte state. Ceea ce poate fi considerat un lucru interesant este faptul că „acest comportament” reprezintă rezultatul devenirii istorice a națiunii ruse și, prin urmare, el nu poate fi identificat și caracterizat decât în urma analizei evenimentelor istorice înregistrate în „spațiul podcasturilor vremii” sau în mass-media acelor timpuri istorice. Prin urmare, pentru înțelegerea evoluției situației actuale în Ucraina sau pentru elaborarea de scenarii predictibile, este nevoie de o incursiune în trecutul Federației Ruse prin realizarea unei *autopsii comportamentale*. Această metodă de determinare a comportamentului unui actor statal, respectiv de autopsie comportamentală, va face subiectul unui alt articol amplu, dedicat în acest sens. Pe scurt, similar metodei de analiză specifice artei operative, „wargaming-ul” din planificarea operațiilor militare de nivel operativ și strategic, metoda autopsiei comportamentale permite obținerea într-o manieră originală a elementelor de finețe ale substratului motivațional-acțional al unei națiuni (cum ar fi poporul rus) pentru construcția motivației politicii sale externe. Acest substrat psihologic cognitiv reprezintă sursa reală a strategiei și a suportului decizional politic al Federației Ruse și, respectiv, al oricărei națiuni.

Una dintre observațiile care se desprind în acest context constă în posibilitatea de cuantificare a rezultatelor de evaluare a comportamentului unui actor, prin corelația valorilor indicatorilor MoP și MoE, specifici artei operative pentru planificarea operațiilor militare, în extensie pentru macromediul generat de relațiile PMESII proprii statelor din zona Mării Negre. Prin urmare, în baza valorilor negative sau de extremă ale indicatorilor MoP și MoE în relațiile PMESII la nivel macromediul, din studiul comportamentului Federației Ruse în raport cu ceilalți actori poate fi anticipată cristalizarea unei noi situații de criză. O astfel de anticipare, realizată în baza scenariilor predictive, poate descrie maniera în care lucrurile tind să evolueze cu riscuri și amenințări potențiale generate de conflictul ruso-ucrainean și să exploateze vulnerabilitățile la adresa securității din zona Mării Negre, prin extindere cu noi crize de orice natură.

Un alt aspect ce rezultă în urma analizei de rețea a interacțiunilor domeniilor societale între politic – militar – informații – infrastructuri, pe modelul din *figura 1*, se referă la legătura dintre determinarea comportamentului unui anumit actor și metoda de elaborare a scenariilor, bazată pe corelarea indicatorilor MoP și MoE. Precizez că baza informațională pentru setul de indicatori este obținută pe interpretarea rezultatelor generate în urma evaluărilor repetitive de situație, la care am aplicat *metodologia vignetei experimentale (experimental vignette methodology/EVM)*. Astfel, analiza comportamentului unui actor statal, în speță Federația Rusă, poate fi realizată cu ajutorul predicțiilor și al scenariilor de amenințare prin prisma rezultatelor pe care le urmărește Federația Rusă cu sprijinul instrumentului militar împotriva Ucrainei în spectrul larg societal PMESII (acțiuni cunoscute până la 24 februarie 2022 ca forme de război hibrid) (Potîrniche, Petrescu, 2019, pp. 53-65). Destabilizarea societății ucrainene prin acțiuni specifice războiului hibrid, anexarea Crimeii, urmată de „operația militară specială”, combinată cu acțiuni în plan internațional ale resurselor energetice (gaze naturale și petrol), implică și acțiuni împotriva infrastructurilor critice mai puțin identificabile, cum ar fi cele de „cultură și patrimoniu” (substratul cognitiv al unei națiuni). Prin corelarea metodelor de protecție a infrastructurilor critice, prin scenarii de amenințare și de analiză a situațiilor printr-o autopsie comportamentală, rezultă că un actor statal are propria motivație sau „conștiință colectivă”. Această conștiință colectivă (rusă) funcționează ca o sursă primară în ceea ce privește elaborarea politicii sale externe, a națiunii (Federația Rusă) care se comportă ca o reflexie a modului de gândire colectivă, respectiv „modul de gândire al Kremlinului”. Mutându-ne atenția de analiză de la exterior către interiorul națiunii sau către politica internă, de data aceasta, putem deduce existența „mecanismului de construcție a conștiinței unei națiuni” ca fiind un instrument de exploatare a emoțiilor, adesea folosit de Kremlin pentru controlul propriei populații în scopul susținerii politicii sale externe (adică, de la interior către exterior). Pe subiectul abordat, în jurul triadei „Orthodoxy – Autocracy – Nationality” ca politică de stat, interacțiunile domeniilor societale PMESII reprezintă fundamentul devenirii societății ruse de-a lungul timpului, în coordonate etnice

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Destabilizarea societății ucrainene prin acțiuni specifice războiului hibrid, anexarea Crimeii, urmată de „operația militară specială”, combinată cu acțiuni în plan internațional ale resurselor energetice (gaze naturale și petrol), implică și acțiuni împotriva infrastructurilor critice mai puțin identificabile, cum ar fi cele de „cultură și patrimoniu” (substratul cognitiv al unei națiuni).

și religioase, pentru perioade lungi de timp, cum ar fi Imperiul Țarist, implicit URSS și Federația Rusă. În acest mod, poate fi înțeleasă, la nivel de macromediu, realizarea unei conștiințe colective, în speță ca substrat motivațional-acțional în operația militară a Federației Ruse împotriva Ucrainei.

Trecerea de la situația de macromediu la una de micromediu poate fi făcută prin păstrarea monitorizării indicatorilor cu relevanță (MoP și MoE ai relațiilor PMESII) și includerea acestor valori într-un jurnal al evenimentelor istorice cu ajutorul podcasturilor colaborative incluse în metodologia vignettelor experimentale. Din cauza cunoașterii limitate a modului de interacțiune a domeniilor societale, respectiv a modului în care are loc propagarea undei de șoc a unui eveniment negativ cu impact major societal PMESII, este imposibil de afirmat cu precizie despre o următoare situație de criză. Pentru aceasta, am recurs la identificarea unei posibile variante de trecere de la macromediul la micromediul unei situații de criză, plecând de la „*comportamentul actorului – Rusiei*” în raporturile sale cu celelalte state pe criterii societale PMESII, în coordonatele autopsiei comportamentale a actorilor implicați într-un eveniment istoric, de la perioade mari de timp (ani, zeci și sute de ani) la unități de timp discrete: ore, zile și luni. Reflexia comportamentului Federației Ruse, ca actor statal, în modul de comportament al structurilor militare în operația militară din Ucraina face trecerea de la macromediul politic la micromediul fiecărei zone de război unde au loc afectarea iremediabilă a infrastructurilor critice, pierderile considerabile de vieți omenești și pagubele materiale fără precedent în istoria recentă a Europei.

SCENARIUL – INSTRUMENT ÎN PLANIFICAREA ACȚIUNILOR MILITARE CA REZULTAT AL PODCASTURILOR COLABORATIVE INCLUSE ÎN METODOLOGIA VIGNETTELOR EXPERIMENTALE

Prin analiza și modelarea informațională a faptelor și a deciziilor unui actor statal, conform surselor informative ale vremii (mass-media), se pot obține detalii suficiente cu privire la amploarea evenimentelor istorice, ca într-un proces de autopsie comportamentală. În baza unor proceduri de analiză, specialiștii în modelare-simulare pot folosi,

individual sau simultan, analize comportamentale de micro- (individual), de macro- (organizațional) sau mezo- (între nivelurile micro-/macro-) mediu și pot determina modele comportamentale pe situații ipotetice distincte. Aceste modele, la care m-am referit, pot fi de natură diferită: atât modele de decizie socială, cât și modele de rețele sociale necesare pentru explicarea legăturilor între entități (cum ar fi modelarea bazată pe agenți/ABM) (Angelelli et al.). În urma explicitării modurilor de interacțiune a domeniilor societale, pot fi formulate scenarii și predicții cu privire la posibilitatea materializării evenimentelor negative cu impact major sau, altfel spus, pot fi identificate mai multe „*viitoruri posibile*”. În reprezentarea grafică din *figura 2* distingem trei planuri societale: structura fizică, structura informațională și structura cognitivă. Prin urmare, conform interacțiunilor domeniilor societale PMESII reprezentate ca în *figura 2*, putem afirma că substratul motivațional acțional al unei entități statale este condiționat de structura fizică sau, mai simplu spus, de teritoriul pe care este desfășurată populația statului respectiv.

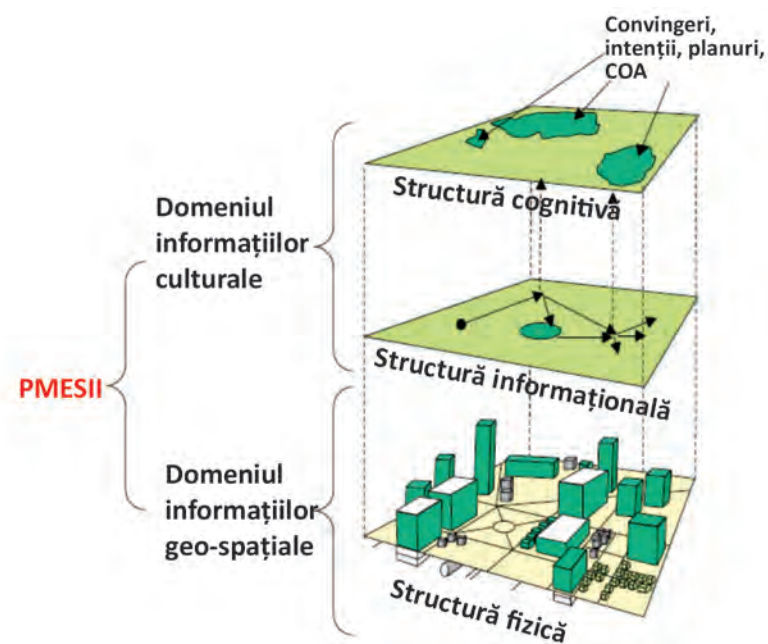

Figura 2: Variantă de reprezentare grafică a interacțiunilor domeniilor societale PMESII (Angelelli et al., pp. 15-18).

Specialiștii în modelare-simulare pot folosi, individual sau simultan, analize comportamentale de micro- (individual), de macro- (organizațional) sau mezo- (între nivelurile micro-/macro-) mediu și pot determina modele comportamentale pe situații ipotetice distincte. Aceste modele pot fi de natură diferită: atât modele de decizie socială, cât și modele de rețele sociale necesare pentru explicarea legăturilor între entități (cum ar fi modelarea bazată pe agenți/ABM).

Identificarea comportamentului unui actor reprezintă o mare provocare, deoarece acesta va căuta să își ascundă adevăratele intenții pentru exploatarea elementului surpriză. Trecerea de la macro- la micromediul operațional și, implicit, decodificarea și înțelegerea realității mediului de confruntare pot fi făcute prin „prezența la locul faptelor”, în mijlocul desfășurării evenimentelor.

Datorită interacțiunilor domeniilor societale, este de așteptat ca populația (componentă a domeniului societal-social) să reacționeze la modificările care vor avea loc în planul infrastructurii fizice sau de teritoriu. Dacă acest lucru este condiționat de factori externi, adică spațiul fizic/teritoriul național este ocupat/invadat de un actor militar, atunci, prin intermediul planului informațional, vor avea loc modificări ale planului cognitiv și, implicit, o transformare la nivelul sectorului de infrastructură critică, denumită „*cultură și patrimoniu*”. În ceea ce privește interacțiunile între planurile societale, în baza reciprocității acțiunilor, putem admite că modificările în planul cognitiv în jurul triadei „*Orthodoxy – Autocracy – Nationality*”, ca politică de stat a Federației Ruse, sunt deductibile substratului motivațional acțional pentru care ar fi justificată agresiunea militară din Ucraina. Mai mult decât atât, arhivarea lecțiilor identificate în urma intervenției militare cu date și fapte ale actorului statal poate constitui sprijin în elaborarea metodologiei de identificare a comportamentului actorului analizat. Prin urmare, putem spune că dinamica intervenției militare sau comportamentul actorului rus vor fi condiționate de modul în care vor avea loc transformări în planul cognitiv al națiunii rusești, iar lucrul acesta necesită timp.

Identificarea comportamentului unui actor reprezintă o mare provocare, deoarece acesta va căuta să își ascundă adevăratele intenții pentru exploatarea elementului surpriză. Trecerea de la macro- la micromediul operațional și, implicit, decodificarea și înțelegerea realității mediului de confruntare pot fi făcute prin „*prezența la locul faptelor*”, în mijlocul desfășurării evenimentelor. Datorită posibilității de „*înregistrare a evenimentelor*” prin intermediul mass-mediei este ca și cum un eveniment de amploare este înregistrat și prezentat pe bucăți din mai multe unghiuri de vedere, prin intermediul relatării de la fața locului sau al podcasturilor. Prin folosirea podcasturilor colaborative în metodologia vignettelor experimentale s-a creat posibilitatea de realizare a cadrului operațional necesar evaluării situațiilor de război, iar rezultatele pozitive ale modurilor de acțiune ca improvizații pe câmpul de luptă sunt diseminate și adoptate ca standarde de acțiune militară. Cu alte cuvinte, are loc o înțelegere asupra modului de luptă, precum și o adoptare a soluțiilor rezultate din improvizațiile făcute

sau descoperite la fața locului. În acest context, putem spune că improvizația se transformă în lecție învățată.

Folosind podcasturile colaborative din surse media, cum ar fi: mediafax.ro, romania.europalibera.org, „*aljazeera*” etc., sunt realizate relatări necesare analizelor privind modul de evoluție a situației de criză aflată în dinamică. De exemplu, relatarea evenimentului că o serie de atacuri rusești cu drone au fost lansate asupra obiectivelor de infrastructuri critice din zona Kievului (aljazeera, 2022) cu drone de tip kamikaze Iran Shahed 136 poate fi asociată, în raport colaborativ, cu alt podcast, în care sunt date și informații prin care aflăm despre partea tehnică și cum funcționează aceste drone, material media postat pe youtube (<https://www.youtube.com/watch?v=-U0usQ-g9GM>, 2022). Colectarea datelor din cele două podcasturi și punerea lor în manieră logică pe criterii de analiză specifice acțiunilor militare contribuie la realizarea unei vignete experimentale (o numim vignetta nr. 1), care are ca subiect folosirea unui anumit tip de dronă pentru angajarea unui anumit tip de țintă. Exemplul nr. 2, respectiv construcția vignetei experimentale nr. 2 de relaționare a podcasturilor, este despre atacul rusesc cu rachete de croazieră și reacția militarilor ucraineni în ripostă cu complexul antiaerian Gepard (Jucan, 2022), pus în relaționare colaborativă cu alte podcasturi, cum ar fi despre destinația complexului antiaerian Gepard (KMW, 2022) sau despre cum și ce poate face un astfel de complex antiaerien (<https://www.youtube.com/watch?v=Aj2jgWpIVM0>, 2022). Prin relaționarea celor două vignete experimentale nr. 1 și nr. 2 rezultă o nouă realitate a spațiului de luptă, respectiv următoarea lecție învățată: „*deși complexul antiaerian Gepard a fost proiectat și este destinat pentru apărarea nemijlocită a forțelor terestre împotriva țintelor aeriene care acționează la înălțimi mici și foarte mici, în special împotriva elicopterelor, el poate fi folosit acum cu succes împotriva rachetelor de croazieră*”. Acest rezultat, obținut în timp relativ scurt, aduce modificări substanțiale în modul de concepție a luptei, respectiv de formulare a misiunilor de apărare antiaeriană, adică războiul este un amplu „*laborator de experimentare*”. Plecând de la ipoteza obținută în urma relaționării vignettelor experimentale, pot fi formulate scenariii noi și, implicit, au loc modificări la nivelul planificării acțiunilor militare.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Folosind podcasturile colaborative din surse media, sunt realizate relatări necesare analizelor privind modul de evoluție a situației de criză aflată în dinamică. De exemplu, relatarea evenimentului că o serie de atacuri rusești cu drone au fost lansate asupra obiectivelor de infrastructuri critice din zona Kievului cu drone de tip kamikaze Iran Shahed 136 poate fi asociată, în raport colaborativ, cu alt podcast, în care sunt date și informații prin care aflăm despre partea tehnică și cum funcționează aceste drone, material media postat pe youtube.

Delimitarea noțiunilor de macro- și de micromediu în formularea scenariilor obținute prin metoda vignettelor experimentale, la care sunt atașați indicatorii MoP și MoE, este necesară înțelegerii corespunzătoare nivelurilor de planificare a acțiunilor, respectiv a operațiilor militare la nivel tactic, operativ și strategic. În același timp, conținutul podcasturilor sau al surselor media care relatează și înregistrează evenimentele istorice dă un nou sens modului în care un actor se comportă în anumite situații. Cu alte cuvinte, aplicarea scenariilor ca un instrument în planificarea acțiunilor militare este obținută ca rezultat al podcasturilor colaborative. Acestea sunt incluse în metodologia vignettelor experimentale, care poate fi o metodă generalizată pe relaționarea domeniilor societale PMESII. Pe același principiu de determinare pot fi construite modele de interacțiune între domeniile societale sau, altfel spus, pe orice tematică socială am acționa, adică, de exemplu, confruntările între doi sau mai mulți actori, acestea ar putea fi deductibile.

În opinia mea, aceste modele comportamentale, suprapuse domeniilor societale PMESII și obținute prin metoda vignettelor experimentale bazată pe podcasturi (la care sunt atașați indicatorii MoP și MoE), constituie fundamentul elaborării scenariilor în planificarea acțiunilor militare, dar și pentru celelalte domenii societale, cum ar fi pentru prevenirea unei situații de criză. Plecând de la premisa că mediul operațional contemporan poate fi descompus în sumă/produs de relații de interacțiune a domeniilor societale PMESII și pe baza deducțiilor asupra comportamentului actorilor relevanți implicați, pot fi formulate predicții asupra evenimentelor viitoare în tehnica de modelare bazată pe comportamentul actorilor (agent-based modeling). Schemele de evenimente (actor-obiective-spațiu-timp) pot fi folosite pentru modelarea și identificarea comportamentului actorului sub aspect multiplu: politic, al psihologiei sociale, al sociologiei și al economiei la nivel de individ sau de grup. Cu alte cuvinte, o situația de criză poate fi prevenită prin aplicarea modelelor comportamentale pe domenii societale ca un instrument analitic, care „va permite factorilor de decizie să înțeleagă și să prezică mai bine cum indivizii și interacțiunile lor de grup vor reacționa la evenimente dintr-un război hibrid, cum ar fi terorismul, războiul civil, stat pe stat,

insurgență, migrație în masă, competiție pentru resurse și evenimente meteorologice extreme”. (Angelelli et al.).

În consecință, afirm faptul că o nouă dimensiune conceptuală a metodei vignettelor experimentale bazată pe podcasturi poate susține producerea de scenarii folosite ca instrument în planificarea acțiunilor militare, în sensul în care orice actor poate fi văzut din perspectiva „substratului său motivațional acțional”. Combinarea și punerea în relație a indicatorilor MoP și MoE pentru fiecare domeniu societal reprezintă, practic, „o radiografie comportamentală” și o condiție necesară de realizare a contextului pentru descrierea unui ipotetic eveniment negativ cu impact major, respectiv o identificare a indiciilor față de care are loc cristalizarea condițiilor unei situații de criză. În opinia mea, o reprezentare grafică a unui astfel de tablou al situațiilor posibile în mediul operațional poate fi redată ca în figura 3.

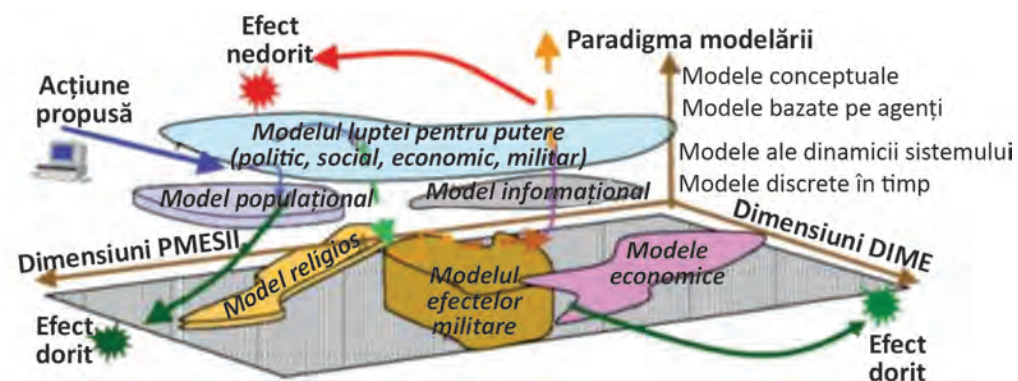

Figura 3: Reprezentare grafică a planului tridimensional al situațiilor posibile în mediul operațional generate de interacțiunea domeniilor societale în coordonate DIME/PMESII (Harris, 2019).

Oricât de complexă ar fi redarea grafică a mediului operațional, viitorul și, implicit, posibilitatea materializării unui eveniment negativ major nu vor putea fi reprezentate niciodată în coordonate de certitudine. În schimb, viitorul poate fi elaborat în coordonate de „viitoruri posibile” ca un „mediu operațional ipotetic”, iar caracterizarea lui poate fi realizată din perspectiva comportamentului actorilor, fapt ce devine relevant prin întrebuițarea indicatorilor MoP și MoE. Pe axa verticală a reprezentării din figura 3 – „modeling paradigm”, distingem ca elemente intermediare: *object models – causal models –*

Adoptarea lucrului de analiză pe eveniment sau pe mai multe evenimente, folosind podcasturile, are loc prin operaționalizarea lucrului cu vignette experimentale. În principal, au loc mai multe iterații, care, în urma filtrării lor prin schimbarea valorilor indicatorilor de referință, pot genera cunoașterea de situații noi și apariția unor situații ipotetice pe evenimente negative cu impact major societal sau de criză societală.

statistical models – conceptual models, iar schimbarea de paradigmă are loc atunci când este elaborat un nou model de gândire, iar viziunea conceptuală anterioară asupra mediului operațional este înlocuită cu una mai apropiată de realitate.

În acest context, putem vorbi despre formarea și pregătirea specialistului militar în realizarea modului de gândire asupra realității mediului operațional contemporan pentru elaborarea scenariilor în baza modelelor și a lucrului pe vignette. Am apelat la noțiunea de *vignette experimentale* tocmai pentru a scoate în evidență nevoia de întrebuițare a lecțiilor învățate și pe construcția situațiilor ipotetice, similar unui studiu de caz apropiat de ceea ce am numit „*munca echipei roșii*” sau de realizare a unei „*autopsii comportamentale*”. În viziunea mea, politica externă a Federației Ruse nu este „*o întâmplare!*”, ea este mai degrabă un produs sau o rezultantă a conștiinței de masă a unei națiuni și trebuie tratată ca atare. În urma înțelegerii raportului de balanță al celor două tipologii de modele conceptuale – DIME (diplomacy, information, military and economics) și PMESII (political, military, economics, social, information, infrastructures) –, rezultă aspecte importante asupra înțelegerii comportamentului domeniilor societale, precum și faptul că pot fi realizate modelele situaționale care stau la baza scenariilor, necesare în planificarea operațiilor militare.

Introducerea lucrului pe metoda vignettelor experimentale bazată pe podcasturi reprezintă, din punctul meu de vedere, un prim pas pentru punerea în aceeași ecuație a factorilor de influență, în speță comportamentul actorilor și identificarea „*substratului motivațional acțional al acestora*”. Adoptarea lucrului de analiză pe eveniment sau pe mai multe evenimente, folosind podcast-urile, are loc prin operaționalizarea lucrului cu vignette experimentale, fapt care nu este unul chiar așa de nou! În principal, au loc mai multe iterații, care, în urma filtrării lor prin schimbarea valorilor indicatorilor de referință, pot genera cunoașterea de situații noi și apariția unor situații ipotetice pe evenimente negative cu impact major societal sau de criză societală. (Kodalle, Ormrod, Sample & Scott). Descrisă pe scurt, metoda vignettelor experimentale bazată pe podcasturi cuprinde următorul *algoritm de lucru*:

Pasul 1. Stabilirea subiectului analizat prin descrierea lui în cuvinte și în expresii-cheie.

Pasul 2. Introducerea cuvintelor sau a expresiilor-cheie în motoare de căutare pe internet și obținerea podcasturilor necesare, clasificarea acestora și identificarea legăturilor între acestea.

Pasul 3. Identificarea și colectarea informațiilor cu accent pe relevanța acestora în susținerea subiectului analizat, respectiv punerea în context a datelor necesare realizării conexiunilor pentru relaționarea subiectului cu alte subiecte pe criterii de similaritate și contrast, față de MoP și MoE stabiliți.

Pasul 4. Construcția vignettelor experimentale.

Pasul 5. Prelucrarea și confruntarea vignettelor experimentale după metoda jocului de război – „Wargaming” – folosită în arta operativă, specifică planificării operațiilor militare.

Pasul 6. Înscrierea rezultatelor și inițierea scenariilor după modelul scenariilor de amenințare, tipic domeniului protecției infrastructurilor critice.

Pasul 7. Elaborarea scenariilor și formularea predicțiilor cu privire la subiectul analizat, descris în pasul nr. 1.

Algoritmul de lucru prezentat în șapte pași nu este unul exclusivist, el poate fi îmbunătățit și adaptat la nevoile și anvergura subiectului analizat, corespunzător macro- sau micromediului. Consider deosebit de importantă utilizarea vignettelor ca instrument de modelare, predare și cercetare a comportamentului actorilor implicați într-o analiză de situație. În acest mod, apreciez îndeplinirea scopului de pregătire și formare a specialiștilor militari în rezolvarea problemelor generate de situații complexe, cum ar fi cele de criză, pe trei direcții de competențe: analist militar, planificator militar și factor decident militar, diferențiat, pe niveluri ale operației: tactic, operativ și strategic.

CONCLUZII ȘI PROPUNERI

Plecând de la premisa nevoii de identificare a substratului motivațional acțional, respectiv a comportamentului unui actor implicat într-o situație de criză sau de conflict militar, specialistul militar este solicitat să ofere soluții și să acționeze ferm și în timp scurt pentru îndeplinirea unei misiuni. De aceea, consider că identificarea viitorului sau a „*viitorurilor posibile*” este deosebit de importantă în previzionarea asupra unei situații de criză sau de materializare a unui

Arta operativă, împreună cu elementele de știință militară, constituie suportul formal și practic-aplicativ pentru rezolvarea unor situații complexe neprevăzute, cum ar fi criza sau războiul, iar acest lucru poate fi rezolvabil prin elaborarea scenariilor care să contribuie la prevenirea unei situații de criză sau de război.

eveniment negativ cu impact major societal – precum este războiul. Această metodă rezează una dintre cele mai mari provocări pentru specialiștii militari analiști, planificatori și factori decidenți, indiferent de nivelul de angajare: tactic, operativ sau strategic.

Arta operativă, împreună cu elementele de știință militară, constituie suportul formal și practic-aplicativ pentru rezolvarea unor situații complexe neprevăzute, cum ar fi criza sau războiul, iar acest lucru poate fi rezolvabil prin elaborarea scenariilor care să contribuie la prevenirea unei situații de criză sau de război. Afectarea iremediabilă a infrastructurilor critice, pierderile de vieți omenești și pagubele materiale considerabile, aflate în continuă creștere în spațiul statal ucrainean în urma agresiunii militare neprovocate și nejustificate a Federației Ruse împotriva Ucrainei, se constituie ca un reper puternic motivațional pentru identificarea soluțiilor pentru astfel de cazuri în viitor.

Răspunsurile la întrebările de genul: „Ce a determinat acțiunile Federației Ruse?”, „Putea fi prevenit acest conflict militar?” și „Cum urmează să se desfășoare acțiunile militare sau care sunt cele mai bune metode și tehnică de luptă pentru apărarea antiaeriană în Ucraina?” le consider răspunsuri multiple, care au legătură cu macro- și micromediul operațional și care pot fi legate de istoricul evenimentelor care au mai fost și sunt cunoscute și înregistrate în documentele vremii, iar acum în podcasturi. Sprijinit de sintagma „ce este a mai fost și ceea ce s-a întâmplat va mai fi”, atribui un rol important scenariilor ca instrument de planificare în acțiunile și operațiile militare, precum și în situațiile de criză pe care le poate parcurge oricare dintre domeniile societale PMESII.

O altă concluzie este legată de modul de comportament al unui actor statal în raporturile sale cu alți actori statali, în sensul în care motivația acestuia este rezultatul devenirii sale istorice ca o entitate distinctă. În acest context, am recomandat efectuarea unei „autopsii comportamentale” a unui actor statal pentru a înțelege substratul său motivațional, în speță Federația Rusă, iar punerea lui în coordonate de criterii sau indicatori de evaluare a situațiilor în care acesta le-a parcurs, MoP și MoE, constituie o minimă garanție și veridicitate a rezultatelor obținute.

Propunerea mea constă în operaționalizarea lucrului cu vignete experimentale prin folosirea podcasturilor, după un algoritm în șapte pași. Acest algoritm poate fi suport în elaborarea scenariilor de amenințare, activitate care poate fi văzută ca o metodă de exploatare a lecțiilor identificate în urma conflictelor militare recente.

În spațiul restâns al acestui articol, am adus în atenția specialiștilor și a celor interesați în sfera securității și a planificării acțiunilor militare, câteva aspecte cu privire la metodele de cercetare asupra mediului operațional complex bazat pe interacțiuni complicate ale domeniilor societale. În acest sens, am adăugat, ca parte a cercetării, „structura cognitivă” a unui actor statal angajat într-o situație de criză, în speță m-am referit la Federația Rusă. Unul dintre aspectele importante care se desprinde în urma celor prezentate constă în faptul că deciziile factorilor de putere pe plan internațional reprezintă rezultanta mai multor evenimente istorice, iar decodificarea substratului motivațional acțional poate fi realizată atât prin metoda de lucru a „echipei roșii”, cât și printr-o așa-numită „autopsie comportamentală”.

Propunerea mea constă în operaționalizarea lucrului cu vignete experimentale prin folosirea podcasturilor, după un algoritm în șapte pași. Acest algoritm poate fi suport în elaborarea scenariilor de amenințare, activitate care poate fi văzută ca o metodă de exploatare a lecțiilor identificate în urma conflictelor militare recente. Acest fapt este susținut de complexitatea acțiunilor de luptă generate de tehnologizarea spațiului de confruntare și de interacțiune a domeniilor societale într-o manieră dificil de descifrat, care necesită surse diverse de informații și echipe de prelucrare a datelor.

Consider că metoda vignetelor experimentale aplicată în elaborarea scenariilor de amenințare sprijină planificarea acțiunilor militare ca un rezultat pentru prevenirea și parcurgerea unor situații de criză sau de război. Acest mod de lucru se bazează pe ceea ce am numit „autopsie comportamentală” și care poate fi un suport tehnic conceptual pentru optimizarea procesului de învățare și formare a specialistului militar prin deschiderea de noi orizonturi asupra planificării acțiunilor militare ca interacțiuni ale componentei militare cu celelalte componente ale domeniilor societale.

În speranța că acest articol va intra în atenția atât a specialiștilor militari, cât și a celor din sfera securității societale, îmi exprim încrederea că „elaborarea scenariilor în planificarea acțiunilor militare pentru prevenirea unei situații de criză” rămâne un subiect deschis și inepuizabil.

BIBLIOGRAFIE:

1. Aguinis, H., Bradley, K.J. (2014). *Best practice recommendations for designing for implementing experimental vignette methodology studies*, <http://www.hermanaguinis.com> (pdf), <https://doi.org/10.1177/1094428114547952>, accesat la 12 septembrie 2022.
2. Andersen, L. (2011). *Podcasting, Cognitive Theory, and Really Simple Syndication: What is the Potential Impact When Used Together?* A se vedea discuții, statistici și profiluri de autor pe <https://www.researchgate.net/publication/266211176>, accesat la 22 septembrie 2022.
3. Angelelli, L., Maymir-Ducharme, F., Stapleton, D. *Improving Decision Making by Reducing Uncertainty in Complex Systems of Systems*, <https://www.sto.nato.int>, document PDF, file:///C:/Users/Daniel/Downloads/MP-MSG-143-15%20(1).pdf, accesat la 22 septembrie 2022.
4. Chiriac, O.R. *Towards an EU strategic culture: the challenge of reconciling national characters and a common eu security and defense policy in the Black Sea*, https://revista.unap.ro/index.php/XXI_CSSAS/article/view/1366, accesat la 22 septembrie 2022.
5. Godet, M. *The Art of Scenarios and Strategic Planning: Tools and Pitfalls*, <https://pdf4pro.com/view/the-art-of-scenarios-and-strategic-planning-tools-and-5646be.html>, accesat la 22 septembrie 2022.
6. Harris, S.M. (2019). *The Use of a Modified System Development Life Cycle (MSDLC) in a Sociological Environment to Improve Solution Validation*, https://mdsoar.org/bitstream/handle/11603/17664/Harris_2019.pdf?sequence=1&isAllowed=y, accesat la 22 septembrie 2022.
7. Jucan, S. (2022), https://www.hotnews.ro/stiri-razboi_ucraina-25947360-prima-lovitura-confirmata-blindatelor-gepard-primate-ucraina-din-germania.htm, accesat la 20 septembrie 2022.
8. Kodalle, T., Ormrod, D., Sample, C., Knight, S. (2020). *A General Theory of Influence in a DIME/PMESII/ASCOP/IRC2 Model*. În *Journal of Information Warfare*, vol. 19, nr. 2: 12-26, II-III. Yorktown, <https://www.jstor.org/stable/27033618>, accesat la 22 septembrie 2022.
9. Petrescu, D.-L. (2019). *Realizarea scenariilor militare între știință și artă*. București: Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei.
10. Potîrniche, M.T., Petrescu, D.-L. (2019). *Modalități de contracarare a amenințării hibride la adresa securității statelor*. București: Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”.
11. Stancu, M.-C., Ichimescu, C. (2020). „Joint Planning” – un concept provocator în mediul operațional contemporan. București: Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, pp. 76-79.
12. Webster, D., Looker, N., Russell, D., Liu L. & Xu, J. (2008). *An Ontology for Evaluation of Network Enabled Capability Architectures*, https://www.researchgate.net/publication/228714708_An_ontology_for_evaluation_of_network_enabled_capability_architectures, accesat la 22 septembrie 2022.

13. aljazeera (2022), <https://www.aljazeera.com/news/2022/12/19/drone-attack-target-critical-infrastructure-in-kyiv-officials>, accesat la 20 septembrie 2022.
14. Business & Management INK (2014), <https://www.socialsciencespace.com/2014/12/what-is-experimental-vignette-methodology/>, accesat la 9 ianuarie 2023.
15. KMW (2022), <https://www.kmweg.com/systems-products/tracked-vehicles/air-defence-systems/gepard-1-a2/>, accesat la 21 septembrie 2022.

MODALITĂȚI DE IDENTIFICARE A VULNERABILITĂȚILOR ÎN PROCESUL DE MANAGEMENT AL INCIDENTELOR DE SECURITATE A INFORMAȚIILOR

Conf. univ. dr. Claudia CÂRSTEA

*Academia Forțelor Aeriene „Henri Coandă”, Brașov
DOI: 10.55535/GMR.2023.1.7*

Aplicarea instrumentelor și metodelor de îmbunătățire a eficacității sistemului de management al securității informației, prin detectarea și neutralizarea atacurilor cibernetice, blocarea atacurilor malware, ransomware, spammers și spam servers, devine o cerință sine qua non în gestiunea incidentelor de securitate a informației cu scopul minimizării impactului acestora asupra sistemelor informatice. Lucrarea furnizează informații privind impactul integrării cerințelor de securitate atât de necesare utilizatorilor de tehnologie informațională din sistemele militare. Culegerea informațiilor s-a realizat pe un eșantion statistic de 128 de studenți din academii militare din România, Bulgaria și Polonia. Metodele de cercetare sunt completate cu metode transversale (chestionarul, ancheta, observația) și observaționale.

Cuvinte-cheie: securitatea informației, confidențialitate, integritate, vulnerabilitate, sisteme informatice.

DESPRE MANAGEMENTUL SECURITĂȚII INFORMAȚIEI

Atunci când se vorbește despre securitatea informației, utilizatorul se gândește direct la aspectul confidențialității, ingnorând integritatea și disponibilitatea informației. În astfel de situații, este important ca, în cadrul unei organizații, să se implementeze o serie de bune practici, prin care toate categoriile de utilizatori să fie familiarizate cu cele trei dimensiuni ale securității informațiilor: autenticitatea, non-repudierea și fiabilitatea.

Conform *Metodologiei și instrucțiunilor de completare a formularelor de raportare a incidentelor majore/Regulament 2/2020 privind măsurile de securitate referitoare la riscurile operaționale și de securitate, confidențialitatea* este proprietatea informației de a nu fi disponibilă persoanelor, entităților sau proceselor neautorizate, iar *integritatea* se referă la asigurarea acurateței și completitudinii metodelor prin care se realizează prelucrarea informațiilor.

Cu toate acestea, de multe ori, există solicitări privind accesibilitatea la cererea unei entități autorizate a informațiilor care trebuie prelucrate și atunci, cu siguranță, va trebui să se stabilească în timp real atât oportunitatea solicitărilor, cât și disponibilitatea informațiilor raportat la cerințele specifice ale utilizatorilor.

Există instrumente care să asiste utilizatorii în luarea deciziei? Se consideră că da! Dar cum este selectat cel care se adaptează specificului activității desfășurate? Apreciem că, în procesul evaluării, ar trebui să fie luate în calcul următoarele criterii:

- autenticitatea – ca proprietate a unei entități de a fi ceea ce pretinde că este;
- non-repudierea – ca o capacitate de a demonstra apariția unui eveniment sau acțiune revendicate sau a entităților sale care le-au generat;
- fiabilitatea – ca proprietate a comportamentului și rezultatelor consecvente.

Confidențialitatea este proprietatea informației de a nu fi disponibilă persoanelor, entităților sau proceselor neautorizate, iar integritatea se referă la asigurarea acurateței și completitudinii metodelor prin care se realizează prelucrarea informațiilor.

POLITICILE DE MANAGEMENT DE SECURITATE A UNEI ORGANIZAȚII ȘI AMENINȚĂRI ALE SISTEMELOR INFORMATICE

Sistemele informatice trebuie analizate și percepute împreună cu toate componentele acestora, pornind de la echipamentele hardware, baza informațională, baza software cu platforme și programe de aplicație, resursele umane cu toate categoriile de utilizatori și, nu în ultimul rând, modelele matematice pentru optimizare și creșterea eficienței și eficacității unui sistem informatic. De aici și până la un sistem de management eficient este un singur pas, pentru că există tot setul de elemente ale unei organizații care interacționează pentru stabilirea politicilor, îndeplinirea obiectivelor și desfășurarea proceselor necesare realizării acestora, îndeplinirea indicatorilor de performanță și a criteriilor de succes. Aceasta înseamnă că orice cauză potențială a unui incident nedorit poate determina afectarea unui subsistem, a unui sistem sau chiar a întregii organizații, moment în care vorbim despre amenințare. Acest lucru înseamnă că există potențial ca o anumită vulnerabilitate a sistemului să fie utilizată fie accidental, fie în mod intenționat.

Vulnerabilitatea se referă la slăbiciunea unui bun sau a unui instrument de control, care poate fi exploatată direct sau indirect de către una sau mai multe amenințări. De exemplu, orice defect sau slăbiciune în proiectarea, implementarea, operarea sau administrarea unui sistem poate fi exploatat pentru a viola politica de securitate a sistemului. Foarte importantă, în acest moment, devine estimarea corectă a riscului, adică a efectului unei incertitudini în atingerea obiectivelor. Elementele care trebuie să se regăsească în politicile de securitate coerente sunt următoarele:

- seturile de activități intercorelate, care transformă intrările în ieșiri, denumite frecvent *proces*;
- determinarea stării unui proces sau activitate – ceea ce înseamnă monitorizare.

Eșantionul selectat pentru studiul impactului implementării cerințelor de securitate a informațiilor, în urma anchetei și observației efectuate, se concretizează în 128 de studenți din academii militare din Europa (România, Bulgaria și Polonia), astfel: Academia Forțelor Aeriene „Henri Coandă” din Brașov (56 de studenți), Universitatea

Națională Militară din Veliko Târnovo (42 de studenți) și Universitatea de Studii Militare din Varșovia (30 de studenți).

Metodele de culegere a informațiilor se bazează pe chestionare, observație directă și interviu. Fiind o metodă de cercetare cantitativă, chestionarul a fost foarte util în acest caz, prin varietatea și targetul întrebărilor adresate.

Domeniul întrebărilor include securitatea rețelelor de calculatoare, încrederea în tehnologie și managementul riscurilor, politica utilizării stick-urilor, configurarea platformelor, accesul utilizatorilor, lucrul de la distanță și importanța educării informaționale și cibernetice a utilizatorilor. Studenții care au răspuns întrebărilor aveau trei variante de răspuns la fiecare întrebare: *NU, DA, Este posibil*.

Scopul direct al acestei cercetări este înțelegerea barierelor și riscurilor, adoptarea unui comportament riguros și responsabil în utilizarea informațiilor pe mediile de stocare, înțelegerea strategiilor de diminuare a riscurilor, comportamentul în cazul apariției unui incident de securitate, precum și responsabilitățile privind planificarea resurselor pentru a răspunde unui incident. Scopul indirect al cercetării îl reprezintă conștientizarea utilizatorilor în ceea ce privește contextul general de întrebuintare a unui sistem informatic.

Agenția Națională pentru Securitatea Sistemelor Informatice, în „Codul de bune practici pentru securitatea sistemelor informatice și de comunicații” (2022, p. 4), promovează formarea și dezvoltarea unei culturi organizaționale care să înțeleagă necesitatea gestionării riscului ca element inevitabil în desfășurarea activității și în luarea deciziilor.

CONTEXTUL ACTUAL AL DEZVOLTĂRII EXPONENȚIALE A DIGITALIZĂRII DEVINE UN MAGNET AL ATACURILOR CIBERNETICE

Firmele de securitate informatică anticipează că atacurile vor deveni din ce în ce mai sofisticate, cu consecințe devastatoare pentru activitățile oamenilor și pentru companii, ca urmare cunoașterea trendului actual al manifestărilor amenințărilor informatice permite organizarea unor măsuri tehnice și organizatorice ce trebuie luate de către organizații pentru protejarea informațiilor. Ne referim aici la mai multe vulnerabilități cu impact mai mare asupra sistemelor informatice, precum și la numărul vulnerabilităților raportate care,

Scopul direct al acestei cercetări este înțelegerea barierelor și riscurilor, adoptarea unui comportament riguros și responsabil în utilizarea informațiilor pe mediile de stocare, înțelegerea strategiilor de diminuare a riscurilor, comportamentul în cazul apariției unui incident de securitate, precum și responsabilitățile privind planificarea resurselor pentru a răspunde unui incident. Scopul indirect al cercetării îl reprezintă conștientizarea utilizatorilor în ceea ce privește contextul general de întrebuintare a unui sistem informatic.

cu siguranță, va crește, conform monitorizărilor din ultimii ani. (*Infosfera*, nr. 2/2021, p. 49).

Un prim factor „magnet” îl reprezintă utilizarea din ce în ce mai largă a programelor de aplicație de tip „open-source”, fapt ce determină creșterea riscului de a deveni mai vulnerabili în fața atacurilor. Tutorialele privind instrumentele de atac și apărare sunt disponibile acum tuturor utilizatorilor, ceea ce determină creșterea gradului de expunere la risc.

Tehnicile de inginerie socială, inteligența artificială și dezvoltarea competențelor în depistarea erorilor fizice sunt, de asemenea, factori care favorizează creșterea eficacității atacurilor informatice. În același timp, este de așteptat ca infractorii să își adapteze metodele de atac, căutând noi modalități prin care să amenințe sistemele și devenind din ce în ce mai greu de identificat.

Sunt utilizate dispozitive din ce în ce mai inteligente și comportamentul utilizatorilor este din ce în ce mai nesigur și neprotejat. Andrea Radu, în articolul „Securitate informatică” (2019), estima un număr de 20 de miliarde de dispozitive inteligente conectate. Soluțiile de protecție, securitate și confidențialitate se vor îndrepta în mod evident către respectarea de standarde privind producerea dispozitivelor, respectarea restricțiilor de integritate privind colectarea și procesarea datelor și, nu în ultimul rând, asigurarea unui proces de mentenanță a sistemului informatic adaptat cerințelor informaționale ale tuturor utilizatorilor.

Accentul se va îndrepta spre respectarea drepturilor la intimitate, prin restricții impuse producătorilor de software și printr-o legislație coerentă.

Criptarea informațiilor și protejarea activității online a tuturor categoriilor de utilizatori sunt cerințe fundamentale în utilizarea aplicațiilor informatice. Dezvoltarea exponențială a tuturor domeniilor economice, a internetului obiectelor/Internet of things, a sistemelor de tip big data, a tehnologiilor de tip cloud și a digitalizării sistemelor este însoțită de o creștere a expunerii vulnerabilităților, permițând actorilor rău-intenționați să vizeze din ce în ce mai multe surse de exploatare cibernetică. În acest context, strategia de securitate a informației definită de fiecare organizație reprezintă planul care integrează obiectivele majore ale securității informatice, politicile și secvențele de acțiune ale organizației într-un sistem coeziv, unitar. Ea reprezintă

un document întocmit de către organizație și cuprinde o evaluare a amenințărilor informatice, precum și un set de contramăsuri pentru anihilarea acestora, care sunt asigurate financiar. Strategia este văzută, în acest context, ca un mijloc de a influența mediul intern al organizației prin selectarea atentă a mijloacelor de control intern.

REZULTATELE CERCETĂRII ȘI TENDINȚE ÎN IMPLEMENTAREA TEHNICILOR ȘI METODELOR DE SECURITATE A INFORMAȚIEI ÎN SISTEMELE MILITARE

Amenințările din interiorul organizațiilor pot duce la incidente de securitate, ceea ce înseamnă că un utilizator educat este un element cheie în cultura de securitate cibernetică a fiecărei organizații. Implementarea bunelor practici de securitate cibernetică este o cerință obligatorie în contextul actual al utilizării tehnologiei. Adoptarea unei strategii a securității informatice de către o organizație crește considerabil calitatea programului de securitate a informației, cu condiția existenței unei legături strânse între aceasta și strategia organizației. Strategia securității informației nu este definită în sine, ci este o orientare a politicilor de securitate, a controlului și auditului de securitate și a managementului sistemului de securitate. Obiectivele de securitate a informației trebuie să fie consistente în raport cu politica de securitate a informației, să fie măsurabile (dacă se poate), să ia în considerare cerințele aplicabile de securitate a informației și rezultatele evaluării și tratării riscului, să fie comunicate și să fie actualizate după cum este necesar.

Cercetarea efectuată scoate în evidență punctele vulnerabile în implementarea bunelor practici de securitate cibernetică. În acest context, criteriile principale de evaluare a vulnerabilităților sistemelor informatice pot fi formulate și reprezentate grafic, astfel:

- Securizarea stațiilor de lucru conectate la rețele este o condiție esențială pentru asigurarea confidențialității (Graficul 1).
- Criptarea datelor clasificate este importantă (Graficul 2).
- Gestionarea parolelor și utilizarea algoritmilor complecși pentru modificarea periodică a acestora (Graficul 3).
- Utilizarea de conturi cu drepturi limitate (Graficul 4).
- Sincronizarea datelor cu echipamente mobile (Graficul 5).
- Dezactivarea conexiunilor neutilizate pe echipamentele mobile (Graficul 6).

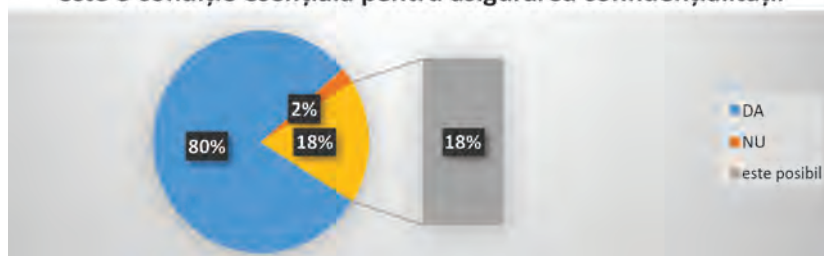
Implementarea bunelor practici de securitate cibernetică este o cerință obligatorie în contextul actual al utilizării tehnologiei. Adoptarea unei strategii a securității informatice de către o organizație crește considerabil calitatea programului de securitate a informației, cu condiția existenței unei legături strânse între aceasta și strategia organizației. Strategia securității informației nu este definită în sine, ci este o orientare a politicilor de securitate.

Tehnicile de inginerie socială, inteligența artificială și dezvoltarea competențelor în depistarea erorilor fizice sunt, de asemenea, factori care favorizează creșterea eficacității atacurilor informatice. În același timp, este de așteptat ca infractorii să își adapteze metodele de atac, căutând noi modalități prin care să amenințe sistemele și devenind din ce în ce mai greu de identificat.

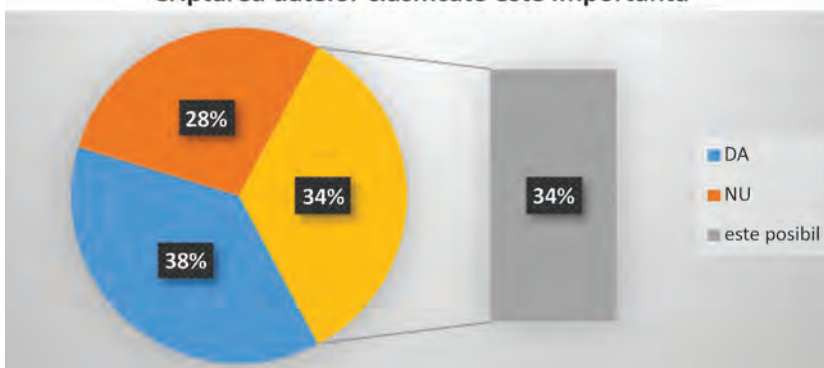
- Distribuirea informațiilor personale (Graficul 7).
- Utilizarea unor medii de stocare verificate (Graficul 8).
- Conexiuni securizate de date (Graficul 9).
- Urmărirea accesului terților la date în rețele wireless (Graficul 10).
- Instalare de soluții antivirus actualizate (Graficul 11).
- Instalare de aplicații firewall (Graficul 12).
- Raportarea incidentelor de securitate (Graficul 13).
- Utilizarea unei liste albe a aplicațiilor (Graficul 14).
- Restricționarea conținutului web (Graficul 15).
- Realizarea evaluării de risc și de expunere la vulnerabilități (Graficul 16).

Securizarea stațiilor de lucru conectate la rețele este o condiție esențială pentru asigurarea confidențialității

Graficul 1

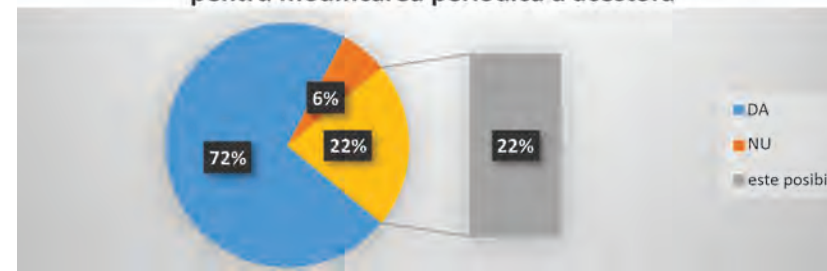
Criptarea datelor clasificate este importantă

Graficul 2

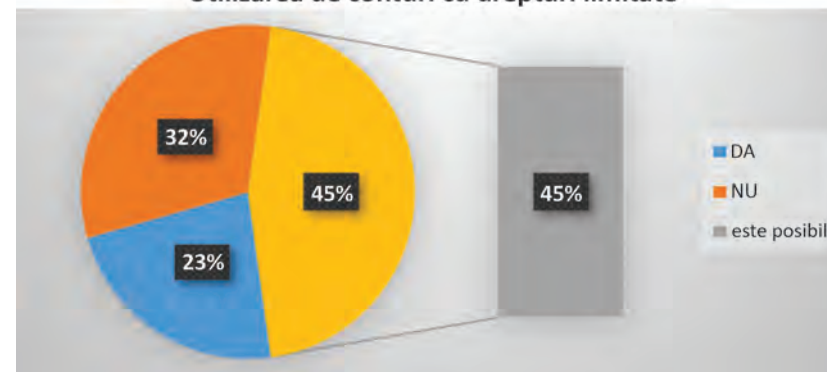

Gestionarea parolilor și utilizarea algoritmilor complecși pentru modificarea periodică a acestora

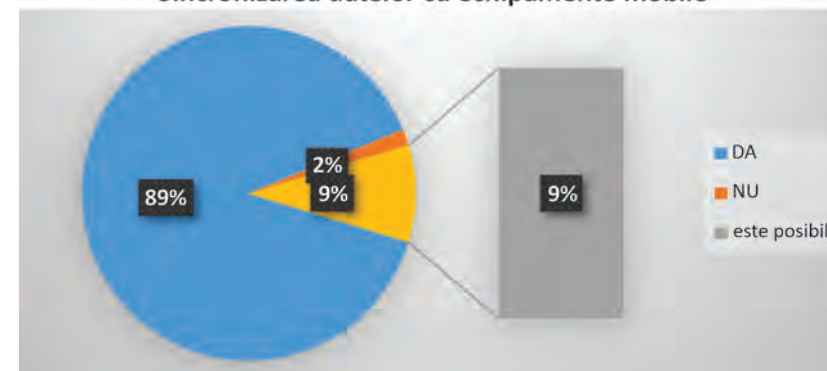
Graficul 3

Utilizarea de conturi cu drepturi limitate

Graficul 4

Sincronizarea datelor cu echipamente mobile

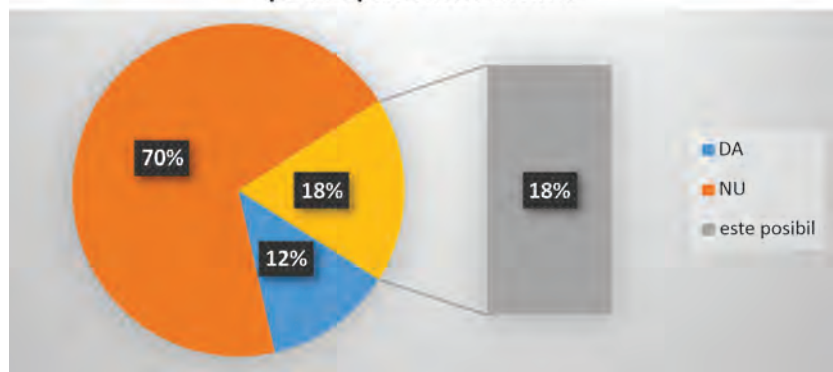

Graficul 5

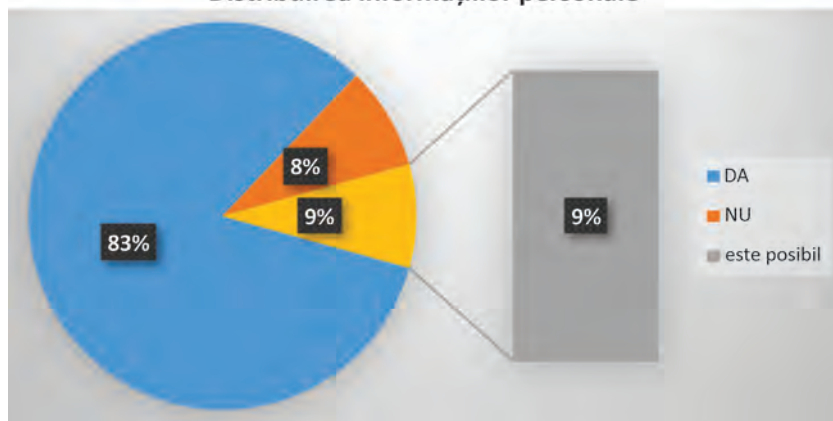

Dezactivarea conexiunilor neutilizate pe echipamentele mobile

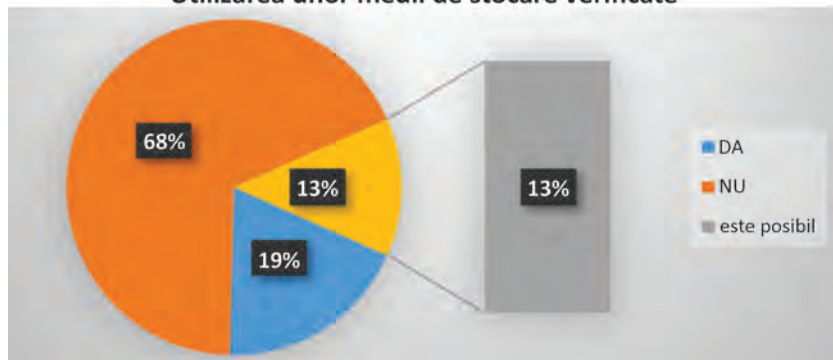
Graficul 6

Distribuirea informațiilor personale

Graficul 7

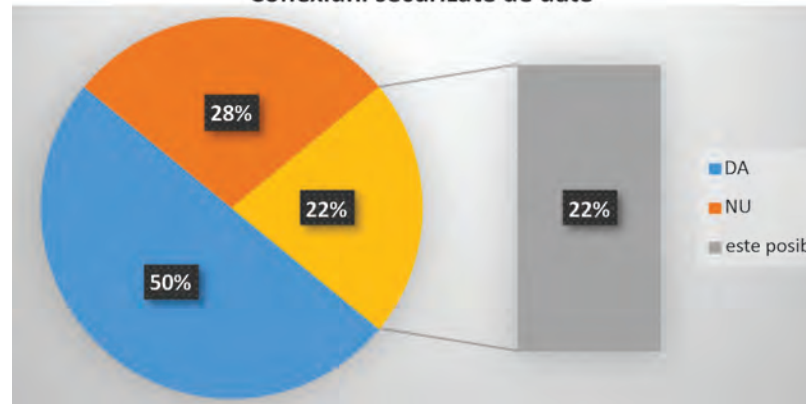
Utilizarea unor medii de stocare verificate

Graficul 8

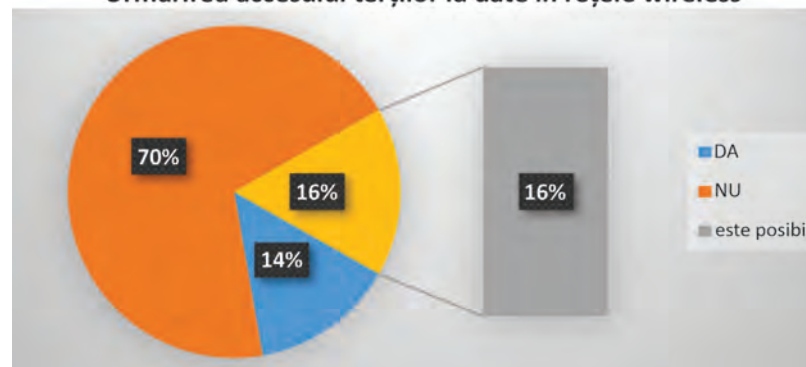

Conexiuni securizate de date

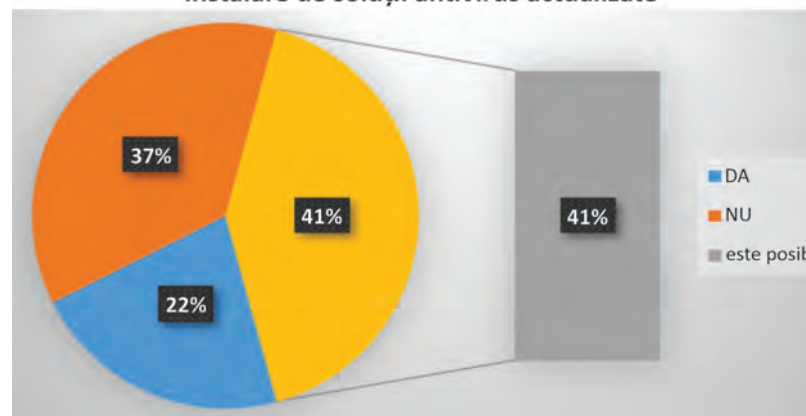
Graficul 9

Urmărirea accesului terților la date în rețele wireless

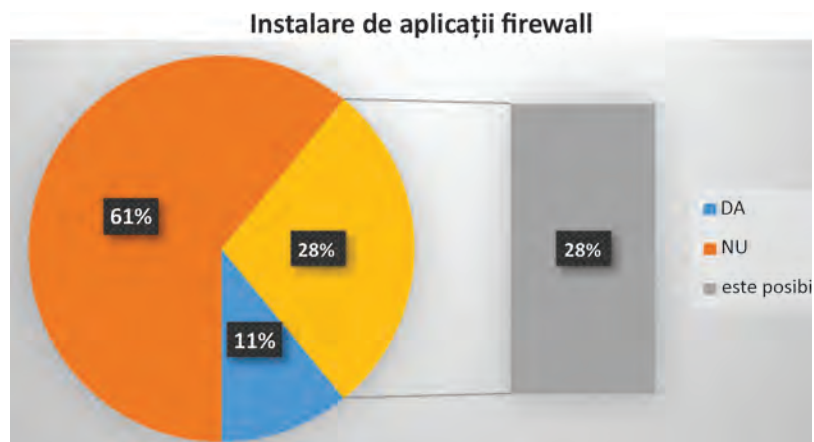

Graficul 10

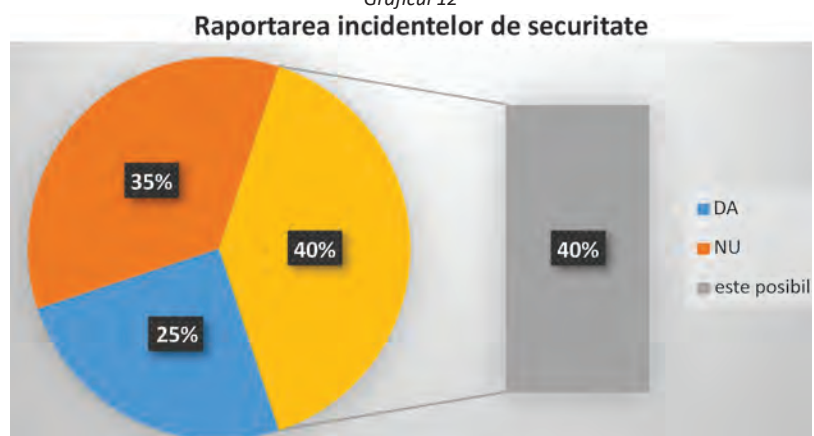
Instalare de soluții antivirus actualizate

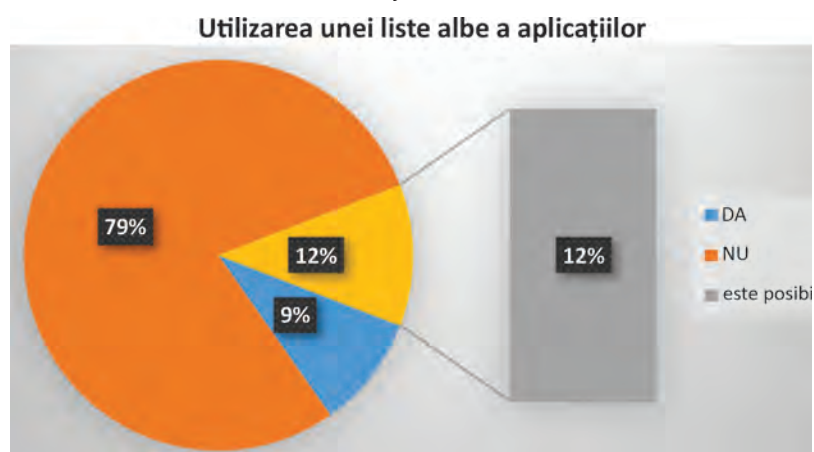
Graficul 11

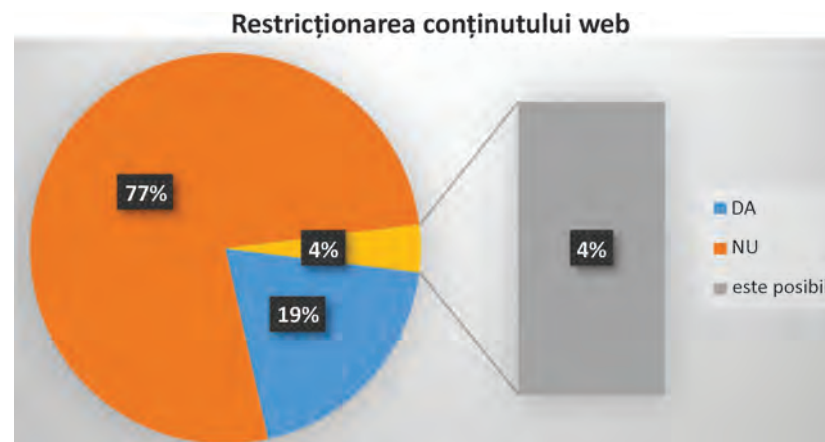
Graficul 12

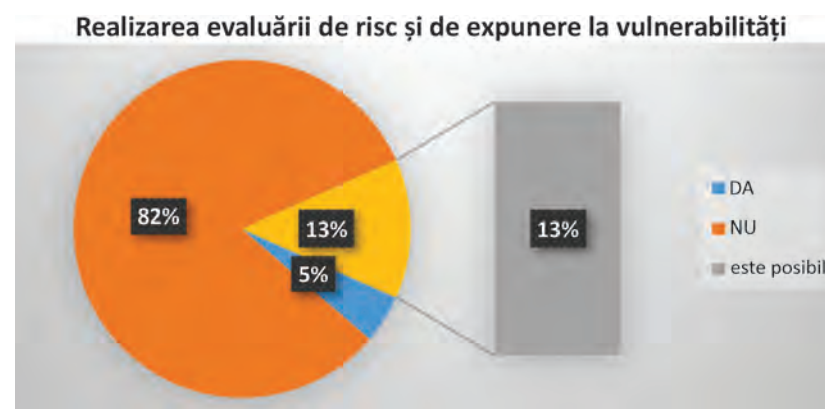
Graficul 13

Graficul 14

Graficul 15

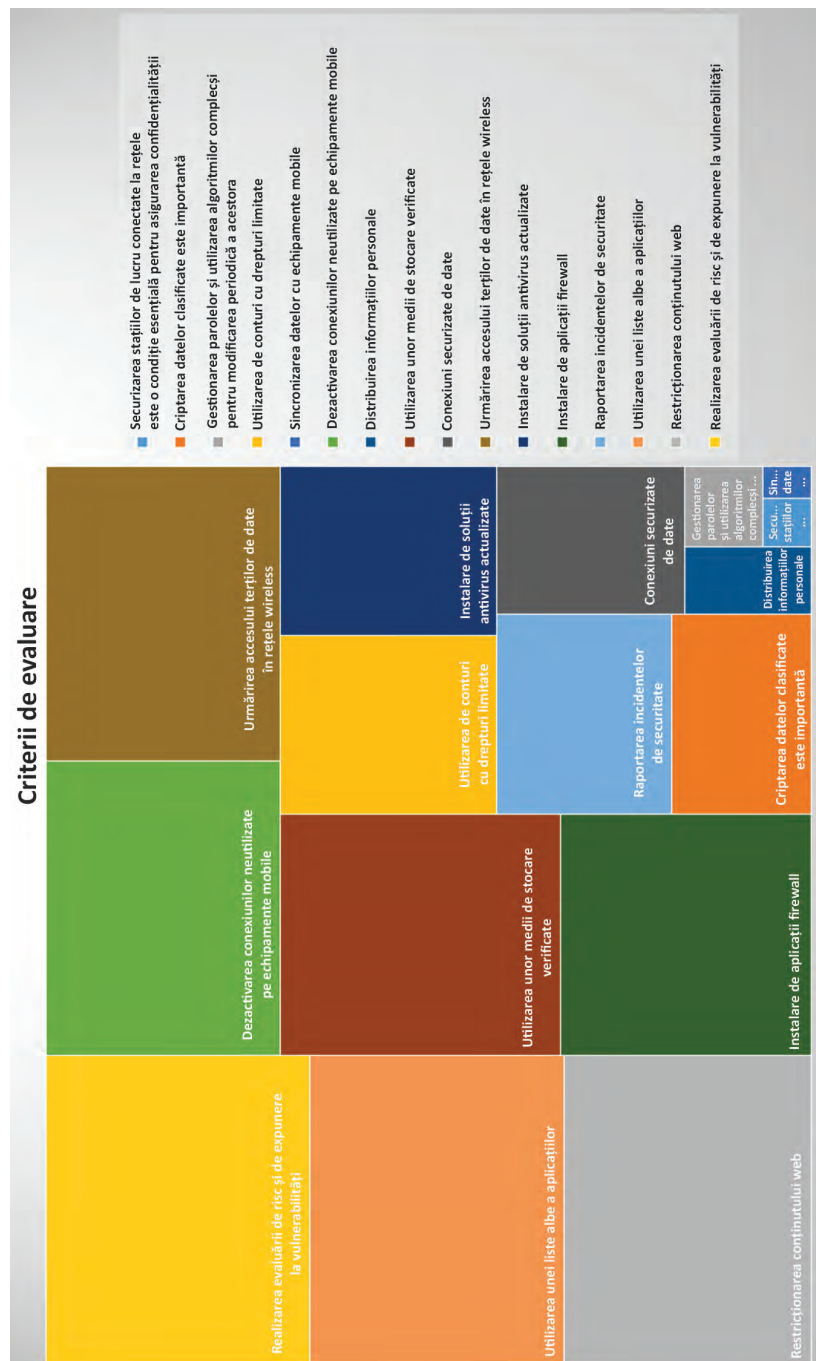

Graficul 16

Rezultatul care sintetizează criteriile de evaluare a riscului de securitate a informațiilor (Graficul 17) reliefează în mod clar și coerent punctele vulnerabile în securitate. Preluarea acestor informații permite stabilirea unor strategii clare de identificare și minimizare a vulnerabilităților sistemelor informatice implementate. În mare măsură, lipsa disciplinei în utilizarea și sincronizarea dispozitivelor mobile și a rețelelor wireless mărește în proporție de 70% riscurile de securitate a informațiilor. Utilizatorii finali se expun, astfel, intenționat unor riscuri, prin nerespectarea regulilor și principiilor generale de securitate, fără să se gândească la repercusiunile acțiunilor lor imprudente.

Lipsa disciplinei în utilizarea și sincronizarea dispozitivelor mobile și a rețelelor wireless mărește în proporție de 70% riscurile de securitate a informațiilor. Utilizatorii finali se expun, astfel, intenționat unor riscuri, prin nerespectarea regulilor și principiilor generale de securitate, fără să se gândească la repercusiunile acțiunilor lor imprudente.

ALERTĂ PRIVIND INCIDENTELE DE SECURITATE DE TIP LEBĂDA NEGRĂ (BLACK SWAN)

Matematicianul Nassim Nicholas Taleb precizează că incidentele de tip *Lebăda neagră* / „Black Swan” sunt rare, ca evenimente; ele nu pot fi prevăzute, dar sunt evenimente neplăcute, cu impact major, și pot fi explicate numai după ce apar și produc efecte. De exemplu, pot fi considerate incidente de tip „Black Swan”: explozia rețelei internet, Primul Război Mondial, dizolvarea Uniunii Sovietice, evenimentul de la 11 septembrie 2001, dezastrul nuclear de la Fukushima Daiichi. (Mambet, 2012).

Pandemia COVID-19 a accelerat dezvoltarea mediului și a „lumii” virtuale, chiar acceptarea ei în diferite sisteme în care se presupunea că este imposibil de utilizat. Este, oare, COVID-19 un incident de tip „Black Swan”? Răspunsul este NU, pentru că se pare că a fost un dezechilibru între componenta operațională și cea de securitate medicală (*Infosfera*, p. 67). Ne întrebăm totuși dacă incidente de tip „Black Swan” vor mai apărea? Cu siguranță, da! Este doar o problemă de timp. Cu toate acestea, pandemia COVID-19 a accelerat dezvoltarea lumii virtuale și a creat un dezechilibru vizibil între utilizarea tehnologiei și componenta de securitate, care duc, în mod evident, la incidente de securitate predictive, de tip „White Swan”. Un model de securitate care poate fi utilizat cu succes este algoritmul de criptare, care este un model matematic implementat pentru securitatea informațiilor. Produsele criptografice se pot utiliza pentru a proteja datele în sistemele de comunicație sau în aplicații specifice. Algoritmul de evaluare este ușor de înțeles de către utilizatori și facil de implementat, raportat la resursele hardware și software de care unitatea dispune.

Evaluarea modulelor criptografice se poate realiza folosind standardul FIPS 140-2 echiv ISO19790; 4 niveluri de securitate; cerințe de securitate funcționale și cerințe specifice de securitate, cum ar fi: specificații pentru modulul criptografic, porturi și interfețe dedicate modulului criptografic, roluri, funcții și autentificări specifice, securitate fizică, mediu operațional coerent, administrarea coerentă a cheilor de criptare, autotestări, asigurarea proiectului, diminuarea altor atacuri – ceea ce înseamnă un management al riscurilor eficient.

Pandemia COVID-19 a accelerat dezvoltarea lumii virtuale și a creat un dezechilibru vizibil între utilizarea tehnologiei și componenta de securitate, care duc, în mod evident, la incidente de securitate predictive, de tip „White Swan”. Un model de securitate care poate fi utilizat cu succes este algoritmul de criptare, care este un model matematic implementat pentru securitatea informațiilor.

Cerințele de asigurare a securității informațiilor trebuie să fie formulate în mod clar, corect și coerent de către fiecare organizație în parte, explicate periodic utilizatorilor finali, prin accentuarea următoarelor aspecte: dezvoltarea aplicațiilor; cunoașterea ciclului de viață a unui sistem informatic; actualizarea cunoștințelor privind instrumente utilizate în securitatea informației; evaluarea și analiza vulnerabilităților.

Criterii comune se regăsesc în standardele echivalente ISO15408, astfel:

- Trusted Computer System Evaluation Criteria, 1983, NSA;
- Canadian Trusted Computer Product Evaluation Criteria, 1993, Communications Security Establishment pentru a furniza criterii de evaluare comune ale produselor IT;
- Information Technology Security Evaluation Criteria (mai 1990), în Franța, Germania, Olanda și Marea Britanie;
- Common Criteria, 31 de membri.

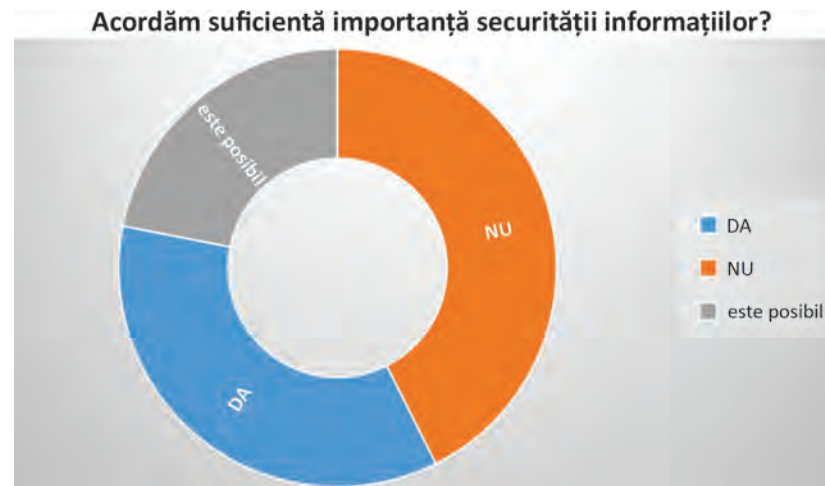
Rămâne totuși întrebarea dacă le vom înlocui cu „Cyber security Act”?

CONCLUZII

Rezultatele acestor cercetări statistice reflectă punctele vulnerabile și modul în care utilizatorii abordează conceptele de securitate, concretizate în acțiuni. Astel, putem conchide că cerințele de asigurare a securității informațiilor trebuie să fie formulate în mod clar, corect și coerent de către fiecare organizație în parte, explicate periodic utilizatorilor finali, prin accentuarea următoarelor aspecte:

- Dezvoltarea aplicațiilor – design arhitectural, specificații funcționale, proiectare, reprezentare implementare, modelare politici de securitate.
- Îndrumare privind regulile de utilizare sigură a aplicațiilor.
- Cunoașterea ciclului de viață a unui sistem informatic: definirea ciclului de viață, domeniul de aplicare a managementului configurației și capabilități, securitate în timpul dezvoltării, securitatea livrării, flux de remediere, instrumente și tehnici.
- Actualizarea cunoștințelor privind instrumente utilizate în securitatea informației: testare funcțională (planuri, proceduri și înregistrări), analiza acoperirii testelor, analiza adâncimii testului, testare independentă.
- Evaluarea și analiza vulnerabilităților.

Cuvintele sunt insuficiente atunci când analizăm *graficul 18*, generat pe baza rezultatelor centralizatoare din chestionarul aplicat pe grupul țintă. Imaginea este relevantă și, totodată, îngrijorătoare. Este evident că educația privind securitatea cibernetică este strict

Graficul 18

necesară și trebuie instrumentată. Utilizatorii finali nu acordă suficientă atenție securității informațiilor, de multe ori mergând pe principiul „mie nu poate să mi se întâmple” sau „organizația în care lucrez mă protejează”. Cercetarea va fi dezvoltată analizând și alte criterii, aplicând chestionarul pe categorii de utilizatori și categorii de vârstă specifice, ținând măsurile pentru minimizarea vulnerabilităților sistemelor informatice militare. Fragmentarea grupului țintă va permite, totodată, identificarea mai precisă a riscurilor în securitatea informațiilor.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Mambet, C. (2012). *Abordarea transdisciplinară a gestiunii și managementului riscurilor și al proceselor decizionale*. Teză de doctorat, https://ciret-transdisciplinarity.org/biblio/biblio_pdf, accesat la 22 octombrie 2022.
2. Radu, A. (2019) „Securitate informatică”. În revista online *asig.ro*, <https://www.1asig.ro/Securitate-informatica-Atacurile-vor-deveni-din-ce-in-ce-mai-sofisticate-in-2020-articol-3,102-62487.htm>, accesat la 17 octombrie 2022.
3. „Codul de bune practici pentru securitatea sistemelor informatice și de comunicații” (2022). București.
4. European Union Agency for Cyber security (ENISA). Publications from the Threat Landscape 2020 Series, <https://www.enisa.europa.eu/publications>, accesat la 22 octombrie 2022.

5. European Union Agency for Law Enforcement Cooperation (EUROPOL). Publications and documents on cybercrime, <https://www.europol.europa.eu/publications-documents>, accesat la 12 octombrie 2022.
6. European Union Agency for Law Enforcement Training (CEPOL). E-Journals on cybercrime, <https://www.cepel.europa.eu/science-research/journals/e-journals>, accesat la 22 octombrie 2022.
7. *Infosfera* (2021). Revistă de studii de securitate și informații pentru apărare, anul XIII, nr. 2.
8. International Journal of Information Security and Cybercrime (IJISC), <https://www.ijisc.com/>, accesat la 22 octombrie 2022.
9. *Metodologia și instrucțiunile de completare a formularelor de raportare a incidentelor majore/Regulament 2/2020 privind măsurile de securitate referitoare la riscurile operaționale și de securitate* (2020). În *Monitorul Oficial*, Partea I, nr. 115 din 14 februarie 2020, <https://lege5.ro/Gratuit/gm3dcmzxhayq/regulamentul-nr-2-2020-privind-masurile-de-securitate-referitoare-la-riscurile-operationale-si-de-securitate-si-cerintele-de-raportare-aferte-serviciilor-de-plat-a?pid=310681889#p-310681889>, accesat la 22 octombrie 2022.
10. National Association for Information Systems Security (ANSSI). Guide for securing computers and networks, <https://cert.ro/vezi/document/ghid-bune-practici-pentru-securizarea-calculatoarelor-personale>, accesat la 22 octombrie 2022.
11. National Cyberint Center within the Romanian Intelligence Service. Best practices guide for cybersecurity, https://www.sri.ro/assets/files/publicatii/ghid_de_securitate_cibernetica.pdf, accesat la 22 octombrie 2022.
12. Romanian Association for Information Security Assurance (RAISA). Considerations on challenges and future directions in cybersecurity, <https://www.raisa.org/documents/CybersecurityRO2019.pdf>, accesat la 12 octombrie 2022.
13. Romanian National Computer Security Incident Response Team (CERT-RO). Cybersecurity guides, <https://cert.ro/doc/ghid>, accesat la 7 octombrie 2022.
14. Checkmarx, <https://www.checkmarx.com/>, accesat la 22 octombrie 2022.
15. FIPS 140-2, <https://csrc.nist.gov/publications/detail/fips/140/3/final>, accesat la 22 octombrie 2022.
16. HCL (IBM) Appscan, <https://www.hcltechsw.com/products/appscan>, accesat la 7 octombrie 2022.
17. ISO 15408, <https://www.iso.org/standard/50341.html>, accesat la 7 octombrie 2022.

18. ISO 19790, <https://www.iso.org/standard/52906.html>, accesat la 7 octombrie 2022.
19. MBSA, Microsoft Baseline Security Analyzer, <https://www.microsoft.com/en-us/security/blog/2012/10/22/microsoft-free-security-tools-microsoft-baseline-security-analyzer/>, accesat la 7 octombrie 2022.
20. NIAP, <https://www.niap-ccevs.org/>, accesat la 7 octombrie 2022.
21. Vulnerability scanners NNESSUS, <https://www.tenable.com/products/nessus>, accesat la 7 octombrie 2022.
22. <https://www.commoncriteriaportal.org/>, accesat la 12 octombrie 2022.

ABORDĂRI CONCEPTUALE, ORGANIZATORICE ȘI RELAȚIONALE PRIVIND OPERAȚIILE MULTI-DOMENIU

Colonel (r.) prof. univ. dr. Gheorghe MINCULETE

Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”, Sibiu

DOI: 10.55535/GMR.2023.1.8

Schimbările și transformările militare din ultimii zece ani au evidențiat creșterea manifestărilor competiționale ale unor actori statali cu pretenții complexe la nivel global, care să contracareze conduita normală, economică și militară a celei mai mari puteri a lumii. În acest sens, specialiștii militari americani au creat conceptul „operații multi-domeniu” („Multi-Domain Operations/MDO) în vederea implementării tuturor cerințelor contracărării acțiunilor competiționale complexe ale adversarilor Statelor Unite ale Americii la nivel global.

Acest studiu oferă o abordare teoretică cu impact aplicativ, specifică sferei operaționale militare, conținând informații și date de referință, relevante într-un flux structural logic, centrate pe elementele conceptuale, organizatorice și relaționale specifice operațiilor multi-domeniu concepute și implementate de către forțele armate ale Statelor Unite ale Americii. Obiectivul studiului este de a evidenția, sub aspect teoretic, cu implicații practice și accent pe modernitate, eficacitatea și eficiența acțională a organizațiilor militare constituite pentru a acționa în vederea implementării conceptului MDO. Acest obiectiv a condus la analiza și interpretarea științifică a unui demers relevant menit să punteze rolul și importanța MDO, precum și a structurilor organizatorice adecvate implementării conceptului în scopul consolidării decizionale și acționale a forțelor joint operaționale în zone/teatre de operații pe teritoriul național sau în spațiul de interes național și/sau al NATO. În plus, această cercetare va spori numărul de surse specializate care pot fi folosite pentru cercetări viitoare în această sferă de interes.

Cuvinte-cheie: bătălia aero-terestră, operații multi-domeniu (MDO), sisteme anti-acces și de interdicție zonală(A2/AD), grup operațional multi-domeniu, susținere specifică MDO.

INTRODUCERE

Semnificația conceptului *operații multi-domeniu* are la bază prevederile doctrinare ale armatei americane specifice „*Bătăliei aero-terestre*” din anii '80 ai secolului trecut, pentru a răspunde amenințărilor armatei roșii sovietice în perimetrul teatrului european, centrate pe mecanismul C2 (comandă și control), în scopul învingerii forțelor adverse prin acțiuni întrunite de manevră specifice ale forțelor integrate în cele două domenii fizice tradiționale, respectiv aer și uscat (Diaz, 2021, pp. 92-94).

Operațiile multi-domeniu reprezintă un concept nou, cu rădăcini în trecut, ce exprimă modalități reale de contracarare sau de înfrângere, sub aspect competițional sau conflictual, a forțelor unui adversar statal, în perspectiva anilor 2025-2050, aflate la niveluri aproape de egalitate cu cele ale SUA în cele cinci domenii esențiale: aerian, terestru, maritim, spațial și cibernetic (Feickert, 2021). În acest cadru conceptual și acțional sunt încorporate modalități reale de lucru în baza inteligenței artificiale (AI), a învățării automate, autonomiei, roboticii, standardelor și arhitecturilor de tip joint, în scopul luării rapide a deciziilor în domeniile de operații amintite (Feickert, 2022, p. 6).

Studiile și analizele din ultimii ani au evidențiat că operațiile militare stabilite a fi desfășurate astăzi nu au o integrare completă în raport cu stratificarea sau sincronizarea lor. Explicația este că structurile de conducere și de execuție cu responsabilități în domeniile spațial și cibernetic există, de regulă, la nivelul strategic (național), în timp ce subsistemele de planificare și acționale specifice operațiilor terestre, aeriene și navale sunt integrate la nivel operativ (joint). În aceste condiții, nu poate fi conștientizată eficient situația adecvată înțelegerii integrate a mecanismului acțional ce cuprinde toate domeniile, rezultând deficiențe aferente C2 și, de aici, lipsa agilității necesare în sincronizarea efectelor (Nettis, 2020).

Solicitările războiului viitorului, centrate cu precădere pe integrarea efectelor, necesită neapărat proiectarea și derularea operațiilor multi-domeniu, având în vedere, în primul rând, cerințele spațiilor

Operațiile multi-domeniu reprezintă un concept nou, cu rădăcini în trecut, ce exprimă modalități reale de contracarare sau de înfrângere, sub aspect competițional sau conflictual, a forțelor unui adversar statal, în perspectiva anilor 2025-2050, aflate la niveluri aproape de egalitate cu cele ale SUA în cele cinci domenii esențiale: aerian, terestru, maritim, spațial și cibernetic.

terestru, maritim și aerian, precum și pe cele ale domeniilor indispensabile noi, respectiv *cibernetice, informaționale și spațiale (cosmic)*. Cu excepția celui din urmă, domeniile noi din structura conceptului *operații multi-domeniu* au fost integrate în armatele statelor membre ale NATO, diferind doar modalitățile de includere funcțională în baza nivelurilor proprii de operaționalizare (Jones, 2020, pp. 1-3).

Potrivit concepției americane de transformare a forțelor operaționale joint, în baza cerințelor rezultate din implementarea conceptului „*Multi-Domain Operations*”, s-a trecut la fundamentarea și implementarea unui proiect denumit „*Project Convergence*”, pentru funcționarea deplină a „*Joint All Domain Command and Control (JADC2)*”. În acest scop, Departamentul american al Apărării a procedat la elaborarea și implementarea unui plan adecvat procurării și conectării senzorilor și sistemelor de arme (necesare structurilor de nivel tactic și operativ din categoriile de forțe – terestre, aeriene, navale, spațiale și de operații speciale) în cadrul unei singure rețele cu caracteristici sporite de rapiditate și eficiență, în măsură să răspundă amenințărilor forțelor concurenților statali (China și Rusia). Pentru realizarea cerințelor MDO de către „*Army Futures Command (AFC)*”, se intenționează ca „*Project Convergence*” să fie realizat și aplicat anual, prin centrarea lui pe cinci piloni esențiali, respectiv *soldați, sisteme de arme, comandă și control, informații și teren („soldiers, weapons systems, command and control, information and terrain”)* (Feickert, 2022, p. 6)¹.

În vederea atingerii scopului studiului nostru științific, ne-am concentrat eforturile pe următoarele direcții de cercetare: *determinarea fundamentelor operațiilor multi-domeniu; identificarea elementelor organizatorice și de sprijin specifice operațiilor multi-domeniu; analiza implicațiilor operațiilor multi-domeniu în cadrul NATO*. Toate acestea au stat la baza creării atât a conținutului științific adecvat al secțiunilor studiului, cât și a conexiunilor dintre acestea.

Pentru obținerea, analiza, evaluarea și interpretarea datelor și informațiilor necesare construirii echilibrate a acestei lucrări, cu un pronunțat caracter de noutate, am utilizat metode și instrumente

¹ Vezi și *Project Convergence 2022*, <https://armyfuturescommand.com/convergence/#pc22>, accesat la 12 septembrie 2022 (cei cinci piloni ai convergenței proiectului sunt: people, information, terrain, weapons, command&control/personal, informații, teren, armament, comandă și control).

de cercetare științifică specifice observației, analizei comparative, evaluării, interpretării, inducției și deducției. Așadar, acestea ne-au ajutat să obținem un studiu cât se poate de actual, care să permită celor interesați înțelegerea MDO și chiar generarea unor idei de realizare a altor cercetări științifice de interes.

OPERAȚIILE MULTI-DOMENIU DETERMINATE DE NOILE PROVOCĂRI ȘI AMENINȚĂRI MILITARE GLOBALE

În Doctrina militară a SUA este evidențiată perspectiva predictibilă anilor 2028-2035 și chiar mai mult, când armata celei mai mari puteri militare a lumii va fi pregătită să se confrunte cu adversari redutabili, care dețin importante capacități de descurajare militară, cu un potențial letal foarte ridicat și care acționează în medii operaționale imprevizibile (U.S. Army, *Army Concept for Maneuver in Multi-Domain Operations*, 2020). Aceasta determină ca soluțiile adecvate răspunsului la amenințările unor mari puteri postindustriale (prin abordări și acțiuni asimetrice) să necesite capacități evaluate, ce stau la baza aplicării, de către armata americană, a procedurii specifice conceptului *operații multi-domeniu* (U.S. Army, *Army Modernization Strategy: Investing in the Future*, 2019, pp. 1-12).

În legătură cu *operațiile multi-domeniu*, deosebit de interesante sunt câteva repere istorice despre conceptul aplicat în trecut de către armata SUA (cu aproximativ 40 de ani în urmă), denumit *Bătălia aero-terestră („AirLand Battle”)*, care a făcut trecerea de la operații limitate (de intensitate redusă), desfășurate de către structuri reduse, de valoare tactică, la operații de amploare (decisive, de intensitate ridicată), ce implică forțe de mărime adecvată. Așadar, semnificativi sunt anii 1982, 1986 și 1993, când conceptul menționat a apărut și a fost aplicat, apoi a fost dezvoltat, iar ulterior a reprezentat suportul doctrinar al acțiunilor de apărare activă a Statelor Unite și a NATO, în cadrul unui potențial conflict armat de anvergură, în baza principiilor războiului elaborate de către Carl von Clausewitz, vizând îndeosebi „*inițiativa, agilitatea și sincronizarea*”. Din practica relevantă rezultă că doctrina „*AirLand Battle*” a fost focusată, în perioadele de aplicabilitate, pe sisteme de luptă evaluate tehnologic, pe acțiunile manevriere rapide și integrate aerian și terestru, în condițiile specifice câmpului de luptă extins (King, 2019).

În Doctrina militară a SUA este evidențiată perspectiva predictibilă anilor 2028-2035 și chiar mai mult, când armata celei mai mari puteri militare a lumii va fi pregătită să se confrunte cu adversari redutabili, care dețin importante capacități de descurajare militară, cu un potențial letal foarte ridicat și care acționează în medii operaționale imprevizibile.

Apariția și introducerea operațională a conceptului operații multi-domeniu („Multi-Domain Operations”) au reprezentat obiectivul anului 2015, necesitatea utilității lui fiind accentuată în 2016, urmând a fi, apoi, implementat în 2017, cu diferențieri semnificative față de conceptele aplicate anterior, respectiv „AirLand Battle” și „Full-Spectrum Operations”.

Apariția și introducerea operațională a conceptului operații multi-domeniu („Multi-Domain Operations”) au reprezentat obiectivul anului 2015, necesitatea utilității lui fiind accentuată în 2016, urmând a fi, apoi, implementat în 2017, cu diferențieri semnificative față de conceptele aplicate anterior, respectiv „AirLand Battle” și „Full-Spectrum Operations” (Ib.). Scopul aplicării (când se impune) cadrului doctrinar și metodologic aferent „Multi-Domain Operations” îl reprezintă contracararea capacităților tot mai avansate ale actorilor adversi, direcționate spre interzicerea/anihilarea și perturbarea forțelor proprii și aliate armatei SUA, inclusiv a libertății și manevrei lor de acțiune la distanțe mari în domeniile aer, uscat, mare, cosmos (spațiu) și cibernetic (White House, 2022, p. 22). Mai mult, termenul reprezintă un concept operațional focusat pe acțiunile adversarilor existenți și potențiali cu capacități evolute de a contesta, descuraja și afecta interesele strategice ale SUA pe mapamond (TRADOC, 2018, pp. 5-48).

În conformitate cu prevederile Strategiei Naționale de Apărare, Statele Unite au menirea de a concura acerb într-un mediu socio-economic și militar global, caracterizat de mai multă complexitate, volatilitate și turbulență, ceea ce le determină să fie pregătite pentru a duce, cu forțele proprii și aliate, operații (multi-domeniu) rapide și simultane în mai multe domenii (amintite) contestate, precum și de a contracara amenințările asupra forțelor americane în mediile electromagnetic, informațional, cognitiv (TRADOC, 2017, pp. 1-3) și de altă natură (figura 1).

Sub aspect conceptual, un domeniu integrat termenului operații multi-domeniu reprezintă un spațiu de importanță critică destinat realizării unor manevre ample prin realizarea accesului, libertății de acțiune și superiorității operaționale, conform cerințelor misiunii primite de forța joint (Reilly, 2018).

Operațiile multi-domeniu implică un mecanism acțional complex, ce integrează o combinație optimă de proiecții și capacități (la nivelurile strategic, operativ întrunit/joint și, într-o măsură mai mică, și tactic), care trebuie să răspundă deciziilor de a stabili soluții fezabile și rapide la amenințările și acțiunile ce afectează securitatea SUA, în urma derulării rapide a proceselor decizionale de valorificare a situațiilor operaționale dependente de factorii timp și distanță (Army Multi-Domain Transformation Ready to Win in Competition and Conflict, 2021, pp. 5-6).

În acest scop, operațiile multi-domeniu au la bază strategii și tactici noi, determinate de transformările tehnologice și digitale, cu reconfigurări adecvate ale schemelor de manevră ale forțelor joint implicate, dar și ale planurilor și ordinilor de acțiune asociate (Nettis, 2020).

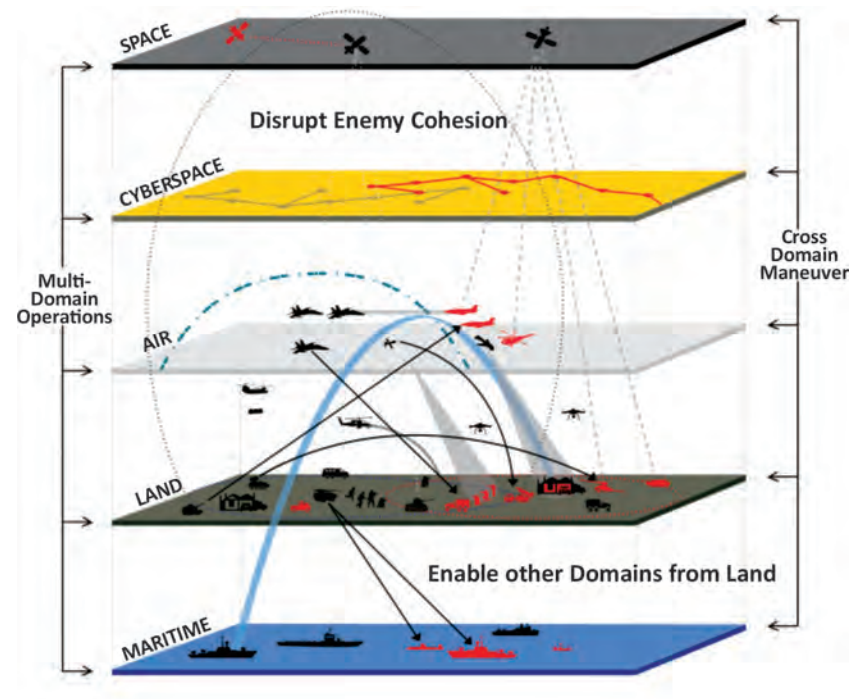

Figura 1: Vedere de ansamblu asupra operației multi-domeniu (America's Army: Ready Now, Investing in the Future, 2021, p. 6)

Din punctul nostru de vedere, sub aspect holistic, eficacitatea și eficiența MDO sunt date de efectul relațional, integrativ și complementar al capacităților specifice celor cinci domenii, astfel:

$$E_{MDO} = f_H (C_{OT} + C_{OA} + C_{ON} + C_{OC} + C_{OS}),$$

unde:

E_{MDO} = eficiența și eficacitatea MDO;

f_H = funcția holistică dată de relaționarea și integrarea domeniilor;

C_{OT} = capacități pentru operații terestre;

C_{OA} = capacități pentru operații aeriene;

C_{ON} = capacități pentru operații navale;

C_{oc} = capacități pentru operații cibernetice;
 C_{os} = capacități pentru operații cosmice.

Pentru relevarea celor arătate în *figura 2*, prezentăm sintetic conjugarea componentelor (domeniilor) MDO, pentru obținerea *efectului holistic* necesar de către forța joint/multi-domeniu.

În vederea funcționării eficiente și integrării adecvate în procesele acționale de tip joint, structurile (de conducere și de execuție) care desfășoară *operații multi-domeniu* au la dispoziție cele mai avansate tehnologii pentru realizarea performantă și rezilientă a C2. În acest scop, este deosebit de relevant *Memorandumul de înțelegere* încheiat între Forțele Terestre (US Army) și Forțele lor Aeriene (Air Force), denumit „*Combined Joint All-Domain C2 (CJADC2)*” (Gwon, 2021). În acest cadru relațional s-a convenit ca procesele de conducere specifice MDO să aibă la bază sistemul „*C4ISR*”, sub denumirea de „*multi-domeniu de comandă și control sau MDC2*”, și „*doctrina aliată pentru operații joint în toate domeniile*” („*joint all-domain operations*”, JADO) (Diaz, 2021, pp. 92-94).

În vederea funcționării eficiente și integrării adecvate în procesele acționale de tip joint, structurile (de conducere și de execuție) care desfășoară operații multi-domeniu au la dispoziție cele mai avansate tehnologii pentru realizarea performantă și rezilientă a C2. În acest scop, este deosebit de relevant *Memorandumul de înțelegere* încheiat între Forțele Terestre (US Army) și Forțele lor Aeriene (Air Force), denumit „*Combined Joint All-Domain C2 (CJADC2)*”.

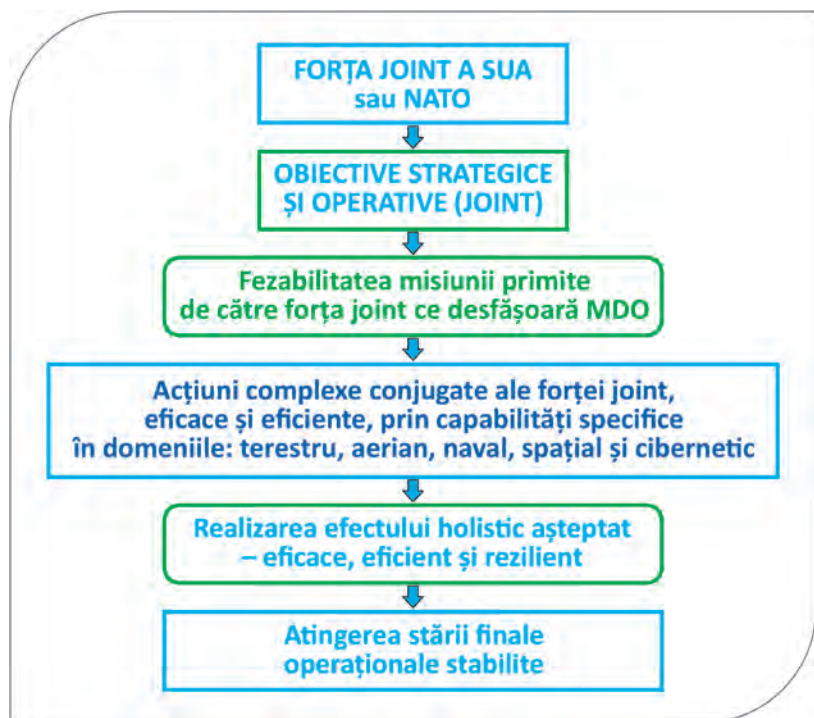

Figura 2: O viziune asupra efectului holistic al MDO

Acțiunile specifice *operațiilor multi-domeniu* diferă semnificativ de cele derulate cândva potrivit conceptului *Bătălia aero-terestră*. Acestea vizează, în principal, organizarea, pregătirea, acordarea sprijinului logistic adecvat, sincronizarea și proiectarea forței întrunite. În acest cadru, realizarea sincronizării planificării și derulării acțiunilor militare în mai multe domenii este dependentă de cerințele deplasării structurilor forței joint (inclusiv multi-domeniu), pe distanțe lungi, coroborate cu necesitatea executării rapide a manevrei în zonele (teatrele) de operații extinse, potrivit tipului de conflict și configurației dispozitivului de luptă adoptat (King, 2019).

Realizarea obiectivelor specifice *operațiilor multi-domeniu* implică structuri și echipamente CFC („*Configured for Combat*”) destinate pregătirii și dislocării rapide a forței în teatrul de operații prin aplicarea principiilor de reziliență și management al riscului. Pentru îndeplinirea misiunilor, acestea se vor deplasa rapid în zonele de constituire a dispozitivelor tactice, efectuând verificări înainte de luptă, astfel încât să poată acționa imediat la ordinul comandantului forței joint (Ib.).

ABORDĂRI ORGANIZATORICE ȘI DE SUSȚINERE SPECIFICE OPERAȚIILOR MULTI-DOMENIU

Elemente organizatorice

Conceptul MDO are menirea de a conjuga eforturile complexe și decisive ale armatei (forțele terestre) și forțelor joint ale SUA în scopul diminuării manifestării adversarilor, astfel încât aceștia să fie depășiți prin planificări (ciclice), procese decizionale rapide și derulări de acțiuni adecvate de natură cognitivă, fizică și virtuală în scopul descurajării, contracarării și încetării operațiunilor sau operațiilor de natură violentă și înfrângerii categorice a forțelor inamice în condițiile imposibilității evitării unui conflict armat. Implicațiile MDO vizează toate aspectele specifice politicului, economicului, doctrinelor și conducerii militare strategice, operative și tactice. În acest scop, liderii militari și forțele conduse necesită pregătire, experiență operațională, echipamente, sisteme moderne de luptă și logistică operațională adecvate pentru îndeplinirea misiunilor primite prin executarea oportună, simultană, secvențială și integrată a operațiilor specifice tuturor domeniilor operaționale (Holshek, 2020).

Potrivit prevederilor doctrinare și aserțiunilor experților militari nord-americani, pentru implementarea MDO sunt implicate categoriile

Realizarea obiectivelor specifice operațiilor multi-domeniu implică structuri și echipamente CFC destinate pregătirii și dislocării rapide a forței în teatrul de operații prin aplicarea principiilor de reziliență și management al riscului. Pentru îndeplinirea misiunilor, acestea se vor deplasa rapid în zonele de constituire a dispozitivelor tactice, efectuând verificări înainte de luptă, astfel încât să poată acționa imediat la ordinul comandantului forței joint.

Scopul, obiectivele și strategia MDO, precum și modul de implementare a acesteia au la bază evoluțiile tehnologice rapide, coroborate cu natura amenințărilor militare, diferențiate potrivit specificului arealului celor două teatre de operații posibile cu comandamente și pachete de forțe stabilite atât pentru Europa (The United States European Command/EUCOM), cât și pentru spațiul Indo-Pacific (United States Indo-Pacific Command/USINDOPACOM).

de forțe armate și organismele (structurile) joint ale SUA. De pildă, pentru dezactivarea sistemelor adverse anti-acces/de interdicție zonală A2/AD (anti-access/area denial)², structurile operaționale ale armatei SUA (forțe și formațiuni multi-domeniu) acționează (potrivit principiului libertății de manevră) în vederea atingerii acelor obiective strategice, ceea ce le va permite să continue, mai favorabil, procesul competițional (figurile 3 și 4).

Așadar, structurile multi-domeniu constituite dispun de un potențial adecvat, relevat de acele capacități, agilitatea și reziliența necesare operării multi-domeniu la distanțe strategice împotriva forțelor și mijloacelor unui adversar considerat aproximativ egal. Aceasta necesită realizarea obiectivelor de convergență ce implică acțiuni rapide de integrare imediată și continuă a tuturor capacităților specifice domeniilor stabilite, în condițiile asigurării unui spectru electromagnetic și a unui mediu informațional facilite optimizării efectelor acționale de superioritate asupra manifestărilor reale și potențiale ale inamicului. În acest scop, vor fi concretizate opțiunile/acțiunile sinergice și complementare inter-domenii (având în vedere formele multiple de operație) de către comanda armatei și/sau forței multi-domeniu în condiții de coerență, disciplină, colaborare etc., conform cerințelor stabilite pentru atingerea parametrilor optimali ai stării finale (Savin, 2022).

Scopul, obiectivele și strategia MDO, precum și modul de implementare a acesteia au la bază evoluțiile tehnologice rapide, coroborate cu natura amenințărilor militare, diferențiate potrivit specificului arealului celor două teatre de operații posibile cu comandamente și pachete de forțe stabilite atât pentru Europa (The United States European Command/EUCOM), cât și pentru spațiul Indo-Pacific (United States Indo-Pacific Command/USINDOPACOM) (Freedberg, 2020).

În scopul îndeplinirii misiunilor adecvate cerințelor unei forțe joint, care acționează într-unul din cele două teatre de operații amintite, un contingent de tipul Multi-Domain Task Force [MDTF – structură de mărimea unei brigăzi, ce poate acționa la mii de mile (*Army Discloses Hypersonic LRHW Range of 1,725 Miles; Watch out China*, 2021),

² Reprezintă dispozitivul sau strategia defensivă utilizată în vederea împiedicării, încetinerii, restricționării sau punerii în pericol a forțelor unui adversar care acționează pentru ocuparea sau traversarea unei zone în spațiul terestru, maritim sau aerian de interes.

în mai multe faze ale unui conflict major] trebuie să fie organizat, dotat și încadrat variabil (conform situației și concepției operaționale), perfect integrabil, deservit funcțional și continuu de structuri specializate în protecția și acțiunea specifice domeniilor intelligence, informațional, cibernetic, război electronic și în cosmos ori spațiu (12 CEWS), precum și de capacități de lovire (letale și nonletale) cu rază lungă de acțiune, în conjuncție cu platforme multifuncționale (*America's Army: Ready Now, Investing in the Future*, 2021) (figura 3).

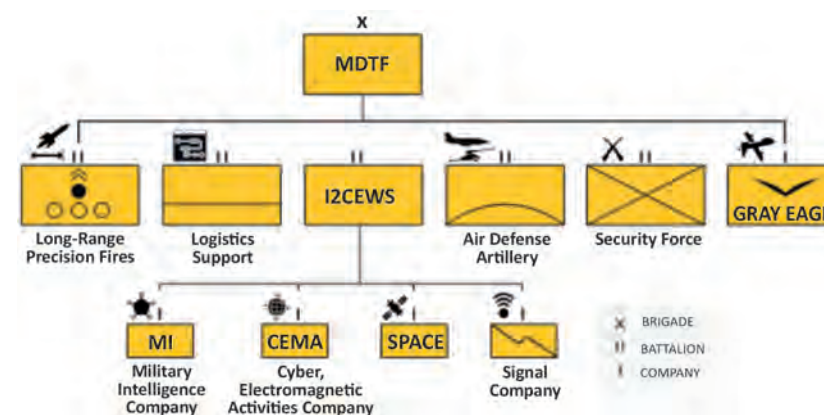

Figura 3: Grup operațional multi-domeniu (MDTF) (o variantă)
(*America's Army: Ready Now, Investing in the Future*, 2021, p. 6;
FM 1-02.2 Military Symbols, 2020)

Legendă:

- MDTF/BDE = Multi-Domain Task Force/BDE/Grup Operațional Multi-Domeniu de nivel brigadă;
- Long-Range Precision Fires Battalion = Batalion pentru lovituri de precizie cu rază lungă de acțiune;
- 12 CEWS = Intelligence, Information, Cyber, Electronic Warfare, and Space Battalion/Batalion pentru acțiuni de intelligence, informații, cibernetice, război electronic și spațiale (12 CEWS);
- Air Defense Artillery Battalion = Batalion de artilerie pentru apărare antiaeriană;
- Security Force Battalion = Forța de securitate de nivel batalion;
- „Gray Eagle” Unmanned Aircraft Structure = Structura de aeronave fără pilot „Vulturul cenușiu”;
- MI = Military Intelligence Company/Compania de informații militare;

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

- CEMA = Cyber Electromagnetic Activities Company/Compania pentru activități cyber electromagnetice;
- Space Company = Compania pentru acțiuni spațiale;
- Signal Company = Compania pentru comunicații și informatică.

Potrivit opțiunilor operaționale strategice și operative planificate, în anul 2017 a fost constituit experimental primul MDTF integrat forței joint, cu sediul în Lewis-McChord, Washington. Acesta a primit misiunea să participe acțional în cadrul mai multor experimente și exerciții pentru testarea funcțională a capacităților specifice, precum și pentru dezvoltarea potențialului și cerințelor adecvate proiectării forței joint. În conformitate cu scopul stabilit pentru înființarea MDTF și acțiunea lui complexă în cadrul forței joint, potrivit celor stabilite, acesta trebuie să permită, în esență: *asigurarea menținerii și câștigării inițiativei față de adversarii SUA și sprijinirea tranziției rapide la starea corespunzătoare crizei sau conflictului; oferirea posibilităților decizionale și acționale (flexibile și eficiente) de răspuns, în timpul unei crize, pentru comandantul forței joint, în vederea descurajării forțelor adverse și modelarea mediului operațional (pentru obținerea succesului de către forțele proprii); neutralizarea sistemelor și rețelelor A2/AD ale adversarului, în timpul apariției și derulării unui conflict, astfel încât să fie asigurată libertatea de acțiune a structurilor forței joint* (Feickert, 2021).

Până la luarea/reluarea contactului cu structurile adiacente și de sprijin, structurile de forțe multi-domeniu se autosusțin și se protejează prin capacitățile organice proprii. Așadar, câteva capacități la dispoziția acestora ar fi: *existența facilităților electromagnetice suficiente, a canalelor redundante necesare asigurării comunicațiilor augmentate și reziliente împotriva acțiunilor de interferență adverse; nevoi reduse de acordare a sprijinului logistic; posibilități ridicate de realizare a asistenței medicale; existența rețelelor multiple de susținere; capacități robuste de susținere a manevrelor și a funcționalităților de operare multi-domeniu* (TRADOC, 2018, pp. 19-20).

În cursul lunii aprilie 2021, armata SUA a relevat funcționalitatea unui „EUCOM’s Multi-domain task force”, precum și a unui „Theater Fires Command” (destinat controlului și coordonării structurii amintite prin acțiuni de sprijin cu foc), care au fost desfășurate în zona Wiesbaden din Germania (*Reorganization plan of United States Army, 2022*). Totodată, după analiza valorii funcționale constatate pe timpul

exercițiilor complexe, în vederea dării răspunsului acțional adecvat imediat unui adversar redutabil, USINDOPACOM a solicitat două MDTF-uri, astfel că acestea i-au fost puse la dispoziție pe timpul verii anului 2021 (primul) și în perioada toamnei anului 2022 (cel de-al doilea) (*America’s Army: Ready Now, Investing in the Future, 2021, p. 6*). Mai mult, armata SUA a alocat forțelor joint ale SUA din ariile de interes strategic „1 MDTF pentru Arctica și 1 MDTF pentru răspuns global” (*figura 4*), adaptate (fiecare) cerințelor operaționale (*Reorganization plan of United States Army, 2022*).

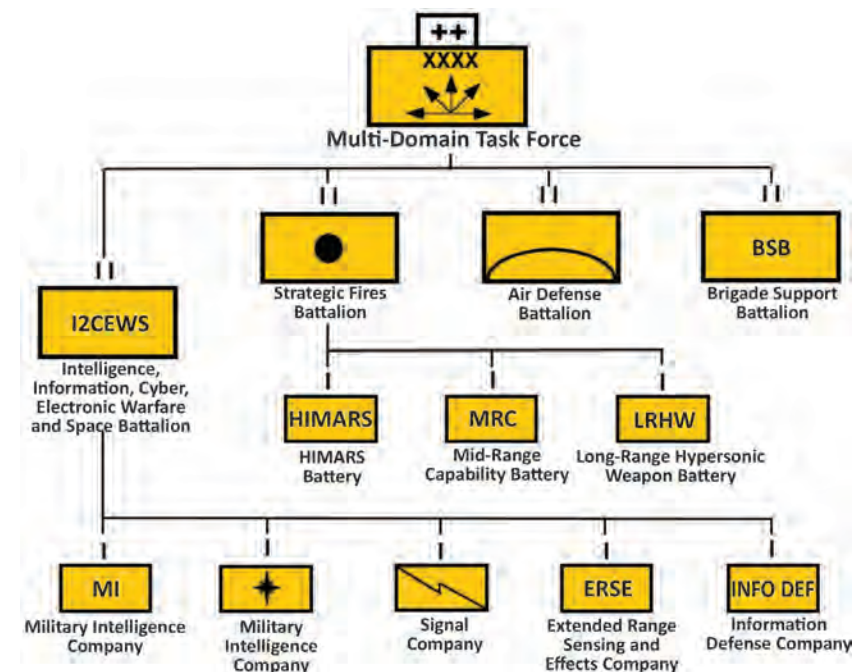

Figura 4: Un model generic de organizare a MDTF pentru teatrul de operații joint (US Army, 2021, *Army Multi-Domain Transformation Ready to Win in Competition and Conflict*, p.12; FM 1-02.2 *Military Symbols*, 2020)

Legendă:

- Multi-Domain Task Force/Div. = Grup Operațional Multi-Domeniu de nivel divizie;
- Intelligence, Information, Cyber, Electronic Warfare, and Space Battalion (12 CEWS) = Batalion pentru acțiuni de intelligence, informații, cibernetice, război electronic și spațiale;
- Strategic Fires Battalion = Batalion pentru lovituri strategice;
- Air Defense Battalion = Batalion de apărare antiaeriană;

Potrivit opțiunilor operaționale strategice și operative planificate, în anul 2017 a fost constituit experimental primul MDTF integrat forței joint, cu sediul în Lewis-McChord, Washington. Acesta a primit misiunea să participe acțional în cadrul mai multor experimente și exerciții pentru testarea funcțională a capacităților specifice, precum și pentru dezvoltarea potențialului și cerințelor adecvate proiectării forței joint.

Având în vedere rolul MDTF-urilor pentru modernizare operațională, este evident că acestea sunt foarte importante pentru forța joint atât prin manevre, cât și prin precizia sincronizării acțiunilor și efectelor în urma execuției loviturilor de precizie la distanțe deosebit de mari, pentru neutralizarea (sau diminuarea efectelor) rețelelor A2/AD ale forțelor adverse, în toate domeniile.

- BSB = Brigade Support Battalion/Batalion de sprijin brigadă;
- HIMARS Battery = Baterie HIMARS;
- MRC = Mid-Range Capabiliy Battery/Baterie cu capabilitate medie;
- LRHW = Long-Range Hypersonic Weapon Battery/Baterie de arme hipersonice cu rază lungă de acțiune;
- MI = Military Intelligence Company/Companie de informații militare;
- Signal Company = Companie de comunicații și informatică;
- ERSE = Extended Range Sensing and Effects Company/Companie de efecte și detecție cu rază extinsă;
- INFO DEF = Information Defense Company/Companie de protecție informațională.

Având în vedere rolul MDTF-urilor pentru modernizare operațională, este evident că acestea sunt foarte importante pentru forța joint atât prin manevre, cât și prin precizia sincronizării acțiunilor și efectelor în urma execuției loviturilor de precizie la distanțe deosebit de mari, pentru neutralizarea (sau diminuarea efectelor) rețelelor A2/AD ale forțelor adverse, în toate domeniile. În acest sens, MDTF-urile sunt și vor fi dimensionate și adaptate (la nivelurile operativ și strategic), astfel încât să permită comandanților forțelor joint (sprijiniți) posibilități sporite de planificare, integrare, acțiune, control, monitorizare și evaluare a eficacității capabilităților (joint) împotriva sistemelor (rețelelor) A2/AD (*Army Multi-Domain Transformation Ready to Win in Competition and Conflict*, 2021).

În conformitate cu entitățile operaționale evidențiate în figurile 3 și 4, funcționalitatea benefică a MDTF-urilor este dată de funcțiile comune, respectiv: *efecte, foc, protecție și susținere („effects, fires, protection and sustainment“)*. Sub aspect organizatoric, deși MDTF-urile prezintă elemente de asemănare, fiecare dintre acestea cuprinde în organică acele structuri organizaționale specifice, adecvate maximizării valorii lor, pentru zona de operații în care acestea vor acționa, potrivit deciziilor comandantului forței joint (McEnany, 2022). Din punctul nostru de vedere, rezultă că MDTF-urile vor fi relaționate funcțional, în procesul integrativ acțional, cu celelalte structuri ale forței joint în vederea atingerii pozițiilor avantajoase, comparativ cu cele ale adversarului, atribuite stării finale operaționale la nivel zonă de operații sau teatru.

Particularități în susținerea forței joint și a MDTF-urilor din organică

Pentru atingerea obiectivelor acționale determinate de cerințele operațiilor multi-domeniu s-au derulat și continuă eforturile conjugate de extindere a razei operaționale, a rezilienței și libertății de acțiune pentru forțele întrunite americane. Aceasta necesită resurse și eforturi deosebit de importante ce vizează, în principal: *realizarea bazelor militare moderne pentru susținerea teatrelor de operații, în vederea asigurării permanente a proiecției puterii necesare și pentru a răspunde decisiv în situații de criză sau de conflict; dezvoltarea arhitecturii de teatru reziliente cu facilități suplimentare (precum: C2; infrastructura adecvată de rețea); stocuri prepoziționate ale armatei („Army Prepositioned Stocks/APS“); locații secrete (cache-uri) adecvate proiecției și susținerii rapide a puterii de luptă, găzduite și de partenerii și/sau aliații participanți cu capabilități la forța joint stabilită (U.S. Army, *Army Multi-Domain Transformation Ready to Win in Competition and Conflict*, 2021, pp. 17-22).*

Pentru asigurarea puterii de luptă adecvate angajării militare în operații complexe, este necesară implementarea componentelor indispensabile proiecției forței, respectiv derularea acțiunilor specifice mobilizării, proiecției efective și susținerii operațiilor. Așadar, proiecția rapidă a forței stabilite a fi angajată în operații multi-domeniu este dependentă nemijlocit de capabilitățile și facilitățile reziliente (ale armatei) puse în mod oportun la dispoziție, respectiv: platforme de proiecție a puterii („*Power Projection Platforms/PPPs*“); instalații de generare a forței de mobilizare („*Mobilization Force Generation Installations/MFGIs*“); terminale maritime militare („*Military Ocean Terminals/MOTs*“); stocuri prepoziționate („*Army Prepositioned Stocks/APS*“); facilități comerciale de sprijin („*Supporting Commercial Facilities*“), incluzând sursele de energie și capacitățile reziliente ale porturilor strategice de îmbarcare/ambarcare (Ib). În conformitate cu cele relevate de către experții militari, forța întrunită multi-domeniu va proceda la consolidarea avantajelor puterii de autosusținere în timpul îndeplinirii misiunilor în baza constituirii și utilizării de noi structuri, formațiuni și capabilități ce cuprind resurse umane (conducători, șefi și soldați performanți), surse și materiale adecvate, precum și avantaje poziționale, comparativ cu potențialul adversarilor acționali (Ib., p. 19) (figura 5).

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Pentru asigurarea puterii de luptă adecvate angajării militare în operații complexe, este necesară implementarea componentelor indispensabile proiecției forței, respectiv derularea acțiunilor specifice mobilizării, proiecției efective și susținerii operațiilor.

În conformitate cu direcțiile stabilite pentru proiectarea, implementarea și dezvoltarea forțelor multi-domeniu, la nivelul organismelor cu responsabilități în această sferă din SUA și din NATO sunt stabilite competențe și responsabilități pentru acordarea sprijinului logistic necesar funcționării conjugate și performante a noilor tehnologii și a sistemelor complexe multifuncționale, în vederea realizării efectului holistic așteptat al MDO în cadrul operațiilor întrunite planificate și executate de către forțele Alianței.

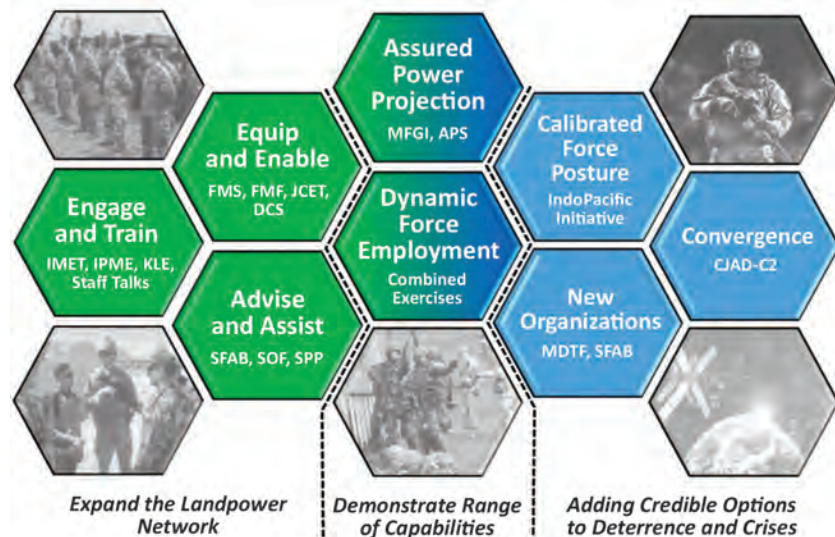

Figura 5: Elemente de avantaj pozițional dobândit în operații multi-domeniu (lb.)

Legendă:

- Engage and Train = Angajare și antrenare;
- Equip and Enable = Echipare și activare;
- Advise and Assist = Consiliere și asistență;
- Assured Power Projection = Proiecția de putere sigură;
- Dinamic Force Employment = Angajarea forței dinamice;
- Calibrated Force Posture = Poziția de forță calibrată;
- New Organizations = Organizații noi;
- Convergence CJAD-C2 = Combined Joint All Domain Command and Control/ Convergența comandă-control în toate domeniile joint;
- Expand the Landpower Network = Extinderea rețelei puterii terestre;
- Demonstrate Range of Capabilities = Demonstrarea importanței gamei de capabilități;
- Adding Credible Options to Deterrence and Crisis = Adăugarea de opțiuni credibile pentru descurajare și pentru criză.

În conformitate cu direcțiile stabilite pentru proiectarea, implementarea și dezvoltarea forțelor multi-domeniu, la nivelul organismelor cu responsabilități în această sferă din SUA și din NATO sunt stabilite competențe și responsabilități pentru acordarea sprijinului logistic necesar funcționării conjugate și performante a noilor tehnologii

și a sistemelor complexe multifuncționale, în vederea realizării efectului holistic așteptat al MDO în cadrul operațiilor întrunite planificate și executate de către forțele Alianței (McCoy, 2021, pp. 22-27).

ELEMENTE ALE OPERAȚIILOR MULTI-DOMENIU ÎN CADRUL NATO

În anul 2022 (februarie-martie), Comitetul Militar al NATO (prin structurile din organică) a derulat dezbateri cu specialiști și experți din armatele statelor membre ale Alianței în vederea realizării uniformizării conceptuale privind operațiile multi-domeniu în cadrul procesului adecvat de integrare și coroborare funcțională cu instrumentele de natură diplomatică, informațională și economică, pentru augmentarea mecanismului acțional de putere al Alianței, în perspectivă. Totodată, având în vedere și evoluția conflictului din Ucraina, au fost stabilite mai multe direcții de acțiune spre o convergență adecvată a pregătirii mentale și cognitive cu derularea exercițiilor practice în sfera operațiilor multi-domeniu, ce urmează a fi desfășurate în mod eșalonat de către forțele Alianței Nord-Atlantice (*Multi-Domains Operations Conference – What We Are Learning*, 2022).

Privind constituirea și integrarea organismelor specifice MDO în forțele NATO, aceasta implică (pentru națiunile membre) o serie de acțiuni comune ce vizează, în principal: *revizuirea resurselor aferente fiecărui sistem național de apărare în vederea identificării, procurării și optimizării capabilităților necesare înființării structurilor adecvate MDO (pe eșaloane, potrivit noilor cerințe operaționale) și integrarea lor în planificarea și execuția viitoarelor exerciții joint militare; pregătirea adecvată a conducerii și execuției operațiilor specifice MDTF, luându-se în considerare importanța disciplinei MDO, ce trebuie predată la cursurile destinate perfecționării pregătirii personalului militar în interiorul sau exteriorul statului membru al NATO, potrivit formulelor colaborative ale Alianței); integrarea și utilizarea senzorilor instalați pe sisteme tehnice și de armament în vederea luării deciziilor, controlului și monitorizării executării loviturilor de precizie (potrivit modelului armatei SUA); actualizarea continuă a cataloagelor de capabilități naționale având în vedere specificul forței armate a fiecărei țări membre a NATO, precum și a cerințelor de performanță, adecvate noilor echipamente și sisteme de armament ce urmează a fi achiziționate și utilizate; extinderea actualizărilor doctrinare, conștientizării importanței, eficienței MDO*

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

În anul 2022 (februarie-martie), Comitetul Militar al NATO (prin structurile din organică) a derulat dezbateri cu specialiști și experți din armatele statelor membre ale Alianței în vederea realizării uniformizării conceptuale privind operațiile multi-domeniu în cadrul procesului adecvat de integrare și coroborare funcțională cu instrumentele de natură diplomatică, informațională și economică, pentru augmentarea mecanismului acțional de putere al Alianței, în perspectivă.

Actualmente, atât în Regatul Unit, cât și în Germania, responsabilii din sfera apărării se concentrează pe identificarea, testarea, experimentarea, dezvoltarea și implementarea performantă a capacităților moderne specifice MDO. În acest cadru specific cercetării complexe, se au în vedere achiziția sistemelor evoluate de armament și echipamente de luptă cu funcțiuni digitale, automatizate și robotice extinse, coroborate funcțional cu capacități moderne IT, senzori, inteligență artificială ș.a.

și instruirii extinse și continue a personalului destinat acestor operații complexe; implicarea reprezentanților industriei naționale de apărare (din statele membre ale Alianței), a oamenilor de știință și a oamenilor de afaceri în acțiuni specifice acestui proces de transformare, aferent implementării MDO, în vederea obținerii succesului în viitor de către forțele armate prin fundamentarea, luarea și dezvoltarea anumitor decizii (naționale) de înaltă valoare acțională și operațională (Palavenis, 2022).

Actualmente, atât în Regatul Unit, cât și în Germania, responsabilii din sfera apărării se concentrează pe identificarea, testarea, experimentarea, dezvoltarea și implementarea performantă a capacităților moderne specifice MDO. În acest cadru specific cercetării complexe în domeniul tehnologic operațional militar, ca urmare a desfășurării conflictului din Ucraina, cu implicații multiple în realizarea noilor inovații ce vor fi aplicate pentru operaționalizarea MDO, se au în vedere (în continuare) achiziția sistemelor evoluate de armament și echipamente de luptă cu funcțiuni digitale, automatizate și robotice extinse, coroborate funcțional cu capacități moderne IT, senzori, inteligență artificială ș.a. (TRADOC, 2017, pp. 5-17).

Amenințările tot mai frecvente asupra spațiului european al NATO au determinat autoritățile germane și olandeze (sub coordonarea Alianței) să reorganizeze și să modernizeze corpul germano-olandez (GE/NL, înființat în anul 1995) în spiritul cerințelor determinate de implementarea MDO (coroborat cu capacitățile MDO dislocate de către armata SUA în Germania, stat membru al Alianței), pentru a conduce și executa operații extinse împotriva forțelor (echivalente sau inferioare) ale unui potențial adversar (figura 6). Scopul acestei transformări a avut la bază obiectivele esențiale ale Alianței de a descuraja și de a apăra zona euroatlantică, în conformitate cu prevederile Articolului 5, în situația apariției unui conflict de anvergură. Totodată, potrivit opțiunilor organismelor abilitate ale NATO, Corpul (GE/NL) va trebui să îndeplinească toate condițiile, astfel încât să poată fi angajat efectiv, din 2023, ca un corp operațional (de luptă) și, totodată, componentă terestră a Forței de Răspuns a NATO (NRF) (Marlow, Blythe, 2022, p. 2).

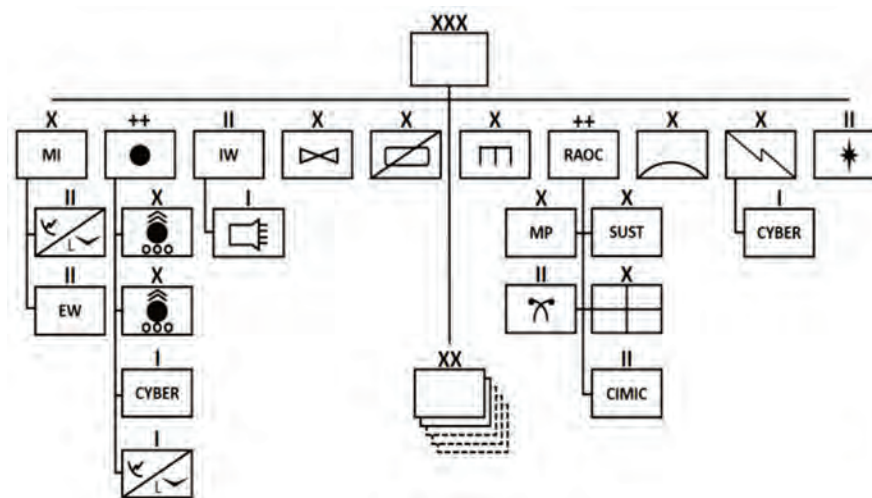

Figura 6: Schema structurii Corpului 1 (GE/NL)
(Marlow, Blythe, 2022, p. 3; Palavenis, 2022; APP-6, 2017. NATO Joint Military Symbolology)

Note:

- a) „În mod ideal, un corp NATO capabil să desfășoare operații multi-domeniu în zona euroatlantică include următoarele:
- 2 până la 5 divizii
  - 1 brigadă de informații militare
  - 1 batalion de informații, supraveghere și recunoaștere (ISR), echipat cu sisteme de aeronave fără pilot (UAS) și senzori de sol nesupravegheați (UGS)
  - 1 batalion de război electronic
  - 1 comandament de artilerie al corpului
  - 2 brigăzi de artilerie cu rază lungă de acțiune
  - 1 companie cibernetică
  - 1 baterie ISR/achiziție a țintei, echipată cu UAS și UGS
  - 1 brigadă de aviație
  - 1 brigadă blindată de recunoaștere și supraveghere
  - 1 batalion de război informațional
  - 1 companie PSYOPS
  - 1 brigadă de geniu (inclusiv capacitate de apărare CBRN)
  - 1 brigadă de apărare antiaeriană
  - 1 brigadă de comunicații și informatică, având o organizare specifică apărării cibernetice
  - 1 comandament pentru operații (zonă) spate
  - 1 brigadă de susținere

- 1 brigadă medicală
- 1 brigadă de poliție militară
- 1 batalion de apărare CBRN
- 1 batalion CIMIC cu o echipă de legătură politică
- 1 batalion spațial (include companii de mare altitudine pentru misiuni ISR sau platforme de semnalizare)
- alte forțe pot fi alocate și integrate sub control operațional pentru a oferi corpului capacități suplimentare”.

Schema prevede, de asemenea, 1 ASOG (Air Support Operations Group).

- b)** „Această structură este detaliată în documentul cu organigrama Corpului 1 (GE/NL), ca și Corp de Luptă (7 aprilie 2021), și a fost validată prin seria de exerciții și studii Quick Rider, realizată de către acesta”.

În condițiile atingerii obiectivelor operaționale bazate pe performanță, experții militari sunt de părere că, în acest scop, trebuie realizate dezideratele de standardizare și, implicit, de interoperabilitate specifice MDO în cadrul NATO (Palavenis, 2022). Potrivit aprecierii noastre, aceasta necesită ca, în procesul implementării conceptului MDO în cadrul Alianței, să fie evidente acțiunile de coeziune, angajament, investiții în modernizare prin achiziții de sisteme tehnologice evaluate și compatibile, pregătirea adecvată a resursei umane angajate, eficiență și convergență în adaptarea continuă la provocările și amenințările militare viitoare.

Alături de alte armate ale statelor membre ale NATO, și Armata Română are deja stabilite direcții prioritare și alocate resurse adecvate, necesare dezvoltării în viitor pentru realizarea modernizării operaționale continue, în domeniile de acțiune ale forței joint (terestru, aerian, maritim și cibernetic), potrivit cerințelor câmpului de luptă evoluat (atât sub aspectul echipamentelor înalt tehnologizate, cât și al nivelului pregătirii structurilor combatante din toate categoriile de forțe armate), având în vedere cerințele MDO.

CONCLUZII

Rolul și importanța MDO sunt date tocmai de potențialul oferit comandanților de a planifica și a implementa opțiuni multiple de executare rapidă a tuturor operațiilor (specifice domeniilor) în scopul descurajării și/sau obținerii succesului în urma derulării unui conflict

cu un potențial adversar, ca urmare a facilităților adecvate la dispoziție, pentru valorificarea imediată a capacităților terestre, aeriene, navale, cibernetice și cosmice (spațiale).

În condițiile războiului modern, succesul implementării obiectivelor specifice MDO este dependent de un ansamblu de factori care țin de: inovații și evoluții tehnologice rapide; resursă umană foarte bine pregătită de a acționa eficient, conform noilor cerințe; capacitatea comandanților și planificatorilor de a decide și proiecta operații dinamice, susținute și victorioase; structuri logistice eficiente și reziliente, capabile să pună în mod oportun la dispoziția organizațiilor combatante resursele și serviciile necesare susținerii și regenerării efortului operațional.

Pentru atingerea succesului necesar, organizațiile menite să concretizeze cerințele MDO vor angaja în acțiuni dinamice, eficiente, eficiente și sinergice capacitățile specifice fiecărui domeniu operațional (terestru, maritim, aerian, cibernetic și spațial), concomitent cu exploatarea vulnerabilităților forțelor adverse.

Structurile specializate în planificarea și ducerea acțiunilor specifice MDO dispun (și vor dispune), așadar, de acele facilități care amplifică puterea terestră, ceea ce creează, evident, avantaje asimetrice pentru componentele forței întrunite proprii prin comunicații, manevre rapide și protejate, potențial sporit de a lovi de la mare distanță etc. În acest cadru, reziliența forțelor destinate MDO va fi asigurată de combinarea mobilității, acoperirii și ascunderii forțelor proprii, precum și de inducerea în eroare a structurilor luptătoare ale adversarului. Toate acestea vor determina condiții de creștere a flexibilității și agilității atât în planificarea, cât și în pregătirea și ducerea operațiilor joint, tocmai datorită facilităților oferite de structurile specializate în concretizarea cerințelor MDO.

Având în vedere inițierea, derularea și evoluția în timp a conflictului din Ucraina, se remarcă atât necesitatea structurilor de operare multi-domeniu, cât și eficiența utilizării unor mijloace de profil (echipamente și sisteme de armament performante) primite ca donații din partea unor state occidentale, dezvoltate economic și militar. Aceasta explică și mai mult sensul evoluției implementării, în continuare, a conceptului MDO în cadrul forțelor joint ale SUA și, implicit, ale NATO.

În condițiile războiului modern, succesul implementării obiectivelor specifice MDO este dependent de un ansamblu de factori care țin de: inovații și evoluții tehnologice rapide; resursă umană foarte bine pregătită de a acționa eficient, conform noilor cerințe; capacitatea comandanților și planificatorilor de a decide și proiecta operații dinamice, susținute și victorioase; structuri logistice eficiente și reziliente.

BIBLIOGRAFIE:

1. Lt.-col. De Leon, D.J. (2021). *United States Air Force Transformation Delivery Division NATO*. Joint Warfare Centre. *Understanding Multi-Domain Operations in NATO*. The Three Swords Magazine, 37/2021, pp. 92-94.
2. Feickert, A. (2021). *Defense Primer: Army Multi-Domain Operations (MDO)*. Congressional Research Service, 22 octombrie 2021, <https://sgp.fas.org/crs/natsec/IF11409.pdf>, accesat la 20 mai 2022.
3. Feickert, A. (2021). *The Army's Multi-Domain Task Force (MDTF)*. În Congressional Research Service, <https://crsreports.congress.gov/>, accesat la 30 mai 2022.
4. Feickert, A. (2022). *The Army's Project Convergence*. Congressional Research Service, iunie, <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF11654/6>, accesat la 5 iunie 2022.
5. Freedberg, Jr. S.J. (2020). *Army Rebuilds Artillery Arm For Large-Scale War. The service's new AimPoint plan builds very different forces for Europe and the Pacific-but new high-level artillery HQs are central to both*, <https://breakingdefense.com/2020/04/army-rebuilds-artillery-arm-for-large-scale-war/>, accesat la 23 iunie 2022.
6. Gwon, Y.S. (2021). *Operationalizing Joint All-Domain Transformation*, 26 mai 2021, <https://www.ansa.org/publications/operationalizing-joint-all-domain-transformation>, accesat la 13 iulie 2022.
7. Col. Holshek, C. (USA Ret.) (2020). *Expanding Multi-Domain Operations to Win Moral Competition*. Association of the United States Army, 19 august 2020, <https://www.ansa.org/publications/expanding-multi-domain-operations-win-moral-competition>, accesat la 20 iulie 2022.
8. Col. Jones, A.M. (United States Army) (2020), Lt.-col. De Leon, D.J. (United States Air Force). *Multi-Domain Operations. Awareness continues to spread about the importance of operating in multiple domains*. The Three Swords Magazine, nr. 36, pp. 1-5.
9. Col. King, S. (US Army Ret.), maj. Boykin, D.B. IV (U.S. Army Ret.) (2018). *Different Doctrine: Why Multi-Domain Operations isn't Air Land Battle National Defense Strategy of The United States of America: Sharpening the American Military's Competitive Edge*. Washington D.C.: Office of the Secretary of Defense, pp.1-3.
10. Col. King, S. (US Army Ret.), maj. Boykin, D.B. IV (U.S. Army Ret.) (2019). *Different Doctrine: Why Multi-Domain Operations isn't Air Land Battle 2.0*, Association of the United States Army. Wednesday, <https://www.ansa.org/articles/distinctly-different-doctrine-why-multi-domain-operations-isn%E2%80%99t-airland-battle-20>, accesat la 25 iulie 2022.
11. Gen.-lt. Marlow, A. (German Army), Lt.-col. Blythe, C.W. jr. (U.S. Arm.) (2022). *Multi-Domain Warfighting in NATO The 1 German-Netherlands Corps View*. Military Review Online Exclusive, pp. 2-3.
12. Col. McCoy, E.A. (2021). *Developing Logistics Leaders for the Multi-Domain Environment*. Army Sustainment, vol. 53, nr. 2, pp. 22-27.
13. McEnany, C. (2022). *Multi-Domain Task Forces: a Glimpse at the Army of 2035*. Association of the United States Army.

14. Minculete, Gh. (2023). *Determinări relaționale privind modernizarea logisticii operaționale*. Sibiu: Editura Techno Media.
15. Maj. Nettis, K. (USAF). (2020). *Multi-Domain Operations: Bridging the Gaps for Dominance*. US Air University, <https://www.airuniversity.af.edu/Wild-Blue-Yonder/Article-Display/Article/2109784/multi-domain-operations-bridging-the-gaps-for-dominance/>, accesat la 29 iunie 2022.
16. Maj. Nettis, K. (USAF). (2020). *Multi-Domain Operations: Bridging the Gaps for Dominance*. US Air University, <https://www.airuniversity.af.edu/Wild-Blue-Yonder/Article-Display/Article/2109784/multi-domain-operations-bridging-the-gaps-for-dominance/>, accesat la 30 iulie 2022.
17. Maj. Palavenis, D. (2022). *Options for Small NATO Countries to Prepare for Multi-Domain Operations*. Small Wars Journal, 16 iunie 2022.
18. Reilly, J. (2018). *OTH Video: Beyond the Theory-A Framework for Multi-Domain Operations*, 13 aprilie 2018.
19. Savin, L. (2022). *Key US Military Concepts, SUA*, <https://katehon.com/en/article/key-us-military-concepts>, accesat la 9 iulie 2022.
20. APP-6 (2017). *NATO Joint Military Symbolology*. Ediția D, NATO STANDARDIZATION OFFICE (NSO): NATO/OTAN.
21. *Army Discloses Hypersonic LRHW Range Of 1,725 Miles; Watch Out China*(2021), <https://breakingdefense.com/2021/05/army-discloses-hypersonic-lrhw-range-of-1725-miles-watch-out-china/>, accesat la 14 mai 2022.
22. *America's Army: Ready Now, Investing in the Future* (2021), https://www.army.mil/e2/downloads/rv7/about/usarmy_fy19_21_accomplishments_and_investment_plan.pdf, p. 6, accesat la 17 mai 2022.
23. FM 1-02.2. *Military Symbols* (2020). Field Manual. Headquarters Department of the Army: Washington.
24. *Multi-Domains Operations Conference – What We Are Learning* (2022), <https://www.act.nato.int/articles/multi-domains-operations-lessons-learned>, accesat la 27 august 2022.
25. *Reorganization plan of United States Army* (2022), https://military-history.fandom.com/wiki/Reorganization_plan_of_United_States_Army, accesat la 3 august 2022.
26. TRADOC (2017). *Multi-Domain Battle: Evolution of Combined Arms for the 21st Century 2025-2040*, pp. 1-3; 5-17.
27. TRADOC (2018). *Army in Multi-Domain Operations 2028*. U.S. Army Training and Doctrine Command, 6 decembrie 2018, pp. 5, 19-20, pp. 5-48.
28. U.S. Army, Headquarters, Department of the Army (2021). *Army Multi-Domain Transformation Ready to Win in Competition and Conflict*, pp. 5-6, 12, 17-22.
29. U.S. Army Futures Command (2020). Department of the Army Headquarters, Military Operations. *U.S. Army Concept for Maneuver in Multi-Domain Operations*, pp. 5-14.
30. U.S. Army. (2019). *Army Modernization Strategy: Investing in the Future*, pp.1-12.
31. White House (octombrie 2022). *National Security Strategy*. Washington.

POLITICILE UNIUNII EUROPENE PENTRU DEZVOLTAREA CAPACITĂȚILOR DE CONTRACARARE A AMENINȚĂRILOR HIBRIDE

Colonel Marian ȘTEFAN

Expert, Ministerul Apărării Naționale
DOI: 10.55535/GMR.2023.1.9

Combaterea amenințărilor hibride reprezintă una dintre principalele dimensiuni ale politicilor Uniunii Europene exprimate în documentul elaborat anul trecut, denumit „Busola strategică” („A Strategic Compass for Security and Defence”), care ghidează dezvoltarea capabilităților Uniunii în domeniul securității internaționale. Noul document presupune combinarea instrumentelor dezvoltate începând cu 2016 pentru combaterea amenințărilor hibride într-un „Set de instrumente al UE” („EU Hybrid Toolbox”), care va include, de asemenea, noi instrumente și moduri de acțiune.

În timp ce responsabilitatea principală pentru combaterea activității hibride ostile va continua să revină statelor membre, Uniunea Europeană își propune să dețină o capacitate mai mare de sprijin și coordonare pentru a preveni și a răspunde adecvat noilor amenințări. Abordarea Uniunii Europene se concentrează pe aspecte non-militare și pe dezvoltarea capabilităților militare de răspuns la crize hibride, aspect ce presupune creșterea importanței cooperării cu NATO în acest domeniu.

Cuvinte-cheie: Uniunea Europeană, amenințări hibride, politici, instrumente, reziliență.

ASPECTE GENERALE PRIVIND NOUA PARADIGMĂ DE SECURITATE EUROPEANĂ

Trăind într-o eră a concurenței strategice și a amenințărilor complexe de securitate ce presupun revenirea războiului în Europa, odată cu agresiunea nejustificată și neprovocată a Rusiei împotriva Ucrainei, precum și pe marginea actualelor schimbări geopolitice majore generate de ambițiile Chinei, se ridică o serie de provocări cu privire la capacitatea Uniunii Europene și, implicit, a statelor membre de a-și promova viziunea și de a-și apăra interesele. Confruntându-ne, la granițele UE și dincolo de acestea, cu conflicte, agresiuni militare și surse de instabilitate ce duc la suferințe umanitare și dislocări forțate a milioane de oameni, constatăm că amenințările hibride au crescut atât ca frecvență, cât și ca impact. Competiția și ambițiile politice ale unor state generează încercări tot mai mari de constrângere economică și energetică, iar conflictele și instabilitatea sunt adesea agravate de efectul multiplicator al schimbărilor climatice.

Toate aceste aspecte conduc spre un peisaj general de securitate ce a devenit, mai mult ca oricând, volatil, complex și fragmentat, din cauza amenințărilor hibride ce presupun instrumentarea cumulată a unor metode coercitive. Dinamica instabilității locale și regionale, care se hrănește cu guvernanză disfuncțională și contestație a valorilor democratice, existentă în vecinătatea noastră, uneori alimentată de inegalități, tensiuni religioase și etnice, este din ce în ce mai impactată de efectele amenințărilor neconvenționale și transnaționale și de rivalitatea geopolitică de putere. Acest lucru erodează capacitatea sistemului multilateral al Uniunii Europene de a preveni și a atenua riscurile și crizele.

Începând cu anul 2016, UE și-a mobilizat resursele și a creat noi instrumente pentru combaterea amenințărilor hibride. Aceste acțiuni reprezintă, în primul rând, răspunsul Uniunii Europene la activitățile destabilizatoare ale Rusiei și Chinei, precum și ale unor state mai mici,

Confruntându-ne, la granițele UE și dincolo de acestea, cu conflicte, agresiuni militare și surse de instabilitate ce duc la suferințe umanitare și dislocări forțate a milioane de oameni, constatăm că amenințările hibride au crescut atât ca frecvență, cât și ca impact. Competiția și ambițiile politice ale unor state generează încercări tot mai mari de constrângere economică și energetică, iar conflictele și instabilitatea sunt adesea agravate de efectul multiplicator al schimbărilor climatice.

În actuala „Busolă strategică”, adoptată de Consiliul UE la 21 martie 2022, accentul se pune pe creșterea rezilienței statelor și societăților în fața manipulării informațiilor și interferența în procesele politice, precum și pe extinderea capacității UE de a sprijini statele membre în răspunsul la crizele cauzate de metodele, tehnicile și tacticile hibride.

precum Belarus, Iran sau Coreea de Nord, dar și a activităților desfășurate de entități non-statale, precum organizații teroriste și grupuri extremiste. Până în prezent, eforturile UE s-au concentrat pe combaterea dezinformării și a propagandei și pe consolidarea protecției infrastructurii critice împotriva atacurilor cibernetice. În actuala „Busolă strategică”, adoptată de Consiliul UE la 21 martie 2022, la mai puțin de o lună de la invazia rusă în Ucraina, accentul se pune pe creșterea rezilienței statelor și societăților în fața manipulării informațiilor și interferența în procesele politice, precum și pe extinderea capacității UE de a sprijini statele membre în răspunsul la crizele cauzate de metodele, tehnicile și tacticile hibride. Acesta este scopul unui nou set de instrumente de răspuns și reacție, denumit „EU Hybrid Toolbox”.

Prezentul studiu își propune definirea problemelor actuale cu care societatea europeană se confruntă, identificarea cauzei acestor probleme de securitate care generează o serie de amenințări la adresa stabilității politice, economice, sociale, informaționale și militare și analiza și prezentarea succintă a măsurilor pe care UE le-a adoptat, de-a lungul anilor, pentru a găsi o formulă adaptată de răspuns în cheia unui concept denumit reziliență.

ABORDAREA EUROPEANĂ PRIVIND COMBATEREA AMENINȚĂRILOR HIBRIDE

În 2016, în documentul denumit „Cadrul comun pentru combaterea amenințărilor hibride”, UE a definit amenințările respective ca fiind un „amestec de activități coercitive și subversive, metode convenționale și neconvenționale (diplomatice, militare, economice, tehnologice), care pot fi utilizate în mod coordonat de către actori statali sau non-statali pentru a atinge obiective specifice, situându-se, în același timp, sub pragul războiului declarat oficial” (Comisia Europeană, 2016). Aceste tipuri de activități pot fi utilizate pentru a urmări o varietate de obiective strategice, operaționale și tactice cu numitorul comun al destabilizării statelor și al interferării în procesele lor politice, sociale și economice, afectând atât statele membre, cât și comunitatea, în ansamblu. Abordarea amplă a UE față de această problemă derivă din specificul fenomenului în sine, în special din complexitatea acțiunilor

hibride, natura complexă a acestora și ambiguitate. Răspunsul reflectă, de asemenea, diferitele perspective de securitate și prioritățile de politică externă ale statelor membre. Această abordare flexibilă face posibilă luarea în considerare atât a amenințărilor din est (Rusia, Belarus), din sud (Iran, organizații teroriste, migrație ilegală în masă), cât și a celor cu acoperire globală (China).

Catalogul metodelor și tacticilor hibride include activități de dezinformare și propagandă, atacuri cibernetice, interferențe în procesele politice (de exemplu, alegeri și referendumuri), presiune economică, instrumentarea migrației neregulate, sprijinirea de către stat a grupurilor armate și angajarea mercenarilor, operații informaționale cu caracter subversiv, activități de natură teroristă sau utilizarea agenților chimici, biologici, radiologici și nucleari (CBRN). Metodele hibride pot fi utilizate în diferite măsuri și intensități și pot fi combinate liber de către agresori statali sau non-statali, al căror *modus operandi* nu este același. În plus, catalogul instrumentelor hibride de război este „deschis” oricăror acțiuni ce pot produce efecte perturbatoare la nivel societal. În opinia instituțiilor UE, rivalitățile politice tot mai mari cu Federația Rusă (în special, după invazia Ucrainei) și China, situația instabilă din vecinătatea UE, militarizarea unor sectoare vitale (de exemplu, problemele de securitate legate de sănătate), aspectele legate de mediul înconjurător și accesul la resurse pot constitui factori de risc la adresa securității spațiului comunitar. Acest lucru este exemplificat de campaniile rusești și chineze de dezinformare privind vaccinarea în timpul pandemiei de COVID-19. În mod similar, probleme precum cele legate de protecția mediului pot fi folosite pentru a crea polarizare socială și diviziuni în cadrul UE. Schimbările climatice, la rândul lor, pot contribui la destabilizarea vecinătății sudice a Uniunii, la crizele migrației și la apariția organizațiilor teroriste. Instrumentarea acestor fenomene de către actori externi (de exemplu, crearea de rute pentru introducerea ilegală de migranți sau sprijinul unor formațiuni sau grupări radicale pentru a comite atacuri teroriste) reprezintă o amenințare directă pentru statele membre ale UE. Catalogul amenințărilor hibride este, de asemenea, extins de tehnologiile emergente și perturbatoare (EDT), inclusiv dezvoltarea inteligenței artificiale, oferind capacități tehnice

Catalogul metodelor și tacticilor hibride include activități de dezinformare și propagandă, atacuri cibernetice, interferențe în procesele politice, presiune economică, instrumentarea migrației neregulate, sprijinirea de către stat a grupurilor armate și angajarea mercenarilor, operații informaționale cu caracter subversiv, activități de natură teroristă sau utilizarea agenților chimici, biologici, radiologici și nucleari.

Sarcina responsabilității pentru combaterea amenințărilor hibride revine instituțiilor de securitate națională, care au autoritatea legală și puterile executive pentru a face acest lucru. Busola strategică nu face modificări în acest domeniu, în schimb, instrumentele dezvoltate în cadrul UE Hybrid Toolbox sunt menite să ofere un sprijin mai mare eforturilor naționale de combatere a amenințărilor hibride și să coordoneze acțiunile comune ale statelor membre pentru a obține sinergii și un răspuns mult mai eficient.

avansate pentru campanii de dezinformare și propagandă, precum și activități de culegere de informații și subversiune. Aceste considerații fac mult mai dificilă dezvoltarea procedurilor de răspuns la diferite scenarii de atac hibrid, care, ca urmare a naturii transfrontaliere și în rețea a amenințărilor hibride, necesită o abordare cuprinzătoare și multidimensională a detectării, avertizării timpurii, contracarării și răspunsului de urgență.

Din 2016, UE și-a propus dezvoltarea capabilităților de contracarare a amenințărilor hibride pornind de la patru domenii esențiale: (1) conștientizarea situației; (2) construirea și aplicarea politicilor de reziliență; (3) contracararea și răspunsul la crize (inclusiv depășirea efectelor acestora); și (4) cooperarea și coordonarea cu partenerii și organizațiile internaționale (în principal, NATO). În acest sens, actualul „Strategic Compass” solicită consolidarea acestor domenii prin crearea de noi mecanisme și îmbunătățirea utilizării acestora ca parte a răspunsului coordonat al Uniunii la crizele hibride. Într-adevăr, sarcina responsabilității pentru combaterea amenințărilor hibride revine instituțiilor de securitate națională (de exemplu, structuri de informații, servicii de securitate, poliție și armată), care au autoritatea legală și puterile executive pentru a face acest lucru [în conformitate cu articolul 4 alineatul (2) din Tratatul privind UE/TUE]. Busola strategică nu face modificări în acest domeniu, în schimb, instrumentele dezvoltate în cadrul UE Hybrid Toolbox sunt menite să ofere un sprijin mai mare eforturilor naționale de combatere a amenințărilor hibride și să coordoneze acțiunile comune ale statelor membre pentru a obține sinergii și un răspuns mult mai eficient.

IMPORTANTA ACȚIUNILOR COMUNE

Busola strategică subliniază importanța continuării consolidării capabilităților de intelligence ale UE pentru a oferi cunoașterea situației și capacități de prognozare a amenințărilor. Crearea mecanismelor de partajare a informațiilor privind amenințările hibride prezintă o importanță deosebită pentru a identifica, în primul rând, un *modus operandi* al serviciilor de informații străine care instrumentează astfel de acțiuni. Îmbunătățirea gradului de conștientizare a instituțiilor UE și a statelor membre în acest domeniu va spori capacitatea Uniunii

de a detecta și de a răspunde într-o manieră promptă și adaptată crizelor cauzate de metodele hibride ale vectorilor ostili. De asemenea, va îmbunătăți coordonarea acțiunilor întreprinse de statele membre la nivel individual. Activitățile în acest domeniu au fost inițiate în 2016, odată cu crearea Celulei de fuziune hibridă (Hybrid Fusion Cell) din cadrul Centrului de Informații al UE (EU Intelligence and Situation Centre – EU INTCENT). Aceasta este alcătuită din analiști civili și militari (de la Direcția de informații din cadrul Statului Major al UE/EUMS) responsabili cu producerea de rapoarte, briefinguri și analize în cadrul Capacității unice de analiză a informațiilor (Single Intelligence Analysis Capacity/SIAC) privind amenințările hibride care sunt identificate la nivelul țărilor membre ale UE și în vecinătatea sa. Studiile sunt realizate pe baza informațiilor din surse deschise și clasificate, furnizate de serviciile de informații și de securitate ale statelor membre, agențiile UE (de exemplu, Centrul european pentru criminalitate cibernetică, Centrul european de combatere a terorismului sau Frontex) și țările partenere (de exemplu, SUA, Canada, Norvegia). În ceea ce privește informațiile privind amenințările cibernetice, activitatea Celulei de fuziune hibridă este susținută de reprezentanți ai Echipei de răspuns la urgențe informatice pentru instituțiile UE (CERT-EU). Schimbul de informații sensibile privind, de exemplu, detaliile tehnice ale conturilor, administratorilor, software-ului sau infrastructurii utilizate pentru a efectua o operațiune de dezinformare este crucial pentru a putea atribui responsabilitatea acestor acțiuni unei anumite entități și pentru a impune sancțiuni asupra acesteia (Kaca, 2021).

Celula de fuziune hibridă este instituția principală responsabilă cu furnizarea de cunoaștere a situației pentru instituțiile UE și statele membre. Crearea sa a contribuit la sporirea capacității Uniunii de a detecta crizele induse de amenințările hibride într-un stadiu incipient, precum și la accelerarea și coordonarea răspunsului comun al statelor membre. Un exemplu în acest sens este răspunsul UE (inclusiv sub forma unei comunicări strategice eficiente) la criza migrației susținute de Belarus, declanșată la jumătatea anului 2021 (cu sprijinul Federației Ruse), care a durat câteva luni la granițele cu Polonia, Lituania și Letonia (Dyner, 2022). În ciuda activităților de dezinformare bieloruso-ruse menite să creeze perturbări cu privire la interpretarea și înțelegerea

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Celula de fuziune hibridă este instituția principală responsabilă cu furnizarea de cunoaștere a situației pentru instituțiile UE și statele membre. Crearea sa a contribuit la sporirea capacității Uniunii de a detecta crizele induse de amenințările hibride într-un stadiu incipient, precum și la accelerarea și coordonarea răspunsului comun al statelor membre.

Pentru a crește gradul de conștientizare a situației cu privire la manipularea informațiilor ostile, în martie 2019, UE a instituit Sistemul de alertă rapidă privind dezinformarea. Schimbul de informații în cadrul acestui sistem are loc prin intermediul punctelor de contact stabilite în fiecare țară din Uniune.

situației de la graniță, UE a rămas consecventă și a considerat aceasta un atac de tip hibrid (Consiliul European, 2021).

Pentru a crește gradul de conștientizare a situației cu privire la manipularea informațiilor ostile, în martie 2019, UE a instituit Sistemul de alertă rapidă privind dezinformarea. Schimbul de informații în cadrul acestui sistem are loc prin intermediul punctelor de contact stabilite în fiecare țară din Uniune. Sistemul a fost utilizat în 2020, în timpul pandemiei COVID-19, când spațiul informațional a fost inundat de un val de dezinformare rusă și chineză, subminând încrederea în vaccinurile occidentale, în instituțiile UE și în strategiile de vaccinare și alimentând mișcările și protestele privind anti-vaccinarea (Ștefan, 2020). Ținta principală a atacurilor mediatice de la acea vreme era Agenția Europeană pentru Medicamente. Sistemul a fost folosit pentru a face schimb de informații între instituțiile UE și statele membre, reprezentanții sectorului privat și membrii G7 și NATO. Cu toate aceste mecanisme și acțiuni coordonate pentru combaterea dezinformării, valul de teorii ale conspirației răspândite de canalele de știri pro-Rusia și pro-China (inclusiv „fabricile de trol”) a generat perturbări de percepție și neîncredere în rândul opiniei publice.

CONSTRUIREA POLITICILOR ȘI MECANISMELOR DE REZILIENȚĂ

Consolidarea rezilienței statelor membre ale UE și a societăților are ca scop reducerea vulnerabilității acestora la dezinformarea și propaganda unor entități ostile, precum și dezvoltarea protecției infrastructurii critice împotriva atacurilor cibernetice, terorismului, subversiunii și sabotajului. *Busola strategică* acordă o atenție deosebită consolidării rezilienței UE împotriva manipulării informațiilor și a interferenței în procesele politice. Abordarea UE pentru combaterea manipulării informațiilor constă în patru elemente adoptate de Consiliul European în decembrie 2018 în „Planul de acțiune împotriva dezinformării” și vizează: creșterea capacității instituțiilor UE de a detecta, analiza și expune dezinformarea, consolidarea răspunsurilor coordonate și colective la dezinformare, mobilizarea sectorului privat pentru combaterea dezinformării și creșterea gradului de conștientizare și îmbunătățirea rezilienței publice prin sprijinirea jurnalismului

independent, inițiative de verificare a faptelor și promovarea educației media.

În 2015, ca răspuns la operațiile informaționale și psihologice derulate de Federația Rusă pentru a masca acțiunile desfășurate în Ucraina și în alte zone și domenii de interes strategic, la nivelul UE a fost înființat grupul operativ East StratCom în cadrul Serviciului European pentru Acțiuni Externe (SEAE), pentru a monitoriza, analiza și răspunde campaniilor rusești de propagandă și dezinformare încadrate în spectrul amenințărilor hibride. East StratCom monitorizează, în prezent, mesajele informative publicate în peste 20 de limbi. Până la jumătatea lunii mai 2022, echipa identificase aproape 14.000 de cazuri de dezinformare rusă și le catalogase în baza de date EUvsDisinfo. În plus, echipa desfășoară cursuri de formare pentru personalul țărilor partenere, precum și activități în scopul consolidării jurnalismului independent, promovând conștientizarea UE și politicile acesteia în țările Parteneriatului Estic. Sarcini similare sunt îndeplinite de echipe înființate în 2017, responsabile pentru regiunea Balcanilor de Vest (Western Balkans Task Force) și regiunea Orientului Mijlociu și Africa de Nord (South Stratcom Task Force), concentrându-se pe combaterea radicalizării, a propagandei organizațiilor teroriste și dezinformarea din Rusia, China, Iran sau Turcia. Toate cele trei echipe fac parte din Divizia de comunicare strategică, grupuri operative și analiză a informațiilor a SEAE (SG.STRAT.2), care sprijină instituțiile UE în planificarea politicilor, strategiilor și instrumentelor de comunicare strategică. De asemenea, oferă sprijin (de exemplu, sub formă de analiză și instrucțiuni privind modul de combatere a dezinformării) misiunilor, operațiilor și misiunilor diplomatice ale UE în cadrul Politicii comune de securitate și apărare (PSAC), dezvoltând, de asemenea, cooperarea cu țările partenere, G7, ONG-uri, societatea civilă și sectorul privat (de exemplu, cu privire la achiziția de date folosind software și tehnologie modernă). Scopul acestor activități este de a crește gradul de conștientizare a publicului și de a întări reziliența țărilor la dezinformare în vecinătatea UE .

Potrivit SEAE, dezinformarea rusă reprezintă cea mai mare amenințare pentru statele membre ale UE din cauza naturii sale sistemice. Rusia are resursele necesare pentru a desfășura campanii de dezinformare ca parte a unei strategii pe termen lung de destabilizare

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

În 2015, ca răspuns la operațiile informaționale și psihologice derulate de Federația Rusă pentru a masca acțiunile desfășurate în Ucraina și în alte zone și domenii de interes strategic, la nivelul UE a fost înființat grupul operativ East StratCom în cadrul Serviciului European pentru Acțiuni Externe, pentru a monitoriza, analiza și răspunde campaniilor rusești de propagandă și dezinformare încadrate în spectrul amenințărilor hibride.

În septembrie 2018, Uniunea a adoptat „Codul de practici”, care guvernează cooperarea țărilor membre ale UE cu sectorul privat în ceea ce privește obligațiile pentru platformele online și industria de publicitate, cu scopul de a îmbunătăți transparența publicității politice, de a închide conturile false și de a reduce stimulentele pentru răspândirea dezinformării.

și dezintegrare a zonei euroatlantice. Unul dintre cele mai sensibile și vulnerabile domenii de dezinformare în funcționarea statelor membre ale UE se referă la procesele politice democratice, cum ar fi alegerile și referendumurile. Între noiembrie 2016 și aprilie 2019, ingerința Rusiei în procesele politice a afectat 16 din 20 de astfel de cazuri la nivel mondial (inclusiv în Marea Britanie, Franța, Germania și Spania) (Australian Strategic Policy Institute, 2020). Acestea au luat, în principal, forma unor campanii de dezinformare și atacuri cibernetice, inclusiv piratarea site-urilor web și modificarea conținutului acestora, atacuri asupra infrastructurii electorale sau furtul și publicarea de informații (hack and leak) pentru a manipula opinia publică.

Pentru a proteja alegătorii statelor membre ale UE de dezinformare și interferențe cibernetice, CERT-EU a creat un serviciu dedicat de *Social Media Assurance*, în vederea detectării și eliminării conturilor care uzurpă identitatea unui utilizator real. În septembrie 2018, Uniunea a adoptat, de asemenea, „Codul de practici”, care guvernează cooperarea țărilor membre ale UE cu sectorul privat în ceea ce privește obligațiile pentru platformele online și industria de publicitate, cu scopul de a îmbunătăți transparența publicității politice, de a închide conturile false și de a reduce stimulentele pentru răspândirea dezinformării. Codul a fost adoptat, printre altele, de marile platforme de servicii online, precum Facebook, Google, Twitter și Microsoft. Aceștia s-au angajat să sporească transparența publicității politice și a finanțării acestora și să îi blocheze pe cei responsabili de dezinformare. Aceste măsuri au avut ca scop protejarea alegerilor pentru Parlamentul European din mai 2019.

Busola strategică a anunțat crearea (până în 2023) a unui nou mecanism de creștere a conștientizării situației și a rezilienței UE, a statelor membre și a societăților acestora împotriva manipulării informațiilor și a interferenței în procesele politice (Foreign Information Manipulation and Interference Toolbox, FIMI). Noua platformă de colaborare își propune să standardizeze metodele de colectare, analiză și schimb de date (între guvernele statelor membre, sectorul privat și societatea civilă și organizațiile internaționale) cu privire la tacticile, tehnicile și procedurile utilizate de actorii care instrumentează amenințări hibride. Acest demers va spori capacitatea UE de a identifica și analiza din timp campaniile de dezinformare, va facilita colectarea

de dovezi ale interferențelor externe în procesele politice democratice și va standardiza metodele de raportare a unor astfel de incidente. Cel mai probabil, în scurt timp, va fi înființat un Centru de analiză și partajare a informațiilor (ISAC) ca parte a Setului de instrumente FIMI (StratCom activity report/Strategic Communication Task Forces and Information Analysis Division).

Consolidarea rezilienței țărilor membre ale UE se referă, de asemenea, la sectoare cheie precum securitatea cibernetică, infrastructura critică, energia, transporturile, apărarea, sistemul financiar, securitatea maritimă și spațiul (Kozioł, 2022). Acest efort este orientat, în primul rând, către construirea instrumentelor și capacităților legale necesare pentru a răspunde incidentelor și crizelor cauzate de amenințările hibride (în special, în spațiul cibernetic). Un progres în abordarea UE cu privire la securitatea cibernetică a fost adoptarea, în 2016, a „*Directivei privind securitatea rețelelor și a sistemelor informatice*” (Directiva NIS). Aceasta obligă statele membre să garanteze standarde minime comune pentru securitatea cibernetică, inclusiv prin adoptarea unor norme naționale, strategii de securitate cibernetică sau crearea de echipe de răspuns la incidente informatice care operează în cadrul rețelei europene CERT. De asemenea, UE a stabilit ca raportarea incidentelor cibernetice să fie obligatorie pentru furnizorii de servicii cheie din sectoarele energiei, transporturilor, bancar și financiar, asistenței medicale, aprovizionării cu apă și infrastructurii digitale. Pe lângă activitățile de reglementare, UE, prin Agenția Europeană pentru Securitatea Rețelelor și a Informațiilor (ENISA) și Organizația Europeană pentru Securitate Cibernetică (ECISO), sprijină și activitățile de cercetare și cooperarea public-privat. Capabilitățile comune de apărare cibernetică ale statelor membre sunt, la rândul lor, dezvoltate prin intermediul a patru proiecte de cooperare structurată PESCO privind schimbul de informații referitoare la incidentele cibernetice, coordonarea activităților, sprijin și răspuns comun, precum și cercetare și formare (The Council of the European Union, 2019).

În decembrie 2020, Uniunea a adoptat o nouă strategie de securitate cibernetică, aceasta urmărind să sporească reziliența statelor membre la atacurile cibernetice și să le protejeze mai bine infrastructura critică (Comisia Europeană, 2020). Un exemplu de acțiune sectorială în acest

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Consolidarea rezilienței țărilor membre ale UE se referă la sectoare cheie precum securitatea cibernetică, infrastructura critică, energia, transporturile, apărarea, sistemul financiar, securitatea maritimă și spațiul. Acest efort este orientat, în primul rând, către construirea instrumentelor și capacităților legale necesare pentru a răspunde incidentelor și crizelor cauzate de amenințările hibride (în special, în spațiul cibernetic).

Busola strategică a UE subliniază importanța consolidării capacităților Uniunii de a răspunde unei crize generate de un atac de natură hibridă. Uniunea Europeană a anunțat crearea echipelor de răspuns rapid hibrid (EURHRT) până la sfârșitul anului 2024, pentru a sprijini statele membre în situații de atacuri hibride. De asemenea, este posibil ca aceste echipe să poată fi utilizate pentru misiunile și operațiile UE, precum și pentru a oferi asistență țărilor partenere.

domeniu este setul de instrumente pentru diplomația cibernetică a UE, care conține măsuri ce acționează ca un factor de descurajare pentru potențialii atacatori cibernetic. Entitățile (aflate pe lista neagră) responsabile pentru atacuri cibernetic sau care susțin atacurile cibernetic împotriva statelor membre ale UE vor fi sancționate prin interdicția de a intra în UE și/sau prin înghețarea activelor lor. Un regim similar de sancțiuni a fost introdus împotriva țărilor care folosesc arme chimice (lista clasificată conține 20 de substanțe), ceea ce reprezintă răspunsul direct al UE la utilizarea agentului paralizant-convulsiv „Novichok” pe teritoriul Regatului Unit de către serviciile speciale ruse. Între 2019 și 2022, UE a oferit și sprijin financiar, în valoare de 11,6 milioane de euro, Organizației pentru Interzicerea Armelor Chimice (OPCW), pentru a contracara dezvoltarea și utilizarea armelor chimice.

PREVENIREA ȘI RĂSPUNSUL LA CRIZE

Busola strategică a UE subliniază importanța consolidării capacităților Uniunii de a răspunde unei crize generate de un atac de natură hibridă. Uniunea Europeană a anunțat crearea echipelor de răspuns rapid hibrid (EURHRT) până la sfârșitul anului 2024, pentru a sprijini statele membre în situații de atacuri hibride. De asemenea, este posibil ca aceste echipe să poată fi utilizate pentru misiunile și operațiile UE, precum și pentru a oferi asistență țărilor partenere. Deși lucrările privind înființarea EURHRT-urilor se află în faza conceptuală, acestea vor fi, cel mai probabil, formate în conformitate cu echipele NATO de sprijin împotriva amenințărilor hibride (CHST) înființate în 2018. CHST-urile sunt instrumentul NATO de răspuns la amenințările hibride situate sub pragul de apărare colectivă prevăzut la articolul 5 din Tratatul Atlanticului de Nord. Până în prezent, CHST-urile au fost folosite de două ori: mai întâi în 2019, în Muntenegru, în legătură cu atacurile cibernetic și dezinformarea din perioada electorală, iar în 2021, în Lituania, în legătură cu criza migrației la graniță, susținută de Belarus. Echipele sunt compuse, în principal, din experți civili în domeniul strategic, comunicații, securitate cibernetică, contrainformații, securitate energetică și protecția infrastructurii critice. De asemenea, pot fi completate cu consilieri militari,

dacă situația impune o astfel de abordare. Într-o criză, aceștia pot fi dislocați într-un stat membru (la cererea acestuia) sau pot acționa ca o echipă de consiliere pentru a înființa structuri naționale de apărare pentru a contracara amenințările hibride (Rühle, Roberts, 2021).

IMPORTANȚA COOPERĂRII CU NATO

Busola strategică subliniază importanța cooperării în combaterea amenințărilor hibride cu parteneri precum G7, ONU și NATO. Uniunea atribuie un rol cheie în acest sens relațiilor sale cu Alianța Nord-Atlantică. În 2015, NATO a adoptat „Strategia împotriva amenințărilor hibride”, care are trei componente: pregătirea pentru atacuri hibride prin îmbunătățirea capacităților de recunoaștere și avertizare timpurie, consolidarea protecției infrastructurii critice și testarea proceselor de luare a deciziilor în cadrul Alianței; descurajarea unui potențial agresor prin impunerea de sancțiuni și păstrarea incertitudinii cu privire la natura răspunsului, precum și apărarea aliaților în cazul unei agresiuni hibride.

În declarațiile comune din 2016 și 2018, UE și NATO au elaborat o listă de 74 de acțiuni comune în ceea ce privește dimensiunea de securitate, dintre care peste 20 pot fi legate de combaterea amenințărilor hibride. Accentul se pune, în primul rând, pe recunoașterea fenomenului, creșterea conștientizării situației, construirea rezilienței societale, protejarea infrastructurii critice și răspunsul la urgențele generate de amenințările hibride. Ambele organizații lucrează pentru a implementa inițiative comune bazate pe mecanisme sistemice de cooperare între personalul propriu, pe trei niveluri interdependente: expert, intermediar (în cadrul grupului central UE-NATO) și strategic (Grupul de conducere UE-NATO). Prin cooperare informală, organizațiile au dezvoltat un protocol operațional comun pentru împărtășirea cunoștințelor privind operațiile hibride și coordonarea răspunsurilor ambelor instituții. Cadrul comun a stabilit ambiția fără echivoc de a face din combaterea amenințărilor hibride o prioritate a UE.

Prima inițiativă comună UE-NATO privind combaterea amenințărilor hibride a fost înființarea Centrului European de Excelență (Hybrid CoE) la Helsinki (2016). Acesta acționează ca un think-tank, ce oferă expertiză și asistență consultativă și o platformă pentru schimbul

În 2015, NATO a adoptat „Strategia împotriva amenințărilor hibride”, care are trei componente: pregătirea pentru atacuri hibride prin îmbunătățirea capacităților de recunoaștere și avertizare timpurie, consolidarea protecției infrastructurii critice și testarea proceselor de luare a deciziilor în cadrul Alianței; descurajarea unui potențial agresor prin impunerea de sancțiuni și păstrarea incertitudinii cu privire la natura răspunsului, precum și apărarea aliaților în cazul unei agresiuni hibride.

Din 2017, UE și NATO desfășoară exercițiul EU Integrated Resolve și Exercițiul NATO de gestionare a crizelor (CMX) în formatul exerciții paralele și coordonate (PACE) pentru a testa capacitatea de a răspunde la crize (inclusiv evenimente hibride) printr-un protocol operațional comun. În fiecare an, exercițiul schimbă organizația principală: în 2022 – UE, în 2023 – NATO.

de experiență și informații cu privire la amenințările hibride. Centrul de la Helsinki contribuie, în primul rând, la cunoașterea situației pentru ambele organizații, la fel ca Celula de fuziune hibridă a UE sau omologul său, Filiala de analiză hibridă a NATO, care operează în cadrul Diviziei comune de informații și securitate (JISD). Ambele structuri au relații de lucru bine stabilite prin schimburi lunare de personal. Celulele de analiză a amenințărilor hibride UE și NATO pregătesc, de asemenea, evaluări comune ale amenințărilor (evaluări paralele și coordonate). O cooperare similară este, de asemenea, dezvoltată între Grupul de lucru East StratCom și Centrul de excelență al NATO pentru comunicații strategice (StratCom CoE) din Riga, elaborând materiale de instruire comune, cursuri de răspuns la dezinformare și alte instrumente pentru personalul UE și al NATO.

La nivel practic, Hybrid CoE este responsabil cu organizarea de ateliere, seminarii și exerciții, care includ simulări ale reuniunilor Consiliului Atlanticului de Nord (NAC) și ale Comitetului Politic și de Securitate (PSC) în timpul atacurilor hibride. Din 2017, UE și NATO desfășoară exercițiul EU *Integrated Resolve* și Exercițiul NATO *de gestionare a crizelor* (CMX) în formatul exerciții paralele și coordonate (PACE) pentru a testa capacitatea de a răspunde la crize (inclusiv evenimente hibride) printr-un protocol operațional comun. În fiecare an, exercițiul schimbă organizația principală: în 2022 – UE, în 2023 – NATO. Organizațiile caută, de asemenea, oportunități pentru răspunsuri comune (complementare) la amenințările din spațiul cibernetic, facilitate de antrenamente și exerciții comune (de exemplu, *Cyber Phalanx*, *Locked Shields* sau Coaliția cibernetică NATO), schimb de informații și documente doctrinare, contacte regulate de lucru, educație, proiecte și altele. Această cooperare are loc prin intermediul Agenției Europene de Apărare (EDA) și al Centrului de excelență al NATO pentru apărare cibernetică din Tallinn, printre altele. Un element important al acesteia este cooperarea în dimensiunea tehnologică, inclusiv schimbul de experiență și practici între CERT-EU și NATO Computer Incident Response Capability (NCIRC) la Comandamentul Suprem al Forțelor Aliate din Europa (SHAPE).

CONCLUZII

Crearea setului de instrumente al UE pentru răspunsul la amenințările hibride va consolida capacitatea Uniunii de a contracara și de a răspunde acestor tipuri de amenințări. Setul cuprinzător de măsuri, care a fost în curs de dezvoltare din 2016, se caracterizează prin flexibilitate de răspuns și deschidere către identificarea noilor metode și tactici hibride utilizate atât de actorii statali, cât și de cei non-statali. Sarcina de a răspunde la acțiuni hibride ostile revine statelor membre [în conformitate cu articolul 4 alineatul (2) TUE], în timp ce rolul Uniunii este de a le sprijini și de a coordona răspunsurile comune la crize. Implementarea de noi instrumente și *modus operandi* va crește, printre altele, conștientizarea situației și reziliența instituțiilor UE, a statelor membre și a societăților acestora (în special, împotriva manipulării informațiilor și a interferenței străine în procesele democratice).

Datorită cooperării multilaterale în domeniul informațiilor, înființării celulei hibride de fuziune și a sistemului de avertizare timpurie a dezinformării, Uniunea Europeană și-a îmbunătățit în mod semnificativ cunoașterea situației. Complexitatea amenințărilor hibride și extinderea anticipată a sectoarelor de interes strategic (inclusiv securitatea sănătății, schimbările climatice, protecția mediului sau noile tehnologii) generează nevoia de a consolida capacitățile analitice ale acestor structuri prin creșterea personalului și a resurselor financiare. Este în interesul României, ca stat membru al UE și al NATO, să aibă reprezentanți (diplomați, specialiști, militari, experți de domeniu) în aceste structuri (în special, în funcții de conducere). Acest lucru va face posibilă elaborarea sincronizată și implementarea într-o mai mare măsură a documentelor programatice și doctrinare în domeniul amenințărilor hibride.

Crearea planificată de noi instrumente pentru identificarea campaniilor de dezinformare și a interferențelor în procesele politice (FIMI) sau de răspuns la crize hibride (EURHRT) este doar la stadiul conceptual. Cu toate acestea, *Busola strategică* a UE nu precizează din ce elemente vor fi compuse și în ce condiții pot fi utilizate. De aceea, România ar trebui să aibă în vedere ca EURHTR-urile UE să fie pregătite să sprijine statele membre, misiunile și operațiile UE și să consolideze reziliența statelor partenere expuse la acțiuni hibride ostile, cum sunt Republica Moldova, Georgia și altele.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Crearea setului de instrumente al UE pentru răspunsul la amenințările hibride va consolida capacitatea Uniunii de a contracara și de a răspunde acestor tipuri de amenințări. Setul cuprinzător de măsuri, care a fost în curs de dezvoltare din 2016, se caracterizează prin flexibilitate de răspuns și deschidere către identificarea noilor metode și tactici hibride utilizate atât de actorii statali, cât și de cei non-statali.

BIBLIOGRAFIE:

1. Dyner, A.M. (2002). „*The Border Crisis as an Example of Hybrid Warfare*”. În *PISM Strategic File*, nr. 2, februarie, <https://www.pism.pl/publications/the-border-crisis-as-an-example-of-hybrid-warfare>, accesat la 24 august 2022.
2. Kaca, E. (2021). „*Sanctiunile UE pentru campaniile de dezinformare: perspective și limite*”. În *Buletinul PISM*, nr. 104, 26 mai 2021, www.pism.pl., accesat la 25 august 2022.
3. Kozioł, A. (2022). „*Strategic Compass: Towards EU Space Strategy for Security and Defense*”. În *Policy Paper PISM*, nr. 1, <https://www.pism.pl/publications/strategic-compass-towards-eu-space-strategy-for-security-and-defence>, accesat la 1 septembrie 2022.
4. O'Connor, S., Hanson, F., Currey, E., Beattie, T. (2020). „*Cyber-enabled foreign interference in elections and referendums*”. Australian Strategic Policy Institute, 28 octombrie 2020, <https://www.aspi.org.au/report/cyber-enabled-foreign-interference-elections-and-referendums>, accesat la 1 septembrie 2022.
5. Rühle, M., Roberts, C. (2021). „*Enlarging NATO's toolbox to counter hybrid threats*”, 19 martie 2021, <https://www.nato.int/docu/review/articles/2021/03/19/enlarging-natos-toolbox-to-counter-hybrid-threats/index.html>, accesat la 2 septembrie 2022.
6. Ștefan, M. (2020). „*Intelligence versus fake news în contextul COVID 19*”. În revista *INFOSFERA*, nr. 2, ISSN 2065-3395, pp. 35-43.
7. „*Cadrul comun pentru combaterea amenințărilor hibride, un răspuns al Uniunii Europene*” (2016). Comisia Europeană, 6 aprilie 2016, <https://eur-lex.europa.eu>., accesat la 8 august 2022.
8. „*Complementary efforts to enhance resilience and counter hybrid threats – Council Conclusions*” (2019). The Council of the European Union, 10 decembrie 2019, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14972-2019-INIT/en/pdf>., accesat la 5 iulie 2022.
9. „*Concluziile Consiliului European din 21 și 22 octombrie 2021*”. Consiliul European, <https://www.consilium.europa.eu/media/52622/20211022-euco-conclusions-en.pdf>., accesat la 17 august 2022.
10. „*Rezoluție privind clauza de apărare reciprocă (articolul 42 alineatul (7) TUE)*”. Parlamentul European, <https://oeil.secure.europarl.europa.eu>., accesat la 26 august 2022.
11. „*Strategia UE de securitate cibernetică pentru deceniul digital*” (2020). Comisia Europeană, 16 decembrie 2020, <https://digital-strategy.ec.europa.eu>., accesat la 12 mai 2022.
12. „*2021 StratCom activity report – Strategic Communication Task Forces and Information Analysis Division*” (24 martie 2022), <https://www.eeas.europa.eu>., accesat la 27.04.2022.
13. <https://euvsdisinfo.eu/ro/#>, accesat la 11 august 2022.

14. <https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2022/06/21/council-conclusions-on-a-framework-for-a-coordinated-eu-response-to-hybrid-campaigns/>, accesat la 29 august 2022.
15. https://www.eeas.europa.eu/eeas/questions-and-answers-about-east-stratcom-task-force_en#11232, accesat la 28 august 2022.
16. https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/action_plan_against_disinformation.pdf, accesat la 28 august 2022.
17. https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/strategic_compass_en3_web.pdf, accesat la 29 august 2022.
18. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_156338.htm., accesat la 22 august 2022.

LIDERUL AUTENTIC ȘI CAPITALUL PSIHOLOGIC ÎN MEDIUL MILITAR

Economist Marcela ANTONESEI

Locotenent Simona FĂȘĂREA

Ministerul Apărării Naționale

DOI: 10.55535/GMR.2023.1.10

„Liderul autentic” este un domeniu semnificativ de cercetare. Bazându-ne pe teorie, care explică modul în care indivizii stabilesc o relație socială și profesională, am postulat o relație statistică între conducerea autentică și capitalul psihologic. Astfel, în cadrul lucrării sunt discutate implicațiile acestui tip de relație pentru teorie și practică.

În cadrul cercetării noastre, am dorit să efectuăm un studiu exploratoriu care să demonstreze rolul, dar și modalitatea prin care se realizează o conducere autentică în organizația militară. Studiul își dorește să identifice dacă există o relație semnificativă între o conducere autentică și capitalul psihologic. De ce este importantă o asemenea cercetare în mediul militar? Pentru că liderii din mediul militar îi pot motiva atât pe subordonații din interiorul organizației, cât și pe cei din afara lanțului de comandă. A fi un lider autentic este mult mai complex decât „a da un simplu ordin”. Modalitatea de influențare exercitată de către un lider autentic asupra celorlalți colegi sau subordonați poate lua multiple forme.

Cuvinte-cheie: lider autentic, capital psihologic, reziliență, organizație militară, puterea exemplului.

INTRODUCERE

În situația tensionată în care se află România acum, armata devine o componentă importantă nu numai pentru securitatea națională, ci și pentru Alianța Nord-Atlantică. În acest context, considerăm că mediul militar are nevoie de lideri eficienți care, prin deciziile pe care le adoptă, pot câștiga orice tip de „război” clasic sau modern, precum cel economic sau tehnologic. Pentru „a conduce o luptă către victorie”, este nevoie ca liderii să ofere o viziune clară și valoare membrilor grupurilor din care fac parte. De aceea, conducerea forțelor armate este văzută ca un factor cheie în formarea liderilor autentici. O conducere autentică este cea care conferă o valoare pozitivă, care influențează schimbările în comportamentul și atitudinea membrilor și care poate îmbunătăți, în mod evident, performanța acestora.

Cercetările bazate pe rolul liderului privind influența directă sau indirectă a acestuia asupra relațiilor, asupra psihologiei și comportamentului sunt în dezvoltare și de interes academic. Sunt necesare studii pentru a identifica importanța conducerii autentice în mediul militar și pentru a determina eficiența acesteia.

Conducerea autentică pune un accent deosebit pe valorile morale ale unui lider autentic. Este asociată cu un capital psihologic pozitiv și cu un lider autentic. Conducerea autentică se bazează pe diferite inițiative asociate cu încrederea, speranța și mentalitatea pozitivă.

În contextul economic și social internațional actual, organizația militară, în mod responsabil, acordă o atenție prioritară studiului factorilor constitutivi ai conducerii autentice. În cadrul conducerii autentice, cercetările teoretice identifică trei perspective de cercetare teoretică, și anume: perspectiva internă umană, perspectiva relațională și perspectiva dezvoltării (Kaya, Karatepe, 2020; Wirawan et al., 2020; Novitasari et al., 2020; Khan, 2022). Prima abordare, o abordare dintr-un punct de vedere emoțional, „se concentrează pe latura interioară a liderului autentic” (Malik, Mehmood, 2022; Szydło et al., 2022), element cheie al conceptului de sine. A doua abordare este o abordare de tip relațional, din punctul de vedere „al relațiilor interumane stabilite între liderul autentic și membrii sau subordonați

Conducerea forțelor armate este văzută ca un factor cheie în formarea liderilor autentici. O conducere autentică este cea care conferă o valoare pozitivă, care influențează schimbările în comportamentul și atitudinea membrilor și care poate îmbunătăți, în mod evident, performanța acestora.

Conștientizarea de sine este indicată de conștientizarea punctelor forte și a punctelor slabe, precum și a valorilor și convingerilor. Liderii autentici au un sentiment stabil de autocunoaștere. Teoria liderului autentic tinde să trateze autenticitatea, onestitatea și sinceritatea ca sinonime.

acestui” (Crawford et al., 2020; Wirawan et al.). Conducerea autentică este definită ca „un comportament autentic, o procesare echilibrată a informațiilor” și indică un adevărat lider orientat către relații sociale. A treia abordare este o abordare de dezvoltare, în care liderul autentic „este crescut de un eveniment semnificativ, pe care îl experimentează” (Mira, Odeh, 2019; Malik, Mehmood). În esență, cele trei direcții de studiu se concentrează pe conceptul de lider autentic, care promovează competența psihologică pozitivă, o atmosferă etică, un tip de comportament ce încurajează autodezvoltarea pozitivă prin nivelul ridicat de conștientizare de sine, transparența relației, un punct de vedere moral, dar și o procesare echilibrată a informațiilor la nivelul grupului social din care aceștia fac parte (Farid et al.; Novitasari et al.; Khan; Malik, Mehmood).

LIDERUL AUTENTIC

Teoria conducerii autentice este considerată un construct care se află la baza tuturor abordărilor pozitive ale „liderului autentic” și subliniază ideea de a conduce prin „puterea exemplului” (Shah et al., 2019; Todt et al., 2019; Hutagalung et al., 2020; Waters et al., Iqbal et al., 2020). Sunt cunoscute patru componente ale liderului autentic, astfel:

❖ *Conștientizarea de sine* este indicată de conștientizarea punctelor forte și a punctelor slabe, precum și a valorilor și convingerilor. Liderii autentici au un sentiment stabil de autocunoaștere. Teoria liderului autentic tinde să trateze autenticitatea, onestitatea și sinceritatea ca sinonime (Einola, Alvesson, 2021).

❖ *Transparența relațională* este indicată de prezentarea adevăratului sine celorlalți, de a ajuta la formarea încrederii, de cooperare și de a cultiva munca în echipă, între colegi.

❖ *Procesarea echilibrată* este indicată de capacitatea unui lider de a fi imparțial în a lua în considerare toate informațiile relevante înainte de a adopta decizie.

❖ *Perspectiva morală internalizată* este indicată de convingerile și valorile morale ale liderilor, care sunt compatibile cu comportamentele lor. Descoperirile teoretice și empirice ale studiilor anterioare indică faptul că liderul autentic poate fi identificat și din asocierea dintre cele patru componente menționate mai sus, dar în intensități variabile (Alvesson, Einola, 2019; Nübold et al., 2020; Kaya et al., 2020).

GÂNDIREA MILITARĂ ROMÂNEASCĂ

Liderul autentic indică o persoană etică, plină de speranță, care este capabilă să atribuie priorități subordonaților săi, pentru a obține rezultate bune pe viitor (Johnson, 2019; Kaya et al.; Covelli et al., 2020).

Militarii sunt obișnuiți cu o conducere autoritară, aceasta aflându-se în centrul a ceea ce face distincție între militari și restul societății. Atunci când comandanții transmit în mod clar intenția prin ordinele misiunii, se creează o înțelegere comună în întreaga formație, care permite liderilor de la toate nivelurile posibilitatea de a folosi inițiativa disciplinată atunci când apar probleme neprevăzute. Componenta cheie a acestei filozofii de comandă a misiunii este încrederea. Liderii autentici conectați, plini de compasiune, construiesc încrederea care permite oricărei misiunii să își atingă obiectivele stabilite.

Potrivit lui Avolio, „nu contează ce tip de lider ești; liderii autentici pot fi directivi, participativi sau chiar autoritari” (Novitasari et al., p. 32). Ceea ce este esențial este ca liderul autentic să se adapteze circumstanțelor, angajaților și subordonaților, astfel încât aceștia să poată fi eficienți, dar, mai ales, influenți. Acest fapt necesită, adesea, o ajustare a comportamentului (Alvesson, Einola). Pentru a conduce, liderii autentici sunt capabili să facă față provocărilor organizaționale, societale și personale, dar au și capacitatea de a face acest lucru fără dorința de statut sau recompense personale (Ib.). Comportamentul liderului autentic ar putea sensibiliza atât funcțiile de conducere, cât și pe cele de execuție în cadrul organizației militare. Prin acesta, liderii autentici consideră îndeplinirea sarcinilor profesionale, dar și dezvoltarea subordonaților ca fiind la fel de importante. Ei se dezvoltă în mod constant, astfel încât dezvoltarea militarilor este văzută ca fiind autentică și ca parte a procesului de formare profesională.

Întrucât conducerea autentică este un concept foarte important, este recomandabil să se regăsească, să fie parte din programul de formare existent atât în sistemele de educație pentru ofițeri, cât și în cele dedicate subofițerilor. Dezvoltarea autentică a liderului nu este o „învățare a conducerii într-un program de zi”, prin urmare, este nevoie de educație formală (Bilgetürk, Baykal, 2021). Pe lângă educația formală, îmbunătățirea liderului autentic va necesita un angajament continuu pentru dezvoltare. Militarii, de exemplu, tind să imite sau să se modeleze după liderii care îi inspiră. În cele din urmă, liderii autentici

Potrivit lui Avolio, „nu contează ce tip de lider ești; liderii autentici pot fi directivi, participativi sau chiar autoritari”. Ceea ce este esențial este ca liderul autentic să se adapteze circumstanțelor, angajaților și subordonaților, astfel încât aceștia să poată fi eficienți, dar, mai ales, influenți. Acest fapt necesită, adesea, o ajustare a comportamentului.

modelează și transformă. Liderului autentic îi pasă în mod autentic de dezvoltarea subordonaților lor, dar și de succesul organizației (Hutagalung et al.).

Un alt aspect important indică faptul că există câteva caracteristici care grupează liderii autentici după anumite trăsături. Adică, există un sentiment cu privire la un scop care îi menține motivați să fie pasionați de munca pe care o fac și de ce anume o fac. Valorile acestora sunt suficient de puternice pentru a ști cum se vor comporta și pentru a face ceea ce trebuie din punct de vedere profesional.

În al doilea rând, liderii autentici construiesc o relație profesională, care le permite să stabilească o conexiune cu ceilalți. Liderii autentici dezvoltă un autocontrol, o formă de autodisciplină care le permite să dețină control și consistență, de a rămâne calmi și echilibrați. În cele din urmă, aceasta poate fi considerată ca o caracteristică sensibilă, care le permite să fie plini de compasiune echilibrată, dar intensă, pentru a-i ajuta, a-i susține pe ceilalți colegi sau subordonați (Curran, 2019; Nübold et al.; Bilgetürk, Baykal; Northouse, 2022).

CAPITALUL PSIHOLIC

Capitalul psihologic (PsyCap) este definit ca o stare mentală pozitivă caracterizată prin existența unei eficiențe ridicate, optimism, rezistență și speranță. Capitalul psihologic este descris de patru dimensiuni (Bogler, Somech, 2019; Waters et al., 2020; Putra et al., 2020; Stoffers et al., 2020; Ogunyemi et al., 2020; Zyberaj et al., 2022).

Speranța presupune a avea un plan și un obiectiv clar pentru viitor, perseverența cuiva în ceea ce privește atingerea scopurilor, atunci când este necesar.

Optimismul este legat de o perspectivă pozitivă față de evenimentele din viață, atitudinea pozitivă cu privire la reușita în acțiunile pe care le întreprindem, în prezent și în viitor.

Reziliența se referă la capacitatea de a menține o performanță ridicată în orice situație, indiferent de probleme sau de eșecuri.

Autoeficacitatea se referă la capacitatea unui individ de a își folosi resursele interne pentru rezolvarea problemelor, încrederea cuiva de a prelua și investi efortul necesar pentru a depăși sarcini complexe.

O primă idee se referă la „*capitalul psihologic*”, definit ca o abordare psihologică pozitivă în domeniul științelor psihologice. Potrivit lui Luthan, 2007 (Supriyadi et al., 2020; Santisi et al., 2020), „*capitalul*

psihologic” este un model conceptual al abordării pozitive a locului de muncă, cunoscut și sub denumirea de *teoria comportamentului organizațional*.

O altă observație este aceea că cercetările științifice au dezvoltat conceptul de *capital psihologic* pentru a expune capacitatea psihologică a indivizilor, care poate fi măsurată, dar și utilizată pentru a îmbunătăți performanța individuală și pe cea de grup. „*Capitalul psihologic*” este a abordare caracterizată prin dimensiuni care pot fi optimizate. Potențialul pe care îl au indivizii, acela de a ajuta la performanța organizației, în general, și în special în organizația militară, este o caracteristică (Mahfud et al. 2020; Supriyadi et al.) ce susține poziționarea capitalului psihologic ca o resursă importantă pentru funcționarea optimă a echipei.

• Eșantionul cercetării

Pentru realizarea cercetării, au fost aplicate două chestionare unui număr de 50 de persoane, angajați din diferite departamente (instrucție, suport tehnic, planificare, logistică, instructor cu experiență între 1 și 25 de ani) din unități militare din București. Toți respondenții au fost de acord să participe la studiu, și-au exprimat acordul verbal de a participa la cercetare și li s-a asigurat confidențialitatea datelor.

Dintre aceștia:

- 95% sunt bărbați; 5% sunt femei (cu studii postuniversitare);
- cu vârsta între 20 și 29 de ani – un număr de 16 respondenți (32%); 30-39 de ani – un număr de 24 respondenți (48%); 40-49 de ani – un număr de 9 respondenți (18%); 50-59 de ani – 1 respondent (2%);
- cu studii liceale: 19 respondenți (38%); cu studii postliceale: 8 respondenți (16%); cu studii universitare: 14 respondenți (28%); cu studii postuniversitare: 9 respondenți (18%);
- cu vechimea în muncă: între 1 și 5 ani: 11 respondenți (22%); între 6 și 10 ani: 9 respondenți (18%); între 10 și 15 ani: 12 respondenți (24%); între 16 și 20 de ani: 13 respondenți (26%); vechimea în muncă > 21 de ani: 5 respondenți (10%).

Au fost administrate două chestionare: *Chestionarul conducerii autentice* (Walumbwa, 2008; Avolio, 2020; Iqbal et al.), construit din 16 itemi, și *Chestionarul de evaluare a capitalului psihologic* (Wirawan et al., 2020; Parwantu et al., 2021), construit din 24 de itemi.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Cercetările științifice au dezvoltat conceptul de capital psihologic pentru a expune capacitatea psihologică a indivizilor, care poate fi măsurată, dar și utilizată pentru a îmbunătăți performanța individuală și pe cea de grup. „Capitalul psihologic” este a abordare caracterizată prin dimensiuni care pot fi optimizate.

Autoeficacitatea se referă la capacitatea unui individ de a își folosi resursele interne pentru rezolvarea problemelor, încrederea cuiva de a prelua și investi efortul necesar pentru a depăși sarcini complexe.

Chestionarul conducerii autentice măsoară nivelul de autenticitate al conducerii. Aspectele măsurate au fost conștientizarea de sine, transparența relațiilor, procesarea echilibrată și perspectiva morală interiorizată.

Dimensiunile Chestionarului de evaluare a capitalului psihologic includ: autoeficacitatea, speranța, rezistența și optimismul.

❖ Chestionarul conducerii autentice (Shah et al.; Todt et al.; Iqbal et al.) măsoară nivelul de autenticitate al conducerii. Aspectele măsurate au fost conștientizarea de sine (itemii 1, 5, 9, 13), transparența relațiilor (itemii 4, 8, 12, 16), procesarea echilibrată (itemii 3, 7, 11, 15) și perspectiva morală interiorizată (itemii 2, 6, 10, 14).

❖ Dimensiunile Chestionarului de evaluare a capitalului psihologic includ: autoeficacitatea (itemii 1-6), speranța (7-12), rezistența (13-18) și optimismul (19-24) (Putra et al.; Stoffers et al.; Ogunyemi et al.; Parwantu et al.). Pentru chestionare a fost utilizată scala Likert cu 5 puncte (de la 1, puternic dezacord, la 5, total de acord) (Wirawan et al.; Parwantu et al.).

• Analiza datelor

Obiectivul prezentului studiu a constat în examinarea relației statistice dintre conducerea autentică și capitalul psihologic al angajaților din mediul militar, din armata României. Datele colectate, prin utilizarea chestionarelor aplicate, au fost procesate cu ajutorul instrumentarului statistic-matematic Excel, în vederea confirmării ipotezelor formulate.

Întrebări de cercetare:

Î1: Care este relația dintre conducerea autentică și capitalul psihologic al angajaților din mediul militar?

H₀: Nu există o relație semnificativă statistică între gradul de autenticitate al conducerii și capitalului psihologic al angajaților din mediul militar.

H₁: Conducerea autentică are o relație pozitivă semnificativă din punct de vedere statistic cu capitalul psihologic al angajaților din mediul militar.

Î2: Care dintre următoarele variabile: autoeficacitate, speranță, reziliență și optimism influențează semnificativ (cel mai mult) liderul autentic?

H₀: Nu există o relație semnificativă statistică între liderului autentic și predictorii (autoeficacitatea, speranța, reziliența și optimismul).

H₁: Cel puțin una dintre următoarele dimensiuni ale capitalului psihologic – autoeficacitatea, speranța, reziliența și optimismul – prezice gradul de autenticitate al conducerii.

Primul pas în cercetarea datelor a fost analizarea graficului de dispersie. Scopul principal al unui grafic de dispersie a fost de a demonstra cât de puternică (intensă) este relația statistică sau corelația statistică dintre cele două variabile (capitalul psihologic și liderul autentic).

Primul pas în cercetarea datelor a fost analizarea graficului de dispersie. Scopul principal al unui grafic de dispersie a fost de a demonstra cât de puternică (intensă) este relația statistică sau corelația statistică dintre cele două variabile (capitalul psihologic și liderul autentic). Cu cât punctele de date sunt adunate mai strâns, de-a lungul unei linii drepte, cu atât mai mare este corelația. În figura 1 putem observa că există o corelație semnificativă între cele două variabile.

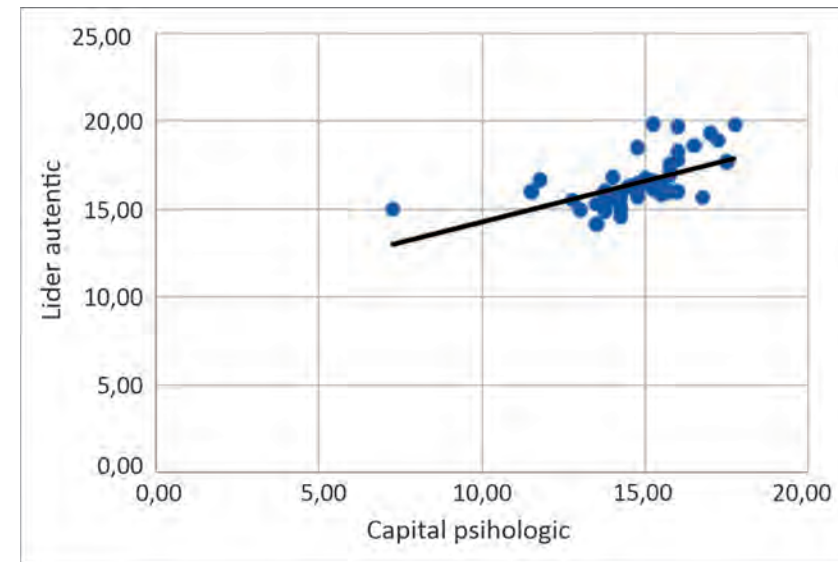

Figura 1: Graficul dispersei

Într-o regresie liniară simplă, modelul utilizat pentru a descrie relația dintre o singură variabilă dependentă Y (liderul autentic) și o singură variabilă independentă X (capitalul psihologic) este $Y_i = \beta_0 + \beta_1 X_i$, cu „i” fiind 50, iar β_0 și β_1 – parametri.

Regression Statistics	
Multiple R	0.577
R Square	0.334
Adjusted R Square	0.320
Standard Error	1.401
Observations	50

Tabelul 1: Modelul regresiei

ANOVA	df	SS	MS	F	Significance F
Regression	1	47.159	47.159	24.018	0.000
Residual	48	94.247	1.963		
Total	49	141.406			

Tabelul 2: Modelul Anova

Pe baza datelor obținute în tabelul 2, valoarea „capitalului psihologic” (R Square) este de 0,333, ceea ce înseamnă că variabila capitalului psihologic poate fi explicată de conducerea liderului autentic în proporție de 33,3%, în timp ce restul de 66,7% este explicat de alte variabile neabordate în acest studiu.

	Coefficients	Standard Error	t Stat	P-value
Intercept	3.078	2.385	1.291	0.203
Capital psihologic	0.706	0.144	4.901	0.000

Tabelul 3: Coeficientul P-value

Din rezultatele testelor menționate în tabelele 2 și 3 se poate observa faptul că există o influență pozitivă și semnificativă a conducerii de tip autentic asupra capitalului psihologic al subordonaților $F(1,48) = 24,01, p < 0,001$.

Coeficientul rezultat a fost 0,706 pozitiv, cu *t-statistic* de 4,901. Aceasta înseamnă că ipoteză H_1 a acestui studiu a fost acceptată, iar ipoteza H_0 nulă este respinsă. Putem răspunde și la prima întrebare din cercetare, și anume că există o relație statistică pozitivă între liderul autentic și capitalul psihologic.

Această cercetare se înscrie în linia abordată de cercetările anterioare întreprinse, care susțin faptul că liderul autentic are un efect semnificativ asupra capitalului psihologic al subordonaților în mediul organizațional (Nübold et al.; Bilgetürk, Baykal; Northouse; Stoffers et al.; Ogunyemi et al., 2020; Zyberaj et al., 2022).

În acest studiu ne-am propus să identificăm care dintre cele patru dimensiuni ale capitalului psihologic prezice nivelul de autenticitate al conducerii. O analiză de regresie liniară a fost efectuată folosind variabilele predictoare, dimensiunile capitalului psihologic

al subordonaților, iar ca variabilă, criteriul nivelului de autenticitate al liderului în actul conducerii.

Regression Statistics	
Multiple R	0.642
R Square	0.412
Adjusted R Square	0.360
Standard Error	1.360
Observations	50

Tabelul 4: Modelul regresiei multiple

ANOVA	df	SS	MS	F	Significance F
Regression	4	58.230	14.557	7.876	0.000
Residual	45	83.176	1.848		
Total	49	141.406			

Tabelul 5: Modelul Anova

	Coefficients	Standard Error	t Stat	P-value
Intercept	2.188	2.368	0.924	0.360
Auto-eficacitatea	1.083	0.693	1.563	0.125
Speranță	-0.297	0.944	-0.315	0.754
Reziliență	2.156	0.739	2.917	0.005
Optimism	0.084	0.878	0.096	0.924

Tabelul 6: Modelul P-value

Prin regresia multiplă am evaluat toate cele patru variabile predictoare și nivelurile de semnificație pentru: autoeficacitate ($p = 0,125$), speranță ($p = 0,754$), reziliență ($p = 0,005$) și optimism ($p = 0,924$). Modelul general de regresie a fost identificat ca fiind semnificativ ($F(4,45) = 7,87, p < 0,001$). Singura variabilă independentă care prezice nivelul de autenticitate a conducerii liderului este „reziliența” ($\beta = 2,188, p = 0,005$) (tabelul 6). Aceasta înseamnă că ipoteză H_1 a acestui studiu a fost acceptată, iar ipoteza nulă H_0 a fost respinsă. Prin urmare, putem răspunde și la cea de-a doua întrebare

Singura variabilă independentă care prezice nivelul de autenticitate a conducerii liderului este „reziliența”. O singură variabilă, și anume nivelul de reziliență al subordonaților, prezice cu certitudine nivelul de autenticitate al liderului în actul de conducere.

din cercetare, prin faptul că doar o singură variabilă, și anume nivelul de reziliență al subordonaților, prezice cu certitudine nivelul de autenticitate al liderului în actul de conducere.

CONCLUZIE

În urma acestei cercetări, se confirmă că există o relație pozitivă, semnificativă statistic între capitalul psihologic al subordonaților și un stil de conducere autentic. În acest context, nivelul de reziliență al subordonaților este un indicator puternic al gradului de autenticitate al superiorului în exercitarea actului de conducere.

Cercetarea actuală sugerează și faptul că sunt necesare și alte inițiative de tip academic pentru a surprinde relația semnificativă din punct de vedere statistic dintre autenticitatea liderului (conducerii) și capitalul psihologic al subordonaților.

BIBLIOGRAFIE:

1. Alvesson, M., Einola, K. (2019). *Warning for excessive positivity: Authentic leadership and other traps in leadership studies*. În *The Leadership Quarterly*, 30(4), pp. 383-395.
2. Bilgetürk, M., Baykal, E. (2021). *How does perceived organizational support affect psychological capital? The mediating role of authentic leadership*. *Organizacija*, 54(1).
3. Bogler, R., Somech, A. (2019). *Psychological capital, team resources and organizational citizenship behavior*. În *The Journal of psychology*, 153(8), pp. 784-802.
4. Carlucci, D., Mura, M., Schiuma, G. (2020). *Fostering employees' innovative work behaviour in healthcare organisations*. În *Managing Knowledge, Absorptive Capacity and Innovation*, pp. 185-212.
5. Corriveau, A.M. (2020). *Developing authentic leadership as a starting point to responsible management: A Canadian university case study*. În *The international journal of management education*, 18(1), 100364.
6. Covelli, B.J., Mason, I. (2017). *Linking theory to practice: Authentic leadership*. În *Academy of Strategic Management Journal*, 16(3), pp. 1-10.
7. Crawford, J.A., Dawkins, S., Martin, A., & Lewis, G. (2020). *Putting the leader back into authentic leadership: Reconceptualising and rethinking leaders*. În *Australian Journal of Management*, 45(1), pp. 114-133.

8. Crenganiș, A., (2022) *Studii Geopolitice*, <https://www.casamariinegre.ro/studii/geopolitica/383/summitul-nato-de-la-madrid>, accesat la 19 septembrie 2022.
9. Curran, K.A. (2019). *Global identity tensions for global leaders*. În *Advances in global leadership*. Emerald Publishing Limited.
10. Darvishmotevali, M., Ali, F. (2020). *Job insecurity, subjective well-being and job performance: The moderating role of psychological capital*. În *International Journal of Hospitality Management*, 87, 102462.
11. Einola, K., Alvesson, M. (2021). *The perils of authentic leadership theory*. *Leadership*, 17(4), pp. 483-490.
12. Farid, T., Iqbal, S., Khan, A., Ma, J., Khattak, A. & Naseer Ud Din, M. (2020). *The impact of authentic leadership on organizational citizenship behaviors: The mediating role of affective-and cognitive-based trust*. În *Frontiers in Psychology*, 11, 1975.
13. Gaspary, E., Moura, G.L.D., Wegner, D. (2020). *How does the organisational structure influence a work environment for innovation?* În *International Journal of Entrepreneurship and Innovation Management*, 24(2-3), 132-153.
14. Gardner, W.L., Karam, E.P., Alvesson, M. & Einola, K. (2021). *Authentic leadership theory: The case for and against*. În *The Leadership Quarterly*, 32(6), 101495.
15. Haque, A.U., Sher, A., Urbański, M. (2020). *Is the role of authentic leadership effective in managing occupational stress and psychological capital?* În *Forum Scientiae Oeconomia*, vol. 8, nr. 2, pp. 59-77.
16. Harries, D. (2019). *Global Leadership in the 21st Century*. *Cadmus*, 4(1), pp. 101-114.
17. Hutagalung, D., Sopa, A., Asbari, M., Cahyono, Y., Maesaroh, S. & Chidir, G. (2020). *Influence of Soft Skills, Hard Skills and Organization Learning on Teachers' Performance through Innovation Capability as Mediator*. În *Journal of Critical Reviews*, 7(19), pp. 54-66, <http://www.jcreview.com/?mno=101978>, accesat la 21 octombrie 2022.
18. Iqbal, S., Farid, T., Khan, M.K., Zhang, Q., Khattak, A. & Ma, J. (2020). *Bridging the gap between authentic leadership and employees communal relationships through trust*. În *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(1), 250.
19. Johnson, S.L. (2019). *Authentic leadership theory and practical applications in nuclear medicine*. În *Journal of nuclear medicine technology*, 47(3), pp. 181-188.
20. Kaya, B., Karatepe, O.M. (2020). *Does servant leadership better explain work engagement, career satisfaction and adaptive performance*

- than authentic leadership? În *International Journal of Contemporary Hospitality Management*.
21. Khan, J. (2020). *Impact of authentic leadership on project success through the explanatory mechanism of psychological capital and psychological empowerment in the contextual setting of Pakistan*. În *International Journal of Project Organisation and Management*, 12(3), pp. 260-275.
  22. Kurt, N., Demirbolat, A.O. (2019). *Investigation of the Relationship between Psychological Capital Perception, Psychological Well-Being and Job Satisfaction of Teachers*. În *Journal of Education and Learning*, 8(1), pp. 87-99.
  23. Lupșa, D., Vîrğa, D., Maricuțoiu, L.P., & Rusu, A. (2020). *Increasing psychological capital: A pre-registered meta-analysis of controlled interventions*. În *Applied Psychology*, 69(4), pp. 1506-1556.
  24. Malik, H., Mehmood, M. (2022). *Impact of Authentic Leadership, Sustainable Leadership on Sustainable Growth with Mediating Role of Organizational Learning*. În *Academic Journal of Social Sciences (AJSS)*, 6(1), pp. 48-69.
  25. Mankoff, J. (2022). *Russia's War in Ukraine: Identity, History, and Conflict*, <https://www.csis.org/analysis/russias-war-ukraine-identity-history-and-conflict>, accesat la 20 septembrie 2022.
  26. Mahfud, T., Triyono, M.B., Sudira, P., & Mulyani, Y. (2020). *The influence of social capital and entrepreneurial attitude orientation on entrepreneurial intentions: the mediating role of psychological capital*. În *European Research on Management and Business Economics*, 26(1), pp. 33-39.
  27. Mira, M., Odeh, K. (2019). *The mediating role of authentic leadership between the relationship of employee training and employee performance*. În *Management Science Letters*, 9(3), pp. 381-388.
  28. Northouse, P.G. (2021). *Leadership: Theory and practice*. Sage publications.
  29. Novitasari, D., Siswanto, E., Purwanto, A. & Fahmi, K. (2020). *Authentic Leadership and Innovation: What is the Role of Psychological Capital?* În *International Journal of Social and Management Studies*, 1(1), 1-21.
  30. Nübold, A., Van Quaquebeke, N., Hülshager, U.R. (2020). *Be (com)ing real: A multi-source and an intervention study on mindfulness and authentic leadership*. În *Journal of Business and Psychology*, 35(4), pp. 469-488.

31. Ogunyemi, O., Ogunyemi, K. (2020). *Authentic leadership: leading with purpose, meaning and core values*. În *New Horizons in Positive Leadership and Change*, pp. 369-380. Springer, Cham.
32. Popa, A.A. (2022). *Dinamica echilibrului de putere în Marea Neagră (I). Situația până în anul 2021*. În *Polis. Journal of Political Science*, 10[1 (35)], pp. 149-164.
33. Putra, A.S., Novitasari, D., Asbari, M., Purwanto, A., Iskandar, J., Hutagalung, D. & Cahyono, Y. (2020). *Examine Relationship of Soft Skills, Hard Skills, Innovation and Performance: the Mediation Effect of Organizational Learning*. *International Journal of Science and Management Studies (IJSMS)*, 3(3), 27-43, <http://www.ijmsjournal.org/2020/volume-3issue-3/ijms-v3i3p104.pdf/>, accesat la 18 octombrie 2022.
34. Press, J., Bellis, P., Buganza, T., Magnanini, S., Trabucchi, D., Shani, A.B.R. & Zasa, F.P. (2021). *IDeALs (innovation and design as leadership): Transformation in the digital era*. Emerald group publishing.
35. Purwanto, A., Asbari, M., Hartuti, H., Setiana, Y.N. & Fahmi, K. (2021). *Effect of psychological capital and authentic leadership on innovation work behavior*. În *International Journal of Social and Management Studies*, 2(1), pp. 1-13.
36. Reiche, B.S., Mendenhall, M.E., Szkudlarek, B. & Osland, J.S. (2019). *Global leadership research: Where do we go from here? Advances in global leadership*.
37. Santisi, G., Lodi, E., Magnano, P., Zarbo, R. & Zammiti, A. (2020). *Relationship between psychological capital and quality of life: The role of courage*. *Sustainability*, 12(13), 5238.
38. Shah, T.A., Khattak, M.N., Zolin, R. & Shah, S.Z.A. (2019). *Psychological empowerment and employee attitudinal outcomes: The pivotal role of psychological capital*. În *Management Research Review*.
39. Şengöz, M. (2020). *Leadership Challenges in the Current Security Environment*. Astana Yayınları.
40. Stoffers, J.M., Van der Heijden, B.I., Jacobs, E.A. (2020). *Employability and innovative work behaviour in small and medium-sized enterprises*. În *The International Journal of Human Resource Management*, 31(11), pp. 1439-1466.
41. Sudiyono, R.N., Fikri, M.A.A., Asbari, M., Suroso, Nugroho, Y.A. & Singgih, E. (2020). *The Role of Employee Engagement in the Relationship between Authentic Leadership, Talent Management and Job Satisfaction*. În *International Journal of Advanced Science and*

- Technology, 29(5), 11809-11836, <http://sersc.org/journals/index.php/IJAST/article/view/25377>, accesat la 21 octombrie 2022.
42. Supriyadi, D., Syafitri, L.N.H., Widodo, S.F.A., Wahidi, R., Arinta, Y.N., Nabhan, F. & Cahyono, Y. (2020). *Innovation and Authentic Leadership of Islamic University Lectures in Faculty Pharmacy Faculty: What is The Role of Psychological Capital*. *Systematic Reviews in Pharmacy*, 11(8), pp. 383-393.
  43. Sun, Y., Huang, J. (2019). *Psychological capital and innovative behavior: Mediating effect of psychological safety*. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 47(9), 1-7.
  44. Szydło, J., Szpilko, D., Samul, J. (2022). *Leadership In Multicultural Teams*, în *Journal of EU Research in Business*, vol. 2022. Article ID 404474, DOI: 10.5171/2022.404474.
  45. Todt, G., Weiss, M., Hoegl, M. (2019). *Leading through innovation project setbacks: How authentic leaders keep their innovators resilient*. În *Project Management Journal*, 50(4), pp. 409-417.
  46. Walumbwa, F.O., Avolio, B.J., Gardner, W.L., Wernsing, T.S. & Peterson, S.J. (2008). *Authentic leadership: Development and validation of a theory-based measure*. În *Journal of Management*, 34(1), pp. 89-126, <https://doi.org/10.1177/0149206307308913>, accesat la 12 octombrie 2022.
  47. Waters, L., Strauss, G., Somech, A., Haslam, N. & Dussert, D. (2020). *Does team psychological capital predict team outcomes at work?* În *International Journal of Wellbeing*, 10(1).
  48. Walsh, P.F. (2020). *Improving 'Five Eyes' health security intelligence capabilities: leadership and governance challenges*. În *Intelligence and National Security*, 35(4), pp. 586-602.
  49. Wiewiora, A., Kowalkiewicz, A. (2019). *The role of authentic assessment in developing authentic leadership identity and competencies*. În *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 44(3), pp. 415-430.
  50. Wirawan, H., Jufri, M., Saman, A. (2020). *The effect of authentic leadership and psychological capital on work engagement: the mediating role of job satisfaction*. În *Leadership & Organization Development Journal*.
  51. Yavuz, M. (2020). *Transformational leadership and authentic leadership as practical implications of positive organizational psychology*. În *Handbook of research on positive organizational behavior for improved workplace performance*, pp. 122-139. IGI Global.
  52. Zubair, A., Kamal, A. (2017). *Perceived authentic leadership, psychological capital, and creative work behavior in bank employees*. În *Pakistan Journal of Psychological Research*, 32(1), pp. 35-53.

53. Zyberaj, J., Seibel, S., Schowalter, A.F., Pötz, L., Richter-Killenberg, S. & Volmer, J. (2022). *Developing Sustainable Careers during a Pandemic: The Role of Psychological Capital and Career Adaptability*. În *Sustainability*, 14(5), 3105.
54. *NATO's Strategic Concept (2022)*, adoptat la summitul NATO de la Madrid, 29-30 iunie 2022, accesat la 20 septembrie 2022.

1946. „CRIZA STRÂMTORILOR” REFLECTATĂ ÎN RAPOARTELE INFORMATIVE ALE SECRETARULUI BIROULUI ATAȘATULUI MILITAR ROMÂN ÎN REPUBLICA TURCIA

Lucian DRĂGHICI

Arhivele Militare Naționale Române, București
DOI: 10.55535/GMR.2023.1.11

„Chestiunea Strâmtorilor” a constituit mult timp un factor de tensiune în zona Mării Negre, factor generat de dorința Rusiei și, ulterior, de cea a Uniunii Sovietice de a controla strâmtorile Bosfor și Dardanele, în principal cu scopul de a transforma Marea Neagră într-un „lac rusesc”.

După încheierea celui de Al Doilea Război Mondial, Uniunea Sovietică, aflată în plină ascensiune ca țară învingătoare, a încercat, în tradiția Rusiei țarilor, prin presiuni pe plan politic și militar, să preia controlul asupra Strâmtorilor în dauna Turciei, deși Uniunea Sovietică semnase, în anul 1936, Convenția de la Montreux, care stabilea rolul preponderent al Republicii Turcia în controlul traficului naval în Strâmtori, în special în timp de război.

Atmosfera încărcată din toamna anului 1946, când declanșarea unui război între URSS și Turcia părea inevitabilă, este reflectată în rapoartele informative elaborate de secretarul Biroului atașatului militar român în Republica Turcia. Sunt consemnate primele măsuri de apărare luate de Turcia pe plan politic și militar, efectele „Crizei Strâmtorilor” asupra populației turce și începutul procesului de apropiere a Turciei de SUA și Marea Britanie, proces care s-a finalizat cu aderarea Republicii Turcia la NATO, în anul 1952.

Cuvinte-cheie: chestiunea Strâmtorilor, Convenția de la Montreux, Războiul Rece, Turcia, Uniunea Sovietică.

INTRODUCERE

Sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial a însemnat pentru Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste/URSS nu numai revenirea la statutul de mare putere, pe care îl avea Imperiul Rus înainte de anul 1917, ci și, pe fundalul epuizării militare și economice a Marii Britanii și Franței, dobândirea statului de superputere, statut pe care l-a împărțit în perioada Războiului Rece doar cu Statele Unite ale Americii.

Dacă, pe plan intern, URSS continua politica stalinistă de teroare și represiune, pe plan extern erau reluate direcțiile care au călăuzit politica externă a Rusiei imperiale de la Petru cel Mare încoace. Un obiectiv important îl constituia, la fel ca și înainte de 1917, acapararea controlului strâmtorilor Bosfor și Dardanele, care, pentru URSS, aveau un rol esențial, pe de o parte, pentru transformarea Mării Negre într-un „lac rusesc” (sovietic, mai exact), iar, pe de altă parte, pentru asigurarea accesului nestânjenit al navelor militare sovietice în Marea Egee și în Marea Mediterană în vederea unei viitoare extinderi a influenței politico-militare a URSS în Mediterana Orientală și în Orientul Apropiat (Fontaine, 1992, p. 31).

Deși URSS ratificase Convenția de la Montreux din anul 1936, prin care se stabilea rolul preponderent al Turciei asupra controlului strâmtorilor Bosfor și Dardanele, după încheierea războiului, statul sovietic a inițiat o politică agresivă de revizuire a acestei convenții și de impunere, la nevoie *manu militari*, a controlului Uniunii Sovietice asupra Strâmtorilor.

Dorința URSS de a respecta clauzele Convenției de la Montreux, așa cum se angajase în anul 1936, era practic inexistentă. În noiembrie 1940, în timpul vizitei întreprinse la Berlin, V.M. Molotov, comisarul poporului pentru afacerile externe al URSS (în martie 1946, Comisariatul Poporului pentru Afaceri Externe și-a schimbat denumirea în Ministerul Afacerilor Externe), îi solicitase lui Adolf Hitler, liderul Germaniei naziste, revizuirea convenției pentru a permite trecerea

Deși URSS ratificase Convenția de la Montreux din anul 1936, prin care se stabilea rolul preponderent al Turciei asupra controlului strâmtorilor Bosfor și Dardanele, după încheierea războiului, statul sovietic a inițiat o politică agresivă de revizuire a acestei convenții și de impunere, la nevoie *manu militari*, a controlului Uniunii Sovietice asupra Strâmtorilor.

prin Strâmători fără restricții doar pentru navele statelor riverane Mării Negre (bineînțeles, inclusiv URSS) și înființarea de baze terestre și navale sovietice în Bosfor și Dardanele (Ib., pp. 189-190).

„RĂZBOI DIPLOMATIC” PENTRU STRÂMTORI

URSS nu a așteptat sfârșitul celui de Al Doilea Război Mondial pentru a cere modificarea statutului Strâmțitorilor. În octombrie 1944, I.V. Stalin, conducătorul Uniunii Sovietice, a solicitat acest lucru prim-ministrului britanic, Winston Churchill, în cadrul convorbirilor de la Moscova, dar fără a preciza, la modul concret, care sunt cererile URSS – cu excepția diminuării rolului preponderent al Turciei. Liderul britanic s-a declarat, în principiu, de acord cu revizuirea unor articole ale convenției, în timp ce Stalin dorea încheierea unei noi convenții (Hasanli, 2011, p. 39).

Peste câteva luni, la Conferința de la Ialta, din februarie 1945, prim-ministrul britanic, Winston Churchill, și președintele SUA, F.D. Roosevelt, au fost de acord, în principiu, cu revizuirea clauzelor Convenției de la Montreux, dar cu rezerva de a nu fi afectată suveranitatea Turciei. Liderul britanic și cel american nu doreau ca, prin modificarea radicală a statutului Strâmțitorilor, sovieticii să obțină un rol important în Mediterana Orientală și, mai ales, în zonele petrolifere din Orientul Mijlociu (Ib., p. 39).

Peste câteva săptămâni, URSS a trecut la etapa următoare. Astfel, la 19 martie 1945, șeful diplomației sovietice, V.M. Molotov, denunța ca perimat tratatul de neagresiune încheiat cu Turcia în anul 1925. Ankara s-a arătat dispusă la încheierea unui tratat de alianță pe modelul celor încheiate de URSS cu Marea Britanie și Franța, dar Moscova a răspuns, în iunie 1945, că încheierea unui tratat sovieto-turc presupunea revizuirea Convenției de la Montreux și stabilirea unei baze militare permanente sovietice în Dardanele. Totodată, URSS cerea și restituirea vilaietelor Kars și Ardahan, pe care Rusia sovietică le pierduse în urma Păcii de la Brest-Litovsk, din anul 1918. În consecință, Ankara nu s-a mai arătat dispusă la încheierea unui tratat cu URSS (Fontaine, p. 43).

La Conferința de Pace de la Potsdam, din vara anului 1945, în condițiile în care SUA și Marea Britanie solicitau ajutorul URSS pentru înfrângerea Japoniei, Stalin a cerut Aliaților accesul liber și permanent al vaselor de război sovietice în Strâmțori și o bază sovietică în Dardanele, pentru apărarea, în comun cu Turcia, a Strâmțitorilor. Dacă cererile lui Stalin ar fi fost acceptate, zona Strâmțitorilor ar fi devenit, *de jure*, un *condominium* turco-sovietic, pentru ca, ulterior, în scurt timp, având în vedere potențialul militar al URSS, precum și statutul de mare putere învingătoare în război, Strâmțitorile să fi intrat sub controlul exclusiv al sovieticilor. În plus, la Potsdam, sovieticii au susținut și revendicarea vilaietelor Kars, Ardahan și (în plus) Artvin.

Pentru anglo-americieni, exista temerea că, sub pretextul modificării statutului Strâmțitorilor și al revendicărilor teritoriale, URSS urmărea răsturnarea guvernului turc, impunerea unui guvern-marionetă și, în final, includerea Turciei în sfera de influență sovietică, fapt ce ar fi impus URSS ca un actor major în zona Mediteranei Orientale și a Orientului Apropiat. Prudenți, liderul american și cel britanic s-au pronunțat pentru o internaționalizare a controlului Strâmțitorilor, cu condiția ca suveranitatea și securitatea Turciei să nu fie diminuate. În final, s-a decis, printr-un protocol, ca revizuirea Convenției de la Montreux să fie realizată prin tratative purtate de guvernul turc, pe de o parte, și guvernele SUA, Marii Britanii și URSS, de cealaltă parte (Hasanli, pp. 89-90).

La 2 noiembrie 1945, SUA au făcut public un set de patru principii ca bază a negocierilor la o viitoare conferință internațională de revizuire a Convenției de la Montreux, astfel:

- 1) Strâmțitorile să fie deschise permanent pentru navele comerciale ale tuturor țărilor;
- 2) Strâmțitorile să fie deschise permanent pentru navele de război ale țărilor riverane Mării Negre;
- 3) vasele de război aparținând țărilor neriverane Mării Negre să nu poată avea acces în Strâmțori, cu excepția celor care aveau acordul statelor riverane sau al Națiunilor Unite;
- 4) în cadrul procesului de modificare a textului convenției, Societatea Națiunilor să fie înlocuită de Organizația Națiunilor Unite (Ib., p. 100).

La 2 noiembrie 1945, SUA au făcut public un set de patru principii ca bază a negocierilor la o viitoare conferință internațională de revizuire a Convenției de la Montreux, la punctul 4 fiind stipulat: în cadrul procesului de modificare a textului convenției, Societatea Națiunilor să fie înlocuită de Organizația Națiunilor Unite.

La Conferința de la Ialta, din februarie 1945, prim-ministrul britanic, Winston Churchill, și președintele SUA, F.D. Roosevelt, au fost de acord, în principiu, cu revizuirea clauzelor Convenției de la Montreux, dar cu rezerva de a nu fi afectată suveranitatea Turciei.

Prin propunerile americane, practic, erau respinse obiectivele URSS de a prelua controlul Strâmtorilor. Uniunea Sovietică a ripostat printr-o campanie de presă agresivă, axată pe revendicările teritoriale sovietice ale unor zone din estul Turciei, și prin comasarea de unități militare sovietice în zona de frontieră a URSS cu Turcia. În fața profilării unui atac al Armatei Roșii, Republica Turcia a răspuns prin amânarea demobilizării contingentelor chemate sub arme în timpul războiului și, totodată, a anunțat, în termeni clari și fermi, decizia de a-și apăra, prin mijloace militare, teritoriul național (Fontaine, p. 44).

La 7 august 1946, URSS a emis o notă diplomatică prin care solicita să se ia în considerare elaborarea unui nou statut al Strâmtorilor *doar de țările riverane Mării Negre*, interzicerea accesului în Strâmători a vaselor de război aparținând țărilor neriverane Mării Negre – cu excepția unor cazuri bine specificate – și ca Turcia și Uniunea Sovietică să organizeze protecția militară a Strâmtorilor pentru a preveni utilizarea acestora în scopuri ostile țărilor riverane Mării Negre (Hasanli, p. 184).

SUA au răspuns, la 19 august 1946, că instituirea unui nou regim al Strâmtorilor nu poate fi de competența doar a țărilor riverane Mării Negre și că Turcia trebuie să-și păstreze rolul predominant în apărarea Strâmtorilor, cu asistența Consiliului de Securitate al Organizației Națiunilor Unite. În zilele următoare, Marea Britanie și Turcia au emis note cu un conținut asemănător (Ib., p. 188).

La 24 septembrie 1946, URSS a făcut publică o nouă notă, adresată doar guvernului turc, în care avertiza Ankara că, dacă va refuza apărarea în comun a Strâmtorilor sau va întreprinde măsuri militare în Strâmători cu ajutorul unor state neriverane Mării Negre, *aceste acțiuni vor fi considerate de URSS ca fiind contrare securității în zona Mării Negre*. URSS solicita Turciei ca, până la convocarea unei viitoare conferințe pentru revizuirea Convenției de la Montreux, să poarte tratative bilaterale privind apărarea comună a Strâmtorilor (Kuniholm, 1994, p. 372).

„CRIZA STRÂMTORILOR” VĂZUTĂ DE UN SUBOFIȚER ROMÂN

A urmat o perioadă de incertitudine, un adevărat „război al nervilor”, generat de faptul că nu se știa până unde este dispusă să meargă Uniunea Sovietică în impunerea obiectivelor anunțate prin nota din 7 august 1946.

Mărturii sugestive despre desfășurarea „Crizei Strâmtorilor” în toamna anului 1946 se regăsesc în notele informative trimise de secretarul Biroului atașatului militar român în Republica Turcia. Deoarece, la sfârșitul anului 1945, mandatul atașatului militar român la Ankara, colonelul Constantin Lupescu, încetase – un nou atașat militar român în Turcia va fi numit în abia în anul 1949 –, problemele curente ale atașaturii militare românești erau soluționate de plutonierul-major de administrație Barbu Nanu, care îndeplinea funcția de secretar al Biroului atașatului militar român în Republica Turcia.

Cu istețimea și spiritul practic caracteristice subofițerului român (mai ales ale celui „de administrație”), Barbu Nanu a reușit să surprindă, în rapoartele informative trimise la Secția 2 Informații a Marelui Stat Major, atmosfera tensionată din toamna anului 1946 și efectele acesteia asupra moralului populației turce. Din conținutul notelor se pare că subofițerul român a avut ca surse, în primul rând, presa turcă și, mai ales, discuțiile auzite pe stradă, în piețe și în magazine sau la cafenele, reușind să redea impresii „de la firul ierbii” asupra efectelor „Crizei Strâmtorilor” asupra opiniei publice din Turcia. Trebuie luată în considerare și posibila contribuție a unor persoane din reprezentanța diplomatică a României în Turcia (atașatul de presă, de exemplu) la adunarea și sintetizarea materialului informativ.

În acest context, trebuie menționat faptul că, în ianuarie 1947, subșeful Marelui Stat Major, generalul de brigadă Nicolae Cambrea, după ce a citit rapoartele informative elaborate de Barbu Nanu, a apreciat favorabil activitatea depusă de subofițerul român printr-o rezoluție pe unul dintre aceste rapoarte, astfel: „Folosește pentru o documentare asupra Turciei. Trebuie stimulat zelul informatorului care, fără pregătirea corespunzătoare, este în măsură să prindă linii generale”.

În ianuarie 1947, subșeful Marelui Stat Major, generalul de brigadă Nicolae Cambrea, după ce a citit rapoartele informative elaborate de Barbu Nanu, a apreciat favorabil activitatea depusă de subofițerul român printr-o rezoluție pe unul dintre aceste rapoarte, astfel: „Folosește pentru o documentare asupra Turciei. Trebuie stimulat zelul informatorului care, fără pregătirea corespunzătoare, este în măsură să prindă linii generale”.

În fața profilării unui atac al Armatei Roșii, Republica Turcia a răspuns prin amânarea demobilizării contingentelor chemate sub arme în timpul războiului și, totodată, a anunțat, în termeni clari și fermi, decizia de a-și apăra, prin mijloace militare, teritoriul național.

Într-unul din aceste rapoarte, subofițerul român face o prezentare expresivă a efectelor generate în rândurile populației turce de nota diplomatică sovietică din 24 septembrie 1946: „Această notă a stârnit o mare îngrijorare și neliniște. Populația turcă din regiunile Artvin, Kars și Ardahan a început să își vândă averile și să se retragă în interiorul Turciei. Comandantul Armatei a III-a a oprit [exodul populației], interzicând orice vânzare și retragere din această zonă.

În restul Turciei, populația este destul de calmă, știind că problema Strâmtoarelor este problema Mării Mediterane și a Suezului, iar problema Turciei este problema anglo-americanilor și că aceștia îi vor ajuta la o eventuală bruscare (sic!). Orișicine întrebat despre o cedare față de URSS își răspunde clar: «Ne vom bate!». De altfel, și părerea corpului diplomatic este că turcii se vor bate cu riscul că ar fi bătuți și lăsați singuri de aliații lor anglo-americani”. (Ib., c. 47).

Într-un raport informativ din 21 octombrie 1946, militarul român sublinia sprijinul acordat Turciei de SUA și Marea Britanie și ecourile acestei politici în rândurile populației turce, precum și propaganda efectuată de guvernul turc pentru menținerea moralului opiniei publice, inclusiv prin lansarea de zvonuri privind aducerea de armament atomic (15 bombe atomice!) de către SUA în Turcia: „Notele URSS de modificare a Convenției de la Montreux au stârnit o mare neliniște în cercurile politice și militare turcești.[...] Turcii sunt deciziși a nu cădea de acord cu articolul referitor la apărarea în comun a Strâmtoarelor cu rușii și, după afirmațiile lor, s-ar apăra în caz de bruscare, oricare ar fi rezultatul.

În acest scop:

- sunt zvonuri despre concentrarea a 200.000 de rezerviști;
- a început pregătirea populației prin propaganda în presă, ponegrind bineînțeles pe ruși că urmăresc a le lua prin forță teritorii și că nu doresc pacea.

Pentru neștiutorii de carte, propaganda se face prin diferite caricaturi.

De altfel, turcii sunt bazați la aceste afirmațiuni pe ajutorul anglo-americanilor, care au interese în Mediterana, Iran și Irak. Ei știu că chestiunea Strâmtoarelor este o chestiune anglo-americană,

iar chestiunea turcă este, de asemenea, o chestiune anglo-americană, la care, după ei, nu vor renunța cu orice risc.

Această credință crește și mai mult datorită deselor vizite ale flotelor engleze și americane. Se zvonește că răspunsul la a doua notă a URSS va fi identică cu primul răspuns. Prima notă a fost discutată împreună cu ambasadorii Statelor Unite, Angliei și Franței din Ankara, care, de altfel, au și întocmit răspunsul. Însă, totuși (sic!), turcii, bineînțeles cu anglo-americanii, vor să convoace o conferință spre a urmări țelurile rusești. Legăturile dintre turci și anglo-americani sunt destul de strânse, aceștia având și misiuni militare la Ankara și care lucrează intens. [...] Pentru a mări moralul armatei, turcii au pus în circulație zvonul că, cu ocazia vizitei la Istanbul a vasului „Missouri”, acesta ar fi adus și 15 bombe atomice (sic!)”. (Ib., c. 48) .

Într-un alt raport se subliniază reorientarea politicii externe turcești de la neutralitatea promovată până aproape de finalul celui de Al Doilea Război Mondial la apropierea precipitată de SUA și Marea Britanie pentru contracararea politicii expansioniste sovietice:

„Turcia nu mai poate face astăzi politica sa de duplicitate, făcută în timpul războiului, când declara că se va apăra cu armele împotriva oricui care va căuta să-i încalce independența sa teritorială, trecând astfel de partea adversă. În acest scop, ea își putea echilibra forțele militare, masându-le la frontiera ce era mai amenințată. Astăzi nu mai poate face această politică de duplicitate și de echilibru al forțelor militare și, deci, față de așa-zisele pretențiuni rusești exprimate, ei s-au aruncat, sută în sută, în brațele anglo-americanilor, fixându-și astfel forțele la frontierele cu Bulgaria și URSS”. (Ib., c. 50).

Subofițerul român consemnează și primele acțiuni diplomatice care prefigurau politica de „îndiguire” („containement”) a URSS, oficializată, în martie 1947, prin „Doctrina Truman” și care a dus, în zona Orientului Apropiat, în anii 1955-1956, la constituirea Pactului de la Bagdad: „La sugestia Marii Britanii, Turcia a încheiat tratate de prietenie cu Irakul și Libanul și este pe cale de a încheia și cu Egiptul, în care scop a venit în Turcia, acum o lună, regele Faruk.

Prin aceste tratate, anglo-americanii caută să ajungă la formarea blocului greco-turc-panarab, făcând astfel cordonul Mării Mediterane, apărarea canalului de Suez – drumul Angliei spre dominioanele sale –

Subofițerul român consemnează și primele acțiuni diplomatice care prefigurau politica de „îndiguire” („containement”) a URSS, oficializată, în martie 1947, prin „Doctrina Truman” și care a dus, în zona Orientului Apropiat, în anii 1955-1956, la constituirea Pactului de la Bagdad.

În răspunsul Turciei din 18 octombrie 1946, se sublinia faptul că orice încercare a unui alt stat de a împărți cu Turcia controlul Strâmtorilor înseamnă o tentativă de încălcare a suveranității și independenței statului turc și că soluția pentru revizuirea statutului Strâmtorilor este convocarea unei conferințe internaționale la care să participe SUA și țările semnatare ale Convenției de la Montreux.

și cordonul de apărare a concesiunilor petroliere din Orientul Mijlociu. Pentru formarea cordonului concesiunilor petroliere se spune că revolta din sudul Iranului s-ar datora englezilor. Tot din îndemnul Angliei, Turcia caută o apropiere și de Siria, în scopul de a o atrage de partea lor. Cu Siria nu se va putea încheia niciun tratat de prietenie, deoarece Siria are pretențiuni la ținutul Hatay (fostul sangeac Alexandretta, intrat în componența Turciei în anul 1939)". (Ib., c. 51).

Înainte ca Turcia să răspundă la nota URSS din 24 septembrie 1946, SUA și Marea Britanie și-au făcut cunoscute, la 9 octombrie 1946, pozițiile de respingere fermă a solicitărilor sovietice de implicare în controlul direct al Strâmtorilor.

În răspunsul Turciei din 18 octombrie 1946, se sublinia faptul că orice încercare a unui alt stat de a împărți cu Turcia controlul Strâmtorilor înseamnă o tentativă de încălcare a suveranității și independenței statului turc și că soluția pentru revizuirea statutului Strâmtorilor este convocarea unei conferințe internaționale la care să participe SUA și țările semnatare ale Convenției de la Montreux (Australia, Bulgaria, Franța, Grecia, Marea Britanie, România, Iugoslavia, Turcia, URSS), cu excepția Japoniei, țară învinsă în cel de-Al Doilea Război Mondial.

La 26 octombrie 1946, Uniunea Sovietică a informat Marea Britanie că Moscova consideră prematură convocarea unei conferințe internaționale pentru revizuirea Convenției de la Montreux. URSS a renunțat în mod oficial să mai solicite modificarea clauzelor Convenției de la Montreux la 30 mai 1953 (Kuniholm, p. 372).

CONCLUZII

Declanșarea „Crizei Strâmtorilor” a determinat Turcia să abandoneze politica de neutralitate pe care a dus-o în cea mai mare parte a celui de-Al Doilea Război Mondial, război în care a intrat, după îndelungi tergiversări și la presiunea Aliaților, abia la 23 februarie 1945.

Atitudinea agresivă a URSS, care, sub pretextul modificării statutului Strâmtorilor și al revendicărilor teritoriale, dădea semne că dorește să includă Turcia în sfera sa de influență, i-a determinat pe liderii politici de la Ankara să întreprindă o politică de apropiere rapidă de SUA și Marea Britanie, care a dus, după adoptarea de către SUA a „Doctrinei Truman”, în martie 1947, la aderarea Turciei la NATO, în anul 1952.

BIBLIOGRAFIE:

1. Çaliş, Ş.H. (2017). *Turkey's Cold War. Foreign Policy and Western Alignment in the Modern Republic*. London: I.B. Tauris Publishing.
2. Fontaine, A. (1992). *Istoria Războiului Rece. De la Revoluția din Octombrie la Războiul din Coreea 1917-1950*, vol. 2. București: Editura Militară.
3. Hasanli, J. (2011). *Stalin and the Turkish Crisis of the Cold War, 1945-1953*. Lanham: Lexington Books.
4. Kuniholm, B.R. (1994). *The Origins of the Cold War in the Near West. Great Power Conflict and Diplomacy in Iran, Turkey, and Greece*, Princeton: Princeton University Pres.
5. Arhivele Militare Naționale Române/AMNR, fond Microfilme, rola P II. 8.158.

**ÎNALTUL DECRET REGAL NR. 3663
PRIN CARE „ROMÂNIA MILITARĂ”
DEVINE REVISTA OFICIALĂ
A MARELUI STAT MAJOR**

„Art. I - Se înființează la Marele Stat Major, cu începere de la 1 Ianuarie 1898, revistă oficială sub denumirea de „România Militară”, în care toți ofițerii din armată vor găsi studii militare, care să intereseze instrucțiunea lor.

Prin organul acestei reviste toți ofițerii, de toate armele, aflați în activitate de serviciu, își vor putea publica lucrările lor personale și cari interesează armata”.

Carol - Regele României
Dat în București la 8 decembrie 1897

**Ordinul „Meritul Cultural”
în grad de „Cavaler”,
categoria F
– „Promovarea culturii”
(Decretul Prezidențial nr. 646
din 24.08.2004)**

**Ordinul „Meritul Cultural”
în grad de „Ofițer”,
categoria F
– „Promovarea culturii”
(Decretul Prezidențial nr. 483
din 30.06.2014)**

gmr.mapn.ro
facebook.com/gmr.mapn.ro